

MEMO

Van Het college van B en W

Onderwerp Aanbieding Beleidsbegroting 2018-2021 en
separate raadsvoorstellen Integraal Actieplan
Binnenstad en Industrieplein

Datum 26 september 2017

Aan De raadsleden van de gemeente Hengelo

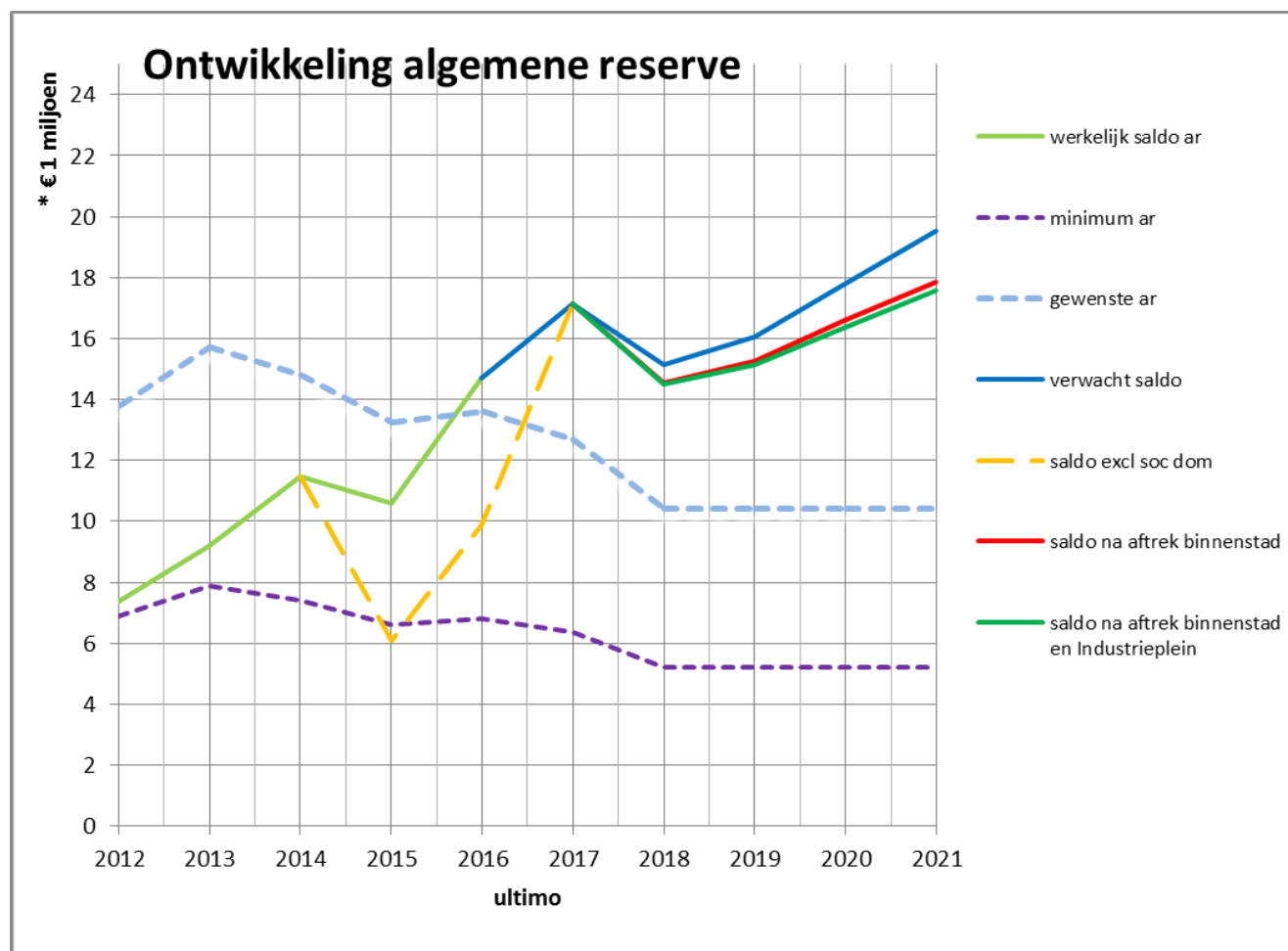

Geachte raadsleden,

Hierbij bieden wij u de Beleidsbegroting 2018-2021 aan. Tegelijkertijd brengen wij 2 separate raadsvoorstellen in procedure, namelijk het Integraal Actieplan Binnenstad en de herinrichting van het Industrieplein/skatepark. Deze hebben ook effect op de begroting, niet op het begrotingssaldo zelf, maar op een lagere structurele toevoeging aan de algemene reserve. Indien uw raad instemt met de voorstellen, dan zullen deze als begrotingswijzigingen voor 2018 e.v. worden verwerkt.

Procesmatig was het niet meer mogelijk om deze stukken te integreren in de begroting. Afgelopen woensdagavond (20 september jl.) was er met de (binnenstad)partners een presentatie over het Integraal Actieplan Binnenstad, waarna het uiteindelijke raadsvoorstel is opgesteld. Recent is ook duidelijk geworden welke subsidies c.q. bijdragen kunnen worden verworven voor het Industrieplein/skatepark. Wij vinden het belangrijk dat de raadsvoorstellen "Integraal Actieplan Binnenstad" (zaaknummer: 2160953) en "Herinrichting van het Industrieplein" (zaaknummer: 2159229) procedureel gelijktijdig lopen met het politieke besluitvormingsproces rondom de begroting. We zien beide onderwerpen ook als een van de speerpunten voor de komende periode.

Alvorens u over gaat tot besluitvorming, willen wij hieronder eerst laten zien welke effecten beide voorstellen hebben op het verloop van de algemene reserve:

Op basis van de Beleidsbegroting 2018-2021 wordt een saldo van de algemene reserve verwacht per ultimo 2021 van circa € 19,5 miljoen (paragraaf 4.1.5). Door de raadsvoorstellen “Integraal Actieplan Binnenstad” en “Herinrichting van het Industrieplein” wordt het saldo lager, met respectievelijk € 1,7 miljoen en € 0,3 miljoen ultimo 2021. De verwachte stand van de algemene reserve bedraagt dan ruim € 17,5 miljoen. Toch wordt er per saldo in het jaar 2021 nog € 1,17 miljoen toegevoegd aan de algemene reserve.

Op basis van de voorgaande structureel lagere toevoegingen aan de algemene reserve blijft naar verwachting de algemene reserve (groene lijn) in de toekomst nog ruim boven het gewenste niveau (lichtblauwe onderbroken lijn). Dit om tegenvallers in de toekomst op te kunnen vangen, zoals de behoorlijke risico's die we nog lopen in het sociaal domein.

RAADSBSLUIT

ZAAKNUMMER	BEHANDELEND AMBTENAAR	SECTOR	PORT. HOUDER
2151957	Peper, Marianne	MID-FIN	Mariska ten Heuw
ONDERWERP			
Beleidsbegroting 2018-2021			

DE RAAD VAN DE GEMEENTE HENGelo BESLUIT:

1. De Beleidsbegroting 2018-2021 vast te stellen.
2. Het programmaplan, bestaande uit de programma's, als beleidsinhoudelijk kader vast te stellen.
3. Het college van burgemeester en wethouders voor het jaar 2018 te machtigen tot het uitvoeren van het programmaplan.
4. Voor het jaar 2018 de lasten en baten per programma, inclusief de geraamde mutaties van de reserves binnen de programma's, als financieel kader vast te stellen.

PUBLIEKSVRIENDELIJKE SAMENVATTING

Het college van burgemeester en wethouders heeft op 26 september de Beleidsbegroting 2018-2021 vastgesteld en aangeboden aan de gemeenteraad. De raad besluit op 7 november a.s. over de begroting. De politieke markt is voorzien op 18 oktober.

Op 18 juli jl. heeft de integrale afweging over de Kadernota 2018-2021 in de gemeenteraad plaatsgevonden. De uitgangspunten uit deze vastgestelde nota zijn verwerkt in de Beleidsbegroting 2018-2021. De begroting geeft een overzicht van de plannen voor de komende jaren en de financiële stand van zaken. Met een begrotingsomzet in 2018 van circa € 292 miljoen zijn we in staat om de vele ambities en activiteiten uit te voeren. Hierbij zien we de transformaties in het sociaal domein, de binnenstad en het meerjarig op orde houden van de begroting nog steeds als grootste uitdagingen voor de komende jaren. Daarbij komt als grote opgave de invoering van de Omgevingswet. Deze wet bundelt een groot deel van de huidige wet- en regelgeving die zich richt op de fysieke leefomgeving. Doel van de wet is om het omgevingsrecht te vereenvoudigen.

Na jaren van bezuinigingen lijken we in financieel opzicht in rustiger vaarwater terecht te zijn gekomen. De (landelijke) financiële crisis is achter de rug en de economie trekt weer aan. In deze laatste begroting, die in deze collegeperiode wordt aangeboden, is het financieel perspectief voor de komende jaren structureel op orde en is de algemene reserve ruim op het gewenste niveau gebracht. Wel zijn er nog behoorlijke risico's, die er voor zorgen dat we enigszins behoedzaam willen blijven begroten. Zo is in deze begroting het toekomstig accres van het gemeentefonds nog steeds behoedzaam geraamd. Tevens is het van belang, om de nodige risico's op te vangen, dat de algemene reserve op peil wordt gehouden met een jaarlijkse dotatie. Het belangrijkste risico voor de komende jaren is het sociaal domein, met name de Jeugdzorg en Wmo.

Wel vindt de gemeente het van belang dat er samen met de partners een impuls aan de binnenstad wordt gegeven door de meerjarige dotatie aan de algemene reserve te verlagen. Separaat aan deze begroting zal daarom het "Integraal actieplan binnenstad" in een afzonderlijk voorstel worden uitgewerkt. In dit actieplan worden concrete maatregelen beschreven om de binnenstad aangenamer te maken en het vestigingsklimaat en investeringsklimaat voor ondernemers te verbeteren. In verband met de (eerdere) afwikkeling van deze begroting was het niet meer mogelijk om de financiële consequenties van dit actieplan te verwerken in de begroting. Dit actieplan zal in een van de eerste begrotingswijzigingen voor 2018 worden verwerkt. Dit geldt ook voor de herinrichting van het Industrieplein/skatepark. Hiervoor zal ook een afzonderlijk voorstel aan de gemeenteraad worden aangeboden.

Uiteindelijk resteert er positief begrotingssaldo van € 157.000 in 2018, € 460.000 in 2019, € 29.000 in 2020 en € 7.000 in 2021.

De gemiddelde lokale woonlasten nemen in 2018 af ten opzichte van 2017. De lokale belastingdruk voor een eigenaar van een woning neemt af met 2,2% in 2018 ten opzichte van 2017. Voor de huurder van een woning daalt de lokale lastendruk met 5,8%.

De gemeentebegroting is toegankelijk gemaakt via het financieel portaal. Het financieel portaal is op maat raadpleegbaar voor verschillende doelgroepen. Enerzijds kan de begroting op hoofdlijnen worden bekeken, anderzijds op detailniveau.

DE GEMEENTERAAD VAN HENGELO,

DATUM

De griffier

De voorzitter

RAADSADVIES

ZAAKNUMMER	BEHANDELEND AMBTENAAR	SECTOR	PORT. HOUDER
2151957	Peper, Marianne	MID-FIN	Mariska ten Heuw
ONDERWERP			
Beleidsbegroting 2018-2021			

AANLEIDING, DOEL EN WAT GING ER AAN VOORAF

Gemeentewet

Op grond van de artikelen 190 en 191 van de Gemeentewet biedt het college van burgemeester en wethouders jaarlijks, voor aanvang van het nieuwe begrotingsjaar, een ontwerpbegroting en meerjarenramingen ter vaststelling aan de gemeenteraad aan.

Kadernota 2018-2021

De Kadernota is het startpunt voor een nieuw begrotingsproces. Op 18 juli jl. heeft de integrale afweging in uw gemeenteraad plaatsgevonden, waarna de Kadernota is vastgesteld (zaaknummer 2128608). Ook is een aantal amendementen en moties aangenomen tijdens deze raadsvergadering. Deze kaderstelling is gehanteerd bij het opstellen van de Beleidsbegroting 2018-2021.

INHOUD VAN HET VOORSTEL

Financieel op orde

Na jaren van bezuinigingen lijken we in financieel opzicht in rustiger vaarwater terecht te zijn gekomen. De (landelijke) financiële crisis is achter de rug en de economie trekt weer aan. In deze laatste begroting, die wij u in deze collegeperiode aanbieden, constateren we dat we er in geslaagd zijn zowel het financieel perspectief voor de komende jaren structureel op orde te hebben en de algemene reserve ruim op het gewenste niveau te brengen.

Wel zien wij nog behoorlijke risico's, die er voor zorgen dat we enigszins behoedzaam willen blijven begroten. Zo hebben we in deze begroting het toekomstig accres van het gemeentefonds nog steeds behoedzaam geraamd. Ook vinden we het van belang dat we om de nodige risico's op te vangen de algemene reserve op peil houden met een jaarlijkse dotatie. Als belangrijkste risico voor de komende jaren zien we het sociaal domein, met name de Jeugdzorg en Wmo. Het voorstel dat we hebben gedaan om de tekorten op deze terreinen over een paar jaar terug te brengen naar nihil is wat ons betreft realistisch. Het zal echter veel van onze organisaties en de partners in de stad vergen om alle maatregelen uit de notitie "Ondersteuning en zorg voor Jeugd en Wmo-maatregelen voor 2017 en verder" (zaaknummer 2106234) te realiseren. In ons coalitieakkoord hebben we afgesproken dat de algemene reserve ook voor tekorten in het sociale domein beschikbaar is. In 2018 en 2019 wordt daarvoor de algemene reserve aangewend. Gelet op de bedragen die omgaan in het sociaal domein en de transformatie waaraan we werken, willen wij nadrukkelijk de algemene reserve beschikbaar hebben om tegenvallers op te kunnen vangen.

Doordat we eerder dan verwacht het gewenste niveau van de algemene reserve hebben bereikt, door de bestemming van het jaarrekeningresultaat 2016, zagen we in de Kadernota 2018-2021 dat de dotatie aan de algemene reserve structureel met € 500.000 verlaagd kon worden om meer ruimte voor nieuw beleid te creëren. Daarboven op willen we extra middelen vrijspelen voor nieuwe investeringen in de binnenstad. Separaat aan deze begroting zal daarom het "Integraal actieplan binnenstad" in een afzonderlijk voorstel worden uitgewerkt.

Daarnaast vinden wij het belangrijk dat het Industrieplein inclusief skatepark volgend jaar wordt heringericht. In de Kadernota 2018-2021 hadden we dit onderdeel van het nieuw beleid ook op 'JA' gezet in afwachting van mogelijke resterende middelen van de Laan Hart van Zuid en/of er aanvullend meer subsidies/bijdragen kunnen worden verworven. Over de herinrichting van het Industrieplein zal een separaat voorstel aan uw raad worden aangeboden.

Met een begrotingsomzet in 2018 van circa € 292 miljoen zijn we in staat om de vele ambities en activiteiten uit te voeren. Hierbij zien we de transformaties in het sociaal domein, de binnenstad en het meerjarig op orde houden van de begroting nog steeds als grootste uitdagingen voor de komende jaren.

Daarbij komt als grote opgave in de komende jaren de invoering van de Omgevingswet. Deze wet bundelt een groot deel van de huidige wet- en regelgeving die zich richt op de fysieke leefomgeving. Doel van de wet is om het omgevingsrecht te vereenvoudigen en om toekomstige duurzame ontwikkeling in Nederland mogelijk te maken.

Financieel perspectief

Na de Kadernota 2018-2021 is de begroting op detailniveau geactualiseerd. Deze definitieve uitwerking leidt tot het volgende financieel perspectief voor de komende jaren:

	- = nadeel; bedragen * € 1.000			
	2018:	2019:	2020:	2021:
Verwacht begrotingssaldo Kadernota 2018-2021 (collegebesluit)	231	528	99	40
Aangenomen amendementen en motie:				
A1 - Amendement Radio Hengelo TV	-50	-50	-50	0
A3 - Amendement kunstgrasveld ATC'65	-2	-30	-30	-29
A4 - Opkomstbevordering verkiezingen	-14	-4	-4	-4
M2 - Motie financiering AED kasten	-6	-6	-6	0
Verwacht begrotingssaldo Kadernota 2018-2021 (raadsbesluit 18 juli 2017)	159	438	9	7
Overige mutaties:				
Verbonden partijen	90	44	44	9
Twente Marketing	-39	-39	-39	-39
Rente(resultaat)	b.n.	b.n.	b.n.	b.n.
Overige verschillen	-53	17	15	30
Begrotingssaldo 2018-2021	157	460	29	7

In paragraaf 4.1.2. van de Beleidsbegroting 2018-2021 staan de "Aangenomen amendementen en motie" en de "Overige mutaties" uitvoerig toegelicht. Uiteindelijk resteert er een positief begrotingssaldo van € 157.000 in 2018, € 460.000 in 2019, € 29.000 in 2020 en € 7.000 in 2021.

Onderwijshuisvesting

In de nota reserves en voorzieningen (2016) is aangegeven dat opnieuw gekeken moet worden naar het nut en de noodzaak van het in stand houden van de reserve Onderwijshuisvesting. Op dit moment wordt er een voorstel voorbereid waarbij ook het onderwijsveld wordt betrokken. De bedoeling is om het uiteindelijke voorstel te verwerken in de Kadernota 2019-2022.

Persbericht

Een persbericht volgt ook bij het definitieve raadsbesluit.

Vervolgtraject

Na vaststelling is de Beleidsbegroting 2018-2021 digitaal op de het financieel portaal beschikbaar. Na de vaststelling door uw raad zal deze eventueel worden aangevuld met eventuele aangenomen moties en/of amendementen. Vervolgens wordt de begroting aangeboden aan het college van Gedeputeerde Staten van Overijssel in het kader van het financieel toezicht.

BESPREEK- EN BESLISPUNTEN	
1.	De Beleidsbegroting 2018-2021 vast te stellen.
2.	Het programmaplan, bestaande uit de programma's, als beleidsinhoudelijk kader vast te stellen.
3.	Het college van burgemeester en wethouders voor het jaar 2018 te machtigen tot het uitvoeren van het programmaplan.
4.	Voor het jaar 2018 de lasten en baten per programma, inclusief de geraamde mutaties van de reserves binnen de programma's, als financieel kader vast te stellen.

FINANCIËLE ASPECTEN

De samenvatting van de belangrijkste financiële mutaties treft u aan in hoofdstuk 4 van de Beleidsbegroting 2018-2021.

BIJLAGE(N)

Beleidsbegroting 2018-2021.

Dit raadsadvies is vastgesteld door het college van B & W van Hengelo.

Beleidsbegroting 2018-2021

CONCEPT

Versie: 26 september 2017

Vastgesteld door het college van B en W

ten behoeve van de besluitvorming in de gemeenteraad van 7 november 2017

INHOUDSOPGAVE BELEIDSBEGROTING

A Algemeen

1. Inleiding	5
2. Leeswijzer	6
3. Raadsadvies en -raadsbesluit	7
4. De financiën van de gemeente Hengelo	13
4.1. Meerjarenperspectief 2018-2021	13
4.2. Grote projecten	20

B Programmabegroting

5. Programmaplan	25
5.1. Centrale thema's	25
5.1.1. Transitie sociaal domein	25
5.1.2. Binnenstad	28
5.2. Programma's	31
Programma 1: Economie, Werk en Inkomen	31
Programma 2: Onderwijs en Jeugd	39
Programma 3: Welzijn en Zorg	44
Programma 4: Sport en Cultuur	49
Programma 5: Ruimtelijke Ontwikkeling en Mobiliteit	53
Programma 6: Beheer openbare ruimte en Duurzaamheid	58
Programma 7: Bestuur, Veiligheid en Openbare orde	66
Programma 8: Financiën	74
6. Paragrafen	79
6.1. Lokale heffingen	80
6.2. Weerstandsvermogen en risicobeheersing	89
6.3. Onderhoud kapitaalgoederen	100
6.4. Grondbeleid	109
6.5. Financiering	114
6.6. Verbonden partijen	120
6.7. Bedrijfsvoering	126
6.8. Investerings	134
7. Financiële toelichting	139
7.1. Recapitulatie lasten en baten per programma	141
7.2. De financiële toelichting per programma	142
7.3. Overzicht algemene dekkingsmiddelen	168

C Bijlagen

8. Bijlagen	169
8.1. Reserves en voorzieningen	170
8.2. Lasten en baten per product en per taakveld	176
8.3. EMU-saldo	182
8.4. Overzicht van incidentele baten en lasten 2018-2021	183
8.5. Overzicht van verbonden partijen en vertegenwoordiging	184
8.6. Meerjarig investeringsoverzicht	188
8.7. Nieuw beleid	189
8.8. Overzicht van subsidies	190
8.9. Verplichte kengetallen	191

1. Inleiding

De Beleidsbegroting 2018-2021 is de optelsom van het bestaande beleid en het nieuwe beleid. Het nieuwe beleid vloeit voort uit de besluitvorming over de Kadernota 2018-2021, die op 18 juli jongstleden door de gemeenteraad is vastgesteld. In bijlage 8.7 wordt het nieuw beleid beknopt weergegeven. Op de gemeentelijke website is de [Kadernota 2018-2021](#) te raadplegen, waarin het nieuw beleid uitgebreid wordt beschreven in hoofdstuk 3.

Het bestaand beleid is gebaseerd op de autonome ontwikkelingen, zoals het verwachte aantal inwoners, woonruimten, bijstandsontvangers, etc. Ook de doorwerking van het gewijzigde rijksbeleid is verwerkt, waaronder de financiële effecten als gevolg van de meicirculaire 2017 van het gemeentefonds.

Hoofdvraag

Hoe waarborgen we dat we in de toekomst de aangename en sociale stad blijven? Daartoe zijn in het coalitieakkoord drie speerpunten benoemd: de financiën van de gemeente meerjarig op orde brengen, de transities in het sociale domein gestalte geven en de binnenstad versterken. Daarnaast hebben we in het coalitieakkoord op alle andere beleidsterreinen benoemd welke ontwikkelingen wij willen realiseren. Deze koers is leidend geweest bij de voorstellen voor de inhoudelijk en financiële koers voor 2018 en verder. Hierbij in ogenschouw genomen dat we samen met onze partners blijven werken aan een energiek en aangenaam Hengelo!

Financiën op orde

Na jaren van bezuinigingen lijken we in financieel opzicht in rustiger vaarwater terecht te zijn gekomen. De (landelijke) financiële crisis is achter de rug en de economie trekt weer aan. In deze laatste begroting die wij u in deze collegeperiode aanbieden constateren we dat we er in geslaagd zijn zowel het financieel perspectief voor de komende jaren structureel op orde te hebben als de algemene reserve op het gewenste niveau te brengen.

Het financieel portaal

Net als vorig jaar is de gemeentebegroting toegankelijk gemaakt via het financieel portaal. Met het portaal willen we ons omvangrijke takenpakket compleet, leesbaar en overzichtelijk weergeven en laten zien waar we het geld aan uitgeven. Het portaal is op maat raadpleegbaar voor verschillende doelgroepen. Van inwoners die misschien op hoofdlijnen in de begroting kijken, tot verenigingen, organisaties en raadsleden die in detail (een onderdeel van) de begroting tot zich willen nemen.

Raadsbehandeling

De behandeling van de Beleidsbegroting vindt plaats in de oordeelsvormende politieke markt van 17 of 18 oktober a.s. De raadsvergadering over de begroting vindt plaats op 7 november a.s.

Hengelo, 26 september 2017

Burgemeester en wethouders van de gemeente Hengelo

2. Leeswijzer

Na de Inleiding en Leeswijzer treft u in hoofdstuk 3 het raadsadvies en het bijbehorende ontwerpraadsbesluit aan. De Beleidsbegroting bestaat daarna uit de volgende hoofdstukken:

Hoofdstuk 4

In hoofdstuk 4 wordt de financiële positie van de gemeente Hengelo weergegeven en het financieel meerjarenperspectief geschetst. Ook het vastgestelde nieuw beleid op basis van de Kadernota 2018-2021 komt hier aan de orde.

Hoofdstuk 5

In hoofdstuk 5 worden de begrotingsprogramma's beschreven. De programma's vormen de kern van de begroting. Per programma worden de maatschappelijke trends, de speerpunten uit het coalitieakkoord en de belangrijkste wijzigingen per 2018 weergegeven. In de programma's zijn nu de 'eigen' gemeentelijke beleidsindicatoren opgenomen. Met een delegatie van de gemeenteraad heeft in juli 2017 hierover afstemming plaatsgevonden. De verplichte kengetallen zijn met ingang van 2018 in een bijlage (8.9) opgenomen, omdat het veelal gegevens betreffen van oudere jaren en niet het recente beeld of verwachting weerspiegelen. Deze kengetallen zijn door het rijk voorgeschreven. De verplichte kengetallen worden gepubliceerd op www.waarstaatjegemeente.nl.

Hoofdstuk 6

In hoofdstuk 6 staan de door het rijk voorgeschreven verplichte paragrafen. De paragrafen geven een dwarsdoorsnede van de begroting op specifieke onderwerpen zoals het weerstandsvermogen en risicobeheersing, het grondbeleid, het onderhoud van kapitaalgoederen en de lokale heffingen. Hieraan hebben we de paragraaf Investerings toegevoegd. Dit is geen verplichte paragraaf. De financiële gevolgen van de investeringen lopen ook dwars door de programma's heen.

Hoofdstuk 7

Hoofdstuk 7 geeft een financiële toelichting op de programma's en een overzicht van de algemene dekkingsmiddelen.

Hoofdstuk 8

In hoofdstuk 8 worden alle bijlagen weergegeven, waaronder de baten en lasten per product of per taakveld.

3. Raadsadvies en raadsbesluit

RAADSADVIES

ZAAKNUMMER	BEHANDELEND AMBTENAAR	SECTOR	PORT. HOUDER
2151957	Peper, Marianne	MID-FIN	Mariska ten Heuw
ONDERWERP			
Beleidsbegroting 2018-2021			

AANLEIDING, DOEL EN WAT GING ER AAN VOORAF

Gemeentewet

Op grond van de artikelen 190 en 191 van de Gemeentewet biedt het college van burgemeester en wethouders jaarlijks, voor aanvang van het nieuwe begrotingsjaar, een ontwerpbegroting en meerjarenramingen ter vaststelling aan de gemeenteraad aan.

Kadernota 2018-2021

De Kadernota is het startpunt voor een nieuw begrotingsproces. Op 18 juli jl. heeft de integrale afweging in uw gemeenteraad plaatsgevonden, waarna de Kadernota is vastgesteld (zaaknummer 2128608). Ook is een aantal amendementen en moties aangenomen tijdens deze raadsvergadering. Deze kaderstelling is gehanteerd bij het opstellen van de Beleidsbegroting 2018-2021.

INHOUD VAN HET VOORSTEL

Financieel op orde

Na jaren van bezuinigingen lijken we in financieel opzicht in rustiger vaarwater terecht te zijn gekomen. De (landelijke) financiële crisis is achter de rug en de economie trekt weer aan. In deze laatste begroting, die wij u in deze collegeperiode aanbieden, constateren we dat we er in geslaagd zijn zowel het financieel perspectief voor de komende jaren structureel op orde te hebben en de algemene reserve ruim op het gewenste niveau te brengen.

Wel zien wij nog behoorlijke risico's, die er voor zorgen dat we enigszins behoedzaam willen blijven begroten. Zo hebben we in deze begroting het toekomstig accres van het gemeentefonds nog steeds behoedzaam geraamd. Ook vinden we het van belang dat we om de nodige risico's op te vangen de algemene reserve op peil houden met een jaarlijkse dotatie. Als belangrijkste risico voor de komende jaren zien we het sociaal domein, met name de Jeugdzorg en Wmo. Het voorstel dat we hebben gedaan om de tekorten op deze terreinen over een paar jaar terug te brengen naar nihil is wat ons betreft realistisch. Het zal echter veel van onze organisaties en de partners in de stad vergen om alle maatregelen uit de notitie "Ondersteuning en zorg voor Jeugd en Wmo-maatregelen voor 2017 en verder" (zaaknummer 2106234) te realiseren. In ons coalitieakkoord hebben we afgesproken dat de algemene reserve ook voor tekorten in het sociale domein beschikbaar is. In 2018 en 2019 wordt daarvoor de algemene reserve aangewend. Gelet op de bedragen die omgaan in het sociaal domein en de transformatie waaraan we werken, willen wij nadrukkelijk de algemene reserve beschikbaar hebben om tegenvallers op te kunnen vangen.

Doordat we eerder dan verwacht het gewenste niveau van de algemene reserve hebben bereikt, door de bestemming van het jaarrekeningresultaat 2016, zagen we in de Kadernota 2018-2021 dat de dotatie aan de algemene reserve structureel met € 500.000 verlaagd kon worden om meer ruimte voor nieuw beleid te creëren. Daarboven op willen we extra middelen vrijspelen voor nieuwe investeringen in de binnenstad. Separaat aan deze begroting zal daarom het "Integraal actieplan binnenstad" in een afzonderlijk voorstel worden uitgewerkt.

Daarnaast vinden wij het belangrijk dat het Industrieplein inclusief skatepark volgend jaar wordt heringericht. In de Kadernota 2018-2021 hadden we dit onderdeel van het nieuw beleid ook op 'JA' gezet in afwachting van mogelijke resterende middelen van de Laan Hart van Zuid en/of er aanvullend meer subsidies/bijdragen kunnen worden verworven. Over de herinrichting van het Industrieplein zal een separaat voorstel aan uw raad worden aangeboden.

Met een begrotingsomzet in 2018 van circa € 292 miljoen zijn we in staat om de vele ambities en activiteiten uit te voeren. Hierbij zien we de transformaties in het sociaal domein, de binnenstad en het meerjarig op orde houden van de begroting nog steeds als grootste uitdagingen voor de komende jaren.

Daarbij komt als grote opgave in de komende jaren de invoering van de Omgevingswet. Deze wet bundelt een groot deel van de huidige wet- en regelgeving die zich richt op de fysieke leefomgeving. Doel van de wet is om het omgevingsrecht te vereenvoudigen en om toekomstige duurzame ontwikkeling in Nederland mogelijk te maken.

Financieel perspectief

Na de Kadernota 2018-2021 is de begroting op detailniveau geactualiseerd. Deze definitieve uitwerking leidt tot het volgend financieel perspectief voor de komende jaren:

	- = nadeel; bedragen * € 1.000			
	2018:	2019:	2020:	2021:
Verwacht begrotingssaldo Kadernota 2018-2021 (collegebesluit)	231	528	99	40
Aangenomen amendementen en motie:				
A1 - Amendement Radio Hengelo TV	-50	-50	-50	0
A3 - Amendement kunstgrasveld ATC'65	-2	-30	-30	-29
A4 - Opkomstbevordering verkiezingen	-14	-4	-4	-4
M2 - Motie financiering AED kasten	-6	-6	-6	0
Verwacht begrotingssaldo Kadernota 2018-2021 (raadsbesluit 18 juli 2017)	159	438	9	7
Overige mutaties:				
Verbonden partijen	90	44	44	9
Twente Marketing	-39	-39	-39	-39
Rente(resultaat)	b.n.	b.n.	b.n.	b.n.
Overige verschillen	-53	17	15	30
Begrotingssaldo 2018-2021	157	460	29	7

In paragraaf 4.1.2. van de Beleidsbegroting 2018-2021 staan de "Aangenomen amendementen en motie" en de "Overige mutaties" uitvoerig toegelicht. Uiteindelijk resteert er een positief begrotingssaldo van € 157.000 in 2018, € 460.000 in 2019, € 29.000 in 2020 en € 7.000 in 2021.

Onderwijshuisvesting

In de nota reserves en voorzieningen (2016) is aangegeven dat opnieuw gekeken moet worden naar het nut en de noodzaak van het in stand houden van de reserve Onderwijshuisvesting. Op dit moment wordt er een voorstel voorbereid waarbij ook het onderwijsveld wordt betrokken. De bedoeling is om het uiteindelijke voorstel te verwerken in de Kadernota 2019-2022.

Persbericht

Een persbericht volgt ook bij het definitieve raadsbesluit.

Vervolgtraject

Na vaststelling is de Beleidsbegroting 2018-2021 digitaal op de het financieel portaal beschikbaar. Na de vaststelling door uw raad zal deze eventueel worden aangevuld met eventuele aangenomen moties en/of amendementen. Vervolgens wordt de begroting aangeboden aan het college van Gedeputeerde Staten van Overijssel in het kader van het financieel toezicht.

BESPREEK- EN BESLISPUNTEN

1. De Beleidsbegroting 2018-2021 vast te stellen.
2. Het programmaplan, bestaande uit de programma's, als beleidsinhoudelijk kader vast te stellen.
3. Het college van burgemeester en wethouders voor het jaar 2018 te machtigen tot het uitvoeren van het programmaplan.
4. Voor het jaar 2018 de lasten en baten per programma, inclusief de geraamde mutaties van de reserves binnen de programma's, als financieel kader vast te stellen.

FINANCIËLE ASPECTEN

De samenvatting van de belangrijkste financiële mutaties treft u aan in hoofdstuk 4 van de Beleidsbegroting 2018-2021.

BIJLAGE(N)

Beleidsbegroting 2018-2021.

Dit raadsadvies is vastgesteld door het college van B & W van Hengelo.

(ruimte voor definitief raadsbesluit)

4. De financiën van de gemeente Hengelo

4.1 Meerjarenperspectief 2018-2021

4.1.1 Financieel op orde

Na jaren van bezuinigingen lijken we in financieel opzicht in rustiger vaarwater terecht te zijn gekomen. De (landelijke) financiële crisis is achter de rug en de economie trekt weer aan. In deze laatste begroting, die wij u in deze collegeperiode aanbieden, constateren we dat we er in geslaagd zijn zowel het financieel perspectief voor de komende jaren structureel op orde te hebben en de algemene reserve ruim op het gewenste niveau is.

Wel zien wij nog behoorlijke risico's, die er voor zorgen dat we enigszins behoedzaam willen blijven begroten. Zo hebben we in deze begroting het toekomstig accres van het gemeentefonds nog steeds behoedzaam geraamd. Ook vinden we het van belang dat we om de nodige risico's op te vangen de algemene reserve op peil houden met een jaarlijkse dotatie. Als belangrijkste risico voor de komende jaren zien we het sociaal domein, met name voor de Jeugdzorg en Wmo. Het voorstel dat we hebben gedaan om de tekorten op deze terreinen over een paar jaar terug te brengen naar nihil is wat ons betreft realistisch. Het zal echter veel van onze organisaties en de partners in de stad vergen om alle maatregelen uit de notitie "Ondersteuning en zorg voor Jeugd en Wmo-maatregelen voor 2017 en verder " (zaaknummer 2106234) te realiseren. In ons coalitieakkoord hebben we afgesproken dat de algemene reserve ook voor tekorten in het sociale domein beschikbaar is. In 2018 en 2019 wordt daarvoor de algemene reserve aangewend. Gelet op de bedragen die omgaan in het sociaal domein en de transformatie waaraan we werken, willen wij nadrukkelijk de algemene reserve beschikbaar hebben om tegenvallers op te kunnen vangen.

Doordat we eerder dan verwacht het gewenste niveau van de algemene reserve hebben bereikt, door de bestemming van het jaarrekeningresultaat 2016, zagen we in de Kadernota 2018-2021 dat de dotatie aan de algemene reserve structureel met € 500.000 verlaagd kon worden om meer ruimte voor nieuw beleid te creëren. Daarboven op willen we extra middelen vrijspelen voor nieuwe investeringen in de binnenstad. Separaat aan deze begroting zal daarom het "Integraal actieplan binnenstad" in een afzonderlijk voorstel worden uitgewerkt.

Daarnaast vinden wij het belangrijk dat het Industrieplein inclusief skatepark volgend jaar wordt heringericht. In de Kadernota 2018-2021 hadden we dit onderdeel van het nieuw beleid ook op 'JA' gezet in afwachting van mogelijke resterende middelen van de Laan Hart van Zuid en/of er aanvullend meer subsidies/bijdragen kunnen worden verworven. Over de herinrichting van het Industrieplein zal een separaat voorstel aan uw raad worden aangeboden.

Met een begrotingsomzet in 2018 van circa € 292 miljoen zijn we in staat om de vele ambities en activiteiten uit te voeren. Hierbij zien we de transformaties in het sociaal domein, de binnenstad en het meerjarig op orde houden van de begroting nog steeds als grootste uitdagingen voor de komende jaren. Deze thema's zijn van essentieel belang voor het waarborgen van een aangename en sociale stad. Samen met onze partners zullen we blijven werken aan een energiek en aangenaam Hengelo!

De centrale thema's transities in het sociaal domein en de binnenstad zijn uitvoerig beschreven in paragraaf 5.1.

Daarbij komt als grote opgave in de komende jaren de invoering van de Omgevingswet. Deze wet bundelt een groot deel van de huidige wet- en regelgeving die zich richt op de fysieke leefomgeving. Doel van de wet is om het omgevingsrecht te vereenvoudigen en om toekomstige duurzame ontwikkeling in Nederland mogelijk te maken. De Omgevingswet verandert de verhouding tussen de gemeente en inwoners: de initiatiefnemer krijgt meer verantwoordelijkheden in het organiseren van (participatie bij) zijn eigen initiatief. Overheden moeten integraal, minder planmatig en met meer regelruimte die initiatiefnemer faciliteren in plaats van controleren.

Zo moeten de pijlers onder de wet – het beschermen en benutten van de fysieke leefomgeving - vorm krijgen. Dit vergt van zowel inwoners als ondernemers als de overheid een andere manier van denken en werken. Om zicht te krijgen op wat de Omgevingswet betekent voor de gemeente Hengelo is een impactanalyse uitgevoerd. Deze analyse vormt de basis voor het implementatieplan voor de Omgevingswet. In de Kadernota 2018-2021 is budget beschikbaar gesteld voor de invoeringskosten op korte termijn. Dat zijn de kosten die we op dat moment met zekerheid konden voorzien.

In de volgende paragrafen wordt ingegaan op het meerjarenperspectief 2018-2021 en het nieuw beleid op basis van de Kadernota 2018-2021. De ontwikkelingen in het meerjarenperspectief worden in dit hoofdstuk op hoofdlijnen beschreven. Ook zal aandacht worden besteed aan de grote (gebiedsontwikkelings)projecten. Tevens wordt ingegaan op de overige ontwikkelingen en risico's, de financiële positie, de belasting- en tariefmaatregelen en de begrotingsuitgangspunten die zijn gehanteerd bij het opstellen van deze begroting.

4.1.2 Structureel sluitende begroting

Op basis van het provinciaal financieel toezicht is het van belang dat de begroting structureel en reëel in evenwicht is. De gemeenteraad is uiteindelijk verantwoordelijk voor een structureel sluitende gemeentebegroting. Het structureel begrotingssaldo wordt in paragraaf 6.2.5 Kengetallen toegelicht.

Financieel perspectief

De begroting is na de Kadernota 2018-2021 op detailniveau geactualiseerd. De definitieve uitwerking leidt tot het volgend financieel perspectief voor de komende jaren:

	- = nadeel; bedragen * € 1.000			
	2018:	2019:	2020:	2021:
Verwacht begrotingssaldo Kadernota 2018-2021 (collegebesluit)	231	528	99	40
Aangenomen amendementen en motie:				
A1 - Amendement Radio Hengelo TV	-50	-50	-50	0
A3 - Amendement kunstgrasveld ATC'65	-2	-30	-30	-29
A4 - Opkomstbevordering verkiezingen	-14	-4	-4	-4
M2 - Motie financiering AED kasten	-6	-6	-6	0
Verwacht begrotingssaldo Kadernota 2018-2021 (raadsbesluit 18 juli 2017)	159	438	9	7
Overige mutaties:				
Verbonden partijen	90	44	44	9
Twente Marketing	-39	-39	-39	-39
Rente(resultaat)	b.n.	b.n.	b.n.	b.n.
Overige verschillen	-53	17	15	30
Begrotingssaldo 2018-2021	157	460	29	7

Het vertrekpunt voor bovenstaand overzicht is de Kadernota 2018-2021, zoals die in eerste instantie door ons college was voorgesteld aan de gemeenteraad. In de raadsvergadering van 18 juli jl. is de Kadernota vastgesteld door de gemeenteraad en is tevens een aantal amendementen en moties aangenomen. De amendementen en motie, waar financiële consequenties uit voortvloeien, zijn in bovenstaand financieel perspectief en in deze begroting verwerkt. Zo krijgt Radio Hengelo TV de komende drie jaren € 50.000 jaarlijks om een lokale omroepvernieuwing in gang te zetten neemt de gemeente het kunstgrasveld van ATC'65 over en trekt de gemeente meer geld uit voor opkomstbevordering rondom de verkiezingen. Verder stelt de gemeente drie jaar lang jaarlijks € 6.000 beschikbaar voor de aanschaf van buitenkasten voor de AED's.

De detailuitwerking van de begroting leidt nog tot onderstaande toegelichte mutaties.

Verbonden partijen

Nu alle begrotingen van de verbonden partijen definitief zijn, zien we nog enkele aanpassingen. Per saldo geeft dit in het eerste jaar een voordeel van € 90.000 en in het laatste jaar een voordeel van € 9.000. Dit wordt o.a. veroorzaakt door de vaststelling van de begroting 2018 van de Veiligheidsregio Twente en het dividend van Enexis en Twence.

Twente Marketing

In de Kadernota 2018-2021 hebben we aangegeven dat we voor het programma Twente Marketing (18-NB-1.2) de aanvullende dekking van structureel € 39.000 nog zouden betrekken bij de uitwerking van de Beleidsbegroting 2018 en verder. Deze middelen zijn nu opgenomen in de voorliggende begroting. Het andere deel werd al gedekt door de vrijval van de bijdrage van circa € 40.000 aan de Regio Twente (€ 0,50 per inwoner voor acquisitie op het product Economische zaken). Wij gaan er vanuit dat deze laatste middelen vrijvallen met ingang van 2018 door een verschuiving hiervan naar de Agenda van Twente.

Rente(resultaat)

Zoals in de Kadernota 2018-2021 is aangegeven, is het percentage voor de omslagrente voor de overige investeringen met ingang van 2018 aangepast naar 2,25%. Tot met het begrotingsjaar 2017 was het percentage 3,75%. Dit leidt, met ingang van 2018, op veel producten tot een lagere rentetoerekening en dus lagere kapitaallasten (voordeel). Echter is het positieve renteresultaat op product P050.0 Treasury aanzienlijk lager (nadeel). Uiteindelijk verloopt een en ander budgettair neutraal, ook na de getroffen maatregelen in de "gesloten" circuits (bijvoorbeeld onderwijshuisvesting, afval, riolering, etc.), voor de begroting.

Voor de eigen gemeentelijke grondexploitaties waren we, door het gewijzigde Besluit Begroting en Verantwoording, al met ingang van de begroting 2017 genoodzaakt om de rente aan te passen aan de door de commissie BBV voorgeschreven disconteringsvoet van 2%. Deze blijft in 2018 ongewijzigd.

Overige verschillen

Bij de uitwerking van de detailbegroting zijn we aangelopen tegen diverse verschillen. Per saldo leidt dit in het eerste jaar tot een tekort van € 53.000 en in het laatste jaar tot een overschot van € 30.000.

Dit wordt o.a. veroorzaakt door een verschuiving in de kapitaallasten over de begrotingsjaren. Bij de actualisatie van de (vervangings-)investeringen is opnieuw gekeken naar het verwachte jaar van realisatie/in gebruik name. Dit geldt zowel voor de rente dan wel afschrijving op diverse producten. De grootste afwijking betreft de afschrijving op investeringen in de ICT. Door de korte afschrijvingstermijn bij ICT investeringen, de uitvoering van de ICT-dienstverlening voor andere gemeenten en het SWB, worden we door de opeenstapeling van investeringen geconfronteerd met aanzienlijke hogere afschrijvingslasten in 2021. In bijlage 8.6 treft u een totaaloverzicht van alle geplande investeringen in de periode 2018-2021.

Bij de Kadernota 2018-2021 is aangegeven dat er aanzienlijke accresontwikkelingen te verwachten zijn voor de komende jaren in de gemeentefondsuitkering. We zetten nog steeds grote vraagtekens bij het realiteitsgehalte van deze ramingen. De accresramingen hebben we daarom afgevlakt naar een meer realistisch verwacht niveau. Uit ervaring weten we dat de (meerjarige) gemeentefondsuitkeringen moeilijk te voorspellen zijn. De afgelopen jaren werd de gemeente Hengelo regelmatig geconfronteerd met schommelingen van tussen de € 1 en 2 miljoen, zowel in positieve dan wel negatieve zin. Om de onvoorziene afschrijving op investeringen in de ICT op te vangen is voor het laatste jaar (2021) de stelpost afvlakking gemeentefonds met € 418.000 neerwaarts bijgesteld tot € 2.282.000, zodat de hoogte van de stelpost op hetzelfde niveau komt dan het begrotingsjaar 2020. Voor de jaren 2018-2021 is de stelpost achtereenvolgens € 811.000, € 1.456.000 en € 2.282.000 en € 2.282.000. Verder zijn er nog diverse kleine verschillen geconstateerd. Deze worden toegelicht in de financiële analyses, in hoofdstuk 7.

Begrotingssaldo 2018-2021

Na bovengenoemde mutaties resteert er uiteindelijk een positief begrotingssaldo van circa € 157.000 in 2018, € 460.000 in 2019, € 29.000 in 2020 en € 7.000 in 2021.

4.1.3 Nieuw beleid

Op basis van de Kadernota 2018-2021 is voor nieuw beleid aan exploitatielasten jaarlijks circa € 2 miljoen beschikbaar gesteld. De lasten zijn verwerkt in deze Beleidsbegroting. De komende jaren wil de gemeente extra investeren in onder meer de binnenstad, de Twentse samenwerking en het Theater van de Stad. In bijlage 8.7 treft u het totaaloverzicht van het nieuw beleid aan. Het eerste gedeelte in dit overzicht, op basis van het collegevoorstel, is uitvoerig beschreven in hoofdstuk 3 van de Kadernota 2018-2021. Deze nota is te raadplegen op de gemeentelijke website. In deze versie van de Kadernota zijn ook alle aangenomen amendementen en moties door de gemeenteraad opgenomen. De gemeenteraad heeft unaniem ingestemd met de motie "Integrale aanpak Binnenstad". Ons college komt dit najaar met een concreet plan van aanpak, om de binnenstad de komende jaren te verbeteren. De gemeente is daarover al volop met verschillende partners in gesprek. Bij de behandeling van de begroting voor 2018 wordt duidelijk op welke concrete verbeterprojecten de gemeente wil inzetten en hoeveel geld de gemeente daaraan gaat bijdragen. Hiervoor wordt een separaat voorstel "Integraal actieplan binnenstad" aan uw gemeenteraad aangeboden. In verband met de (eerdere) afwikkeling van deze begroting was het niet meer mogelijk om de financiële consequenties van dit actieplan te verwerken in de begroting. Dit actieplan zal in een van de eerste begrotingswijzigingen voor 2018 worden verwerkt.

De amendementen en motie, die financiële gevolgen hebben, zijn verwerkt in het tweede gedeelte van bijlage 8.7. Deze zijn hiervoor al toegelicht bij het financieel perspectief.

Het nieuw beleid wordt verder toegelicht in de programma's (hoofdstuk 5).

4.1.4 Belasting- en tariefmaatregelen

Ontwikkeling lokale woonlasten

In de Kadernota 2018-2021 waren de indicatieve belastingtarieven voor 2018 gepresenteerd. Nu de begroting op detailniveau is uitgewerkt is er een lichte daling van het totale woonlasten te zien ten opzichte van deze Kadernota. Met name door het neerwaarts bijstellen van het gemiddeld afvalaanbod valt de afvalstoffenheffing iets lager uit.

Woonlasten 2018

Onderstaande tabel laat de tarieven voor 2017 en de effecten van de voorgestelde belastingtarieven 2018 zien bij een gemiddelde WOZ-waarde, een gemiddeld tarief afvalstoffenheffing (op basis van gemiddeld afvalaanbod) en het tarief voor rioolheffing:

	2017:	2018:
OZB eigenaar	€ 265,28	€ 276,28
Afvalstoffenheffing (meerpersoonshuishoudens)	€ 247,64	€ 213,24
Rioolheffing	<u>€ 212,88</u>	<u>€ 220,32</u>
TOTAAL	€ 725,80	€ 709,84

Per saldo neemt de lokale belastingdruk voor een eigenaar van een woning af met circa 2,2% in 2018 ten opzichte van 2017. Voor de huurder van een woning daalt de lokale lastendruk met 5,8%. In het raadsadvies "Belastingtarieven 2018" (zaaknummer: 2154264) is het totaalpakket aan belastingmaatregelen toegelicht. Hierin wordt ook ingegaan op de ontwikkeling van de lokale woonlasten voor de periode 2008-2017 in de Twentse gemeenten, zoals door uw raad gevraagd. Wel is in de afvalbegroting rekening gehouden met een structurele dividendopbrengst van Twence van € 482.000. Indien de winstprognoses van Twence tegenvallen lopen we hierbij risico's, waardoor het tarief voor de afvalstoffenheffing onder druk komt te staan c.q. verhoogd dient te worden. Daarnaast wordt in paragraaf 6.1 Lokale heffingen uitgebreid ingegaan op o.a. het beleid ten aanzien van de lokale heffingen, een overzicht op hoofdlijnen voor de berekening van de diverse tarieven/heffingen en welke beleidsuitgangspunten ten grondslag liggen aan deze berekeningen.

4.1.5 Overige ontwikkelingen en risico's

Onderwijshuisvesting

In de nota reserves en voorzieningen (2016) is aangegeven dat opnieuw gekeken moet worden naar het nut en de noodzaak van het in stand houden van de reserve Onderwijshuisvesting. Op dit moment wordt er een voorstel voorbereid waarbij ook het onderwijsveld wordt betrokken. De bedoeling is om het uiteindelijke voorstel te verwerken in de Kadernota 2019-2022.

Risico's

In het jaar 2018 wordt de organisatie, evenals in het jaar 2017, actief bij het proces van risicomanagement betrokken. Alle afdelingshoofden en projectleiders worden twee keer per jaar geïnterviewd, met als doel dat de risicoprofielen naar de meest recente inzichten worden geactualiseerd. Daarbij wordt ook aandacht besteed aan nieuwe ontwikkelingen, zoals de taken die zijn overgedragen aan Gildebor, het project Lange Wemen, Warmtenet, de drie transities in het sociaal domein en de herziene grondexploitaties (incl. het Hart van Zuid). Risicomanagement is daarnaast bedoeld om managers, voorafgaand aan bestuurlijke besluitvorming, inzicht te geven in de mogelijke financiële impact van belangrijke voorgenomen activiteiten en projecten. Vooral de risicovolle projecten worden vooraf zorgvuldig getoetst op haalbaarheid.

De laatste interviews ten behoeve van de procedure 2018 hebben met uitzondering van het risicoprofielen van Gildebor, Lange Wemen, Hart van Zuid en Warmtenet in vergelijking met de begroting 2017 geen aanzienlijke wijzigingen in de risicoprofielen aan het licht gebracht. Wel is er zowel meer zicht ontstaan op de risico's bij de transities in de Jeugdzorg en de Wmo, als op de exploitatierisico's van multifunctionele accommodaties en culturele kernvoorzieningen. De interne beheersing van risico's is de afgelopen jaren stelselmatig verbeterd, waardoor de benodigde weerstandscapaciteit aanzienlijk kon dalen. Deze trend heeft zich in 2017 voortgezet vanwege de overdracht van een aantal taken naar Gildebor, de verzelfstandiging van Warmtenet, de instelling van integraal accountmanagement bij de exploitatie van multifunctionele accommodaties en culturele kernvoorzieningen en de verbeterde conjunctuur waardoor de grondexploitatie risico's verder zijn gedaald.

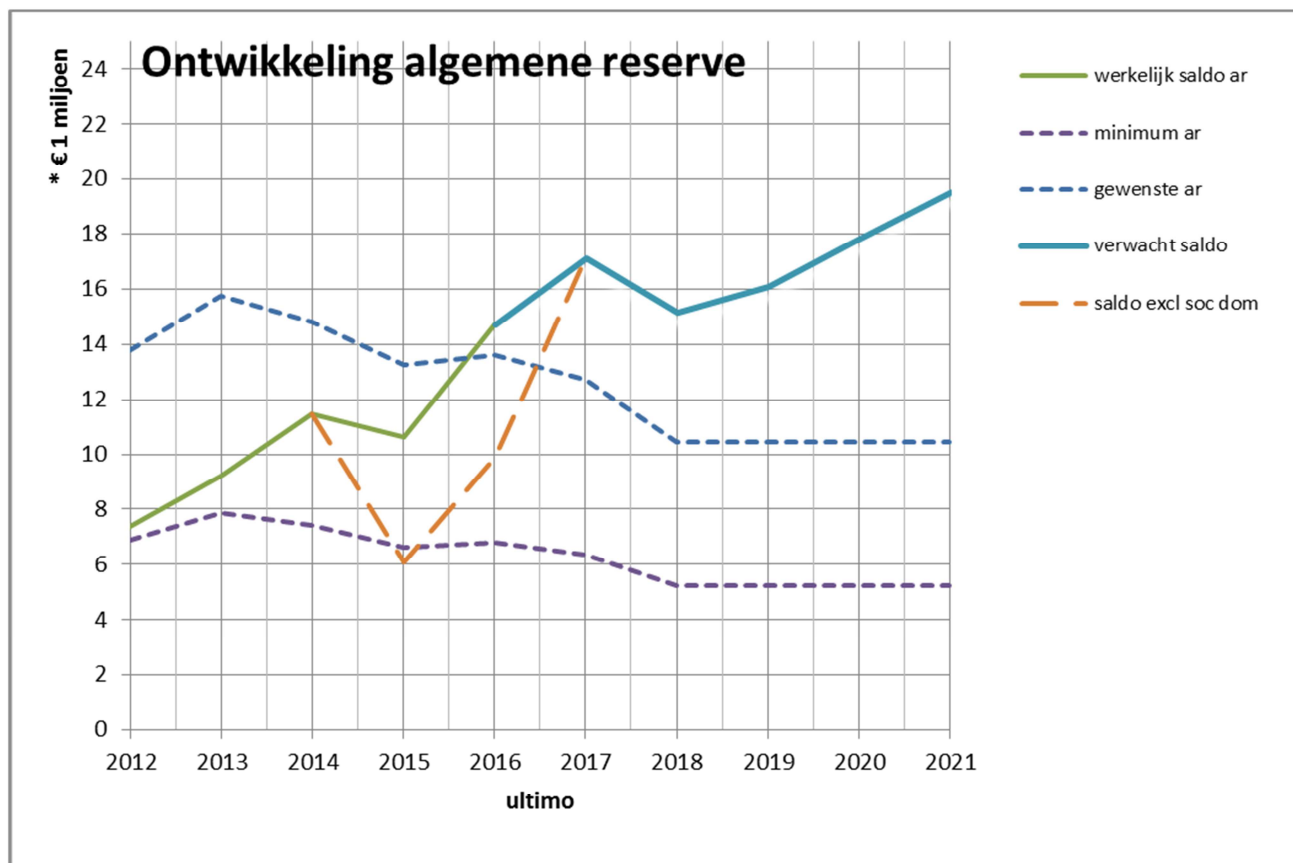
Financiële positie

Op basis van de laatste risico-inventarisatie is de benodigde weerstandscapaciteit berekend op € 20,9 miljoen. Dit is vergeleken met de € 27,2 miljoen opgenomen in de Beleidsbegroting 2017 – 2020 een forse daling van € 6,3 miljoen.

Conform de vastgelegde beleidsregels is het gewenste niveau van de algemene reserve 50% van het risicoprofiel, dat wil zeggen afgerond € 10,5 miljoen (de helft van € 20,9 miljoen).

De ontwikkeling van de beschikbare algemene reserve is met name beïnvloed door de bestemming van het jaarresultaat 2016 (verwerking is in het boekjaar 2017), de gedeeltelijke afroaming van de toevoeging aan algemene reserve om structureel financiële ruimte voor nieuw beleid te creëren (Kadernota 2018-2021) en de incidentele inzet van de algemene reserve om de incidentele tekorten in 2018 en 2019 in het sociaal domein af te dekken (Kadernota 2018-2021).

Op basis van de huidige inzichten (begin september 2017) is de algemene reserve ultimo 2016 al op het gewenste niveau. Zie de onderstaande grafiek:

Door de gezonde financiële uitgangspositie zijn we in staat fors te investeren in de stad door bijna € 2 miljoen aan exploitatielasten als nieuw beleid op te nemen in deze begroting. We blijven een financieel gezonde uitgangspositie houden. Enerzijds door een structureel sluitende begroting, anderzijds laat de ontwikkeling van het weerstandsvermogen zien dat de algemene reserve ultimo 2016 op het gewenste niveau is. Dit alles kan zonder een nieuwe verhoging van de lokale belastingdruk voor de burger. We zien dan ook de komende jaren de grote opgaves in de binnenstad en het sociaal domein met vertrouwen tegemoet. Wel moeten we in ogenschouw nemen dat we de komende jaren voldoende middelen achter de hand houden om de risico's in met name het sociaal domein op te kunnen vangen.

De algemene reserve grondexploitatie laat een verwachte stijging zien van € 1,7 miljoen per 1 januari 2018 oplopend tot € 3,5 miljoen per 31 december 2021. In de paragraaf 6.4 Grondbeleid treft u een uitgebreid overzicht aan van de belangrijkste ontwikkelingen in de diverse grondexploitaties.

4.1.6 Grondslagen voor de ramingen bestaand beleid

De grondslagen voor de ramingen bestaand beleid, voor het opstellen van de Beleidsbegroting 2018-2021, zijn door de vaststelling van de Kadernota 2018-2021 op 18 juli jongstleden besloten. In de begroting zijn de volgende grondslagen van toepassing:

Prijscompensatie

Voor de prijscompensatie gaan we voor het begrotingsjaar 2018 (inclusief de correcties voor de voorgaande jaren 2016 en 2017) uit van een indexering van 2,25%.

Looncompensatie

Voor de jaarschijf 2018 wordt rekening gehouden met een verwachte looncompensatie van 2,4%. Zoals gebruikelijk worden deze middelen al vast in de begroting geraamd in afwachting van een definitieve nieuwe Cao vanaf 1 mei 2017. De accordering van de nieuwe Cao vindt niet eerder plaats dan begin oktober 2017, d.w.z. na de aanbidding van deze begroting aan uw gemeenteraad.

Op basis van de eerste berekening van de nieuwe Cao ontstaat er ruimte voor circa € 500.000. Echter is hierbij nog geen rekening gehouden met de stijging van de pensioenpremies per 1 januari 2018 van 1,4% op basis van recente berichtgeving. Waarschijnlijk komt hiervan zoals gebruikelijk ongeveer 2/3^e deel voor rekening van de werkgever. Voor de gemeente Hengelo als werkgever komt dit ook ongeveer uit op € 500.000 en blijft er niets over van de stelpost looncompensatie.

Subsidies

Voor de subsidies geldt de gebruikelijke weging van 2/3^e looncompensatie en 1/3^e prijscompensatie. Op basis van de bovengenoemde percentages is de uiteindelijke stijging voor subsidies in 2018 3,08% (inclusief de correcties voor de voorgaande jaren 2016 en 2017), mits ze geen onderdeel uitmaken van nieuwe maatregelen 2018 e.v.

Huren

Navenant stijgen de ontvangen huurbedragen in 2018 (inclusief de correcties voor de voorgaande jaren 2016 en 2017) met de inflatiecorrectie van 2,25%. Wel kunnen er andere afspraken met verenigingen, instellingen, etc. zijn gemaakt over huurverhogingen buiten de prijscompensatie om.

Belastingen, heffingen en tarieven

Voor tarieven geldt in principe volledige kostendekkendheid. Bij belastingen, heffingen en tarieven wordt voor de begroting 2018 (inclusief de correcties voor de voorgaande jaren 2016 en 2017) uitgegaan van een inflatiecorrectie van 2,25%, waarbij geen sprake is van (volledige) kostendekkendheid. Kostendekkende heffingen zijn bijvoorbeeld de afvalstoffen- en rioolheffing.

Bij de gemeentelijke woonlasten (OZB, riool- en afvalstoffenheffing) wordt gestreefd naar een gematigde ontwikkeling van de totale reële lokale lastendruk. Er wordt vastgehouden aan het principe dat in ieder geval wordt gecorrigeerd voor nominale ontwikkelingen (inflatie 2018 na correctie voorgaande jaren: 2,25%).

In de voorliggende begroting 2018-2021 gaan we uit van een inflatiecorrectie van 2,25% voor de OZB met ingang van 2018 en de mutaties in de afvalbegroting (zie hiervoor de financiële analyses P721.1 Afval in paragraaf 7.2.6). Op basis van het Gemeentelijke Rioleringsplan stijgt jaarlijks de rioolheffing met 3,5% tot en met het jaar 2021.

Constance lonen en prijzen

In de meerjarenramingen 2018-2021 is, zoals gebruikelijk, uitgegaan van constante lonen en prijzen.

Rente eigen gemeentelijke grondexploitaties

De rente voor de 'eigen' gemeentelijke grondexploitaties is 2%. In de participerende grondexploitaties met de provincie en/of andere gemeenten hanteren we de tussen partijen afgesproken rentepercentages. Voor alle overige investeringen hanteren we het percentage van de omslagrente.

Omslagrente

Vanaf 2016 hanteren we voor de overige investeringen (niet zijnde grondexploitaties) het percentage voor de omslagrente. Vanaf 2016 was dit percentage 3,75%. Het onderzoek voor de bepaling van het renteomslag-percentage voor 2018 e.v. heeft uitgewezen dat we dit percentage neerwaarts moesten bijstellen naar 2,25%.

Afschrijving en rente van investeringen

In de nota 'Investerings- en activeringsbeleid 2017' zijn de beleidsregels ten aanzien van afschrijvingen en rente uitgebreid toegelicht. Deze nota is op 4 april jl. vastgesteld door uw raad.

Gemeentefondsuitkering

De gemeentefondsuitkering is gebaseerd op de meicirculaire 2017 van het gemeentefonds. Dit is ook een verplichting in het kader van het financieel toezicht door de provincie.

Onvoorzien

In de begroting 2018-2021 is een jaarlijks bedrag van € 166.000 geraamd voor de post onvoorzien.

Arealen/autonome ontwikkelingen

De onderhoudsbudgetten voor wegen, groen en riolering zijn aangepast voor volumemutaties conform de Areaalnota. De kostenuitzetting voor rioleringen verloopt budgettair neutraal voor de begroting. Uitgangspunt bij rioleringen is 100% kostendekkendheid.

Onder autonome ontwikkelingen verstaan wij ontwikkelingen die door ons niet te sturen of te beïnvloeden omstandigheden zijn en zullen leiden tot onvermijdbare uitgaven of inkomstenverminderingen in de begroting.

4.2 Grote projecten

Hengelo kent een aantal grote (gebiedsontwikkelings)projecten die vaak een aanzienlijke tijd doorlopen. Met deze gebiedsontwikkelingen kan Hengelo erin voorzien dat de economische groei gefaciliteerd wordt en dat Hengelose bedrijven en bewoners voldoende ruimte hebben om zich te ontwikkelen en bedrijven en bewoners van buiten de gemeente zich in Hengelo kunnen vestigen.

Op deze manier wordt er naar gestreefd een duurzaam aanbod te hebben van kwalitatief hoogwaardige woon- en werklocaties met een divers aanbod van verschillende vestigingsmilieus.

4.2.1 Wonen

De gemeenten in Overijssel hebben afspraken gemaakt met de provincie over de omvang van de nieuwbouwopgave. Uitgangspunt is dat wordt gebouwd voor de eigen behoefte, met de nadruk op binnenstedelijke locaties. Deze afspraken sluiten aan bij de beweging die in Hengelo reeds was ingezet: van uitbreiding naar inbreiding. Naast de grotere woningbouwlocaties zoals Hart van Zuid, Veldwijk Noord, Dalmeden, Broek Noord, 't Rot/Landmanserve, Medaillon zijn er ook diverse "kleinere" initiatieven in de stad waarin woningen worden toegevoegd. Soms door nieuwbouw op lege plekken, maar vaker als gevolg van de transformatie van andere functies zoals scholen en kantoren.

De woningmarkt kent een sterke opleving. We spelen in op de actuele vraag met nieuw aanbod in bestaand stedelijk gebied. Hierbij valt te denken aan het tot ontwikkeling brengen van locaties zoals de Marskant, Seahorse, Gezondheidspark, Wemenpark (Badhuis/Ariënschool), Drienerstaete en de herstructurering van de Hengelose Es. Met de marktpartijen die actief zijn in de stad voeren we regelmatig overleg om vraag en aanbod zoveel mogelijk in balans te brengen. De gemeente pakt haar rol, onder meer door het stellen van heldere kaders en het aanjagen en verbinden van initiatieven.

Om Hengelo als aantrekkelijke woonstad op de kaart te houden is het belangrijk dat de beleving van de binnenstad verbetert. Hierbij moet worden ingespeeld op de ontwikkeling dat binnensteden een minder dominante winkelfunctie hebben maar veel meer gemengde functies. Om die reden wordt samen met eigenaren in de binnenstad ingezet op een toename van het woningaanbod door transformatie van bestaande panden zoals de Telgenflat.

4.2.2 Bedrijventerreinen en kantoren

Ook voor bedrijventerreinen geldt dat de belangstelling voor nieuwbouw en uitbreiding weer langzaam toeneemt. Hengelo kent een divers aanbod aan bedrijventerreinen die in eigen beheer van de gemeente worden uitgegeven en daarnaast een aantal locaties dat wordt ontwikkeld door particuliere eigenaren, zoals het HTSP bij Thales.

Voor 2018 ligt het zwaartepunt op de acquisitie van bedrijven voor de bestaande en in ontwikkeling zijnde bedrijventerreinen Oosterveld, Hart van Zuid Kanaalzone, Westermaat Campus en Westermaat de Veldkamp om de verkoopdoelstellingen te behalen die als basis voor de grondexploitatie dienen. In het kader van de regionale afspraken over bedrijventerreinen kunnen we ongeveer 5 hectare per jaar verkopen.

Gezien de nog beschikbare ontwikkelcapaciteit binnen bestaande, prioritaire kantoorlocaties en de leegstand in kantoren wordt er de komende periode niet actief gewerkt aan de ontwikkeling van nieuwe kantoorlocaties.

Naast de reguliere bedrijventerreinen kent Hengelo nog een bijzonder terrein met een specifiek profiel, het Gezondheidspark. Gebleken is dat de zorg-gerelateerde belangstelling voor dit gebied achterblijft bij de verwachtingen. Enerzijds komt dit door grote veranderingen in wet- en regelgeving voor de partijen binnen de gezondheidszorg. Anderzijds valt ook op dat partijen voor wie het Gezondheidspark bedoeld was, soms kiezen voor andere locaties. De belangstelling voor woningen in dit gebied is echter groot. De door de raad recent vastgestelde woonvisie geeft geen ruimte om het bestemmingsplan op dat aspect aan te passen. In de woonvisie is prioritering gegeven aan andere woonlocaties. Inmiddels is wel een heroriëntatie in gang gezet op het aspect wonen gekoppeld aan specifieke zorg.

4.2.3 Infrastructuur

De gemeente Hengelo kent een groot aantal infrastructurele projecten.

De realisatie van de kruising Breemarsweg met de Laan Hart van Zuid start eind 2017. Daarna volgt het zuidelijke deel, inclusief de brug over het Twentekanaal. De Watertorenlaan zal worden heringericht en het profiel zal worden aangepast, waarbij het tracé van de F35 wordt ingepast en een gedeelte van de nieuwe Veldbeek wordt aangelegd. Bij de Kuipersdijk wordt het wegprofiel aangepast en de oversteek van de F35 gerealiseerd. Er is in 2017 al begonnen met de rioolverzwarende van de Mozartlaan. Het riool in de Ketelstraat zal worden vervangen. Een deel van de Enschedesestraat en Lange Wemen zal klimaat-robust worden ingericht. De (grond)wateroverlast in de Adamsweg wordt opgelost. In 2017 is al begonnen met de herinrichting van de Drienerbeek tussen de Haverweg en de Grundellaan. Delen van de Veldbeek en de Balktsbeek worden aangelegd. Er wordt uitvoering gegeven aan een tijdelijke waterberging in de openbare ruimte (WOLK 2.0). Er vindt nader onderzoek plaats in de grondwateraandachtsgebieden met mogelijke aanleg van drainage.

De komende jaren blijft de gemeente Hengelo zich tevens inzetten op gebiedsontwikkelingen. Er moeten nog delen openbare ruimte aangelegd worden in Medaillon en Dalmeden. Het areaal aan wegen en trottoirs neemt hierdoor toe.

4.2.4 Bijzondere projecten: Lange Wemen, Hart van Zuid, Business Park XL, Warmtenet en Twentebad

Lange Wemen

In 2016 heeft de gemeenteraad besloten dat nieuwbouw van het stadskantoor binnen het gebied Lange Wemen losgekoppeld kan worden van de andere ontwikkelingen. In januari 2016 heeft de gemeenteraad het besluit genomen om te starten met de renovatie van het stadhuis en de nieuwbouw van een stadskantoor. De (Europese) aanbesteding van deze grote investering is inmiddels uitgevoerd en de gecontracteerde partijen zijn begonnen met hun werkzaamheden. De uitvoering is daarmee in 2017 gestart en zal volgens planning in 2019 worden afgerond.

De horecawand zal de komende jaren gestalte krijgen. Echter is de realisatie van het winkelprogramma in Lange Wemen als gevolg van de gewijzigde omstandigheden voorlopig in de ijskast gezet.

Binnenstad

Voor de binnenstad wordt in samenspraak met onze partners een integraal actieplan opgesteld waarmee de aantrekkelijkheid van de binnenstad wordt vergroot. Dit moet het bezoek aan de binnenstad vergroten en het economisch functioneren en vestigingsklimaat verbeteren. De maatregelen die in dit kader in ieder geval uitgevoerd moeten worden zijn de herinrichting van de Enschedesestraat in samenhang met de al uitgevoerde reconstructie en het plan Lange Wemen. Vanuit de binnenstad zelf wordt er daarnaast gevraagd om prioriteit te geven aan de herinrichting van het Marktpllein en het aangrenzende kernwinkelgebied. Daarnaast zullen nog diverse andere investeringen en acties nodig zijn, zowel van de gemeente als van derden. Dit wordt inhoudelijk vastgelegd in het separaat vast te stellen Integraal Actieplan Binnenstad.

Hart van Zuid

Binnen Hart van Zuid zijn diverse projecten in voorbereiding en uitvoering. Van groot belang in Hart van Zuid is de doortrekking van de Laan Hart van Zuid en de realisatie van een nieuwe brug over het Twentekanaal. De aanleg van de Laan is inmiddels gestart. De Laan Hart van Zuid en de nieuwe brug over het Twentekanaal zullen per 1 januari 2020 gereed zijn. Het WTC heeft zich in juli 2016 gevestigd in het verbouwde bouwdeel 5 van de MTS. De verbouw van de 1e fase van bouwdeel 6 is in mei 2017 afgerond. Er wordt met verschillende potentiële huurders gesproken. Tevens is het Verenigingsgebouw voorwaardelijk verkocht om te worden omgebouwd naar hotel en horecafaciliteit. De planuitwerking hiervoor is gestart en de verwachting is dat de levering eind 2018 kan plaatsvinden.

Door de doortrekking van de Laan van Hart van Zuid de komende periode krijgt de aanliggende gebiedsontwikkeling tevens een nieuwe stimulans, waardoor de komende periode diverse deelgebieden tot ontwikkeling kunnen komen.

Business Park XL

Business Park XL is gezamenlijk eigendom en verantwoordelijkheid van de gemeenten Almelo, Borne, Enschede, Hengelo en de provincie Overijssel. Met een totale netto omvang van 130 hectare en een ligging centraal in Twente direct aan de A35 en het Twentekanaal is BXL bij uitstek geschikt voor grote ruimtevragers uit de sectoren industrie, groothandel en logistiek. Binnen het proces van strategisch programmeren is BXL daartoe aangewezen als prioritaire locatie. Inmiddels zijn alle grondverwervingen gerealiseerd en planologische belemmeringen weggenomen. Naar verwachting kan de locatie, na een wat moeizame start, uitgroeien tot logistieke hotspot voor grootschalige bedrijven van buiten de regio Twente.

Warmtenet

In 2016 is het besluit genomen om het Warmtenet te verzelfstandigen. Daarbij zijn financiële afspraken gemaakt over de overdracht van de bestaande activa en over de aanleg van de backbone. Hiertoe zijn per 1 juli 2016 Warmtenetwerk Hengelo BV en Warmtebedrijf Hengelo BV opgericht in samenwerking met respectievelijk Alliander en Ennatuurlijk.

Warmtenetwerk Hengelo BV heeft het opdrachtgeverschap voor de aanleg van de backbone op zich genomen. De investeringen in de backbone worden grotendeels door de gemeente bekostigd, waarbij een aanzienlijk deel via subsidies van rijk en provincie worden gedekt. Met de investering in de backbone wordt duurzame industriële restwarmte van AkzoNobel beschikbaar gesteld voor de verwarming van woningen en utiliteitsgebouwen in Hengelo Zuid. De aanleg van het zuidelijke deel is inmiddels afgerond en aangesloten op de duurzame restwarmte van AkzoNobel. Het noordelijk deel van de backbone zal in 2018 worden afgerond. De gemeente draagt 65% van het risico op de uitvoeringskosten. Inmiddels is gebleken dat het niet lukt om de aanleg binnen de oorspronkelijke begroting uit te voeren. Hier lopen we nog risico's. De gemeenteraad is hierover in verschillende raadsbrieven geïnformeerd.

Twentebad

Fase 3 van de renovatie van het Twentebad behelst het inrichten van een nieuwe hoofdentree, het renoveren van het instructiebad en 25 meter wedstrijdbad, de personele ruimtes en het renoveren/verduurzamen van de schil van het complex. Logistiek en functioneel wordt het totale complex in deze fase volledig integraal toegankelijk gemaakt. In het oorspronkelijke plan waren deze werkzaamheden voorzien in 2019, maar in de Kadernota 2018-2021 is besloten om deze fase naar voren te halen en in 2018 uit te voeren, vanwege de dan kortere looptijd van het totale project.

Opwaarderen haveninfrastructuur

Met de succesvolle lobby voor de verbreding en verdieping van de Twentekanalen moeten ook de havengemeenten de komende jaren investeren in het geschikt maken van de havens voor klasse Va (lees: Vijf-a) schepen. Inspelen op en faciliteren van economische ontwikkelingen heeft er toe geleid dat op initiatief van het gemeenschappelijk Havenbedrijf Twente door de gemeenten Almelo, Hengelo en Enschede in 2016 onderzoek is gedaan naar de kwaliteit van de bestaande haveninfrastructuur in relatie tot de beoogde ontwikkelingen. De investeringen die gedaan moeten worden zijn fors en vergen een grote inspanning van gemeente en bedrijfsleven. Voor de haven van Hengelo varieert dit tussen de € 15 en € 25 miljoen over de langere termijn (tot 2030) afhankelijk van de te maken keuzes. Op basis van een quick scan zijn concrete wensen bij het bedrijfsleven geïnventariseerd. De uitkomsten hiervan zijn mede bepalend voor de prioritering en fasering. In eerste instantie is voor de korte termijn in 2018 een netto investering van € 3,25 miljoen voor het gemeentelijk aandeel geraamd en in de begroting opgenomen.

5. Programmaplan

5.1 Centrale thema's

5.1.1 Transitie sociaal domein

Een groot aantal taken binnen het sociaal domein is per 1 januari 2015 van het Rijk overgedragen naar de lokale overheid. Dit zijn de decentralisaties en worden ook wel transitie genoemd. De taken die overgedragen zijn, betreffen de Jeugd(zorg) de Wmo (Wet maatschappelijke ondersteuning) en de Participatiewet. Daarnaast is het Passend Onderwijs ingevoerd. Het rijk wilde daarmee de hulpverlening goedkoper en dichterbij de inwoner brengen met minder en eenvoudigere regels.

In de begrotingsprogramma's staat meer informatie over de activiteiten en werkzaamheden die bij de nieuwe taken horen. In dit centrale thema wordt ingegaan op de onderdelen van de transitie die op meerdere begrotingsprogramma's van toepassing zijn. Hiermee wordt de aandacht verlegd naar de transformatie waarbij integraliteit voorop staat. Door integraal te werken, over de verschillende beleidsprogramma's heen, kan 'winst' worden geboekt. Dat is nodig gezien de opgelegde korting door de rijksoverheid, maar ook inhoudelijk biedt het meerwaarde.

Voor gedetailleerdere informatie over de transitie wordt verwezen naar het beleidsplan 'Met respect ... op weg naar een nieuw stelsel voor maatschappelijke ondersteuning'. De transformatie is verder uitgewerkt in de transformatie-agenda 'Hengelo sociaal met lef'. De maatregelen die zijn genomen om de tekorten in het sociale domein op te vangen zijn beschreven in de notitie 'Ondersteuning en zorg voor Jeugd en Wmo, maatregelen voor 2017 en verder' (besluit gemeenteraad d.d. 18 juli 2017).

Aanpassingen en wetswijzigingen

Hoewel de grondgedachten achter de bovengenoemde wetten niet gewijzigd zijn, hebben er in de eerste twee jaar van decentralisaties wel een groot aantal aanpassingen plaatsgevonden. Zo is per 1-1-2017 het instrument beschut werk-nieuw in de Participatiewet als verplichting opgenomen en zijn er vele wijzigingen in de uitvoeringspraktijk ingevoerd. Dat maakt het soms lastig voor de sociale partners en ketenpartners om afspraken te maken. En de mensen die het betreft weten niet altijd waar ze aan toe zijn. Ook staat het de focus op verdere doorontwikkeling vaak in de weg. Hoe gedetailleerder de wetgeving, hoe moeilijker het is om de gedachte van gedecentraliseerde transformaties uit te voeren.

Dit besef dringt ook door bij de diverse ministeries die zich bezighouden met het sociaal domein. Er begint een houding te ontstaan die gekenmerkt wordt door openheid, interesse in de gemeentelijke uitvoeringspraktijk en co-creatie. Hiervan willen wij ook op landelijk niveau, VNG- en G32, gebruikmaken en aan meewerken. Ons eerste doel is om in de overgang van onderwijs naar arbeidsmarkt voor kwetsbare jongeren betekenisvolle structurele verbeteringen te behalen.

Transformatie

In Hengelo wordt geprobeerd om voor inwoners zo snel mogelijk, zo licht mogelijk en zo dicht mogelijk bij huis een antwoord te vinden op hun (hulp)vraag. Inwoners bepalen zelf wat nodig is en doen zoveel mogelijk zelf, met behulp van hun netwerk. Indien zij er zelf met lichte ondersteuning niet uitkomen dan krijgen zij professionele ondersteuning op maat die past bij hun mogelijkheden en specifieke situatie.

Dit doet de gemeente niet alleen, maar samen met de mensen zelf, hun omgeving, de gemeente, zorgaanbieders en welzijnsorganisaties. Allen dragen hun steentje bij om de zorg en ondersteuning in Hengelo echt te vernieuwen. De veranderingen en vernieuwingen die hiervoor nodig zijn worden de 'transformatie' genoemd.

Omdat niet alles tegelijk kan worden vernieuwd moeten er keuzes worden gemaakt. Waar wordt door de gemeente Hengelo op ingezet en hoe wordt dit georganiseerd? Dat verwoordt de gemeente in de transformatie-agenda.

De transformatie-agenda 'Hengelo sociaal met lef' is een actieplan waarin wordt beschreven hoe er samen met de partners in het sociaal domein wordt samengewerkt om te vernieuwen en welke acties hiervoor nodig zijn. Met voorrang zijn vorig jaar een aantal LEF-projecten gestart. Onder het motto: "om écht voor vernieuwing te kunnen zorgen is lef nodig". Deze zullen in 2018 verder uitgevoerd worden. De LEF-projecten komen ook terug in notitie '*Ondersteuning en zorg voor Jeugd en Wmo, maatregelen voor 2017 en verder*'.

Maatregelen Ondersteuning en zorg

Vanaf 2017 hebben we te maken met extra budgettaire kortingen vanuit het Rijk. Bijsturing is noodzakelijk. In de notitie '*Ondersteuning en zorg voor Jeugd en Wmo, maatregelen voor 2017 en verder*' hebben college en raad keuzes gemaakt wat zij wel en niet (of anders) gaat doen. Deze hebben ook effect op de meerjarenbegroting 2018-2021.

De voorgestelde maatregelen zullen goed worden gemonitord. Via de bestaande planning en control-cyclus legt het college hierover verantwoording af aan de gemeenteraad, zowel kwantitatief als kwalitatief.

De maatregelen hebben voornamelijk betrekking op de Jeugdhulp en de Wmo, maar raken ook het domein Participatie. Wij lichten hier de maatregelen en acties eruit die meer integraal zijn. De overige maatregelen en acties worden benoemd in de betreffende beleidsprogramma's.

- Innovatiebudget bijstellen. Om uitvoering te geven aan transformatie heeft het college een budget gereserveerd om te kunnen innoveren. Met het vaststellen van de nota *Met respect...* hebben college en gemeenteraad besloten om een deel van de integratie-uitkering Sociaal domein te reserveren voor innovatieve projecten. In 2015 en 2016 2,5% en vanaf 2017 5% van het budget, wat neer komt op een bedrag van ruim € 1,7 miljoen. In 2017 heeft het college dit bedrag reeds afgeroomd en voor 2018 is besloten terug te gaan naar de 2,5%. In 2019 en 2020 is het budget nog € 14.000 respectievelijk € 0,-. Gezien de financiële situatie is een deze afbouw te motiveren.
- Samenwerking met onderwijs – indicatiestelling en zorg op school. Een van de vindplaatsen voor jeugdigen die ondersteuning nodig hebben zijn de scholen. Vaak een vertrouwde plek voor de jeugdigen en ouders. Wanneer tijdig gesignaleerd wordt en mogelijk op school (lichte, korte) interventies kunnen plaatsvinden, kan erger voorkomen worden. In afstemming met scholen zullen wij extra preventieactiviteiten en interventies inzetten.
- Lef-project 'Doe-gebied'. Voor jeugd loopt op dit moment het lef-project 'Doe-gebied' (voorheen Doe-boerderij genaamd). Wij zien, samen met professionals en ouders, veel kansen in het ontwikkelen van een 'Doe-gebied' rondom het Weusthag. Maar ook zullen wij bestaand aanbod (van scouting, zorgaanbod, sport) doorontwikkelen zodat het geschikt is voor kwetsbare jeugdigen uit Hengelo (die nu elders naar zorgboerderijen gaan).
- Jeugdkracht. Jeugdkracht is een nieuw pilotproject om ook in het voorveld, vanuit onder andere Wijkkracht, jeugdigen (tot ongeveer 18 jaar) beter te kunnen ondersteunen. Wij zetten onder andere in op voldoende kwalitatieve opvoed- en opgroei-interventies en ondersteuningsmogelijkheden in de eigen omgeving van jeugdigen en opvoeders.
- 18-/18+. In relatie tot de intensieve zorgtrajecten en verblijf (zie hieronder) zien wij een grote groep jeugdigen waarvoor verlengde jeugdzorg wordt ingezet. Om dit in de toekomst te verminderen dan wel te voorkomen zijn wij in gesprek met aanbieders die veel jeugdigen in zorg hebben van 16 of 17 jaar (of ouder) om al op de leeftijd van 16,5 jaar een plan te maken met als doel kamerbewoning vanaf 17,5 jaar. Dit vraagt wel om geschikte kamers en mogelijkheden dit met een inkomensvoorziening te financieren.

- (Tariefstelling) Inkoop 2019. Aanvankelijk hebben we de ambitie uitgesproken om al per 2018 op een andere wijze in te kopen. Na een eerste uitwerking van het koersdocument is gebleken dat gemeenten en aanbieders voor een verantwoorde aanpassing van de wijze van inkopen en juiste de tarieven daarbij meer tijd nodig hebben. Inmiddels is in de regio een concept inkoopmodel ontwikkeld om per 2019 op een andere en meer integrale manier te kunnen inkopen. Deze wordt eerst samen met aanbieders getest.
- Dag- en vrijetijdsbesteding: voorliggende voorziening voor allochtone ouderen e.a. Van de 100 meldingen per week is ruim 35% een allochtone oudere. De helft daarvan kan, naar schatting, voorliggend ondersteuning worden aangeboden (als dat er is). Te denken valt aan een verdere uitbreiding van de AVEM-groepen (Allochtone vrouwen en mannen), inrichten van buurtkamers of ontmoetingsruimte of ander extra aanbod voor deze doelgroep.
- (Arbeidsmatige) dagbesteding. Wij moeten voorkomen dat mensen die toch arbeidsvermogen hebben (ontwikkeld) in de dagbesteding blijven. Daarom moet er bij de begeleiding van deze mensen constant aandacht zijn voor de ontwikkeling richting reguliere arbeidsmarkt. Wij starten hiervoor initiatieven op de grens van Wmo (Ondersteuning Maatschappelijke Deelname) en Participatiewet (arbeidsmatige dagbesteding of werkzaamheden met loonwaarde).
- Daarnaast hebben we een aantal algemene maatregelen benoemd waarvan nog niet in te schatten is hoeveel geld ze opleveren. Maar de aandacht daarvoor is niet minder. Het gaat dan om het kosten bewust maken van de inwoner/cliënt, de verwijzers en aanbieders. Het meer uitgaan van de eigen kracht en regie van cliënten, het extra inzetten op de bekendheid van voorliggende voorzieningen (bij huisartsen en consultants) en op meer duidelijkheid tussen de verschillende wetgevingen.

Budget

Het totaal van de financiële effecten van de bovengenoemde maatregelen, voor zover ze een financiële vertaling kennen, blijkt niet voldoende te zijn om de meerjarenbegroting 2018-2021 sluitend te krijgen. Voor 2018 zijn de maatregelen niet toereikend om de noodzakelijke ombuigingen te realiseren. We voorzien een restant tekort van € 2,5 miljoen dat uit de algemene reserve wordt gedekt.

Hieruit moeten we concluderen dat we de budgettaire neutraliteit voor het sociale domein in 2018 niet kunnen handhaven. Aanvullende maatregelen zullen direct gevolgen hebben voor de zorg en ondersteuning aan onze inwoners. College en gemeenteraad hebben dat met deze maatregelen nog zoveel mogelijk willen beperken.

5.1.2 Binnenstad

De Hengelose binnenstad heeft zich in het afgelopen decennium op een negatieve manier ontwikkeld. De leegstand is toegenomen en de waardering is afgenomen. In de afgelopen jaren zijn verschillende visies tot stand gekomen hoe deze trend te doorbreken. Belangrijk hierbij is dat alle partijen de handen ineen slaan om tot een aantrekkelijke binnenstad te komen waar mensen graag naar toe gaan en lang verblijven.

Om tot een aangename en aantrekkelijke binnenstad te komen is van belang dat er vertrouwen ontstaat en dat maatregelen daadwerkelijk worden uitgevoerd. In 2017 zijn enkele voor de binnenstad belangrijke zaken in uitvoering genomen. De bouw van het stadskantoor in de binnenstad is gestart, de Pastoriestraat is in overleg met betrokken ondernemers heringericht en de herinrichting van de Enschedesestraat tot aan de Drienerstraat is afgerond. Daarnaast zijn er nog vele andere zaken opgepakt zoals het opstellen van het DNA van Hengelo, win je winkel, uitreiking stadscheques, plaatsen bloembakken, evenementen, gratis parkeren op koopzondagen etc. De Telgenflat wordt getransformeerd tot woongebouw en zo veel als mogelijk in oude glorie hersteld.

In 2017 is bovendien begonnen met het proces om de Enschedesestraat te herinrichten en dit te laten aansluiten op de plannen voor de aanpak van de openbare ruimte rondom het Stadhuis als uitvoering van het plan Lange Wemen. We wachten daarbij niet langer op uitvoering van de commerciële ontwikkelingen maar gaan als gemeente verder. In dit kader is samen met onze binnenstadspartners ook gewerkt aan het vertalen van de verschillende visies in een Integraal Actieplan Binnenstad. Hierin zijn op basis van de bestaande visies zoals de burgervisie Hengelo we zitten op goud en de onder verantwoordelijkheid van de SCH opgestelde visie Toekomstbestendige Binnenstad Hengelo acties verwoord die nodig zijn om onze visie op een compacte en aantrekkelijke binnenstad gerealiseerd te krijgen.

Dit actieplan wordt gefaciliteerd door gemeentelijke deelname aan het Europese RetailLink project, dat in 2018 wordt afgerond. In dit actieplan worden concrete maatregelen beschreven om de binnenstad aangenamer te maken en het vestigingsklimaat en investeringsklimaat voor ondernemers te verbeteren. Een aantal van de meest in het oog springende acties die hierin zijn verwoord zijn:

- herinrichting Marktpllein;
- herinrichting kernwinkelgebied (Enschedeestraat, Telgen, Brinkstraat etc.);
- herinrichting omgeving stadhuis (Langestraat, Burg Jansenplein etc.);
- vrij maken Lambertusbasiliek en herinrichting omgeving Basiliek en plein De Wetstraat;
- versterken ondernemersklimaat en acquisitie;
- onderzoeken mogelijkheden voor klantvriendelijker parkeren;
- evenementen en culturele activiteiten;
- aanpak stadsentrees.

In het kader van het versterken van het ondernemerschap is in 2017 begonnen met een druk bezochte inspiratiesessie voor ondernemers door onder begeleiding van een expert op een andere manier naar marketing te kijken. Uitgaan van eigen kracht en je eigen DNA zijn hierin kernwoorden. Ook het DNA van Hengelo is op basis van een breed gedragen proces vastgelegd en vormt een belangrijke input voor de in de komende jaren te nemen maatregelen.

Middelen binnenstad

In de huidige begroting zijn verschillende middelen opgenomen voor de binnenstad, zowel incidenteel als structureel. In de afgelopen jaren zijn daar diverse middelen aan toegevoegd zoals gratis parkeren op zondagen, schoonmaken op zondagen en evenementen als structurele bedragen. Daarnaast zijn er (investerings)middelen beschikbaar vanuit de grondexploitatie Lange Wemen, reserve ruimtelijke kwaliteit binnenstad en vereveningsreserve binnenstad (het zgn. puiefonds).

Voor een deel van eerder genoemde maatregelen zijn al financiële middelen gereserveerd. Voor een aantal andere zaken nog niet. Bij de vaststelling van het Integraal Actieplan Binnenstad wordt aangegeven welke financiële middelen voor de uitvoering extra nodig zijn. In de begroting zal daarvoor een stelpost (middels begrotingswijziging) worden opgenomen. Daarnaast zal een vergrote aandacht voor de binnenstad ook gepaard gaan met extra inzet van mensen en middelen. Het puiefonds is een goed voorbeeld van de inzet van middelen een steeds groter effect sorteren. Hier willen we de komende jaren extra op in zetten om daarmee ook weer extra private investeringen uit te lokken.

5.2 Programma's

Programma 1 Economie, Werk en Inkomen

Aanspreekpunt bestuurlijk:	Wethouder ten Heuw
Betrokken sector(en):	Sociaal en Fysiek
Aanspreekpunt(en) ambtelijk:	Katja Boerrigter, Henk Jan Tromp

De gemeente werkt aan een energiek Hengelo voor werken en ondernemen. Hierbij wordt de lokale economie (de bedrijven) gestimuleerd en gefaciliteerd door een actieve en betrokken houding. De wens is om burgers zoveel als mogelijk inkomen uit werk hebben. Er wordt gestreefd om zoveel mogelijk burgers werkgelegenheid te bieden door enerzijds de voorwaarden voor de vestiging van bedrijven aantrekkelijk te maken, anderzijds individuele begeleiding te bieden voor mensen bij de toeleiding naar werk en maatschappelijke participatie. Doel is om armoede te bestrijden en schulden te voorkomen dan wel te saneren door schuldbemiddeling. Doel daarbij is de burger zo goed mogelijk in staat te stellen zo volwaardig mogelijk deel te nemen aan de samenleving.

Feitenkaarten

11. Economie

12. Uitkeringen, schuldbemiddeling en minimabeleid

13. Werkgelegenheid en sociale werkvoorziening

Maatschappelijke trends

- Er ontstaan in toenemende mate kortdurende dienstverbanden en dienstverbanden met een niet fulltime omvang. Het is belangrijk dat de regels van de gemeente daar goed op aansluiten en de daaruit voortvloeiende last voor klanten zo gering mogelijk is.
- Het aantal statushouders lijkt te stabiliseren. Ondanks dit gegeven moet de gemeente blijvend inzetten op het gebied van huisvesting, inburgering, werk en inkomen.
- Het percentage oudere werklozen neemt toe. Oudere werklozen komen, ondanks de aantrekkende economie, door hun leeftijd moeilijk weer aan het werk.
- Het aantal bewindvoeringstrajecten en bijbehorende kosten blijven stijgen.
- Bij mensen met schulden zien we een stijging van de problematische schulden alsmede de hoogte van de schulden.
- Er wordt in de maatschappij steeds meer aandacht gevraagd voor de ontwikkelingsmogelijkheden van kinderen die opgroeien in armoede.
- Toename functiemenging. Steeds vaker vinden er (wisselende) combinaties van activiteiten op één plek plaats: wonen-werken, horeca-detailhandel, kantoren-bedrijven, etc. Onze regelgeving, op het gebied van bijvoorbeeld bestemmingsplannen en APV, loopt achter op de wensen van de maatschappij en de ontwikkelingen. Het vormgeven en uitvoeren van economisch beleid wordt daardoor complexer.
- Veranderend winkelgedrag. Door het toenemende internetgebruik ontstaat er minder en een andere behoefte aan fysieke winkels. De openingstijden van winkels worden flexibeler. De behoefte aan gemaksdiensten (bezorgen, ontzorgen) neemt verder toe.
- De leegstand van winkel-, bedrijfs- en kantorenvastgoed blijft hoog als gevolg van reorganisaties, bedrijfssluitingen en -verplaatsingen. Voor verouderde, incurante panden en zelfs ook nieuwere panden dreigt langdurige leegstand. Werk- en winkellocaties dreigen hierdoor te verpauperen.

- De aansluiting van onderwijs op de huidige arbeidsmarkt is onvoldoende. Dat vertaalt zich in een mismatch tussen vraag en aanbod op de arbeidsmarkt. De vraag naar (technisch) geschoolde arbeidskrachten neemt toe en het aantal banen voor lager opgeleiden neemt relatief gezien af.

Speerpunten uit het coalitieakkoord

Economie

- Binnenstad: werken aan het imago en de identiteit van de stad (citymarketing, evenementenkalender, aanpak winkelleegstand).
- Expat Center Twente als een rendabel onderdeel van de WTC-organisatie.
- Bedrijventerreinen: revitalisering bestaande locaties (Twentekanaal en Westermaat-Zuidwest) en verdere ontwikkeling van specifieke profielen zoals HTS Park Twente.
- Economische samenwerking: sectorale aanpak in Twente, samenvoegen gemeentelijke EZ-taken en -afdelingen, strategisch programmeren van werklocaties op regionale schaal.

Uitkeringen, schuldhulpbemiddeling en minimabeleid

- Het opstellen van een meerjarenperspectief over hoe de voorzieningen van het armoedebeleid kunnen worden verbonden met participatiedoelen.
- Het invoeren van een kindpakket en aanwending van de extra middelen.
- Meer inzetten op preventie en korte intensieve schulddienstverleningstrajecten.
- Het voortzetten van de huidige relatie met de Voedselbank en het Jeugdsportfonds.
- Het verder vormgeven van onze wettelijke taken met betrekking tot de ondersteuning van starters en ondernemers via de uitvoering van het Besluit bijstandsverlening zelfstandigen door het ROZ.

Werkgelegenheid en Sociale Werkvoorziening

- Het aanpakken van de mismatch tussen vraag en aanbod met betrekking tot de (jeugd)werkloosheid.
- Het investeren in regionale samenwerking tussen de 4 O's (onderwijs, onderzoek, ondernemers en overheid).
- Het organiseren van de werkgeversdienstverlening.
- Het intensiveren van de samenwerking met het UWV, via regionale afstemming op het Werkplein Twente.
- Het versterken van de positie van het Werkplein en uitbouwen tot regionale werkgeversservicepunten om de werkgeversdienstverlening te organiseren.
- Het organiseren van SWB Leerwerkplekken voor mensen die kunnen werken maar daarin nog ontwikkeld moeten worden.
- Het inzetten op een betere aansluiting tussen onderwijs en de arbeidsmarkt.
- Het maken van afspraken met uitkeringsgerechtigden inzake het vormgeven van hun inzet voor de maatschappij.
- Het bestrijden van laaggeletterdheid.
- Het bieden van een veilige werkplek aan de huidige SW-geïndiceerden binnen of buiten het SWB.

- Het toepassen van het instrument loonkostensubsidie met een aanvulling tot minimaal het minimumloon.
- Hengelo treedt op als centrumgemeente voor gemeenten in Twente en de Achterhoek op het gebied van ondersteuning van starters en ondernemers.

Wat zijn de belangrijkste nieuwe ontwikkelingen in 2018?

Economie

Op het gebied van economie en arbeidsmarkt wordt steeds meer op Twentse schaal gewerkt. De uitgangspunten en actielijnen voor deze samenwerking zijn opgesteld in het document Twente Werkt. De coördinatie ligt bij de Twenteboard, die vijf actielijnen heeft uitgezet:

1. een sterke sector High Tech Systemen en Materialen;
2. groei van het MKB;
3. nieuwe bedrijvigheid;
4. duurzame arbeidsmarkt;
5. werk door investeringen.

Gemeentelijke inbreng vanuit economie richt zich vooral op de actielijnen 2 en 3, zowel beleidsmatig als vanuit het accountmanagement. In 2018 zal uitvoering gegeven worden aan het plan Business in Twente (acquisitie van bedrijven). Het thema internationalisering krijgt extra aandacht (internationale school, WTC, Expatcenter). In 2017 zijn er bestuurlijke afspraken gemaakt over de programmering van bedrijventerreinen in Twente. In 2018 zal in samenspraak met Borne uitvoering worden gegeven aan een plan van aanpak voor de uitgifte van bedrijventerreinen. Eveneens worden de ontwikkelingen binnen de kantorenmarkt en de detailhandel geanalyseerd.

Op Twentse schaal wordt steeds intensiever gewerkt aan de promotie van en de instroom in de techniek (techniekpact, Twente goes Techno) en aan de bevordering van innovatie en export samen met het WTC Twente en Novel-T (Kennispark Twente). Het WTC Twente, dat nu gevestigd is in het WTC Business District in Hart van Zuid, heeft een aanzuigende werking op internationaal opererende bedrijven en instellingen. Naar verwachting zal deze ontwikkeling in 2018 versterkt doorzetten.

In 2017 is het proces afgerond om tot een nieuwe Agenda voor Twente (AvT) vanaf 2018 te komen. Het gaat om een 5 jarige samenwerkingsagenda met een initiële bijdrage van de gemeenten van € 7,50 per inwoner per jaar. Eventueel zou later, na onderzoek en wanneer concrete projecten aan de AvT worden toegevoegd, de bijdrage van gemeenten kunnen oplopen om de volledige ambitie in de AvT te kunnen waarmaken. Inhoudelijk focust de nieuwe Agenda voor Twente op 'technologie' als samenbindend thema voor de Twentse economie. Dankzij de stuwende kracht van 'techniek' kunnen grote maatschappelijke opgaven worden aangepakt. De Agenda voor Twente draagt er aan bij dat we in Twente die onderscheidende kracht van de techniek maximaal benutten". Actielijnen binnen de nieuwe Agenda voor Twente zijn: techniek als motor, arbeidsmarkt & talent, bereikbaarheid & vestigingsklimaat, circulaire economie & duurzaamheid.

Op lokaal niveau is er veel aandacht voor functieverandering van bestaand vastgoed, in de binnenstad en ook daarbuiten. Veel aandacht gaat naar de binnenstad met de horecavisie en het integrale actieplan binnenstad als belangrijke onderdelen. Dit laatste vloeit voort uit de gemeentelijke deelname aan het Europese RetailLink project waarin de gemeente en binnenstadspartners o.a. via internationale uitwisselingen samen optrekken voor een aantrekkelijke binnenstad.

Het accountmanagement richt zich vooral op de begeleiding bij de uitgifte en herontwikkeling van verschillende bedrijvenlocaties (zoals Westermaat en het Gezondheidspark) en daarnaast op de binnenstad door inzet op acquisitie, leegstand en ondersteuning bij evenementen.

Voor 2018 staan voor het onderdeel Economie de volgende concrete acties gepland:

- Op basis van de nieuwe beleidsvoornemens begroting 2016 (NB 1.2) kon de gemeente jaarlijks €100.000 besteden aan samenwerking op het gebied van economie en arbeidsmarkt in Twente. Deels door invulling van de accountmanager, deels door een bijdrage van circa € 40.000 aan de Regio Twente (€ 0,50 per inwoner voor acquisitie op het product Economische zaken). Deze laatste middelen vallen met ingang van 2018 vrij door een verschuiving hiervan naar de Agenda van Twente en zijn in de Kadernota 2018-2021 ingezet voor Twente Marketing (18-NB-1.2).
- De regionale afspraken over de programmering van bedrijventerreinen worden uitgewerkt in een plan van aanpak voor de uitgifte in Hengelo/Borne.
- Verbinden van de acquisitie van accountmanagement met acquisitie op regionale schaal en met de werkgeversbenadering.
- Er wordt uitvoering gegeven aan een nieuwe Horecavisie. Deze visie is een belangrijke pijler voor de ontwikkeling van de binnenstad.
- Het integrale actieplan voor de binnenstad wordt met partners in de binnenstad verder uitgewerkt met daarbinnen specifiek aandacht voor het bevorderen van lokaal ondernemerschap. Specifieke aandacht gaat daarbij uit naar vernieuwende retailformules waaronder ook mengformules met detailhandel, horeca en dienstverlening.
- Uitwerking geven aan promotie en marketing van Hengelo onder aanvoering van Bureau Hengelo op basis van het Hengelose DNA en de gewenste identiteit die we in 2017 onder de Hengelose bevolking hebben opgehaald (project "dit is Hengelo").
- In samenwerking met het gezamenlijke havenbedrijf worden voorbereidingen getroffen voor de werkzaamheden aan het Twentekanaal in Hengelo, zodat het Twentekanaal toegankelijk wordt voor grotere schepen.
- Lange Wemen: met focus op het ontwikkelen van de horecavisie, de detailhandelsvisie en bedrijfscontacten.
- Hart van Zuid: met inzet op programmaontwikkeling (o.a. WTC-businessdistrict) en bedrijfscontacten met gevestigde en nieuwe ondernemers (WTC-businessdistrict, Kanaalzone).
- Diverse werklocaties: (her)ontwikkeling en kaveluitgifte (van o.m. Oosterveld, Westermaat, De Veldkamp, Westermaat Expo, Westermaat Plein en Gezondheidspark).
- Ontwikkeling en uitgifte van XL Business Park.

Uitkeringen, schuldbemiddeling en minimabeleid

Het kindpakket is opgenomen in het Armoedebeleid 2016-2020. Met ingang van 1 januari 2017 ontvangt de gemeente Hengelo daarnaast structureel € 450.000 per jaar extra voor de bestrijding van de gevolgen van armoede onder kinderen.

Voor de inzet in 2018 en verder volgt in het najaar van 2017 een meer structureel voorstel, na zorgvuldig overleg met de doelgroep zelf en betrokken instanties. Hierbij zal meer nog dan bij de inzet van de middelen in 2017 de verbinding worden gezocht met participatiedoelen. Naast het voortzetten van de huidige relatie met de Voedselbank en het Jeugdsportfonds wordt laatstgenoemde uitgebreid met een samenwerking met het Jeugdcultuurfonds. De samenwerking met onder meer Jeugd, Wmo als ook Wijkkracht is versterkt teneinde de doelgroep zo goed mogelijk

(met name het deel dat nu nog niet bij ons bekend is) te bereiken. Uitgangspunt hierbij is keuzevrijheid voor besteding van de diverse middelen, het versterken van de eigen kracht en het kunnen leveren van maatwerk. Verder willen we op het terrein van het armoedebeleid in 2018 en verder onder meer de volgende doelen realiseren:

- samenwerking met Wijkkracht verder uitwerken op het gebied van armoedebestrijding;
- verdere afstemming zoeken in armoedebeleid met Borne en Haaksbergen;
- effecten van het beleid kwijtschelding gemeentelijke belastingen onderzoeken.

Inhoudelijk was het zo dat een van de beleidsvoorstellen waar de raad mee instemde bij de vaststelling van het Armoedebeleid 2016-2020 was, het nader uitwerken van een experiment gericht op volledig maatwerk bij toekenningen in het armoedebeleid. De inzet daarbij is dat inwoners zelf mogen bepalen op welke wijze zij de vergoeding voor sportieve, culturele, educatieve of maatschappelijke activiteiten willen gaan besteden. Nog een stap verder was de variant van volledig maatwerk. Kosten en baten tegen elkaar afwegend, in relatie tot het verwachte resultaat, heeft ons doen besluiten geen voorstel te doen inzake een nadere uitwerking van het experiment (zie ook de uitgebreide toelichting in de raadsbrief van 9 mei jl.; zaaknummer 2118370), maar hieraan invulling te geven middels gemeentelijk beleid. Daarnaast gaan we in 2018 de voorstellen van het vastgestelde armoedebeleid nader invullen dan wel uitvoeren.

Vanuit het Beleidsplan Schuldhulpverlening 2016-2020 worden in 2018 de volgende pilots op het gebied van preventie of schuldhulpverlening gestart:

- werk met schuldhulpverlening;
- verplichte schuldhulpverlening;
- financieel beheer op maat;
- nazorg na schuldhulpverlening.

Op het gebied van vroegsignalering worden signalen van betalingsachterstanden bij Welbions (huur) en Menzis (collectieve polis voor minima) gecombineerd en opgepakt door Wijkkracht, in samenwerking met BudgetAlert. Dit wordt eerst in een pilot binnen het project Gezonde Toekomst Dichterbij voorbereid en bij succes ingevoerd in de hele stad. Via de verbinding met het economisch domein, bedrijfseconomische expertise en korte lijnen met intermediairs als banken, accountants en de Belastingdienst, wordt voor zowel starters als bestaande ondernemers vanuit het ROZ op proactieve wijze uitvoering gegeven aan de Bijstand voor zelfstandigen (Bbz) en schuldhulpverlening voor ondernemers. Het ROZ en de gemeente zijn daarnaast betrokken bij de gewenste doorontwikkeling van het instrument Bbz.

Werkgelegenheid en sociale werkvoorziening

Er wordt ingezet op het LEF-project "aansluiting onderwijs-arbeidsmarkt" dat is gericht op VSO-PRO-Entree-schoolverlaters. Hengelo neemt deel aan- en voert het regionale project 'Jongerenoffensief' uit dat is gericht op uitstroom van jongeren naar werk. Dit geldt ook voor regionale projecten als Twents Arbeidsmarktplan, Twenteboard en Sectorplan 'Twente Werkt'. Omdat de arbeidsmarkt bestaat uit diverse sectoren wordt daartoe een sectorale werkwijze toegepast. Samen met de provincie wordt gewerkt aan de uitwerking van de Duitslandstrategie. Het doel van die strategie is dat de Duitse arbeidsmarkt aantrekkelijker wordt voor Nederlanders die dicht bij de grens wonen. Tevens wordt een marktwerkingplan 2018 opgesteld dat is gericht op werkgeversdienstverlening via het Werkplein Twente en waarbij de uitvoering door de gemeente Hengelo wordt gedaan. Er wordt een governancestructuur ontwikkeld ter bevordering van de samenwerking van de 14 gemeenten die participeren in het Werkplein Twente en UWV.

De gemeente sluit een prestatiecontract af met het Sociaal Werkvoorzieningsbedrijf Midden Twente op basis van de individuele behoeften en mogelijkheden van de werkzoekenden. Het aantal mogelijkheden voor maatschappelijke participatie in relatie met de Wmo wordt uitgebreid. Daarnaast wordt samen met maatschappelijke partners het aanbod voor taalonderwijs uitgebreid. De mogelijkheid om SW-geïndiceerden en mensen die onder de Participatiewet vallen te detacheren naar werkgevers wordt onderzocht.

De (regionaal) georganiseerde praktijkdiagnose, bedoeld om een beeld te krijgen wie in aanmerking komt voor nieuw-beschut onder de Participatiewet, wordt in 2018 voortgezet. In het kader van de banenafpraak worden voldoende matches in Twents verband van mensen met een arbeidshandicap en banen gerealiseerd. De taakstelling voor Hengelo voor 2018 bedraagt 25 banen. Er worden op werkgevers gerichte instrumenten toegepast om het aantal plaatsingen te vergroten waarbij deze instrumenten actueel worden gehouden. In het kader van de banenafpraak wordt ingezet op een structuur om statushouders aan het werk te helpen of anders te laten participeren in de samenleving.

Om jongeren die geen of een verkeerde opleiding hebben gekozen te adviseren en te begeleiden wordt landelijk het 'perspectiefjaar voor jongeren' georganiseerd. Het perspectiefjaar is een initiatief van de MBO-raad in verbinding met andere partijen, zoals VNO-NCW, MKB Nederland, FNV, CNV en ABU. Deze partijen hebben geconcludeerd dat een grote groep jongeren in de leeftijd tot 27 jaar het risico lopen tussen wal en schip te vallen, waardoor ze structureel op achterstand komen te staan. Ze hebben een niet afgemaakte, of verkeerd gekozen opleiding waardoor er een relatief grote kans bestaat dat ze uiteindelijk een beroep moeten op de sociale zekerheid. Door een reeks van bezuinigingen in de sociale zekerheid ontbreekt het aan goede persoonlijke advisering en begeleiding. Juist die begeleiding is essentieel. Voor de uitvoering en financiering wordt (ook) een beroep gedaan op de gemeenten. Voor de periode van 3 jaar (2018-2020) is er incidenteel budget beschikbaar gesteld door de raad en worden jongeren op alle leefgebieden begeleid. Het is landelijk een nieuw initiatief waardoor het moeilijk is om nu al iets te zeggen over de resultaten. Afhankelijk van de problematiek van de jongere kan deze aanpak zorgen voor een directe besparing op de verstrekking van uitkeringen, in andere gevallen zal het preventief werken.

Er wordt meer ingezet op de integratie in de samenleving van statushouders. Door inzet van een regionaal coördinator en de aanstelling van werkcoaches zetten we zo snel mogelijk in op plaatsing op de arbeidsmarkt. Daarbij hebben duale trajecten (inburgering gecombineerd met werk(ervaring)) de voorrang. Wij zetten tevens in op het weer terughalen van de inburgeringsverplichting naar de gemeenten.

Er wordt beleid opgesteld met als doel om deeltijd- en kort durende dienstverbanden in combinatie met bijstandsverlening beter te ondersteunen. Daarbij worden regels en administratieve lasten die dit beleid in de weg staan aangepast.

Het ROZ stimuleert ondernemerschap door het bieden van ondersteuning aan startende ondernemers met het opzetten van een bedrijf. Deze ondersteuning bestaat onder meer uit advisering, training en coaching en het zo nodig verstrekken van een inkomensaanvulling of een bedrijfskrediet. Gevestigde ondernemers van wie het bedrijf tijdelijk in zwaar weer verkeert worden eveneens ondersteund, waardoor werkgelegenheid behouden blijft. Aan de centrumfunctie van het ROZ voor gemeenten in Twente en de Achterhoek wordt proactief vorm gegeven door een breed pakket aan dienstverlening. Daarbij wordt ondernemerschap gestimuleerd binnen het onderwijs en verbinding gelegd met het economisch domein. Tevens wordt het sociaal ondernemerschap aangejaagd.

Beleidsindicatoren	Begroting 2017	Begroting 2018
Bedrijven aantrekken en relatiemanagement door accountmanagers	6.500 bedrijfscontacten	6.500 bedrijfscontacten
	550 bedrijfsbezoeken (2015)	550 bedrijfsbezoeken
Ingekochte re-integratietrajecten	300	330
Uitstroom naar werk (incl. zelfstandig ondernemerschap)	272	332
Uitstroom overig	465	465
Percentage huishoudens met een inkomen tot 120% van het sociaal minimum	-	17,3%

Voor de verplichte kengetallen zie bijlage 8.9.

Relevante beleidsnota's

Meer lezen over Economie, Werk en Inkomen? Dit zijn de meest relevante beleidsnota's:

- Afspraken Regionale Bedrijventerreinen Programmering Twente 2017-2020
- Horecavisie (2017)
- Detailhandelsvisie (2012)
- Kantorenvise (2012)
- Ontwikkelagenda Netwerkstad Twente (2013)
- Nota Vrijetijdseconomie Hengelo (2011-2021)
- Twente Werkt (2014)
- Met respect...(2014)
- Op weg naar een nieuw stelsel voor maatschappelijke ondersteuning
- Nota Schuldhelpverlening 2016 – 2020
- Nota Armoedebeleid Hengelo 2016 – 2020
- Nota Handhaving Sociaal Domein

De volgende nota's worden nog door de raad behandeld in 2017:

- Nieuwe nota Sterker aan het werk 2017 en verder

Financiën

11 : Economie			
Activiteit	Omschrijving activiteit	Lasten	Baten
11A	Subsidiëren van Bureau Hengelo voor stadspromotie en evenementen.	453	
11B	Beleid maken voor de haven, toezicht en handhaving hierop en het innen van havengelden.	466	510
11C	Organiseren en aansturen van de markt en kermis.	264	384
11D	Beleid maken over de economische structuur in Hengelo.	561	239
11E	Relaties onderhouden met bestaande en nieuwe bedrijven via accountmanagers.	167	
11F	Subsidiëren van recreatieparken in regionaal verband.	215	
11 - Totaal		2.126	1.132
12 : Uitkeringen, schuldbemiddeling en minimabeleid			
Activiteit	Omschrijving activiteit	Lasten	Baten
12A	Bijstand verstrekken en andere uitkeringen verstrekken aan oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werklozen en zelfstandigen.	46.209	39.843
12B	Schuldbemiddeling bieden aan inwoners met schulden.	1.288	
12C	Bijzondere bijstand verstrekken aan huishoudens met een laag inkomen en noodzakelijke uitgaven.	2.326	209
12D	Individuele inkomensvoorschotten verstrekken aan huishoudens die langer dan drie jaar een laag inkomen hebben.	1.708	
12E	Bevorderen van maatschappelijke participatie door het verstrekken van vergoedingen voor sport- en culturele activiteiten.	991	
12 - Totaal		52.522	40.052
13 : Werkgelegenheid en sociale werkvoorziening			
Activiteit	Omschrijving activiteit	Lasten	Baten
13A	Beleid ontwikkelen gericht op terugkeer van bijstandsgerechtigden naar de arbeidsmarkt, bevordering van wijkeconomie en adviseren en faciliteren van starters en zzp-ers.	1.302	
13B	Workshops, participatietrajecten en re-integratietrajecten voor bijstandsgerechtigden inkopen en uitvoeren.	3.365	66
13C	Coördineren en organiseren van activiteiten om taal-, reken- en ICT-vaardigheden van inburgeraars te vergroten.	616	356
13D	Werkplekken bekostigen bij of via SWB of andere SW-bedrijven voor inwoners met een indicatie sociale werkvoorziening.	11.354	
13 - Totaal		16.638	422

Programmatotaal

1: Economie, Werk en Inkomen							
Exploitatie, bedragen x € 1.000		Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Resultaat voor bestemming	LASTEN (excl. mutaties reserves)	-74.451	-69.473	-71.241	-71.718	-72.646	-72.499
	BATEN (excl. mutaties reserves)	40.556	40.267	41.606	42.648	43.976	43.976
	Totaal	-33.895	-29.206	-29.635	-29.071	-28.671	-28.523
Mutaties reserves	Toevoegingen aan de reserves	-45	-45	-45	-45	-45	-45
	Onttrekkingen aan de reserves	64	0	0	0	0	0
	Totaal	19	-45	-45	-45	-45	-45
Resultaat na bestemming		-33.875	-29.251	-29.680	-29.115	-28.715	-28.568

Programma 2 Onderwijs en Jeugd

Aanspreekpunt bestuurlijk:	Wethouder Bruggink
Betrokken sector(en):	Sociaal
Aanspreekpunt(en) ambtelijk:	Katja Boerrigter

De gemeente streeft er naar de ontwikkeling van jeugdigen en volwassenen te bevorderen en de jeugd te laten opgroeien tot zelfredzame inwoners. Het beleid hierop wordt vormgegeven binnen het programma Jeugd en de 2 pijlers 'opgroeien en ontwikkelen' en 'opvoeden en zorg'. Vanaf 1 januari 2015 is de gemeente naast de taak van het preventieve jeugdbeleid en de jeugdgezondheidszorg ook verantwoordelijk voor alle jeugdhulp voor jeugdigen tot 18 jaar.

Feitenkaarten

21. Opgroeien en ontwikkelen

22. Opvoeden en zorg

Maatschappelijke trends

- Vanwege de decentralisatie van de jeugdzorg heeft de gemeente steeds meer zicht gekregen op de ondersteuningsbehoefte van jeugdigen en gezinnen. Het budget dat vanuit het Rijk beschikbaar wordt gesteld is niet toereikend. Gemeenten hebben meer tijd nodig om middels een transformatie te komen tot een optimalisatie van de inzet van jeugdhulp.
- Er is een groep kwetsbare jongeren die door gewijzigde wetgeving (Jeugdwet, Wmo, Participatiewet, Wet langdurige zorg (Wlz), Zorgverzekeringswet, Wet Passend Onderwijs) aansluiting met de arbeidsmarkt en goede ondersteuning missen en hierdoor tussen wal en schip dreigen te vallen.
- Na de grotere toestroom van vluchtelingen in de afgelopen jaren, zien we nu gezinsherenigingen, waardoor aanvullende voorzieningen moeten worden georganiseerd op het gebied van onderwijs en zorg.

Speerpunten uit het coalitieakkoord

Opgroeien en Ontwikkelen

- Investeren in samenwerking tussen verschillende schoolbesturen (i.v.m. passend onderwijs en huisvestingsvraagstukken).
- Sport, muziek, cultuureducatie en techniekonderwijs zoveel mogelijk naar scholen brengen.
- Inzetten op de groep jongeren die buiten de boot vallen omdat ze geen entree-opleiding hebben.
- Integrale Kind Centra als basisvoorziening.

Opvoeden en Zorg

- Uitgaan van een positief opgroei- en opvoedklimaat met primaat bij ouders en opvoeders.
- Nieuwe jeugdzorgtaken inkopen samen met andere gemeenten in Twente via raamcontracten.
- Inzetten op preventie en afspraken maken met huisartsen en scholen over doorverwijzing en inzet van jeugdhulp.

Wat zijn de belangrijkste nieuwe ontwikkelingen in 2018?

Opgroeien en ontwikkelen

De gemeente richt zich in 2018 op:

- De voorschoolse voorzieningen in Hengelo zijn in lijn met de IKC ontwikkeling doorontwikkeld naar kinderopvang. Ouders kunnen een beroep doen op gesubsidieerde

peuteropvang als ze geen gebruik kunnen maken van kinderopvangtoeslag. De subsidieregeling hiervoor is in 2017 gestart. Indien nodig wordt de subsidieregeling voorschools in 2018 (zowel reguliere peuteropvang als VVE) herzien. De schoolbesturen hebben een nadrukkelijke rol in de kwaliteit van het voorschoolse en de basisschool. Aan de samenwerking tussen het onderwijs en voorschools is de opdracht gegeven een expertisecentrum jonge kind te starten. In 2018 gaat dit invulling krijgen.

- Het Vmbo in de wijk Medaillon gaat met ingang van het schooljaar 2018/2019 in gebruik genomen worden.
- Over de nieuwe huisvesting voor het Voortgezet Speciaal Onderwijs (VSO) is in 2017 een besluit genomen. In 2018 is er een bouwplan (inclusief definitieve locatie voor de nieuwbouw) en begroting.
- In 2018 moeten wij duidelijkheid geven over de locatie van de nieuwe school Mezquita (havo/vwo).
- In 2018 wordt gewerkt aan een visie op de huisvesting van het primair onderwijs.
- Er wordt verder uitvoering gegeven aan "De Twentse Belofte", het nieuwe Voortijdig School Verlaten (VSV) convenant 2017-2020 dat de regio heeft gesloten met het ministerie van Onderwijs. Hierin is extra aandacht voor de doelgroep kwetsbare jongeren (jongeren uit VSO, praktijkonderwijs (PRO) en van de entree opleiding van het ROC).
- Uitvoering geven aan het nieuwe convenant voor cultuureducatie (dat in 2017 is gesloten). Zie hiervoor programma 4 Sport en Cultuur.
- Sportstimulering, zie hiervoor programma 4 Sport en Cultuur.
- De gevolgen van de integrale aanbesteding Vervoer 2017, waaronder ook leerlingenvervoer, worden in 2018 duidelijk. Zie ook programma 3 Welzijn en Zorg.
- Uitbreiding Kindpakket (landelijke middelen voor armoedebestrijding). Zie programma 1 Economie Werk en Inkomen.

Opvoeden en zorg

In 2018 wil de gemeente Hengelo de basisvoorzieningen voor jeugd in het voorveld verder verstevigen (Jeugdkracht) door:

- Het faciliteren van goed toegeruste jeugdprofessionals en organiseren van een effectieve samenwerking tussen deze professionals (Loes, JGZ, Wijkkracht, Humanitas, POH Jeugd en voorschools/onderwijs), door o.a. uitvoering van Jeugdtafels. Hiermee is in 2017 een start gemaakt voor 0-12 jarigen en in 2018 richten we ons ook op de professionals die met jeugd12+ werken.
- Uitvoering te geven aan het project Jeugdhulp en Sport (vanuit GIDS-middelen).
- Uitvoeren en afronden van het LEF-project (zie centrale thema transities) de Doe-boerderij; er worden 3 proeftuinen uitgevoerd om kwetsbare kinderen een vrijetijdsbesteding op maat te bieden.
- Uitvoering en afronding van het LEF-project Voorbereid Ouderschap, o.a. inzet vroegtijdige mediation bij echtscheiding en een ontmoetingsgroep voor en door kwetsbare ouders.
- Uitvoering en afronding van het LEF-project VSO-PRO.
- Uitvoering van de subsidieregeling Preventie voorveld jeugd en het hiermee realiseren van voldoende kwalitatieve opgroeiondersteuning.
- De school als vindplaats voor zorgsignalen beter benutten en in samenspraak met/op school ondersteuning bieden aan jeugdigen en gezinnen.
- De Loes-medewerkers worden binnen Wijkkracht gepositioneerd.

- Uitvoering van het project Cool 2B Fit en het project Zit met Pit! (vanuit middelen Gezond In De Stad).

De Kindmonitor wordt in 2018 door de GGD opgeleverd. De uitkomsten van deze monitor gaan we gebruiken bij onze verdere beleidsontwikkeling.

Ten aanzien van Jeugdhulp:

- In 2018 wordt de aanbesteding gestart voor een resultaatgerichte inkoop van Jeugdhulp en Wmo vanaf 2019.
- Afstemming en samenwerking realiseren tussen jeugdhulppartners en professionals voor jeugd in het voorveld.
- Jeugdhulp innovatief in het onderwijs inzetten ter voorkoming van inzet van zware zorg (onderwijs-zorgarrangementen).
- Regie en dossiers meer bij cliënten neerleggen, op basis van het familiegroepsplan (Jeugdwet).
- Integrale inzet op kwetsbare jongeren van 16-27 jaar (18-/18+ problematiek) (lokaal en regionaal).
- Uitwerking geven aan regionaal actieplan duurzame gezinsvormen, zoals pleegzorg en gezinshuizen.
- In kaart brengen en bij sturen op de doorverwijzingen van de gecertificeerde instellingen.
- Positionering Veilig Thuis Twente onder OZJT vindt in 2018 plaats.
- Op basis van de in 2017 uitgevoerde monitor dyslexiezorg, wordt samen met het onderwijs de dyslexiezorg voor kinderen in de basisschoolleeftijd verbeterd.

Beleidsindicatoren	Begroting 2017	Begroting 2018
Aantal peuterplaatsen in voorschoolse voorziening	630 (2015)	700
Aantal VVE kindplaatsen	200 (2015)	200
Gemiddeld toetsresultaat taal en rekenen voor VVE- en Schakelklasleerlingen aan het einde van de peuterperiode	-	gemiddelde vaardigheidsgroei
Percentage cliënten dat zich beter voelt door hulp	72% (2015)	73% (2016)
Percentage cliënten waarbij door hulp het beter gaat op school, werk, dagbesteding	59% (2015)	64% (2016)
Percentage kinderen basisonderwijs met overgewicht	-	16%

Voor de verplichte kengetallen zie bijlage 8.9.

Relevante beleidsnota's

Meer lezen over Onderwijs en Jeugd? Dit zijn de meest relevante beleidsnota's:

- Met Respect... Op weg naar een nieuw stelsel voor maatschappelijke ondersteuning
- Sterk Profiel III
- Notitie 'Ondersteuning en zorg voor Jeugd en Wmo, maatregelen voor 2017 en verder'
- IHP V(S)O
- Koersdocument Integrale inkoop jeugd en Wmo

Bezuinigingsmaatregelen 2016-2019

Hieronder wordt een overzicht gegeven van de bezuinigingsmaatregelen uit de maatschappelijke takenverkenning 2016-2019. Er wordt alleen ingegaan op de bezuinigingsmaatregelen die nieuw zijn of worden verhoogd ten opzichte van 2017.

Jeugd- en jongerenwerk (€50.000)

De bezuiniging op het professioneel jeugd- en jongerenwerk is verhoogd van € 100.000 in 2016 naar € 150.000 in 2017. In 2018 loopt de bezuiniging verder op naar € 200.000 en daarmee is de totale bezuiniging in 2018 gerealiseerd.

Financiën

21 : Opgroeien en ontwikkelen			
Activiteit	Omschrijving activiteit	Lasten	Baten
21A	Uitvoeren van wettelijke taken rond het openbaar onderwijs zoals bestuurlijke en financiële taken.	183	35
21B	Opstellen van een programma onderwijshuisvesting samen met schoolbesturen over nieuw bouw en aanpassing van gebouw en voor primair, voortgezet en speciaal onderwijs.	12.058	6.271
21C	Beleid maken voor voorschoolse periode en primair onderwijs om onderwijsachterstanden te voorkomen en te bestrijden zoals voor- en vroegschoolse educatie (VVE) en Integrale Kindcentra (IKC).	1.458	1.073
21D	Inkoop van onderwijsbegeleiding ter verbetering van de zorgstructuur in de voorschoolse periode, primair, voortgezet en speciaal onderwijs.	120	
21E	Leerplicht controleren en begeleiden van jongeren om voortijdige schooluitval te voorkomen.	332	243
21F	Beleid maken voor individueel en groepsleerlingenvervoer, aanvragen hiervoor toetsen en vervoer inkopen.	910	7
21G	Coördineren en organiseren van activiteiten om taal- en rekenvaardigheden voor volwassenen te bevorderen.	27	
21H	Bekostigen van peuterspeelzaalw erk.	810	
21I	Uitvoeren wettelijke toezichtstaken rond kinderopvang en peuterspeelzalen.	589	46
21J	Subsidiëren van algemeen jeugd- en jongerenw erk, zoals jongerencentra en scouting en specifiek jeugd- en jongerenw erk gericht op jongeren die buiten de boot dreigen te vallen zoals ambulantlye jongerenw erk.	1.663	52
21 - Totaal		18.150	7.727
22 : Opvoeden en zorg			
Activiteit	Omschrijving activiteit	Lasten	Baten
22A	Organiseren en bekostigen van informatie, advies en preventie rond opvoeden en zorg.	944	
22B	De GGD financieren voor uitvoering van het basispakket Jeugdgezondheidszorg.	1.985	
22C	Inkopen van Jeugdhulp zoals bij opvoed- en opgroei problemen, psychische problemen en verstandelijke beperkingen.	17.238	0
22D	Inkopen van beschermingsmaatregelen en jeugdreclassering na uitspraak van de kinderrechter.	2.332	
22 - Totaal		22.499	0

Programmatotaal

2: Onderwijs en Jeugd

Exploitatie, bedragen x € 1.000		Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Resultaat voor bestemming	LASTEN (excl. mutaties reserves)	-39.440	-39.907	-35.304	-34.887	-34.666	-35.187
	BATEN (excl. mutaties reserves)	2.466	2.180	1.946	1.946	1.946	1.946
	Totaal	-36.975	-37.727	-33.359	-32.942	-32.720	-33.241
Mutaties reserves	Toevoegingen aan de reserves	-5.418	-5.933	-5.344	-5.683	-5.667	-5.814
	Onttrekkingen aan de reserves	6.392	7.091	5.781	6.132	6.328	6.463
	Totaal	974	1.159	437	450	661	649
Resultaat na bestemming		-36.001	-36.568	-32.922	-32.492	-32.059	-32.592

Programma 3 Welzijn en Zorg

Aanspreekpunt bestuurlijk:	Wethouder Bron
Betrokken sector(en):	Sociaal
Aanspreekpunt(en) ambtelijk:	Katja Boerrigter

De Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) maakt gemeenten verantwoordelijk voor het ondersteunen van de zelfredzaamheid en participatie van mensen met een beperking, chronische of psychosociale problemen. Ook als ze (door ouderdom) geconfronteerd worden met beperkingen. Daarnaast verzorgen gemeenten het beschermd wonen en de opvang voor mensen met psychische of psychosociale problemen en opvang van mensen die als gevolg van huiselijk geweld niet in de thuissituatie kunnen blijven. De ondersteuning is gericht op het zo lang mogelijk in de eigen omgeving kunnen blijven wonen, ook als mensen ouder worden. De insteek is dat eerst de eigen kracht en het eigen netwerk (familie, vrienden, burens) worden ingezet. Wanneer dit niet kan of niet genoeg is, wordt gekeken welke algemene voorzieningen kunnen bijdragen in de ondersteuning en uiteindelijk kan aanvullend een Wmo maatwerkvoorziening worden ingezet. Voor mensen die echt niet (meer) in hun thuisomgeving kunnen wonen is er zorg beschikbaar via de Wet langdurige zorg (Wlz). De veranderingen in de Wmo maken deel uit van het grotere geheel van veranderingen in de langdurige zorg. De Wmo is daarbij de kapstok en de basis voor het beleidsprogramma voor wonen, welzijn en zorg. Dit programma bestaat uit de volgende twee programmalijnen:

- Thuis in de buurt, dat zich vooral richt op de algemene en preventieve voorzieningen
- Maatwerk zorg, dat zich vooral richt op de (door de gemeente geïndiceerde) maatwerkvoorzieningen

Feitenkaarten

31. Maatwerk zorg

32. Thuis in de buurt

Maatschappelijke trends

- Terugtrekkende overheid: De rol van de gemeente verandert. Aan de ene kant krijgt de gemeente er meer taken bij door toenemende decentralisatie vanuit het Rijk (bijvoorbeeld Wmo en Jeugdhulp). Aan de andere kant wil de gemeente deze nieuwe verantwoordelijkheden oppakken vanuit een regierol. Hengelo wil ruimte geven aan het eigen initiatief en de verantwoordelijkheid van haar inwoners en instellingen.
- Extramuralisering: De ZZP's ofwel zorgzwaartepakketten (een AWBZ-normering voor de zorg/ondersteuning, die iemand nodig heeft die niet zelfstandig kan wonen) worden afgebouwd. Dit betreft zowel verpleging en verzorging (vaak ouderen) als de sector verstandelijk en lichamelijk gehandicapten als de geestelijke gezondheidszorg. Sinds 2013 komen mensen met een lichte zorgvraag al niet meer in aanmerking voor een verblijf in een zorginstelling. De komende jaren zullen ook mensen met een zwaardere zorgvraag thuis moeten blijven wonen.
- Vergrijzing: In Hengelo is net als elders sprake van vergrijzing. Dit plaatst de gemeente onder andere voor de uitdaging te zorgen voor voldoende en bereikbare voorzieningen voor ouderen en mensen met een beperking en voor (betaalbare) levensloopbestendige woningen en woningen voor alleenstaande. Ook is de versterking van de preventieve gezondheidszorg van belang. Het biedt ook kansen, want er zijn veel ouderen die zich inzetten als vrijwilliger in onze stad.

Speerpunten uit het coalitieakkoord

Thuis in de buurt:

- Hechten aan spreiding van voorzieningen in de buurt. Rekening houden met de leefbaarheid in de wijk en met het feit dat steeds meer van mensen wordt verwacht dat ze langer thuis blijven wonen.
- Meer inzetten op algemene collectieve voorzieningen in plaats van op grote schaal individueel maatwerk.
- Meer samenhang aanbrengen in de programmering voor jeugd en volwassenen.
- Inzetten op gebruik van gemeentelijk maatschappelijk vastgoed door gesubsidieerde instellingen en verenigingen. Dit geldt het in het bijzonder voor de wijkwelzijns-accommodaties.
- Stimuleren van de instandhouding van speeltuinen.

Maatwerk zorg

- Samen met partners op zoek naar sociale innovaties om de decentralisatie goed te laten landen. De schotten tussen de verschillende vormen van zorg en ondersteuning moeten zoveel mogelijk verdwijnen.
- Zelf de toegang bepalen tot deze voorzieningen en de keuzevrijheid van de inwoners en daarmee de inzet van algemene en maatwerkvoorzieningen.
- De gemeente heeft oog voor de onrust onder ouderen over mogelijk gedwongen verhuizingen uit het verzorgingshuis als gevolg van de zorg thuis, buiten instellingen. Hierbij wordt in kaart gebracht welke problematiek dit met zich mee brengt met het oog op een mogelijk beroep op Wmo-voorzieningen.
- Er wordt gezocht naar combinaties van allerlei vormen van voorzieningen voor vervoer.

Wat zijn de belangrijkste nieuwe ontwikkelingen in 2018?

Thuis in de buurt

Als gevolg van verdere Rijksbezuinigingen op de Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) in 2017 en 2018 is het noodzakelijk intensief in te zetten op de verschuiving van maatwerkvoorzieningen naar algemene voorzieningen. De gemeente Hengelo hecht aan spreiding van deze voorzieningen in de buurt en aan meer samenhang in de programmering voor jeugd en volwassenen. Ook in de transformatie-agenda komt dit tot uiting. De focus ligt op innovatie en samenwerking.

Wijkkracht speelt hierin een belangrijke rol. Niet alleen met de inzet vanuit de wijkteams, maar ook via een aantal stedelijke diensten die onderdeel van Wijkkracht zijn (Skillz jongerenwerk, Hulpdienst Hengelo, Bureau Sociaal Raadslieden en Servicepunt Vrijwilligers).

In een aantal van de in de transformatie-agenda benoemde LEF-projecten is voor Wijkkracht ook een rol voorzien. De gemeente gelooft in de kracht van Wijkkracht als algemene voorziening aan de voorkant. De basis daarvoor is echter nog te smal, zowel qua aanbod als in zichtbaarheid in de wijk. Daarom heeft de gemeente voor 2017 en 2018 extra middelen beschikbaar gesteld voor de doorontwikkeling van Wijkkracht (naast hun reguliere activiteitenplan). Wijkkracht heeft daarvoor een actieplan opgesteld met drie thema's, positioneren, profileren en professionaliseren. Deze thema's zijn weer onderverdeeld in zeven actielijnen:

1. Zichtbaarheid via positieversterking van Wijkkracht o.a. door netwerken
2. Meer collectief aanbod vanuit individuele casuïstiek
3. Stimuleren van burgerkracht, o.a. via rol sociaal makelaar
4. Doelgroepen centraal, zoals bv. GGZ, LVB en jeugd
5. Nieuwe werkwijze gericht op transformeren met de samenleving, o.a. met betrekken tot versterken van eigen kracht (duurzaam innoveren)

6. Versterken van de interne structuur (governance Wijkkracht)
7. Omslag maken naar welzijn 'nieuwe stijl' (persoonlijk leiderschap)

Het plan bevat concrete resultaten die in of eind 2018 moeten zijn gerealiseerd.

Verder wordt vanuit de programmalijn Thuis in de buurt in 2018 ingezet op:

- Een integrale aanpak van gezondheidsachterstanden in het kader van de decentralisatie uitkering Gezond in de stads (GIDS). In 2018 wordt de huidige inzet hierop geëvalueerd en waar nodig en mogelijk gecontinueerd en bijgesteld voor de periode 2018-2020. Dit doen we binnen de kaders van het gezondheidsbeleid dat in 2017/2018 geactualiseerd wordt.
- In 2018 voeren we een aantal concrete projecten/activiteiten uit gericht op het bevorderen van een gezonde leefstijl zoals Samen Actief (maatjesproject) en laagdrempelige beweeginitiatieven in overleg met fysio, Wijkkracht en sportaanbieders.
- Uitvoeren actieplannen mantelzorg en vrijwilligerswerk. Mantelzorgers kunnen voor informatie over voorzieningen en voor ondersteuning terecht bij Wijkkracht. Ook organiseert Wijkkracht mogelijkheden voor mantelzorgers om elkaar te ontmoeten. Het Servicepunt Vrijwilligers (eveneens onderdeel van Wijkkracht) vervult een cruciale rol in het bij elkaar brengen van de vraag naar en het aanbod van vrijwilligers. In 2018 ligt daarbij het accent op het verstrekken van 'advies-op-maat' aan vrijwilligers en vrijwilligersinstellingen en 'het organiseren van een Vrijwilligersbeurs'.
- Voortzetting stimuleringsregeling "Lang zult u wonen".
- In navolging van het lef-project 'Dag en vrijetijdsbesteding' wordt verder gewerkt aan het initiëren van pilots en samenwerkingsvormen om in het voorliggende veld meer algemene voorzieningen te realiseren, zodat inwoners dichterbij huis lichtere vormen van dag- en vrijetijdsbesteding en ondersteuning kunnen krijgen. Al dan niet in combinatie met een maatwerkvoorziening. Concreet gaat het daarbij om:
 - o Het uitbouwen en door ontwikkelen van het aantal ontmoetingsruimten of dagbestedingsvoorziening (algemeen en maatwerk) zoals ThiemsIn, Swafert, Voskamp e.d.
 - o Evalueren en waar wenselijk door ontwikkelen en uitbreiden van de ADEM-groepen (groepen voor allochtone vrouwen en mannen)
 - o Up-date maken van het in 2016 opgestelde wijk DNA
 - o Toepassen en verfijnen van de in 2017 opgestelde subsidieregeling 'Dag- en vrijetijdsbesteding'.

Dit alles met als doel minder maatwerkvoorzieningen te hoeven toekennen. Zie ook de tekst bij het Centrale thema (paragraaf 5.1.1. Transitie).

- Onderzoeken wat de mogelijkheden zijn voor initiatieven op de grens van Wmo en Participatiewet als het gaat om dagbesteding (Ondersteuning Maatschappelijke Deelname); vanuit de Wmo een arbeidsmatige dagbesteding of werkzaamheden verrichten vanuit de Participatiewet voor mensen met (een zekere) loonwaarde.

Maatwerk zorg

- Inkoop maatwerk: per 2017 zijn nieuwe contracten voor de maatwerkvoorzieningen ondersteuning zelfstandig leven (OZL) en ondersteuning maatschappelijke deelname (OMD). Voor 2018 zijn deze contracten verlengd. In 2018 zal een aanbestedingsprocedure worden gestart voor een andere manier van inkopen, meer integraal met de inkoop van de jeugdhulp.
- Per 2018 wordt de huishoudelijke ondersteuning opnieuw ingekocht. Wassen en strijken als algemene voorziening via dienstenbonnen was juridisch niet langer te handhaven. Daarom hebben wij de wasverzorging per 2018 ondergebracht bij de maatwerkvoorziening, als

onderdeel van de HO basis. In 2018 zullen wij goed moeten monitoren hoe dit inhoudelijk en financieel uitpakt.

- Doorontwikkeling toezicht en handhaving. In de Wet maatschappelijke ondersteuning 2015 is de gemeente verantwoordelijk voor het toezicht op en de handhaving van de wet- en regelgeving. Met het vaststellen van de Kadernota is besloten extra fte's in te zetten op toezicht en handhaving Wmo. Wij zijn ervan overtuigd dat deze investering van de Wmo zich op den duur terug verdient. Er zijn nu nog te vaak vermoedens dat cliënt, hulpverlener (ZZP-ers) en/of aanbieder geen eerlijk verhaal vertellen, zonder dat daar de vinger op gelegd kan worden. Daarnaast wordt ook regionaal gewerkt aan een concretere invulling van het toezicht op kwaliteit en het doen van resultaatmetingen. Er wordt in 2018 een kwaliteitskader ontwikkeld. Dat is ook weer belangrijk voor de inkoop van zorg.
- Er wordt gewerkt aan doorontwikkeling van de onafhankelijke cliëntondersteuning door professionals en vrijwilligers (m.n. van de vrijwillige inzet per 2017). Aandachtspunt voor 2018 blijft de cliëntondersteuning voor mensen die qua zorgvraag op het grensvlak van de verschillende wetten zitten, zoals mensen die van zorg via de Wmo over moeten gaan naar de Wet langdurige zorg.
- De gevolgen van de integrale aanbesteding Vervoer 2017, waaronder vervoer van en naar dagbesteding (OMD) en van de (voormalige) Regiotaxi, worden in 2018 duidelijk.
- Vanaf 2020 ligt de verantwoordelijkheid voor beschermd wonen bij alle gemeenten in plaats van bij de centrumgemeente. In 2017 bekijken we hoe we in de aanloop naar 2020 alvast een deel van de uitvoering van de centrumgemeente over kunnen nemen in de vorm van een pilot, die in 2018 gestart gaat worden. Dit in nauwe samenwerking met centrumgemeente Enschede.
- Het verder ontwikkelen van de samenwerking tussen Veilig Thuis en de lokale toegang.

Beleidsindicatoren	Begroting 2017	Begroting 2018
Samengestelde indicator 'eigen kracht'. Door de Wmo-ondersteuning: - kan ik beter dingen doen die ik wil; - kan ik me beter redden; - heb ik een betere kwaliteit van leven	76%; 80%; 76% (cijfers 2016)	76%; 80%; 76%
Aantal unieke cliënten die binnen een kalenderjaar een Wmo-voorziening hebben gehad	6.626 (2016)	6.626
Kengetal sociale steun onder 65 plussers	4.301 (Wmo voorziening)	4.301 (Wmo voorziening)

Voor de verplichte kengetallen zie bijlage 8.9.

Relevante beleidsnota's

Meer lezen over Welzijn en Zorg? Dit zijn de meest relevante beleidsnota's:

- Sociale Visie Hengelo 2020
- Beleidsnota 'Met respect.....'
- Vitale Coalities (gezondheidsbeleid 2014) (wordt eind 2017 geactualiseerd)
- Actieplan mantelzorg
- Actieplan vrijwilligerswerk
- Notitie 'Ondersteuning en zorg voor Jeugd en Wmo, maatregelen voor 2017 en verder'
- Koersdocument Integrale inkoop jeugd en Wmo

Financiën

31 : Maatwerk zorg			
Activiteit	Omschrijving activiteit	Lasten	Baten
31A	Subsidiëren van maatschappelijke opvang, begeleiding, bemoeizorg en preventieve GGZ.	1.066	
31B	Huishoudelijke hulp financieren voor mensen met een Wmo-indicatie.	7.296	415
31C	Vervoersvoorzieningen zoals collectief vraagafhankelijk vervoer financieren voor mensen met een Wmo-indicatie.	1.325	195
31D	Hulpmiddelen verstrekken aan mensen met een Wmo-indicatie.	2.176	
31F	Beoordelen en financieren van WMO-begeleiding zowel individuele begeleiding als groepsbegeleiding (dagbesteding en -opvang).	10.030	
31G	Beleid maken voor individuele WMO-voorzieningen en het uitvoeren van WMO-indicaties (inclusief medische advisering).	1.401	1.161
31 - Totaal		23.295	1.771
32 : Thuis in de buurt			
Activiteit	Omschrijving activiteit	Lasten	Baten
32A	Informeren, adviseren en ondersteunen van cliënten bij het zorgloket (in samenwerking met wijkteams).	2.499	
32B	Subsidiëren van beheer, activiteiten en exploitatie van wijkwelzijnsvoorzieningen zoals buurtcentra en speeltuinen.	2.816	638
32C	Inzetten van stadsdeelregisseurs als vaste contactpersonen tussen de gemeente en wijkbewoners en subsidiëren van bewonersparticipatie zoals bewonersorganisaties en buurtbonnen.	510	
32D	Financieren van de GGD voor publieke gezondheidszorg, zoals epidemiologie, gezondheidszorgbevordering en infectieziektenbestrijding.	601	
32E	Subsidiëren van Stichting Welzijn Ouderen Hengelo (SWOH), Seniorenplatform en een aantal ouderenbonden.	742	
32F	Subsidiëren van het antidiscriminatiebureau Artikel 1.	35	
32G	Subsidiëren van het Servicepunt Vrijwilligers.	334	
32H	Subsidiëren van de Stichting Informele Zorg Twente (SIZT).	182	
32I	Subsidiëren van activiteiten ter bevordering van de emancipatie van laagopgeleide vrouwen.	5	
32J	Subsidiëren van de WMO-clientsraad en gehandicaptenorganisaties.	88	
32K	Subsidiëren van algemeen maatschappelijk werk en thuisbegeleiding.	1.061	
32 - Totaal		8.872	638

Programmatotaal

3: Welzijn en Zorg

Exploitatie, bedragen x € 1.000		Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Resultaat voor bestemming	LASTEN (excl. mutaties reserves)	-34.148	-32.008	-32.167	-31.025	-30.923	-30.913
	BATEN (excl. mutaties reserves)	2.820	2.346	2.409	2.409	2.409	2.409
	Totaal	-31.328	-29.662	-29.758	-28.616	-28.514	-28.504
Mutaties reserves	Toevoegingen aan de reserves	0	0	0	0	0	0
	Onttrekkingen aan de reserves	0	0	0	0	0	0
	Totaal	0	0	0	0	0	0
Resultaat na bestemming		-31.328	-29.662	-29.758	-28.616	-28.514	-28.504

Programma 4 Sport en Cultuur

Aanspreekpunt bestuurlijk:	Wethouder Bruggink
Betrokken sector(en):	Sociaal en Dienstverlening
Aanspreekpunt(en) ambtelijk:	Katja Boerrigter en Martin Fleer

De gemeente Hengelo streeft ernaar dat zoveel mogelijk inwoners van Hengelo (blijven) sporten en bewegen en worden aangezet tot een actieve leefstijl. Het sport- en beweegbeleid zijn nauw verweven met andere beleidsterreinen en biedt allerlei kansen om bij te dragen aan de gezamenlijke opgaven binnen het sociale domein. De gemeente zet in op sportstimulering, verenigingsondersteuning en sportaccommodatiebeleid.

De gemeente streeft naar een kwalitatief sterke, duurzame en diverse culturele infrastructuur. Belangrijk is dat de inwoners weten wat hun stad aan kunst en cultuur te bieden heeft, daar in geschoold kunnen worden en er volop aan deel kunnen nemen. De gemeente speelt hierin verschillende rollen: regisseur, subsidieverlener, opdrachtgever, vastgoedverhuurder.

Feitenkaarten

41. Sport

42. Cultuur

Maatschappelijke trends

- Terugtrekkende overheid: hoewel deelname aan sport en cultuur als een belangrijke activiteit wordt gezien, is deelname hieraan primair een eigen verantwoordelijkheid en een eigen keuze. De rol van de overheid beperkt zich tot het stimuleren, regisseren en waar mogelijk faciliteren en ondersteunen.
- Eigen kracht: sportaanbieders en amateurkunstverenigingen zijn in beginsel zelf verantwoordelijk voor hun eigen bestaan: voor hun organisatie, activiteiten aanbod, (financiële) beleid en accommodatie. Dit vereist een competent bestuur, een goede organisatie, actuele kennis en een stevig vrijwilligersapparaat.
- Daarnaast wordt van sportaanbieders verwacht dat zij zich (meer) openstellen voor en inspelen op maatschappelijke ontwikkelingen die zich voordoen.
- Verandering van de sportcultuur: minder teamsport en meer individuele sport. Mensen kiezen op sportgebied sneller voor een individuele sport, die (ook) in ongeorganiseerd verband (in de openbare ruimte) beoefend kan worden. Dit maakt dat de buitenruimte zich hier (meer) op moet inrichten.
- Verandering van vrijwilligers: minder tijd, flexibel, kortdurend en vaker in groepsverband.
- Vergrijzing en ontgroening.

Speerpunten uit het coalitieakkoord

Sport

- Inwoners zijn in grote mate zelf verantwoordelijk voor hun eigen sportgedrag; een aanvullende rol voor de overheid betreft het stimuleren van sport en bewegen bij alle inwoners, jong en oud.
- Het voldoende professioneel toerusten van besturen van sportverenigingen (governance-vraagstuk).
- Er wordt gekeken naar de optimalisatie van het gebruik van de huidige accommodaties.
- Investerings worden gedaan op basis van (deels) kostendekkende huur, rekening houdend met het capaciteits- en behoeftevraagstuk, zelfwerkzaamheid door en financiële positie van de vereniging.

Cultuur

- De uitvoering van de huidige cultuurvisie is de basis van het cultuurbeleid.
- Voor educatie is een prominente rol weggelegd met name in scholen en wijken. Het gaat dan niet alleen om kunst-, cultuur- en muziekeducatie maar ook om techniekonderwijs en de bibliotheek in de school.
- Programmering beeldende kunst door een onafhankelijke programmacommissie.
- Met lokale beeldende kunstenaars op zoek naar een tijdelijke expositieruimte in de binnenstad.
- Samenwerking tussen Hengelose culturele instellingen is van groot belang, ook met die in Enschede. De oplossing van huisvestingsvraagstukken maakt hier deel van uit.
- Governance Code Cultuur vormt een hulpmiddel voor de invulling van een goed en transparant bestuur en toezicht van de instellingen.
- Met de Horecavisie zal de discussie rondom paracommercie binnen culturele instellingen worden afgerond.

Wat zijn de belangrijkste nieuwe ontwikkelingen in 2018?

Sport

Begin 2017 zijn de uitvoeringsprogramma's behorende bij de Kadernota Sport en Bewegen vastgesteld. Naar aanleiding daarvan wordt in 2018 o.a. uitvoering gegeven aan de volgende onderdelen:

- Uitvoering van fase III in de verbouwing van het Twentebad. Dit bevat onder anderen het verplaatsen van de entree, de renovatie van instructie- en renovatie lage daken en gevels en diverse nieuwe mindervalidenvoorzieningen.
- Scholen stimuleren om hun leerlingen meer te laten bewegen onder en na schooltijd.
- Het stimuleren van kwetsbare doelgroepen om te gaan of blijven sporten/bewegen; mensen met een beperking, ouderen en mensen met weinig geld.
- Meer inzetten op sport als middel binnen het sociale domein, bijvoorbeeld via de beweegmakelaar van Wijkkracht.
- De contacten met de sportverenigingen verstevigen door periodiek werkbezoeken aan de clubs te brengen. Daarin kunnen wensen en behoeften en actuele onderwerpen worden besproken.
- Het stimuleren van sportverenigingen om hun bredere maatschappelijke rol (verder) op te pakken.
- Een toekomstplan maken voor het beheer en onderhoud van het FBK-stadion en het trainingscomplex van FC Twente in samenwerking met FC Twente, de stichting FBK-Games en de lokale atletiekvereniging.
- De pilot themahal monitoren, bijsturen en door ontwikkelen zodat de benutting van de sporthallen wordt geoptimaliseerd.
- Renovatie van drie kunstgrasvoetbalvelden.
- Renovatie van de toplaag in het FBK-stadion.
- Overgaan op een meer gebruiksvriendelijk verhuursysteem voor sportaccommodaties.
- Stimuleren van duurzaamheidsmaatregelen in sportaccommodaties

Cultuur

- De subsidie- en beoordelingssystematiek met betrekking tot de culturele kernvoorzieningen verandert. Bij de beoordeling van de subsidieaanvragen betrekken we 3 domeinen van kwaliteit: de artistiek-inhoudelijke kwaliteit van het aanbod, de maatschappelijke kwaliteit en de professionele en zakelijke kwaliteit van de instelling. In samenspraak met de culturele kernvoorzieningen bepalen we de criteria en indicatoren voor de beoordeling.
- De gemeenten Hengelo en Enschede subsidiëren gezamenlijk één popprogrammering voor beide steden en de regio Twente.
- Er wordt uitvoering gegeven aan de raadsbesluiten 'Rabothheater toekomstbestendig' en 'Lokale omroepvernieuwing' (Kadernota 2018-2021).
- Het aanjaagbudget beeldende kunst is na een opstartperiode van twee jaar definitief opgenomen in de subsidie-uitvoeringsregelingen. De regeling wordt voor 2018 geactualiseerd om meer aan te sluiten bij de mogelijkheden van de Hengelose kunstenaars.
- Er wordt verder gewerkt aan de kunstopdracht voor de nieuwbouw van het Stads Kantoor in het kader van de 1% regeling.
- Duidelijk wordt of er een definitieve oplossing is voor een depot voor de Collectie Hengelo.
- Er wordt een nulmeting uitgevoerd van de door de raad vastgestelde beleidsindicatoren voor kunst en cultuur.
- In 2018 wordt duidelijk of de organisatie van het jubileum 150 jaar Stork een beroep heeft moeten doen op de gemeentelijke garantstelling van € 100.000.

Beleidsindicatoren	Begroting 2017	Begroting 2018
De nieuwe beleidsindicatoren voor sport en cultuur worden voor de begroting 2019 e.v. uitgewerkt		

Voor de verplichte kengetallen zie bijlage 8.9.

Relevante beleidsnota's

Meer lezen over Sport en Cultuur? Dit zijn de meest relevante beleidsnota's:

- Kadernota sport en bewegen en de bijbehorende uitvoeringsprogramma's (2017)
- Kunst- en Cultuurvisie Hengelo 2014-2020
- Kwartier maken voor de Collectie Hengelo (2008)
- Vitale Coalities (2014)

Bezuinigingsmaatregelen 2016-2019

Hieronder wordt een overzicht gegeven van de bezuinigingsmaatregelen uit de maatschappelijke takenverkenning 2016-2019. Er wordt alleen ingegaan op de bezuinigingsmaatregelen die nieuw zijn of worden verhoogd in de begroting 2018.

Subsidiëren Bibliotheek Hengelo (€ 75.000)

De subsidie van de bibliotheek wordt verder verlaagd met € 75.000 in 2018 en verder. Daarmee wordt de totale bezuiniging gerealiseerd.

Financiën

41 : Sport			
Activiteit	Omschrijving activiteit	Lasten	Baten
41A	Stimuleren van sport op scholen, in wijk en in gemeentelijke accommodaties.	1.143	738
41B	Ondersteunen van sportverenigingen.	23	
41C	Het beheren en onderhouden van sportaccommodaties zoals zwembaden, sportparken en sporthallen.	6.290	2.247
41 - Totaal		7.456	2.985
42 : Cultuur			
Activiteit	Omschrijving activiteit	Lasten	Baten
42A	Subsidiëren van de bibliotheek.	2.390	54
42B	Subsidiëren van de muziekschool (Oyfo).	1.203	0
42C	Subsidiëren van CREA/HEM (Oyfo).	921	
42D	Subsidiëren van de Schouwburg Hengelo.	2.143	
42E	Subsidiëren van amateurverenigingen.	198	
42F	Financiering kunst- en cultuureducatie op scholen.	72	50
42G	Beheren en onderhouden gemeentelijk kunstbezit.	168	22
42H	Subsidiëren van ateliers en beeldende kunst.	64	10
42I	Subsidiëren van musea en monumenten.	63	
42J	Subsidiëren van de lokale omroep.	96	
42K	Subsidiëren van diverse culturele activiteiten zoals carillon, 4 mei en Koningsdag.	151	
42L	Subsidiëren van het poppodium Metropool.	1.416	664
42 - Totaal		8.885	800

Programmatotaal

4: Sport en Cultuur							
Exploitatie, bedragen x € 1.000		Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Resultaat voor bestemming	LASTEN (excl. mutaties reserves)	-16.065	-15.527	-16.341	-15.624	-15.520	-15.343
	BATEN (excl. mutaties reserves)	3.900	3.580	3.785	3.606	3.669	3.644
	Totaal	-12.164	-11.948	-12.557	-12.018	-11.850	-11.699
Mutaties reserves	Toevoegingen aan de reserves	-5.722	-328	0	0	0	0
	Onttrekkingen aan de reserves	5.394	0	0	0	0	0
	Totaal	-328	-328	0	0	0	0
Resultaat na bestemming		-12.492	-12.275	-12.557	-12.018	-11.850	-11.699

Programma 5 Ruimtelijke Ontwikkeling en Mobiliteit

Aanspreekpunt bestuurlijk:	Wethouders Bron en Elferink
Betrokken sector(en):	Fysiek
Aanspreekpunt(en) ambtelijk:	Henk Jan Tromp

De gemeente zorgt ervoor dat er in Hengelo woningen, kantoren, winkels en bedrijfsruimtes gebruikt en gebouwd worden en dat infrastructuur wordt aangelegd. Dit draagt bij aan een duurzaam, leefbaar en veilig woon-, werk- en leefklimaat van Hengelo. Om dit te bereiken wordt er nauw samengewerkt met de vier O's (Onderwijs, Onderzoek, Overheid en Ondernemers) in Twente, woningcorporatie Welbions en andere gemeenten. De gemeente richt zich daarbij op de vragen van de klanten en is daarbij flexibel. Hier vindt een afweging plaats tussen het individuele en het algemene belang. Er is aandacht voor de samenhang tussen visie en beleid, strategie en programmering en ontwikkeling waarbij dat steeds meer samen wordt gedaan met de (georganiseerde) burgers, bedrijven en maatschappelijk organisaties.

Feitenkaarten

51. Ruimtelijke ontwikkeling

52. Omgevingsvergunning

53. Bereikbaarheid

Maatschappelijke trends

- Het soort huishoudens verandert sterk, de komende dertig jaar neemt het aantal 65-plussers toe. Door de ontgroening, de afname van de bevolking in de actieve levensfase, de toename van het aantal ouderen die bovendien ouder worden, veranderen de huishoudens aanzienlijk van samenstelling. Door huishoudverdunding neemt het aantal huishoudens toe. Dit geldt met name voor het aantal eenpersoonshuishoudens. De huishoudensgroei vlakkt de komende tijd af.
- Naast nieuwbouw is vooral het verbeteren en transformeren van de bestaande woningen, kantoren, winkels en maatschappelijk vastgoed van belang. Dit, in combinatie met wijzigende kenmerken van huishoudens, maakt dat er nog behoefte bestaat aan nieuwbouw. Daarbij is regionale afstemming wenselijk. Omdat de nieuwbouw jaarlijks maar één procent van de voorraad verandert, en de verbetering, aanpassing, transformatie, verduurzaming op deze wijze te langzaam gaat, is tegelijkertijd een nog belangrijker opgave het realiseren van aanzienlijke verbeteringen in de bestaande woon- en leefomgeving.
- Minder grootschalige ontwikkelingen, meer inbreiding en beheer: de huidige beperkte mogelijkheden voor grootschalige gebiedsontwikkeling leiden tot een meer dynamische, innovatieve en vraaggerichte woning- en utiliteitsbouw in de stad. Flexibiliteit, adaptiviteit en 'go with the flow' kenmerken de wenselijke ontwikkelrichting.
- Er is groei van e-voertuigen. Dit betekent dat gemeenten de uitbreiding van e-oplaadpunten faciliteren.

Speerpunten uit het coalitieakkoord

Ruimtelijke ontwikkeling

- Pilot Spontane Binnenstad
- Strategisch programmeren: wonen, bedrijven en kantoren
- Ontwikkelagenda: uitvoeren van de samenwerkings- en investeringsafspraken
- Skatepark realiseren
- Cultureel Erfgoed, herbestemming Badhuis-Ariënschool
- Flexibele bestemmingsplannen en experimenteergebieden

- Weusthagpark voltooien
- Woonwensen centraal en ruimte voor de actieve woonconsument
- Verduurzaming woningvoorraad (green deal over energie en toegankelijkheid)
- Arrangementen voor wonen, zorg en welzijn (uitrollen woonservicegebieden)
- Betaalbaarheid en beschikbaarheid van woningen (i.r.t. herijken convenant Welbions)
- Herijken van het convenant met Welbions
- Hart van Zuid: realisering lopende projecten en herijking samenwerking

Bereikbaarheid

- Enschedesestraat (centrumdeel) opnieuw inrichten
- Actieplan voor de fiets: inclusief afronden F35, oplaadpunten, verwijderen obstakels etc.
- Differentiatie in het parkeerbeleid (experimenten)

Wat zijn de belangrijkste nieuwe ontwikkelingen in 2018?

Ruimtelijke ontwikkeling

- Strategisch programmeren wonen: conform de woonvisie wordt toegewerkt naar minder harde bestemmingsplannen waardoor ruimte in de programmering ontstaat voor nieuwe initiatieven gericht op het versterken van de kwaliteit van de bestaande stad (transformatie, herstructurering). Hiervoor worden in 2018 de volgende acties opgepakt:
 - o Actief intrekkingenbeleid (vergunning en bestemming) ontwikkelen voor projecten die niet van de grond komen en projecten die niet meer aansluiten bij de behoefte.
 - o Regionale Planmonitor ontwikkelen waarbij periodiek zicht is op de beschikbare plancapaciteit conform de ladder voor duurzame verstedelijking.
 - o Actualisering uitgangspunten Regionale Woon Programmering (RWP) en nieuwe inzichten verwerken in het gemeentelijk woningbouwprogramma.
 - o Toepassen van een kwalitatief afwegingskader voor nieuwe initiatieven en jaarlijks vaststellen van de kwalitatieve wegingsfactoren.
 - o Onderzoek kwaliteit suburbane woonmilieus verwerken in de programmering.
 - o Front office wonen: begeleiden initiatieven, gesprekken met marktpartijen, koppelen van vraag en aanbod.
 - o Onderzoek naar betaalbaarheid/beschikbaarheid sociale woningvoorraad.
- Ontwikkelagenda: uitvoeren van de samenwerkings- en investeringsafspraken. De projecten uit de ontwikkelagenda voor Hengelo zijn in uitvoering genomen, Enschedesestraat en ontsluiting HighTechcampus Haaksbergerstraat. In netwerkstadverband wordt in 2018 prioriteit gegeven aan de samenwerking op het gebied van economie, binnensteden en het lobbydossier mobiliteit.
- Skatepark realiseren: er is een subsidie door de provincie toegezegd voor de stadsentrees. Deze wordt deels ingezet voor het Industrieplein. Samen met o.a. NS, de skaters en het waterschap Vechtstromen worden afspraken gemaakt worden over de inzet van beschikbare middelen. Over de herinrichting van het Industrieplein inclusief skatepark zal een afzonderlijk voorstel aan uw raad worden aangeboden.
- Cultureel Erfgoed, herbestemming Badhuis-Ariënsschool: de ontwikkelaar heeft het plan om het gebied te ontwikkelen tot woningbouwlocatie. Er is een subsidie door de provincie toegezegd voor de stadsentrees. Deze wordt deels ingezet voor de herinrichting van de Drienerbeek", zodat de beekzone opnieuw kan worden ingericht en een functie kan krijgen voor de toekomstige bewoners in het gebied.

- Flexibele bestemmingsplannen en experimenteergebieden: daar waar mogelijk werken wij met flexibele bestemmingsplannen.
- Weusthagpark voltooien.
- Verduurzaming woningvoorraad (green deal over energie en toegankelijkheid): gemeente gaat door met het energieloket en het regionale programma duurzaam thuis Twente. Hierbij wordt gebruik gemaakt van vrijwillige wooncoaches.
- Er worden afspraken gemaakt met de woningcorporatie over de betaalbaarheid en beschikbaarheid van sociale huurwoningen.
- We volgen de ontwikkelingen in de markt rond mogelijkheden voor nieuwe initiatieven als tiny houses, tijdelijke woonvormen, experimentele woonoplossingen. Waar wenselijk pakt de gemeente een faciliterende rol.

Omgevingsvergunningen

- Bouw en ruimtelijke ordening: er wordt de komende jaren een stijgend aantal bouwinitiatieven verwacht waarvoor een omgevingsvergunning vereist is. Dit ondanks dat de afgelopen jaren de mogelijkheden voor vergunningsvrij bouwen zijn uitgebreid. Regelgeving is complexer geworden waardoor ook bouwplannen die niet vergunningplichtig zijn aan de gemeente voor toetsing worden voorgelegd. Hierdoor wordt een verdere toename van het werkaanbod verwacht waar geen evenredige stijging van de bouwleges tegenover zal staan. In de kadernota 2018 – 2021 is daarom besloten de legesopbrengsten € 500.000 naar beneden bij te stellen, maar ook om het tarief per 2018 met 10% te verhogen. Hierdoor resteert een nadelig saldo van € 300.000.
- De wet private kwaliteitsborging is op verzoek van de minister uitgesteld tot in ieder geval 2019. Op langere termijn zal deze mogelijke wetgeving van invloed zijn op het aantal vergunningaanvragen dat een bouwtechnische toetsing vereist. De komst van de Omgevingswet zal ook van invloed zijn op het aantal en de complexiteit van de vergunningaanvragen. Door de wet zullen een aantal vergunningen komen te verdwijnen, maar er komen ook een aantal voor terug.
- Uiterlijk 1 januari 2019 zal de Omgevingsdienst Twente (ODT) operationeel zijn. Tot die datum wordt gewerkt vanuit de bestaande RUD. Gedurende 2018 zal een aantal zaken nader worden uitgewerkt, zoals de Twentse (kwaliteits-)norm, de verdeelsleutel en de financiën.
- Flora en Fauna: per 1 januari 2017 is de Natuurbeschermingswet in werking getreden. De gemeente heeft per 1 januari 2017 een "aanhaakplicht". Indien voor een bepaald project zowel een omgevingsvergunning als een natuurbeschermingswetvergunning vereist is, moeten deze aanvragen worden gecoördineerd. Als er eerst een omgevingsvergunning wordt aangevraagd is er op grond van de "aanhaakplicht" een verklaring van geen bedenkingen van de Gedeputeerde Staten benodigd. Er geldt dan een uitgebreide procedure. De gemeente moet een volledigheidstoets uitvoeren waaruit blijkt of de handelingen voortvloeiend uit een aanvraag de flora en fauna raken. Het zorgvuldig uitvoeren van de volledigheidstoets is een belangrijke taak van de gemeente. De vergunningverleners moeten op de hoogte zijn van de wet- en regelgeving op dit gebied.
- Kap: begin 2018 treedt een wijziging van de APV in werking met onder andere een wijziging in de regels omtrent afdeling 3 van de APV: het vellen of doen vellen van houtopstanden. Naast de APV worden nadere beleidsregels voor kappen vastgesteld. De bomenverordening komt hierdoor te vervallen. Het uitgangspunt van de nieuwe regels is dereguleren waar mogelijk, maar waardevol groen beschermen.

Bereikbaarheid

- Realisatie Laan Hart van Zuid inclusief nieuwe Boekelosebrug.
- Herinrichting Deurningerstraat fase II.
- Actieplan voor de fiets: inclusief afronden F35, oplaadpunten, verwijderen obstakels etc.
- Reconstructie Kuipersdijk w.o. aansluiting FBK – Marathonlaan.

- Aanleg F35 Watertorenlaan tot aan centrumring.
- Fietsparkeren Industriepark en realisatie opstelplaats trein vervangend vervoer.
- Inzet beschikbare middelen uit de Kadernota voor de evaluatie en actualisatie van de 30-km gebieden en de aanpak van VOC's.
- Start voorbereiding verbeterde bereikbaarheid en veiligheid zoals reconstructie Deldenerstraat, Breemarsweg, Lansinkesweg en F35 binnenstadtracé.
- Afname parkeercapaciteit (o.a. rondom Stadhuis in relatie tot openingstijden Thiemsbrug, Bataafse kamp in relatie tot De Beurs en markt voertuigen).
- Openbaar (bewaakt) fietsparkeren rondom Stads kantoor en Stadhuis na oplevering. Voor bezoekers Stadhuis en Stads kantoor en voorzieningen in de omgeving.
- Evaluatie exploitatie en beheer parkeergarage De Beurs na uitspraak Beroep Q-park inzake Algemeen Belang Besluit Parkeergarage De Beurs.
- Experimenteren met parkeren (invoering shop en go, gratis kort parkeren op meerdere parkeerplaatsen in de Hengelse binnenstad).
- Mobiliteitsplan bezoekers/medewerkers nieuwe Stads kantoor.

Beleidsindicatoren	Begroting 2017	Begroting 2018
CO2-uitstoot verkeer en vervoer (o.b.v. emissieregistratie)	-	128.000
Aandeel woningen met minimaal een B-label	-	1.800

Voor de verplichte kengetallen zie bijlage 8.9.

Relevante beleidsnota's

Meer lezen over Ruimtelijke ontwikkeling en Mobiliteit? Dit zijn de meest relevante beleidsnota's:

- Omgevingsvisie Overijssel (2017)
- Ontwikkelagenda Netwerkstad Twente
- Structuurvisie Hengelo 2030
- Regionale woonvisie (2015)
- Woonvisie Hengelo 2016-2026
- Regionaal verkeers- en vervoersplan
- Bedrijven en kantorenvisie Netwerkstad (2011)
- Stadsrandvisie Netwerkstad Twente (2011)
- Beleidsnota Cultureel erfgoed 2014-2022
- Beleidsnota Autoparkeren Hengelo 2008-2012 en de evaluatie parkeerbeleid 2010

Financiën

51 : Ruimtelijke ontwikkeling			
Activiteit	Omschrijving activiteit	Lasten	Baten
51A	Structuurvisie opstellen.	199	
51B	Ruimtelijke visies en strategieën op planologisch gebied maken en stedenbouw kundige plannen ontwerpen.	514	
51C	Bestemmingsplannen maken.	539	145
51D	Woonvisie opstellen gericht op voldoende woningen en een evenwichtige en rechtvaardige verdeling van woningen	542	
51E	Beleid maken en adviseren voor onderhoud van monumenten, archeologie en cultuurhistorie.	4	0
51F	Basisregistratie adressen en gebouw en (BAG), de topografische kaart Hengelo en geografische databases beheren en onderhouden en vastgoed- en geo-informatie inwinnen, beheren, analyseren en presenteren	367	1
51 - Totaal		2.165	146
52 : omgevingsvergunningen			
Activiteit	Omschrijving activiteit	Lasten	Baten
52A	Omgevingsvergunningen verstrekken zoals rond bouw, verontreiniging, brandveiligheid en bomen kappen.	1.791	1.956
52B	Toezicht houden op naleving van omgevingsvergunningen en handhaven.	607	31
52 - Totaal		2.398	1.987
53 : Bereikbaarheid			
Activiteit	Omschrijving activiteit	Lasten	Baten
53A	Beleid maken over verkeer en vervoer, verkeersvoorzieningen ontwerpen en verkeersadvies geven.	769	134
53B	Beheren en onderhouden van bebordingen en straatnaamborden.	472	24
53C	Beleid maken over openbaar vervoer (OV) en onderhouden van OV-systemen.	391	
53D	Beheren en exploiteren van blauwe zones, het betaald parkeergebied en parkeergarage De Beurs.	1.361	1.565
53 - Totaal		2.993	1.723

Programmatotaal

5: Ruimtelijke ontwikkeling en Mobiliteit							
Exploitatie, bedragen x € 1.000		Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Resultaat voor bestemming	LASTEN (excl. mutaties reserves)	-9.177	-7.354	-7.556	-7.495	-7.336	-7.239
	BATEN (excl. mutaties reserves)	9.058	4.026	3.856	3.773	3.772	3.771
	Totaal	-119	-3.327	-3.700	-3.722	-3.564	-3.468
Mutaties reserves	Toevoegingen aan de reserves	-400	0	0	0	0	0
	Onttrekkingen aan de reserves	83	0	0	0	0	0
	Totaal	-317	0	0	0	0	0
Resultaat na bestemming		-436	-3.327	-3.700	-3.722	-3.564	-3.468

Programma 6 Beheer Openbare Ruimte en Duurzaamheid

Aanspreekpunt bestuurlijk:	Wethouder Elferink
Betrokken sector(en):	Fysiek
Aanspreekpunt(en) ambtelijk:	Henk Jan Tromp

De openbare ruimte betreft de directe leefomgeving van de Hengelse inwoner. Hierbij streven we naar gezonde, veilige en leefbare wijken. Voor alle vormen van beheer en onderhoud van de openbare ruimte (denk aan wegen, pleinen, gazons, speelplekken, afvalbakken en beplantingsvakken) is door de raad vastgesteld hoe het beheerniveau moet zijn. Een goed onderhouden openbare ruimte draagt bij aan de leefbaarheid van een wijk.

Een duurzaam Hengelo functioneert volgens het principe van de circulaire economie dat vanuit samenwerking bijdraagt aan een gezond, groen en energieneutraal Hengelo. De gemeente past dit uitgangspunt toe in eigen activiteiten en stimuleert en faciliteert maatschappelijke initiatieven. Het programma 'Nieuwe Energie Hengelo' draagt bij om de energietransitie lokaal vorm te geven en de doelstellingen vanuit het klimaatakkoord van Parijs te verwezenlijken. Het programma beschrijft hoe Hengelo met projecten bijdraagt aan zowel de provinciale als de regionale speerpunten. De jaarlijks te actualiseren projectenlijst geeft inzicht in de voortgang en de opbrengsten.

Vanuit het werkveld bodem wordt nadrukkelijk ingezet op de samenwerking met andere gemeenten ten aanzien van de beleidsveranderingen waar de Omgevingswet toe zal leiden. Overeenkomstig de bedoeling van deze wet, wordt gewerkt aan het ontwikkelen van een integrale beschouwing van de ondergrond, waarbij het gebruik van de ondergrond worden bekeken vanuit maatschappelijke opgaven zoals de energietransitie en klimaatadaptatie.

De gemeente is verantwoordelijk voor een doelmatige inzameling en transport van afvalwater, het oplossen van stedelijke grondwaterproblemen en de afvoer van (afgekoppeld) hemelwater. Verder vraagt de klimaatverandering steeds meer aandacht. Hevige buien in de zomer zullen steeds vaker voorkomen. Dit leidt tot wateroverlast. Winters worden natter door langduriger neerslag. Dit betekent dat meer waterberging in de openbare ruimte moet worden gevonden, bijvoorbeeld in combinatie met beekherstel. Door stijging van grondwaterstanden (met name in het natte voor- en najaar) zal meer drainage moeten worden aangelegd. De stedelijke omgeving zal bij herinrichting klimaat-robust moeten worden ingericht volgens het gedachtengoed van de Klimaat Actieve Stad (KAS).

Feitenkaarten

61. Onderhoud openbare ruimte

62. Afval, milieu en duurzaamheid

63. Riool

Maatschappelijke trends

- Het veranderende klimaat zorgt ervoor dat extreme regenbuien vaker en heftiger zullen voorkomen. Dit leidt tot wateroverlast, hinder en schade door water op straat, hogere grondwaterstanden en overstorten van relatief ongezuiverd water op de beken. Daarnaast zorgen de warmere en drogere zomers voor schade aan landbouw, economie, natuur, hittestress, de extra impact van fijnstof op de gezondheid in tijden van droogte of het vaker voorkomen van insectenplagen.

- De vraag naar een Klimaat Actieve Stad zal de komende jaren toenemen. In een Klimaat Actieve Stad worden klimaatadaptatie (inspelen op de klimaatverandering) en klimaatmitigatie (voorkomen of verminderen van de effecten van de klimaatverandering) in samenhang beschouwd.
- De rol van gemeenten in Nederland is aan het veranderen. De gemeente trekt zich meer terug en gaat van een uitvoerende rol meer naar een faciliterende en ondersteunende rol toe. Daarmee wordt een groter beroep op inwoners gedaan om samen Hengelo leefbaar te houden.
- Bewoners hebben vaker behoefte om (delen van) de openbare ruimte te gebruiken voor moestuinen of gezamenlijke stadstuinen.
- Er is een overgang van een groei- naar een beheergemeente. De nadruk zal meer komen te liggen op aanpassing, vervanging en grootschalige renovatie van het bestaande areaal.
- Claimcultuur: steeds meer worden schades van derden in de openbare ruimte bij de gemeente neergelegd. Gebrekkig onderhoud kan leiden tot meer schades en claims.
- Door de vergrijzing maken steeds meer bewoners op leeftijd gebruik van de openbare ruimte. Dit stelt eisen aan het onderhoud.
- De openbare ruimte wordt steeds meer gebruikt als recreatieruimte voor lopen, fietsen, sporten. Denk aan Nordic Walking, skeeleren, hardlopen. Dit stelt andere eisen aan de openbare ruimte.
- Door het toenemende gebruik van e-bikes en andere elektrische vervoersmiddelen en de hogere snelheden hiervan veranderen de eisen die aan wegen, paden en trottoirs worden gesteld zowel voor de inrichting als het onderhoud.
- De maatschappelijke vraag naar ecologisch onderhoud van het groen wordt sterker en het openbare groen wordt belangrijker voor de flora en fauna, bijvoorbeeld bijensterfte.
- Werkzaamheden in het beheer en onderhoud van de openbare ruimte worden landelijk steeds meer ingezet voor arbeidsontwikkeling van mensen met een arbeidsbeperking.
- Een maatschappelijke trend die ook van belang is, is de bewustwording van duurzaam leven en dat een duurzame leefomgeving noodzakelijk is.
- Na het klimaatakkoord van Parijs is een duidelijke kentering te zien om maatregelen te treffen om de CO₂-uitstoot terug te dringen. Dit geldt zowel voor overheden als voor het bedrijfsleven. Ook moet het gebruik van nieuwe grondstoffen beperkt worden en haast gemaakt worden met het uitbreiden van mogelijkheden om duurzame energie op te wekken.
- De komst van de Omgevingswet vormt een wettelijke aanleiding om met een integrale blik te kijken naar maatschappelijke opgaven zoals klimaatadaptatie en energietransitie. Deze ontwikkeling en actuele gebeurtenissen zoals lekkages uit boorputten en leidingwerk van de zoutwinning, zijn redenen voor de Twentse gemeenten om samen te onderzoeken hoe zij hun rol ten aanzien van het gebruik van de ondergrond goed kunnen vormgeven.

Speerpunten uit het coalitieakkoord

- Groen is belangrijk voor de leefbaarheid van de stad. De hoofdgroenstructuur is de ruggengraat van het groen in de stad. Er is gekozen voor een slimme en flexibele benadering zonder het kader van de hoofdgroenstructuur los te laten. Waar mogelijk wordt meegewerkt aan zelfbeheer door inwoners. Hierbij wordt geprobeerd een oplossing te vinden voor het illegaal grondgebruik.
- Aandacht voor het klimaatbestendig maken van de stad. Hierbij moet worden gedacht aan tijdelijke waterberging in de openbare ruimte, afkoppelen van hemelwater van de gemengde riolering, groene daken en de aanleg van drainage. Verder is er aandacht voor beekherstel/aanleg (Berflobeek, Drienerbeek en delen van de Veldbeek en Balktsbeek).
- Inzichten op gebied van spelen veranderen. Er is sprake van een verschuiving naar meer natuurlijk spelen en een grotere nadruk op ontmoeting. Er is meer aandacht voor informele speelruimte.
- De gemeente wil de verspilling van grondstoffen en energie tegengaan. Ook wil de gemeente bevorderen dat zowel bedrijven als burgers als instellingen overgaan op hergebruik van materialen en grondstoffen en het opwekken van duurzame energie (circulaire economie).
- Met de aanleg van de backbone wordt de industriële restwarmte van AkzoNobel ingezet als duurzame energie om woningen en bedrijven te verwarmen. Op het warmtenet zijn 600 woningen aangesloten in Berflo Es, Veldwijk Zuid, Veldwijk Midden, Hart van Zuid, Brouwerijterrein, omgeving Groothuis en Esrein. Daarnaast is er 150.000 m² bedrijfsruimte aangesloten op het net: gebouwen als Metropool, ROC, Siemens, High Tech Systems Park, CTT, Eaton, Galvano, winkelcentrum Esrein, Multi Functionele Accommodatie Berflo Es en gebouwen op het Gezondheidspark. Met de inzet van de industriële restwarmte wordt gebruik van aardgas voorkomen dat bijdraagt aan de ambities van gemeente Hengelo om in 2050 energie neutraal te zijn. Het warmtenet is een open net, waaraan ook andere warmtebronnen kunnen worden gekoppeld. Dat biedt mogelijkheden voor toekomstige levering van duurzame (rest)warmte. Warmtenetwerk Hengelo BV, waarin Aliander Duurzame Gebiedsontwikkeling en gemeente Hengelo participeren, leggen het netwerk aan en beheren het. Warmtenetbedrijf Hengelo BV, waarin Ennatuurlijk en de gemeente Hengelo participeren, verzorgt de levering. Op grond van de overdracht overeenkomst van het Warmtenet Hengelo en de toekomst van gasloze wijk worden warmteplannen gemaakt die zo verdere uitrol van het warmtenet bevorderen.

Wat zijn de belangrijkste nieuwe ontwikkelingen in 2018

In 2018 wordt aan een aantal grote projecten gewerkt zoals Dalmeden, Medaillon en Hart van Zuid. Dit is toegelicht in hoofdstuk 4. De projecten leiden tot een verdere uitbreiding van de arealen openbare ruimte, de budgetten voor beheer en onderhoud worden hier op aangepast.

Onderhoud openbare ruimte

Per 1 januari 2017 is het beheer en onderhoud van de openbare ruimte ondergebracht bij de SWB/Gildebor. Speerpunten zijn het op peil houden van de dienstverlening en de kwaliteit van de openbare ruimte en het creëren van arbeidsplaatsen voor mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt. Na het opstartjaar 2017 wordt er ook in 2018 gestreefd naar een vitale organisatie waarmee efficiencyvoordelen kunnen worden gerealiseerd. Hiermee kan SWB/Gildebor meer mensen met een arbeidsbeperking aan het werk helpen en tevens de vastgestelde kwaliteit van dienstverlening en beheer en onderhoud van de openbare ruimte leveren.

In Hengelo wordt 90% van het onderhoud uitgevoerd op vastgesteld kwaliteitsniveau (IBOR). 85% van de meldingen over de openbare ruimte wordt binnen de normtijd afgehandeld. Per jaar stromen bij Gildebor 8 medewerkers vanuit een arbeidstraject in.

De afgelopen 10 jaren is er veel bezuinigd op het onderhoud van kapitaalgoederen in de openbare ruimte, met name op wegen, straten, en pleinen. In 2016 is er een verkenning gedaan waarbij het onderhoud van de kapitaalgoederen is bekeken. Uit deze verkenning is gebleken dat de begrote lasten niet toereikend zijn om het areaal duurzaam goed te kunnen onderhouden. Het beschikbare onderhoudsbudget is niet toereikend. De exploitatiebegroting voor de noodzakelijke onderhoudswerkzaamheden wordt jaarlijks te verhoogd met een bedrag van € 50.000, oplopend tot € 200.000 in 2021 (Kadernota 2018 – 2021). Deze bedragen zijn nodig om het wegenareaal op een goed en veilig niveau te houden.

In 2018 wordt een investering gedaan van € 150.000 voor de aanleg van een nieuwe vijver in het Park Bataafse Kamp. De bestaande vijver is aangelegd in de jaren 50 en verkeert inmiddels in een erg slechte staat. Vervanging van de vijver is op korte termijn noodzakelijk (Kadernota 2018 - 2021).

Reconstructies

De volgende grote reconstructies vinden plaats in 2018:

- Watertorenlaan: herinrichting en wijziging van het profiel waarbij het tracé van de F35 wordt ingepast en een gedeelte van de nieuwe Veldbeek wordt aangelegd.
- Kuipersdijk: het wegprofiel wordt aangepast en de oversteek van de F35 gerealiseerd.

Riolering en waterhuishouding

- Het verzwaren van het riool van de Mozartlaan (begonnen in 2017) en de vervanging van de riolering in de Ketelstraat.
- Het klimaat-robust inrichten van Lange Wemen en Enschedesestraat (binnenstad).
- Vanwege de klimaatverandering wordt de openbare ruimte ingericht voor waterberging. In het kader van het nieuwe Gemeentelijk Rioleringsplan 2018-2022 (GRP) is met behulp van een rioleringsmodel een wateroverlastlandschapskaart (WOLK 2.0) opgesteld. Op deze kaart zijn locaties aangegeven die risico lopen op wateroverlast. Voor deze locaties worden oplossingen aangedragen zoals het inrichten van groenstroken voor tijdelijke waterberging.
- De gemeente wil (grond)wateroverlast oplossen onder andere bij de Adamsweg.
- De Drienerbeek tussen de Haverweg en de Grundellaan wordt heringericht zodat de beek meer ruimte krijgt en er meer waterberging ontstaat. De oevers worden natuurvriendelijk ingericht.
- Aanleggen van (delen van) de Veldbeek en Balktsbeek.
- Er zijn veel klachten gemeld over grondwateroverlast. Deze klachten zijn nader geïnterviewd. In het kader van het nieuwe Gemeentelijk Rioleringsplan worden in de grondwateraandachtsgebieden nadere onderzoeken gedaan en wordt, indien nodig, drainage aangelegd.

Milieu, afval en duurzaamheid

Afval

Met ingang van 1 januari 2018 wordt afval ingezameld volgens het systeem 'omgekeerd inzamelen'. Het doel: Afvalloos Hengelo. Het uiteindelijke doel is 50 kg. restafval per inwoner per jaar in 2030 (landelijke doelstelling is 100 kg. in 2020 en 30 kg. in 2025). Met het systeem van omgekeerd inzamelen wordt verwacht het doel van 100 kg. in 2018 te bereiken. Om te komen tot verdere reductie zal met name de aandacht gericht moeten worden op het faciliteren van inzameling en verwerking van etensresten bij circa 10.000 adressen hoogbouw. Een pilot bij ruim 400 adressen is hiervoor gestart in 2016.

Omgekeerd inzamelen in Hengelo houdt in:

1. Verpakkingenton voor laagbouw (is gerealiseerd per 1 januari 2016).
2. GFT containers bij laagbouw.
3. Oud papier inzameling door Twente Milieu (m.b.v. verenigingen).
4. Milieueilanden bij de supermarkten en –pleinen bij clusters van hoogbouw (grotendeels bovengronds gerealiseerd in 2016).
5. Wegbrengen fijn restafval naar ondergrondse containers restafval (uitgevoerd in 2017).
6. Grof restafval naar Milieupark.

Concreet worden in 2018 zijn de volgende zaken van belang:

- Monitoring Omgekeerd inzamelen.
- Communicatie en bewustwording zijn belangrijke factoren bij het bereiken van een Afvalloos Hengelo. Centraal staat de vraag: hoe maak je bewoners ervan bewust dat hun gedrag moet veranderen? Er wordt hierbij samengewerkt met zowel Welbions als Twente Milieu.
- Toezicht en handhaving om afvaldump en bijplaatsingen van afvalzakken tegen te gaan.
- Etenresen: uitbreiding pilot bij hoogbouw.
- Doorontwikkeling Recycle- en herstelfunctie op het milieupark: het voornemen is het huidige Milieupark te combineren met een Herstel en Recyclebedrijf. Daarin moeten functies van Kringloop en afvalscheiding van grof huishoudelijk materiaal geïntegreerd worden tot een nieuwe organisatie, te weten: 'TwenteGoed BV' (werknaam).
- Het stortquotum afval bij het Milieupark aan de Wegtersweg blijft voorlopig gehandhaafd. Dit betekent dat ongeveer 1.000 ton aan huisvuilzakken aangeleverd blijven worden bij het Milieupark. Circa 7.000 ton fijn restafval wordt naar verwachting ingezameld bij de ondergrondse containers. Het in stand houden van het stortquotum betekent minder inkomsten in de huisvuilinzameling, dus een lagere dekking uit het variabele tarief op fijn restafval. Voor de tarieven 2018 wordt verwezen naar het raadsadvies "Belastingtarieven 2018".

Duurzaamheid

- Hengelo werkt samen met 13 Twentse gemeenten om een Twentse Energie Strategie te ontwikkelen met als doel om inzicht te krijgen hoe Twente in 2050 energieneutraal kan worden. Hierin zal de regionale opgave vertaald zijn in opgaven per gemeente wat betreft het aandeel energieopwekking uit hernieuwbare bronnen als zon, wind, biomassa, maar ook energiebesparing, etc. De gemeente Hengelo maakt zelf keuzes hoe en waar deze ruimtelijk vertaald worden binnen de gemeente.
- Het programma 'Nieuwe Energie Hengelo' 2017-2021 is georganiseerd met de inzet van een transitie-manager, die zowel het interne deel van het programma als ook de maatschappelijke initiatieven faciliteert. Speerpunten in het programma zijn de particuliere woningvoorraad, mobiliteit gemeentelijk wagenpark, verduurzamen maatschappelijk vastgoed, zonnepark op braakliggend bedrijfsterrein.

- We gaan de opbrengsten en effecten uit onze projecten meetbaar maken (monitoren). Provincie Overijssel werkt momenteel aan een instrument daarvoor.
- Verwachting is dat in 2018 een discussie komt over het beleid aangaande circulaire economie.
- Om de klimaatverandering zoveel mogelijk te beperken zijn er forse doelen gesteld voor CO₂ reductie door energiebesparing. Er zal, ook in Hengelo, echt een tandje bij moeten om de doelstellingen te bereiken. De energiebesparing in de openbare verlichting blijft achter bij de doelstellingen die Hengelo hiervoor heeft gesteld. Om deze achterstand in te lopen is een investering in de vervanging van traditionele verlichting door LED noodzakelijk. De komende jaren wordt daarom extra geïnvesteerd in duurzame vervanging van openbare verlichting waarbij ingezet wordt op de vervanging van conventionele armaturen met een hoog energieverbruik door LED (Kadernota 2018 - 2021).
- Het Rijk heeft besloten dat alle asbestdaken voor 2024 vervangen moeten zijn. Hiervoor wordt in verschillende categorieën gewerkt: Agrariërs, andere bedrijven, maatschappelijk vastgoed en particulieren. Hiervoor zijn verschillende subsidies beschikbaar en de verwachting is dat dit uitgebreid gaat worden.

Milieu

In de uitvoering van het bodembeleid staat het convenant Bodem en ondergrond 2016-2020 centraal. De gemeente Hengelo loopt bij de uitvoering van de convenantsafspraken op schema. De komende jaren wordt de uitvoering van het convenant voortgezet. Daarnaast zullen verschuivingen in het bodembeleid plaatsvinden door de komst van de Omgevingswet waarin de bodemregelgeving via de Aanvullingswet bodem wordt opgenomen. In provinciaal verband bereiden de gemeenten zich voor op deze veranderingen door samen te onderzoeken welke effecten en beleidsruimte de Omgevingswet oplevert. Deze samenwerkingsvorm is vergelijkbaar met de samenwerking tussen de Twentse gemeenten omtrent het beleid voor grondverzet en de bodemkwaliteitskaart. Hierin wordt het gemeentelijke beleid zoveel als mogelijk op elkaar afgestemd, maar blijft er nadrukkelijk ruimte voor lokale omstandigheden en eigen keuzes. De veertien Twentse gemeenten zijn daarnaast, op initiatief van de gemeenten Hengelo, Enschede, Tubbergen en Dinkelland, in 2017 een regionale samenwerking ondergrond aangegaan. De gemeenten willen meer zeggenschap krijgen over wat er in de (diepe) ondergrond gebeurt. In de samenwerking wordt dit doel nagestreefd door een netwerk te vormen (met medeoverheden, andere organisaties en inwoners) waarin we samen leren hoe de ondergrond kan bijdragen aan maatschappelijke opgaven zoals de energietransitie en klimaatadaptatie. De verwachting is dat de samenwerking in 2018 wordt voortgezet, zodat de opgebouwde netwerkrelaties beklijven. Daarnaast zou eind 2017 kunnen blijken dat het wenselijk is om de samenwerking te intensiveren en gezamenlijk een visie op de ondergrond te ontwikkelen die in de gemeentelijke omgevingsvisies kan worden opgenomen.

Op grond van de Wet milieubeheer moest uiterlijk 30 juni 2017 een geactualiseerde versie van de geluidbelastingkaart van de gemeente Hengelo zijn vastgesteld. Deze geluidbelastingkaart heeft betrekking op de geluidbelasting van woningen en andere geluidgevoelige bestemmingen door gemeentelijke wegen en industrieterreinen. Aan de hand van deze geluidbelastingkaart moet voor 18 juli 2018 een actieplan geluid worden vastgesteld.

Beleidsindicatoren	Begroting 2017	Begroting 2018
Percentage hernieuw bare energie	-	4%
Energiebesparing	2%	4%
Percentage van de armaturen dat is voorzien van LED verlichting	10% (is huidig %)	11%

Voor de verplichte kengetallen zie bijlage 8.9.

Relevante beleidsnota's

Meer lezen over Beheer openbare ruimte en Duurzaamheid? Dit zijn de meest relevante beleidsnota's:

- Verbreed Gemeentelijk Rioleringsplan 2013-2017 (vastgesteld in 2013)
- Nieuw Gemeentelijk Rioleringsplan 2018-2022
- Gemeentelijk Grondwaterplan (vastgesteld in 2013)
- Gemeentelijk Waterplan (vastgesteld in 2006)
- Programma 'Nieuwe Energie Hengelo'
- Energiescan (2013)
- Nota Snippergroen 2015
- Groenplan Hengelo
- Bomenverordening (nieuw bomen beleid treedt naar verwachting in 2018 in werking)
- Beleidsplan Ondergrond (2012)
- Nota bodembeheer gemeente Hengelo 'Twents beleid veur oale grond' (2011)
- Bodemkwaliteitskaart gemeente Hengelo (2011)
- Keuzescenario Afvalloos Hengelo (2015)
- Landelijk Afval Plan 3 (naar verwachting vastgesteld eind 2017)

Bezuinigingsmaatregelen 2016-2019

Hieronder wordt een overzicht gegeven van de bezuinigingsmaatregelen uit de maatschappelijke takenverkenning 2016-2019. Hierbij wordt alleen ingegaan op de bezuinigingsmaatregelen die nieuw zijn of worden verhoogd ten opzichte van 2017.

Onderhoud SB/SWB

Vanaf 2017 wordt een bezuiniging behaald door de uitvoeringseenheden beheer en onderhoud van Hof van Twente, de gemeente Hengelo en de SWB te bundelen in één integrale publiekrechtelijke organisatie Gildebor. De bezuiniging bedraagt in 2017 € 50.000 en loopt op tot € 275.000 in 2019.

Financiën

61 : Onderhoud openbare ruimte			
Activiteit	Omschrijving activiteit	Lasten	Baten
61A	Wegen, straten en pleinen onderhouden.	3.591	184
61B	Verwijderen van afval, schoonhouden van de openbare ruimte (inclusief straatmeubilair) en bestrijden van gladheid.	2.370	718
61C	Wegen, paden en openbare ruimte voorzien van voldoende licht.	955	83
61D	Bomen en groenvoorziening in de openbare ruimte beheren en onderhouden.	4.778	0
61E	Subsidiëren van de kinderboerderij.	236	
61F	Beheren en onderhouden van twee begraafplaatsen.	668	524
61G	Gemeentelijke speelvoorzieningen beheren en veilig houden.	560	
61H	Beheren en onderhouden van openbare toiletvoorzieningen.	86	0
61 - Totaal		13.244	1.509
62 : Afval, milieu en duurzaamheid			
Activiteit	Omschrijving activiteit	Lasten	Baten
62A	Ophalen van afval en grondstoffen.	1.953	
62B	Verwerken van afval en grondstoffen.	5.551	3.139
62C	Kwijtschelden van afvalstoffenheffing voor minima.	400	
62D	Exploiteren van het Milieupark.	943	
62E	Uitvoeren van afvalinspecties door stadstoezicht.	132	
62F	Afvalstoffenheffing ontvangen.	280	7.488
62G	Beleid maken en adviseren over milieu, bodem, geluid en duurzaamheid.	1.686	297
62H	Toezicht houden op milieuregelgeving en uitvoering bodemsaneringen.	808	43
62 - Totaal		11.753	10.967
63 : Riool			
Activiteit	Omschrijving activiteit	Lasten	Baten
63A	Riool, grondwater en afvoer van (afgekoppeld) hemelwater beheren.	7.513	75
63B	Beheren en onderhouden van waterlopen en vijvers.	67	
63C	Rioolheffing ontvangen.	295	9.258
63D	Kwijtschelden van rioolheffing voor minima.	575	
63 - Totaal		8.451	9.333

Programmatotaal

6: Beheer openbare ruimte en Duurzaamheid

Exploitatie, bedragen x € 1.000		Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Resultaat voor bestemming	LASTEN (excl. mutaties reserves)	-41.008	-31.288	-32.518	-32.849	-33.360	-33.396
	BATEN (excl. mutaties reserves)	25.401	20.985	21.558	21.861	22.209	22.597
	Totaal	-15.607	-10.303	-10.960	-10.988	-11.152	-10.799
Mutaties reserves	Toevoegingen aan de reserves	-972	-931	-930	-930	-930	-90
	Onttrekkingen aan de reserves	609	251	251	251	251	90
	Totaal	-363	-680	-679	-679	-679	0
Resultaat na bestemming		-15.970	-10.983	-11.639	-11.667	-11.831	-10.799

Programma 7 Bestuur, Veiligheid en Openbare Orde

Aanspreekpunt bestuurlijk:	Burgemeester Schelberg en wethouder Bruggink
Betrokken sector(en):	Fysiek, Dienstverlening en Middelen
Aanspreekpunt(en) ambtelijk:	Henk Jan Tromp, Martin Fleur en Pieter Kistemaker

De gemeente Hengelo wil de leefbaarheid en veiligheid in en om huis bevorderen. Het is belast met het leveren van producten en diensten rondom identiteit. Ook draagt het zorg voor de informatievoorziening richting haar inwoners en zorgt ervoor dat het politieke besluitvormingsproces op een democratische en interactieve wijze vorm wordt gegeven.

Feitenkaarten

71. Leefbaarheid en veiligheid

72. Diensten publiekszaken

73. Bestuur en bedrijfsvoering

Maatschappelijke trends

- Uit de recente veiligheidsanalyse blijkt dat de leefbaarheid en veiligheid feitelijk redelijk constant lijkt te zijn. Echter, in omliggende en vergelijkbare steden verbetert de leefbaarheid en veiligheid. De relatieve leefbaarheids- & veiligheidspositie van de gemeente Hengelo is dus aan het verslechteren.
- Evenementenveiligheid: recente gebeurtenissen vragen om meer aandacht voor professionalisering van evenementenorganisatoren en overheden. De komende tijd is er aandacht nodig om de nieuwe en aanscherpte verantwoordelijkheden op een goede manier te borgen zonder daarbij in een regelreflex te schieten.
- Transformatie zorg: de transitie en transformatie brengen meer casuïstiek onder gemeentelijke regie. Hieronder ook complexe casuïstiek met, in sommige gevallen, een uitstraling naar de openbare orde. Door de uitbreiding van de gemeentelijke verantwoordelijkheid op het gebied van jeugd en zorg is het aantal bevoegdheden van de burgemeester toegenomen.
- Ondermijning van bevoegd gezag, openbaar bestuur en rechtsstaat: belangrijke voorbeelden hiervan zijn de landelijke aanpak van Outlaw motorgangs als Hells Angels en Satudarah en de gecoördineerde aanpak van drugsproductie in Brabant. Ook de PGB-fraude is een belangrijke vorm van ondermijning. Door aanpakken in steden en regio's, de sterkere landelijke aansturing van de politie en het Openbaar Ministerie, vraagt dit om een actievere rol van gemeenten.
- Polarisatie in de samenleving: in maatschappelijke debatten is een verscherping en polarisatie waar te nemen. Ook mondiale ontwikkelingen zoals de strijd tegen terreur heeft zijn weerslag op lokale gemeenschappen. Dit vraagt ook in Hengelo extra inzet om goede verbinding te behouden.
- De afdeling Burgerzaken staat voor ingrijpende veranderingen op verschillende vlakken. Eén van de belangrijkste is (nog steeds) de toenemende digitalisering. Op korte termijn vinden bijvoorbeeld experimenten plaats met het digitaal aanvragen van rijbewijzen bij de RDW. Ook wordt er onderzoek gedaan naar het digitaal aanvragen van reisdocumenten.
- Maar er zijn meer ontwikkelingen. Het is alleen nog onzeker wanneer en in welke vorm die in de praktijk worden gebracht. Wel is duidelijk dat het aantal baliebezoeken en telefonische klantcontacten op termijn zal afnemen en dat routinewerk grotendeels verdwijnt. Frontofficemedewerkers krijgen in de toekomst vooral te maken met aanvragen die speciale aandacht vereisen of met burgers die vastlopen in het digitale proces. En de backoffice krijgt meer werk. Omdat de complexiteit van het werk toeneemt, vereist dat – meer dan ooit tevoren – hostmanschap en vakmanschap. Hoewel anticiperen op dit moment

nog moeilijk is, willen we medewerkers toch alvast bewust maken van de op stapel staande ontwikkelingen en de gevolgen daarvan voor hun werkzaamheden. Want voor de toekomstige inzetbaarheid van (met name) de frontofficemedewerkers is verdere ontwikkeling van professionaliteit en vakmanschap noodzakelijk.

- Vluchtelingenproblematiek: de toestroom van vluchtelingen is een landelijk vraagstuk waar ook in Hengelo invulling aan wordt gegeven. Door de vluchtelingenproblematiek neemt het aantal eerste inschrijvingen en het aantal verhuisbewegingen van (minder goed gedocumenteerde) vreemdelingen toe. Een groeiend aantal buitenlandse brondocumenten wordt ingeleverd t.b.v. de basisregistratie personen (BRP). Deze inwoners zijn minder vaardig in het voldoen aan de wettelijke verplichtingen. Er moeten dus meer controles worden ingericht om de BRP actueel te houden.
- Ontwikkelingen in het personen- en familierecht: door de recentelijk veranderde wetgeving op het gebied van lesbisch ouderschap en transgenders is de advisering op het gebied van het personen- en familierecht ingewikkelder geworden. Ook is er opnieuw een staatscommissie aan het werk om nog meer veranderingen in het personen- en familierecht voor te bereiden.
- Burgers, bedrijven en instellingen verwachten dat vragen goed en snel beantwoord worden en dat ze daarmee op één punt terecht kunnen. Het liefst ook buiten de reguliere openingstijden en bij voorkeur op meerdere manieren: in persoon, per telefoon, internet, e-mail of via social media. De voorkeur wordt bepaald door het type product. Standaardproducten zoals het aanvragen van een uittreksel of aanvragen van een uitwegvergunning zullen vooral via het digitale kanaal afgenomen worden. Hierbij is de snelheid en duidelijkheid van levering het belangrijkste. De burgers, bedrijven en instellingen verwachten van de gemeente dat ze geholpen worden bij het bepalen van welke producten ze in een bepaalde situatie nodig hebben. Dit houdt in dat de burgers, bedrijven en instellingen niet langer zelf hiernaar opzoek moeten gaan.
- Burgers, bedrijven en instellingen begeven zich steeds meer in digitale sociale netwerken. Het starten van een publieke opinie is eenvoudig. Deze sociale netwerken zorgen voor andere wijzen van communiceren met de burgers, bedrijven en instellingen.
- De rol van de gemeente verandert naar een verbinder tussen partijen in plaats van initiator of regisseur. De producten en diensten die de gemeente dient te leveren zullen steeds vaker en waar mogelijk via co-creatie met de burgers, bedrijven en instellingen worden geleverd.
- Aan de hand van de ontwikkelagenda Lokale Democratie 2017 – 2022 gaat de gemeenteraad samen met inwoners en organisaties invulling geven aan hun eigen agenda. Het betreft hier de veranderende manier van samenwerken met en in de stad. Ook de nieuwe Omgevingswet vraagt een andere rol voor de gemeenteraad.
- Digitalisering, met name het informatiserende onderdeel, heeft een enorme vlucht genomen. Daardoor hebben burgers, bedrijven en instellingen hogere verwachtingen en stellen zij meer eisen aan de digitale dienstverlening van gemeenten. Ook de Digitale agenda 2020 stelt richtlijnen en afspraken op het gebied van digitale dienstverlening. Een gestructureerde en samenhangende aanpak is noodzakelijk.
- De rol van de gemeente komt de komende jaren steeds meer te liggen bij het voeren van de regie om mensen te activeren en te ondersteunen op weg naar zelfredzaamheid, waarbij de menselijke maat een belangrijk uitgangspunt is.

Speerpunten uit het coalitieakkoord

Leefbaarheid en Veiligheid

- Benutten van de mogelijkheden die een nauwe verbinding tussen het veiligheidsbeleid en het sociaal domein biedt.
- Naar beneden brengen van het aantal woninginbraken, bijvoorbeeld door preventie.
- Aanpak georganiseerde criminaliteit en inzet op samenwerking met partners.

- Inbedding en sturing van de transities, BOA-taken, vorming van Politie Oost Nederland en OM Oost Nederland.

Diensten publiekszaken

De gemeente communiceert offensief en proactief: schriftelijk en mondeling, online én offline.

Bestuur en bedrijfsvoering

- Met kracht de koers van de gemeente Hengelo voortzetten in de regionale en stedelijke samenwerking. Een actieve houding en focus op inhoudelijke thema's en opgaven zijn daarbij essentieel. De wereld om ons heen verandert snel en het is de kunst als stad en regio om daarop in te spelen en invloed te hebben op deze veranderingen.
- Hiervoor is het voeren van een actieve lobby en deelname aan en onderhoud van strategische netwerken en partnerschappen een belangrijke voorwaarde, waarbij gekeken wordt naar kracht en meerwaarde. Meer dan voorheen zal intensiever samengewerkt moeten worden met maatschappelijke partners en andere overheden op regionaal, provinciaal, euregionaal en (inter)nationaal niveau om de opgaven en ambities van Hengelo en Twente te realiseren.
- Een belangrijk onderdeel hierbij is het initiëren en voorbereiden van lobby- en daarmee samenhangende financierings- en subsidietrajecten om kennis en middelen te verwerven voor de realisatie van prioritaire programma's en projecten van Hengelo en Twente.
- Actieve inzet is ook gewenst op profilering en promotie van Hengelo en Twente om de sociaal economische positie te versterken. Het wordt steeds belangrijker om te laten zien waar de gemeente het verschil kan maken. De gemeente Hengelo vormt een onderdeel van een groter geheel waarin samen met partners en andere overheden het verschil te maken.

Wat zijn de belangrijkste nieuwe ontwikkelingen in 2018

Leefbaarheid en veiligheid

Er is een nieuw integraal veiligheidsbeleid 2017 – 2021 vastgesteld. Daarin hebben gemeenteraad en college prioriteiten gesteld om daarmee de doelstelling in het coalitieakkoord proberen te realiseren. Dit heeft geresulteerd in het beschikbaar stellen van extra middelen in de Kadernota. Onderwerpen waarop de gemeenteraad en college het verschil willen maken zijn:

- Radicalisering en extremisme: in Hengelo lijkt het debat nog redelijk genuanceerd te verlopen, om omliggende gemeenten lijkt dit scherper te worden. Om ontwikkelingen in de gemeenschap te volgen is het van belang goede wijknetwerken te hebben, de contacten met de zelforganisaties te onderhouden en vanuit de scholen en Wijkkracht de zorg en de informatie goed te bundelen. Daarnaast worden er bewustwordings- en kennistrainingen gegeven op dit thema.
- Ondernijmende criminaliteit: Hengelo doet mee in de Twentse aanpak van ondernijmende criminaliteit. Er wordt extra ingezet op de aanpak van zorgfraude, Outlaw motorgangs, drugshandel en hennepcultuur. Om de bestuurlijke aanpak en de inzet van bestuursrechtelijke middelen kracht bij te zetten wordt extra capaciteit ingezet.
- Jeugd en middelen gebruik: vanuit het preventie- en handhavingsplan alcohol en het (jeugd)gezondheidsbeleid, wordt acties ontwikkeld voor preventie en handhaving op het gebied van middelengebruik, zowel drugs en drank, door jongeren.

Overige aandachtspunten die vanuit het veiligheidsbeleid onder de aandacht zijn:

- Veilige wijken en de binnenstad, met de aandacht voor overlast, woninginbraken, verhouding tussen de diverse functies in wijken en veiligheid.
- Aanpak van Huiselijk geweld en jeugdgroepen met aandacht voor de samenwerking tussen de gemeente, Veilig Thuis Twente en het Veiligheidshuis, Openbaar Ministerie en politie.

Daarnaast zijn vanuit het regulier werk de volgende thema's in beeld:

- Verdere digitalisering van de handhaving door BOA's van alle domeinen, alsmede de koppeling van de informatie die door de gemeentelijke BOA's in beeld komen.

- Nieuwe beleidslijn voor BIBOB-beleid aangaande de Omgevingswet, vastgoed en subsidies.
- Bijstelling van het preventie- en handhavingsplan alcohol, in samenhang met het gezondheidsbeleid. Na bijstelling volgen nieuwe uitvoeringslijnen.
- Beleid Veilig Publieke Taak. Er zijn veel collega's met klantcontacten, zoals baliemedewerkers, regisseurs, BOA's en bestuurders. Beleid omtrent de veilige publieke taak is nu fragmentarisch en behoeft afstemming gezien de maatschappelijke ontwikkelingen.
- Opvang vluchtelingen: beide locaties zijn gesloten. Een locatie is toegevoegd aan de reservelijst van het COA voor het geval dat er wederom een grote vluchtelingenstroom op gang komt.
- Evenementenveiligheid: een verdere verbetering van het werkproces op het gebied van faciliteiten, de vergunningverlening, toezicht, handhaving en crowd management. Dit in goede samenwerking met de organisatoren en hulpdiensten.

Diensten publiekszaken

Verkiezingen:

De eerste maanden van 2018 staan in het teken van de gemeenteraadsverkiezingen. Die zijn op woensdag 21 maart. De voorbereidingen daarvoor zijn al in 2017 gestart. Om deel te kunnen nemen aan de verkiezingen moeten partijen aan heel veel formaliteiten voldoen. Burgerzaken zorgt ervoor dat partijen hierover goed worden geïnformeerd en begeleidt ze gedurende het hele proces, tot en met de benoeming van de nieuwe raadsleden. Daarnaast voeren we natuurlijk de 'normale' verkiezingswerkzaamheden uit: instellen en inrichten van stembureaus, benoemen van stembureauleden en tellers, verzenden van huis-aan-huisbiljetten en stempassen, informeren van kiezers en verwerken van uitslagen. We doen er alles aan om het verkiezingsproces vlekkeloos te laten verlopen. Daarbij werkt Burgerzaken nauw samen met de griffie en communicatie.

Vluchtelingen: vaker onderzoek (moeten) doen naar de echtheid en de juistheid van buitenlandse brondocumenten. Na de grote toestroom van vluchtelingen (hoogtepunt in 2015) is er nu veel sprake van "gezinshereniging". Vluchtelingen en hun "nareizigers" zijn vaak ongedocumenteerd of komen met gebrekkige documenten naar Nederland. De identiteitsverklaring en inschrijving van deze personen in de basisregistratie personen is veel complexer dan die van de gemiddelde immigrant. De Rijksoverheid vraagt aan gemeenten om te investeren in een goede brondocumentencontrole. Er wordt met name een beroep gedaan op de grotere gemeenten in een regio om kleinere gemeenten in dit werk te ondersteunen. In Twente is een samenwerking op dit gebied opgezet, mede op initiatief van de gemeente Hengelo.

Dienstverlening: in 2016 is het bestaande dienstverleningsconcept geactualiseerd. Naar aanleiding van de actualisering van het bestaande dienstverleningsconcept is het denken in dienstverleningsformules geïntroduceerd. Met deze dienstverleningsformules biedt de gemeente burgers zekerheden waardoor we werkzaamheden beter gestuurd worden. Daaruit voortvloeiend is het Programma (digitale) Dienstverlening opgesteld. Vanuit dit programma, gestart in 2017 en doorlopend in 2018, krijgen diverse projecten onderdak. Dit gebeurt vanuit de volgende formules:

- Cocreatie-formule;
- Flits-formule;
- Wegwijs-formule;
- Beheer-formule;
- Handhaaf-formule.

Bestuur en bedrijfsvoering

In 2018 staan nieuwe gemeenteraadsverkiezingen op de agenda. Dit leidt vrijwel altijd tot andere coalities met deels nieuwe wethouders en tot wijzigingen in beleid met nieuwe speerpunten.

- Ter voorbereiding op de nieuwe bestuursperiode zorgt het oude college voor een overdracht van de actuele zaken naar het nieuwe college.
- Ter voorbereiding op de nieuwe bestuursperiode wordt vanuit de griffie en vanuit diverse werkgroepen van de raad gewerkt aan een overdrachtsdocument op diverse thema's, o.a.: internationale activiteiten, grip op verbonden partijen.
- Vanuit de griffie wordt in aanloop naar de verkiezingen potentiële raadsfracties ondersteund bij het samenstellen van de kandidatenlijst (onder meer integriteitstoets) en wordt algemene (beleids-)informatie verstrekt ten behoeve van het opstellen van verkiezingsprogramma's.
- In de aanloop naar de verkiezingen komt een stemwijzer voor Hengelo beschikbaar. Aan de hand van de verkiezingsprogramma's van de potentiële raadsfracties wordt deze vorm gegeven.
- Na de verkiezingen van 21 maart 2018 werken we aan de vorming van een nieuw college en een nieuw collegeprogramma.
- Voor de nieuwe raad wordt een introductieprogramma aangeboden; aan bod komen in ieder geval de volgende thema's: regionale samenwerking, integriteit, P&C-cyclus.
- Eind 2017 wordt gestart met de procedure herbenoeming burgemeester. De termijn van zes jaar van de huidige burgemeester loopt af in 2018.

In het kader van lobby, strategie en subsidieverwerving wordt in 2018 ingezet op de volgende netwerken, projecten en programma's:

- Binnen de Regio Twente zijn in het BO Belangenbehartiging een aantal lobbydossiers vastgesteld. Hengelo is hierin bestuurlijk en ambtelijk trekker van mobiliteit, infrastructuur en logistiek. Er is ondertussen een bereikbaarheidsagenda Twente opgesteld die richting provincie, rijk en Europa leidend is. De lobby en strategie wordt gekoppeld aan de verdere ontwikkeling van de TEN-T Noordzee Baltische Staten corridor (Amsterdam - Berlijn spoorlijn, verruiming Twentekanal, A1/A35 corridor).
- Een ander lobbydossier richt zich op innovatie/smart cities waarbij Novel-T (voorheen Kennispark), Technology Based Twente en Hart van Zuid/High tech Systems Park/Thales de basis vormen. De verdere ontwikkeling van het WTC business district en CST vormen hierin ook belangrijke ingrediënten. Het aantrekken van nieuwe (internationale) bedrijvigheid en werkgelegenheid staat hierbij voorop.
- Er wordt gewerkt aan een bovenregionale samenwerking om meer subsidies aan te trekken. Samen met de subsidieadviseurs wordt er een vertaalslag gemaakt naar kansrijke trajecten, o.a. meer aandacht voor het nieuwe Interreg V programma.
- Het resultaat van bovenstaande activiteiten voor Hengelo is een sterke sociaal economische positie binnen Twente en focus op projecten die in de diverse bovenlokale agenda's passen zoals de nieuwe Agenda van Twente.

Als het gaat om bestuurlijke samenwerking in de regio staan in 2018 de volgende concrete zaken op het programma:

- Het verder vormgeven van onze samenwerkingskoers met als essentie dat de inhoudelijke opgave voorop staat en de vorm waarin die samenwerking wordt gegoten afhankelijk is van die inhoudelijke opgave. Dat kan diverse samenwerkingsverbanden opleveren. Daarbij is het wel van belang om de bestuurbaarheid van het totaal van de samenwerkingsverbanden in de gaten te houden. Te veel verschillende samenwerkingsconstructies heeft het risico in zich van bestuurlijke drukte en daardoor verlies van effectiviteit en efficiency.

- De samenwerking Netwerkstad vindt plaats in de context van heroriëntatie op de samenwerking binnen Netwerkstad Twente en het opstarten van een nieuwe investeringsagenda voor Twente.
- Na de besluitvorming in alle veertien gemeenteraden over de Agenda voor Twente, wordt de uitvoering opgepakt door de bestuurscommissie Agenda van Twente, met een uitvoeringsprogramma 2018, waarin concrete projecten opgenomen worden. Inhoudelijk focust de nieuwe Agenda van Twente op 'technologie' als samenbindend thema voor de Twentse economie. Dankzij de stuwende kracht van 'techniek' kunnen grote maatschappelijke opgaven worden aangepakt.
- Het Twentebedrijf is een intergemeentelijke organisatie waarin samenwerkingsinitiatieven op het gebied van bedrijfsvoering kunnen worden ondergebracht. In samenspraak met de andere Twentse gemeenten bepalen we in 2018 welke taken in welk tempo via het Twentebedrijf worden uitgevoerd.
- De ambtelijke organisatie van de gemeente Hengelo is volop in ontwikkeling. Na enkele jaren van bezuinigingen ligt de focus nu sterk op de toekomst. Er vinden ontwikkelingen plaats in alle domeinen. Zo wordt er onder andere gewerkt aan één centrale toegang, een nieuwe visie op dienstverlening en de fysieke keten.

De directie heeft als leidraad voor de houding van de gemeente Hengelo drie kernwaarden benoemd:

1. De logica van de Hengeloër als uitgangspunt nemen.
2. Lef hebben, daar hoort keuzes maken bij, daadkracht tonen.
3. Dingen voltooien, door goed samen te werken.

Kortom, we laten de ontwikkelingen in onze organisatie aansluiten bij de ontwikkelingen buiten en zetten de Hengeloër centraal.

Functioneren raad en rekenkamercommissie:

- In 2017 is de evaluatie van de vergaderstructuur afgerond. Dit heeft geleid tot diverse verbeteringen en aanpassingen welke ook in 2018 worden doorgevoerd. Voor de uitvoering hiervan is het belangrijk dat een nieuw raadspresidium voldoende in positie komt en blijft. Het presidium is voor de griffie het belangrijkste orgaan voor een goede voortgang van de dagelijkse werkzaamheden.
- De griffie ondersteunt en adviseert de raad, het presidium en de ingestelde commissies (zoals de politieke markt) bij het invullen van hun kaderstellende, controlerende en volksvertegenwoordigende rol. De griffie stimuleert en faciliteert een goed functioneren van de raad en draagt bij aan het waarmaken van de ambities van de raad. Door een veranderende rol van de gemeenteraad wordt ook van de griffie een verdergaande advisering gevraagd. Hier gaan we samen met de nieuwe raad invulling aan geven.
- De rekenkamercommissie heeft in 2016 een herstart gemaakt. In 2017 heeft de rekenkamercommissie een onderzoekster in dienst genomen en zijn diverse onderzoeken afgerond en aan de raad voorgelegd. In 2018 zal de voorzitter van de commissie, vanwege het aflopen van de termijn, worden vervangen. Daarvoor wordt mogelijk een wervingstraject doorlopen. Mede gelet op landelijke ontwikkelingen en richtlijnen zal de rekenkamercommissie zich verder ontwikkelen richting een moderne rekenkamer.

Beleidsindicatoren	Begroting 2017	Begroting 2018
Percentage (zeer) tevreden vertrouwen in de wijze waarop de gemeente wordt bestuurd	-	16,2%
Percentage voelt zich wel eens onveilig in eigen buurt	20%	20%
Aantal opgerolde hennepkw ekerijen	35	40

Voor de verplichte kengetallen zie bijlage 8.9.

Relevante beleidsnota's

- Integraal veiligheidsbeleid Hengelo 2017 – 2021
- Omgevingsvisie Overijssel 2017 "Beken kleur"
- Agenda voor Twente (2017)
- Ontwikkelagenda Netwerkstad Twente (2013)
- Structuurvisie Hengelo 2030
- Sociale Visie Hengelo 2020
- Twente Werkt (2014)
- Overijssel werkt
- Economische Motor Twente
- S3 strategie
- Europa 2020
- Dienstverleningsconcept Publieksplein
- Gemeente Hengelo heeft Antwoord©

Bezuinigingsmaatregelen 2016-2019

Hieronder wordt een overzicht gegeven van de bezuinigingsmaatregelen uit de maatschappelijke takenverkenning 2016-2019. Hierbij wordt alleen ingegaan op de bezuinigingsmaatregelen die nieuw zijn of worden verhoogd ten opzichte van 2017.

Verkiezingen (€ 7.200)

Het aantal stembureaus wordt verminderd; concreet luidt het voorstel om bij de gemeenteraadsverkiezingen 8 stembureaus minder in te zetten, waardoor in 2018 € 7.200 wordt bezuinigd. Dit loopt op tot € 18.900 in 2019.

Financiën

71 : Leefbaarheid en veiligheid			
Activiteit	Omschrijving activiteit	Lasten	Baten
71B	Financieren van de Veiligheidsregio voor brandw eertaken en ter voorbereiding op en bestrijding van rampen en crises.	5.777	
71C	Adviseren van de burgemeester rond alle wettelijke taken op het gebied van openbare orde, leefbaarheid en veiligheid.	570	14
71D	Beleid maken en uitvoeren met betrekking tot toezicht en handhaving in de openbare ruimte zoals afhandelen van overlastmeldingen, handhavingsverzoeken en gevonden voorwerpen.	969	100
71E	Financieren van noodopvang van dieren en destructie van dode dieren.	186	
71F	Financieren van ruiming van conventionele explosieven.	5	
71 - Totaal		7.507	114
72 : Diensten Publiekszaken			
Activiteit	Omschrijving activiteit	Lasten	Baten
72A	Vastleggen, bijhouden en verstrekken van gegevens van inwoners uit de Basisregistratie Personen (BRP). Informatie verschaffen via KCC en website. Uitvoeren van naturalisatieprocessen.	1.389	
72C	Voltrekken van huwelijken en geregistreerde partnerschappen.	53	
72D	Opmaken en verstrekken van identiteitsbewijzen (reisdocumenten en rijbewijzen) en akten van de burgerlijke stand zoals bij geboorte, huwelijk en overlijden.	994	1.677
72E	Verkiezingen organiseren.	148	9
72F	Uitvoeren van de Wet op de Lijkbezorging.	38	
72 - Totaal		2.622	1.686
73 : Bestuur en Bedrijfsvoering			
Activiteit	Omschrijving activiteit	Lasten	Baten
73A	Bedrijfsvoering is het geheel van functies gericht op de sturing en ondersteuning van het primaire proces (overhead).	27.165	5.460
73B	De leden van het college van B&W betalen.	1.201	
73C	De leden van de gemeenteraad betalen.	910	
73D	De gemeenteraad ondersteunen middels griffie en de Rekenkamer.	349	
73E	Bestuurlijk samenwerken in Netwerkstad, Regio Twente, Euregio en VNG-verband en dit bekostigen.	1.456	
73 - Totaal		31.081	5.460

Programmatotaal

7: Bestuur, Veiligheid en Openbare orde

Exploitatie, bedragen x € 1.000		Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Resultaat voor bestemming	LASTEN (excl. mutaties reserves)	-17.579	-41.419	-41.210	-40.383	-40.534	-40.446
	BATEN (excl. mutaties reserves)	1.651	7.222	7.259	6.395	5.758	5.758
	Totaal	-15.928	-34.197	-33.951	-33.989	-34.776	-34.689
Mutaties reserves	Toevoegingen aan de reserves	0	0	0	0	0	0
	Onttrekkingen aan de reserves	0	0	0	0	0	0
	Totaal	0	0	0	0	0	0
Resultaat na bestemming		-15.928	-34.197	-33.951	-33.989	-34.776	-34.689

Programma 8 Financiën

Aanspreekpunt bestuurlijk:	Wethouders ten Heuw en Bruggink
Betrokken sector(en):	Middelen en Dienstverlening
Aanspreekpunt(en) ambtelijk:	Pieter Kistemaker en Martin Fleer

Voor de realisering van het gemeentelijk beleid zijn middelen nodig: mensen, geld en grond. Het streven is om deze middelen zo efficiënt en effectief mogelijk in te zetten. Het grondbedrijf is een middel om doelen te realiseren die de gemeente heeft geformuleerd in het kader van de ruimtelijke ordening. Het vastgoedbedrijf streeft ernaar om de doelstellingen te realiseren die de gemeente heeft geformuleerd. Een van die doelstellingen is om het eigendom centraal te stellen bij het vastgoedbedrijf en verhuur tegen minimaal kostprijs dekkende huur. Het verwerven van externe subsidies betekent dat de gemeente minder eigen middelen hoeft in te zetten voor het realiseren van haar beleidsdoelen. De gemeente verwerft actief subsidie ten behoeve van de realisatie van de gemeentelijke opgaven en ambities. Dit houdt in dat de gemeente een regierol op zich neemt voor de externe verwerving en inzet van middelen. Dit wordt gedaan door de samenhang te zoeken met de lobbytaakstelling en anderzijds de verbinding te leggen met de inhoudelijke afdelingen.

Feitenkaarten

81. Grond en Vastgoed

82. Algemene dekkingsmiddelen

Maatschappelijke trends

- Het vertrouwen van de consument in de woningmarkt is volledig terug. Het risico bestaat dat er niet aan de vraag voldaan kan worden in bepaalde segmenten.
- Er is in toenemende mate aandacht voor het verduurzamen van vastgoed.
- Door toenemende en veranderende regelgeving op het gebied van grondexploitaties (het Besluit Begroting en Verantwoording, de ladder van duurzame verstedelijking en Vennootschapsbelasting) neemt de flexibiliteit in handelen af.
- Subsidies moeten vooral in het sociaal domein worden gevonden.
- Europese speerpunten voor Twente zijn gericht op mobiliteit, innovatie, economische aantrekkingskracht, duurzaamheid, maatschappelijke uitdagingen en arbeidsmarktproblematiek.
- Toenemend aantal samenwerkingsverbanden door de geografische ligging van Hengelo.
- De onvoorspelbaarheid van het rijksbeleid en demografische ontwikkelingen hebben grote invloed op de financiële huishouding van gemeenten.

Speerpunten uit het coalitieakkoord

- De behoedzame en transparante aanpak met betrekking tot de grondexploitaties wordt voortgezet en jaarlijks worden daarvoor de herzieningen gepresenteerd.
- De gemeente wil een efficiëntere huisvesting bij de verschillende beleidsvelden. Dit wordt gerealiseerd door al het vastgoed onder te brengen bij het vastgoedbedrijf.
- Een structureel sluitende meerjarenbegroting.
- Een sterke budgetdiscipline.
- Een verbetering van het weerstandsvermogen. Niet ten koste van alles maar wel door een toenemend risicobewustzijn.

- Samenwerken in Twente genoemd om Europese fondsen te benutten, zoals TEN-T, Interreg en Horizon 2020.

Wat zijn de belangrijkste nieuwe ontwikkelingen in 2018?

Grond en vastgoed

Grondbedrijf

- Het grondbedrijf investeert in verschillende projecten, eventueel met partners, om ontwikkelingen op gang te brengen en verkopen te stimuleren. In Hart van Zuid wordt geïnvesteerd in de Laan. Verder wordt geïnvesteerd in het bouw- en woonrijp maken van Veldwijk Noord, Dalmeden en het Landmanserve.
- De verkoopcontracten en -opties laten een positief beeld zien bij de kavelverkoop voor woningbouw. De vraag naar woningbouwkavels trekt in sterke mate aan. Op de korte- en middellange termijn kan daardoor een tekort aan woningbouwkavels ontstaan. Het is zaak om te zorgen dat op korte- en middellange termijn voldoende woningbouwkavels aangeboden kunnen worden.
- In het project Veldwijk Noord wordt onderhandeld om de planningsperiode reëler te krijgen en daarmee aan te laten sluiten bij de nieuwe regels van het BBV. In 2009 is een realisatie overeenkomst afgesloten met Welbions. Daarin werd er vanuit gegaan dat de wijk in tien jaar ontwikkeld zou zijn. Die planningsperiode is mede door de crisis niet meer reëel en de gemeente wil komen tot een reële planperiode.

In 2018 wordt ingezet op:

- Het actualiseren van de nota grondbeleid.
- Verkoop van bedrijfskavels.
- Creëren van nieuw aanbod van woningbouwkavels.

Vastgoedbedrijf

De gemeente is eigenaar van ruim 200 gebouwen. De vastgoedportefeuille bestaat onder andere uit gymlokalen, buurt- en wijkcentra, jongerencentra, gebouwen op begraafplaatsen, poppodium Metropool, parkeergarage de Beurs, het Twentebad, sporthallen, ateliers voor kunstenaars, gebouwen voor ambtenarenhuisvesting en onderwijsgebouwen.

Per 1-1-2016 is de eigenaarsrol van het gemeentelijk vastgoed ondergebracht bij het vastgoedbedrijf. Uitzondering hierop zijn het Twentebad, sportpark Veldwijk, het stadhuis en de onderwijsgebouwen. Het bezitten van vastgoed is geen gemeentelijk doel op zich maar faciliterend aan beleidsdoelstellingen.

In 2018 wordt ingezet op:

- Het bereiken van kostenefficiëntie vanwege onder andere schaalvoordelen en de eenduidige inrichting van de centrale vastgoedorganisatie.
- Het beheersen van financiële risico's op gebouw- en portefeuilleniveau en het zuiver doorberekenen van kosten en risico's aan eindgebruiker.
- Sturen op een efficiënte en effectieve vastgoedvoorraad. Wanneer een beleidspartij geen gebruikt meer wenst te maken van een pand, wordt dit pand door het vastgoedbedrijf afgestoten.
- Gemeentelijk vastgoed verder verduurzamen onder meer door een regionaal samenwerkingstraject onder leiding van stichting Pioneering. Daarnaast uitvoering geven aan de wettelijke verplichting op het gebied van energiebesparing.

Met bovenstaande punten wordt verwacht dat de taakstelling die er ligt op het gebied van vastgoed gerealiseerd kan worden.

Algemene dekkingsmiddelen

- De belangrijkste algemene dekkingsmiddelen zijn de belastingen en de algemene uitkering uit het gemeentefonds. De ontwikkelingen voor de gemeentelijke belastingen zijn uitgebreid toegelicht in paragraaf 6.1 Lokale heffingen. De algemene uitkering uit het gemeentefonds is in deze begroting verwerkt op basis van de meicirculaire 2017.
- Er wordt continu gestreefd om onze planning- en controlcyclus verder te ontwikkelen en te digitaliseren. De digitale versie van de begroting 2017-2020 is hier een mooi voorbeeld van.
- Via de Beleidsrapportages en de Jaarstukken zal de gemeenteraad door het college worden geïnformeerd.
- Om de kansen te vergroten op externe middelen worden de ontwikkelingen op alternatieve financieringswijzen onderzocht en neemt de gemeente actief deel aan diverse netwerken. Een voorbeeld hiervan is samenwerking met de Twentse subsidieadviseurs in het netwerk SAT. De thematiek en opzet van externe subsidies vragen de gemeente om meer samenwerking te zoeken met externe partijen in Hengelo, de regio Twente en zelfs in Europa. Meer informatie hierover is te lezen in programma 7.

Voor de verplichte kengetallen zie bijlage 8.9.

Relevante beleidsnota's

Meer lezen over financiën, grondzaken en vastgoed? Dit zijn de meest relevante beleidsnota's:

- Nota Grondbeleid
- Grondslagen herzieningen
- Herzieningen exploitatie opzetten (2126654)
- Businessplan vastgoedbedrijf
- Financiële verordening (2014-1021247)
- Nota investerings- en activeringsbeleid 2017 (2095695)
- Notitie gewenste hoogte algemene reserve (2012-12G200840)
- Nota reserves en voorzieningen 2016 (2032910)

Bezuinigingsmaatregelen 2016-2019

Hieronder wordt een overzicht gegeven van de bezuinigingsmaatregelen uit de maatschappelijke takenverkenning 2016-2019. Hierbij wordt enkel ingegaan op de bezuinigingsmaatregelen die nieuw zijn of worden verhoogd ten opzichte van 2017.

Verhogen OZB met cumulatief 0,6% per jaar (€ 120.000)

De OZB wordt met 0,6% per jaar (€ 120.000) verhoogd oplopend tot € 480.000 in 2019.

Financiën

81 : Grond en vastgoed			
Activiteit	Omschrijving activiteit	Lasten	Baten
81A	Onroerende zaken aankopen en verkopen voor woningen, bedrijfsruimte, projecten en maatschappelijke functies als ook aanvullende grondactiviteiten uitvoeren zoals afhandeling van planschade.	23.123	23.123
81B	Beheren, onderhouden en verkopen van gemeentelijk vastgoed.	3.506	1.287
81C	De mogelijkheid bieden om grond in erfpacht uit te geven voor maatschappelijke organisaties, bedrijventerreinen en woningbouw.	947	1.311
81 - Totaal		27.576	25.722
82 : Algemene dekkingsmiddelen			
Activiteit	Omschrijving activiteit	Lasten	Baten
82A	Gemeentefondsmiddelen ontvangen van het Rijk voor de uitvoering van gemeentetaken.	0	134.509
82B	Externe subsidies verwerven, realiseren en verantwoorden.	150	
82C	Belastingen ontvangen, zoals OZB, toeristen-, Honden-, reclame- en precariobelasting.	798	24.013
82E	Dividend ontvangen van verbonden partijen (deelnemingen).	17	815
82F	Rente betalen en ontvangen rente incl. doorverstrekkingen aan sociale huisvestingsinstellingen.	14.828	17.238
82G	Mutaties in diverse reserves doorvoeren.	-241	1.398
82I	Geld reserveren voor onvoorziene uitgaven.	166	
82J	Begrotingstechnische correcties doorvoeren.	6.039	0
82 - Totaal		21.756	177.974
83 : Begrotings- c.q. rekeningsaldo			
Activiteit	Omschrijving activiteit	Lasten	Baten
83A	Begrotingssaldo	157	
83 - Totaal		157	

Programmatotaal

8: Financiën

Exploitatie, bedragen x € 1.000		Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Resultaat voor bestemming	LASTEN (excl. mutaties reserves)	-48.380	-34.208	-49.069	-45.197	-45.537	-44.900
	BATEN (excl. mutaties reserves)	202.731	191.773	202.228	198.996	201.275	197.155
	Totaal	154.352	157.566	153.160	153.799	155.738	152.255
Mutaties reserves	Toevoegingen aan de reserves	-14.009	-840	-264	-3.033	-5.267	-3.925
	Onttrekkingen aan de reserves	11.808	1.143	1.468	1.314	867	1.995
	Totaal	-2.201	303	1.204	-1.719	-4.399	-1.930
Resultaat na bestemming		152.151	157.869	154.363	152.080	151.338	150.325

6. Paragrafen

6.1 Lokale heffingen

Lokale heffingen hebben tot doel dat de gemeente door het verwerven van eigen middelen dekking vindt van haar uitgaven in het kader van de uitvoering van de gemeentelijke taken. De invoering, wijziging of intrekking van lokale heffingen dient door middel van een door de gemeenteraad vast te stellen verordening te geschieden.

De lokale heffingen bestaan uit de gemeentelijke belastingen, rechten en retributies. Deze vormen een belangrijke inkomstenbron voor de gemeente, welke vooral door de burgers dienen te worden opgebracht. Lokale belastingen worden onderscheiden in heffingen waarvan de besteding gebonden dan wel ongebonden is. Ongebonden lokale heffingen (OZB en hondenbelasting) worden tot de algemene dekkingsmiddelen gerekend, omdat zij niet aan een inhoudelijk begrotingsprogramma zijn gerelateerd. De besteding is niet gebonden aan een bepaalde taak. Gebonden heffingen, zoals de afvalstoffen- en rioolheffing, worden verantwoord op het betreffende producten en worden niet tot de algemene dekkingsmiddelen gerekend.

Voor het betalen van rechten en retributies verricht de gemeente diensten. De kosten van de gemeentelijke dienstverlening worden doorberekend in de tarieven. Het beleid is er op gericht deze kosten zoveel mogelijk te beperken en daar waar mogelijk rechtvaardiger te verdelen. Hierdoor wordt een evenwichtige lastenverdeling bereikt.

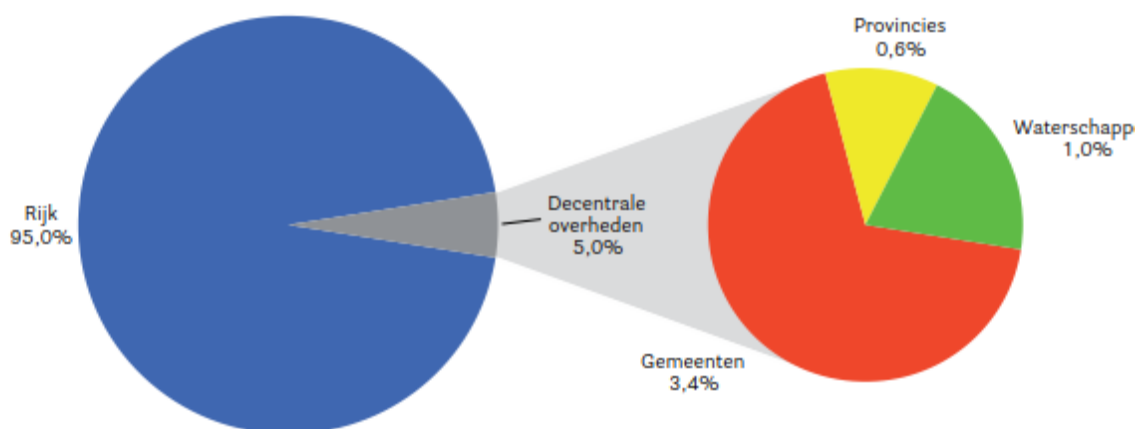
Volgens het Besluit Begroting en Verantwoording dient de paragraaf betreffende de lokale heffingen tenminste te bevatten:

- de geraamde inkomsten;
- het beleid ten aanzien van de lokale heffingen;
- een overzicht op hoofdlijnen van de diverse heffingen, waarin inzichtelijk wordt gemaakt hoe bij de berekening van tarieven van heffingen, die hoogstens kostendekkend mogen zijn, wordt bewerkstelligd dat de geraamde baten de ter zake geraamde lasten niet overschrijden, wat de beleidsuitgangspunten zijn die ten grondslag liggen aan deze berekeningen en hoe deze uitgangspunten bij de tariefstelling worden gehanteerd;
- een aanduiding van de lokale lastendruk;
- een beschrijving van het kwijtscheldingsbeleid.

a. Overzicht inkomsten gemeentelijke heffingen

Omschrijving heffing	2016		2017	2018
	Raming	Realisatie	Raming	Raming
	(bedragen * €1.000)			
Afvalstoffenheffing *	7.628	7.640	8.116	7.487
Begraafrechten	513	507	513	521
BIZ	231	195	234	239
Havengelden *	351	394	454	510
Hondenbelasting	484	500	490	501
Leges burgerzaken (incl. rijksleges)	1.886	1.518	1.788	1.677
Leges omgevingsvergunning *	1.301	1.466	1.768	1.935
Leges overig	89	57	97	99
Marktgelden *	98	96	110	113
OZB eigenaren woning	9.692	9.654	9.867	10.446
OZB eigenaren niet-woning	6.702	6.762	6.832	7.231
OZB gebruikers niet-woning	4.505	4.470	4.585	4.854
Rioolaansluitrecht *	77	69	78	75
Rioolheffing *	8.173	8.225	8.723	9.324
Parkeerbelastingen	1.295	1.600	1.566	1.360
Precariobelasting	292	259	292	298
Toeristenbelasting	126	123	128	131
totaal	43.443	43.535	45.641	46.801

Van elke euro die huishoudens en bedrijven in Nederland aan belastingen en sociale premies betalen gaat in 2017 3,4% naar de gemeenten. De decentrale overheden nemen samen 5% voor hun rekening, de rijksoverheid 95%.

Grafiek: uit Coelo-atlas overzicht van de lokale lasten 2017

b. Beleid ten aanzien van de lokale heffingen

Ontwikkeling tarieven

De tarieven voor de riool- en afvalstoffenheffingen worden geraamd op basis van het uitgangspunt dat zoveel mogelijk wordt gestreefd naar 100% kostendekking.

De voor 2018 geldende tarieven voor de overige belastingen en rechten stijgen met een inflatiecorrectie van 2,25% (inclusief correctie voorgaande jaren), uiteraard met uitzondering van die tarieven, die het rijk heeft vastgesteld, dan wel gemaximeerd.

c. Overzicht op hoofdlijnen van de diverse heffingen

Gemeenten zijn beperkt in de soorten belastingen die ze mogen heffen. Deze zijn limitatief opgesomd in de Gemeentewet.

Naast belastingen, heft de gemeente rechten en leges voor individuele dienstverlening aan haar burgers. De tarieven van deze rechten en leges dienen zodanig vastgesteld te worden dat de geraamde opbrengsten de geraamde kosten voor het verlenen van de diensten niet overschrijden. De opbrengst van deze zogeheten gebonden heffingen dient alleen ter bestrijding van de kosten die de gemeente voor de betreffende dienstverlening maakt.

De gemeente is vrij in de besteding van de opbrengst van de ongebonden heffingen (algemene belastingen). De gemeentelijke belastingen en retributies die in 2018 in Hengelo worden geheven zijn:

Ongebonden belastingen:	Gebonden belastingen:
Hondenbelasting	Afvalstoffenheffing
Onroerende- zaakbelastingen	Baatbelasting
Parkeerbelastingen	Bijdrage Bedrijven Investerings Zone
Precariobelasting	Leges en Rechten
Toeristenbelasting	Rioolheffing

Ongebonden belastingen

Hondenbelasting

Op grond van artikel 226 van de Gemeentewet kan van de houder van een hond hondenbelasting worden geheven. De hondenbelasting is een algemene belasting. Dat houdt in dat de raad vrij is in de bepaling van de opbrengst: er hoeft geen relatie met de kosten te zijn.

De hondenbelasting wordt geheven met een vast bedrag per hond per jaar. Indien een hond maar een deel van het jaar gehouden wordt, is de houder van de hond hondenbelasting verschuldigd over dat deel van het jaar dat hij of zij de hond in bezit heeft.

Onroerende-zaakbelastingen

Op basis van artikel 220 van de Gemeentewet kunnen gemeenten onroerende-zaakbelastingen (OZB) heffen. De OZB is een algemene belasting, er is geen relatie tussen de heffing en bepaalde taken van de gemeente. De opbrengst is onderdeel van de algemene middelen.

De OZB is een tijdstipbelasting. Dit betekent dat voor het bepalen van de belastingplicht de situatie per 1 januari van het belastingjaar geldt. Veranderingen in de loop van het jaar, bijvoorbeeld de verkoop van een huis, worden meegenomen in het volgende belastingjaar.

Belastingplichtige

- eigenaren van woningen;
- eigenaren van niet-woningen;
- gebruikers van niet-woningen.

Indien iemand zowel eigenaar als gebruiker is van een niet-woning, dan betaalt hij of zij beide belastingen.

Grondslag onroerende-zaakbelastingen

De grondslag voor de berekening van de OZB is de WOZ-waarde van de onroerende zaak. Deze wordt jaarlijks opnieuw bepaald. Het tarief van de OZB wordt uitgedrukt in een percentage van de WOZ-waarde. Voor iedere groep belastingplichtigen wordt een afzonderlijk tarief vastgesteld. De hoogte van het tarief leidt tot de opbrengst die met de begroting is vastgesteld. De beoogde opbrengst van de OZB per belastingplicht wordt eerst vastgesteld. Vervolgens wordt op basis van de totale WOZ-waarde van de belastingplicht het OZB-tarief berekend. De ontwikkeling van het OZB-tarief is dus naast de ontwikkeling van de OZB-opbrengst afhankelijk van de ontwikkeling van de vastgoedmarkt. Als de gemiddelde waarde op de vastgoedmarkt stijgt, leidt dit tot een neerwaartse bijstelling van het OZB-tarief. Anders zou de OZB-opbrengst evenredig meestijgen. Andersom geldt hetzelfde. Een negatieve waardeontwikkeling van de vastgoedmarkt leidt tot een verhoging van het OZB-tarief, om te voorkomen dat de OZB opbrengst daalt.

De tariefaanpassing op basis van de ontwikkeling van de vastgoedmarkt heeft voor de gemiddelde eigenaar en gebruiker geen effect op de hoogte van de OZB-heffing. Immers, een gemiddeld vastgoedobject volgt de ontwikkeling op de vastgoedmarkt.

Parkeerbelastingen

Op basis van artikel 225 Gemeentewet kunnen gemeenten in het kader van parkeerregulering parkeerbelastingen heffen. Onder de naam 'parkeerbelastingen' worden twee belastingen geheven:

- De parkeerbelasting voor een plek en een bepaalde tijdsperiode, waarvoor parkeerautomaten zijn geplaatst;
- De parkeerbelasting voor een door de gemeente verstrekte parkeervergunning.

Hiermee kunnen gemeenten op efficiënte en financieel verantwoorde wijze hun parkeerbeleid realiseren. Er is dus een link naar de dekking van het parkeerbeleid. Maar de opbrengst van het parkeren vloeit in de algemene middelen.

Precariobelasting

Artikel 228 van de Gemeentewet biedt de gemeente de mogelijkheid om precariobelasting op te leggen ter zake van het hebben van voorwerpen onder, op of boven voor de openbare dienst bestemde gemeentegrond. Voorbeelden zijn terrassen en uithangborden.

De precariobelasting wordt geheven van degene die het voorwerp of de voorwerpen onder, op of boven voor de openbare dienst bestemde gemeentegrond heeft, dan wel degene ten behoeve van wie dat voorwerp of die voorwerpen onder, op of boven voor de openbare dienst bestemde gemeentegrond aanwezig zijn.

Bouwmaterialen en terrassen zijn voorbeelden van voorwerpen, die in een precariobelasting betrokken kunnen worden.

Toeristenbelasting

Op grond van artikel 224 van de Gemeentewet kunnen gemeenten toeristenbelasting heffen voor overnachtingen van personen binnen de gemeente die niet als ingezetene in de gemeente zijn ingeschreven. Voor zover de belasting wordt geheven van degene die gelegenheid tot verblijf biedt, is deze bevoegd de belasting als zodanig te verhalen op degene ter zake van wiens verblijf de belasting verschuldigd wordt.

De doelstelling is dat de kosten van bepaalde voorzieningen worden omgeslagen naar personen die er wel gebruik van maken, maar niet in de gemeente wonen.

Gebonden belastingen

Afvalstoffenheffing

De wettelijke basis voor het heffen van afvalstoffenheffing is geregeld in artikel 15.33 van de Wet Milieubeheer.

Op basis van de Wet Milieubeheer heeft de gemeente de wettelijke taak om zorg te dragen voor de inzameling van afvalstoffen die afkomstig zijn van particuliere huishoudens. De inzameling van afval wordt sinds 1996 uitgevoerd door Twente Milieu. De verwerking van met name restafval en GFT vindt plaats bij Twence. De kosten van de inzameling en verwerking van afvalstoffen wordt betaald uit de afvalstoffenheffing.

Belastingplichtige

Inwoners zijn verplicht afvalstoffenheffing te betalen, ook als zij geen afval voor inzameling aanbieden. De heffing wordt geheven van de gebruiker van een perceel waarvoor de gemeente een wettelijke plicht tot inzameling heeft.

Grondslag

De grondslag voor de berekening van afvalstoffenheffing is niet wettelijk vastgelegd. De gemeente is in principe vrij deze grondslag zelf te bepalen. De gemeente Hengelo hanteert als grondslag een vast bedrag plus een opslag naar rato van het aantal en soort aanbiedingen.

Overzicht van de taakvelden die in de heffing worden betrokken								
Afvalstoffenheffing		lasten taakveld	overhead	BTW	totale lasten	heffing	overige baten	totale baten
7.3	Afval	8.558	164	1.203	9.925	7.487	2.838	10.325
6.3	Inkomensregelingen	400			400			-
	Totaal	8.958	164	1.203	10.325	7.487	2.838	10.325
% Kostendekking								100

Uit bovenstaand overzicht blijkt dat veruit het grootste deel van de gemeentelijke kosten komt van het taakveld afval (€ 8,5 miljoen). De kosten zitten vooral in het daadwerkelijk inzamelen en verwerken van het bedrijfs- en huishoudelijke afval. Ook het scheiden van afval en het recyclen ervan valt hieronder.

Daarnaast begroten wij € 164.000 voor het taakveld overhead. Dit zijn kosten die worden gemaakt door de sturing en ondersteuning van medewerkers in brede zin.

Rioolheffing

De wettelijke basis voor het heffen van rioolheffing ligt in artikel 228a van de Gemeentewet. In de rioolheffing worden kosten doorgerekend die verbonden zijn aan het in stand houden van het gemeentelijk rioleringsstelsel.

Met de invoering in 2008 van de Wet gemeentelijke watertaken heeft de gemeente naast de zorgplicht voor het afvoeren van huishoudelijk afvalwater en regenwater ook de zorgplicht voor het grondwater. Daarmee is ook de mogelijkheid ontstaan om de kosten die verbonden zijn aan de taken die voortvloeien uit de Wet gemeentelijke watertaken, toe te rekenen aan de rioolheffing.

De rioolheffing is een bestemmingsheffing (bestemming is watertaken), er staan geen aanwijsbare tegenprestaties tegenover. De gemeente Hengelo hanteert één rioolheffing voor alle watertaken. De kosten die hiervoor worden gemaakt, worden met de rioolheffing verhaald op de gebruikers van woningen en niet-woningen.

Elke gemeente is verplicht een Gemeentelijk Rioleringsplan (GRP) vast te stellen. In een GRP wordt meerjarig inzicht gegeven in de kosten die gemaakt worden voor de instandhouding van het gemeentelijk rioolstelsel. In 2012 heeft de gemeenteraad het GRP 2013-2017 vastgesteld. Op dit moment wordt een nieuw GRP voor de periode 2018-2022 voorbereid.

Verwachte kosten

Overzicht van de taakvelden die in de heffing worden betrokken							
Riool-heffing	lasten taakveld	overhead	BTW	totale lasten	heffing	overige baten	totale baten
7.2	Riolerings	7.733	224	726	8.683	9.192	9.192
6.3	Inkomensregelingen	575			575		-
	Totaal	8.308	224	726	9.258	9.192	-
% Kostendekking							99

De kosten zitten vooral in daadwerkelijk nakomen van onze gemeentelijke watertaken op het gebied van afvalwater, hemelwater en grondwater.

Daarnaast begroten wij € 0,2 miljoen voor het taakveld overhead. Dit zijn kosten die wij maken door de sturing en ondersteuning van medewerkers in brede zin.

Baatbelasting

Op basis van artikel 222 van de Gemeentewet kan de gemeente baatbelasting instellen voor het heffen van onroerende zaken die gebaat zijn bij de bepaalde gemeentelijke voorzieningen. Na een aantal arresten van de Hoge Raad kan deze belasting alleen nog worden toegepast om geheel of gedeeltelijk de kosten te verhalen van rioolaanleg in het buitengebied of de verharding van zandwegen. Baatbelasting kan alleen worden geheven van eigenaren van gebate objecten. Wij leggen tot en met 2020 nog jaarlijks aanslagen op voor de riolerings in het buitengebied.

Bijdrage Bedrijven Investerings Zones

Op basis van de Wet Bedrijven investeringszones kan een Bijdrage Bedrijven Investerings Zones worden opgelegd. Met deze bijdrage kunnen bedrijven in een bepaald gebied binnen de gemeente worden verplicht om voor een periode van maximaal vijf jaar een financiële bijdrage te leveren. Deze bijdrage wordt gebruikt om investeringen in het betreffende gebied ter bevordering van de leefbaarheid, de veiligheid, de ruimtelijke kwaliteit of nader publiek belang in de openbare ruimte te bekostigen. Bij de uitvoering wordt om doelmatigheidsredenen zoveel mogelijk aangesloten bij de Wet WOZ en de OZB. In 2016 is een BIZ voor de gebruikers van niet-woningen in het centrum van Hengelo voor een nieuwe periode ingevoerd.

Leges en rechten

Leges

De mogelijkheid tot het heffen van leges is geregeld in artikel 229, lid 1, b van de Gemeentewet. De gemeente levert op aanvraag van individuele burgers een uiteenlopend pakket aan diensten. Door het heffen van leges worden de kosten die hiervoor worden gemaakt in principe verhaald op de burger die de dienst afneemt. Voorbeelden zijn het verstrekken van een paspoort of het verlenen van een vergunning. Degene die de dienst aanvraagt betaalt ook de leges. De heffingsmaatstaf is zeer divers en wordt vermeld in de tarieventabel die hoort bij de Legesverordening.

Kostendekkendheid

De leges zijn in de tarieventabel van de legesverordening ingedeeld in drie titels:

- titel 1, algemene dienstverlening;
- titel 2, dienstverlening vallend onder de fysieke leefomgeving/omgevingsvergunning;
- titel 3, dienstverlening vallend onder Europese Dienstenrichtlijn.

Op grond van artikel 229b van de Gemeentewet mag de Legesverordening als geheel gezien maximaal kostendekkend zijn. Niet elke post zal dus afzonderlijk op zijn kostendekkendheid worden beoordeeld. Dit laatste zou ook moeilijk realiseerbaar zijn gezien het feit dat de kosten voor de individuele diensten moeilijk zijn te bepalen. Dat neemt niet weg dat een gemeente wel een kostendekkendheid per dienst of per samenhangende groep van diensten mag nastreven, als de gemeente in dit opzicht maar een consequente lijn volgt.

Op grond van het bovenstaande is het mogelijk om kruissubsidiëring toe te passen. Onder kruissubsidiëring wordt verstaan: het hoger stellen van tarieven van leges voor sommige diensten om daarmee de tarieven voor andere diensten laag te kunnen houden. Daarnaast kan bij de tariefstelling uitdrukking worden gegeven aan het profijtbeginsel. Dat is een aparte beleidsmatige afweging. Onderlinge verschillen in - op zichzelf geoorloofde - kostendeckingspercentages tussen groepen van diensten zijn niet in strijd met de wet of met enig algemeen rechtsbeginsel.

De mogelijkheden tot kruissubsidiëring zijn door de komst van de Europese Dienstenrichtlijn (EDR) beperkter geworden. De EDR maakt kruissubsidiëring binnen een cluster van samenhangende vergunningstelsels mogelijk. Dit betreft alleen de diensten aan dienstverrichters waarop de EDR van toepassing is (titel 3 van de Legesverordening). De wetgever heeft hierin geen aanleiding gezien om artikel 229b van de Gemeentewet te wijzigen. De EDR doorkruist daarmee de wettelijke regeling van artikel 229b Gemeentewet.

Bij de introductie van de Wabo in 2010 (omgevingsvergunning, zie Titel 2 van de Legesverordening) ging de wetgever ervan uit dat kruissubsidiëring tussen het cluster omgevingsvergunning en andere in de legesverordening opgenomen dienstverleningen niet mogelijk is. De wens van de wetgever is echter niet in een wettelijke bepaling vastgelegd, zodat in principe artikel 229b van de Gemeentewet onverkort geldt. Wij gaan echter uit van maximaal 100% kostendekkendheid binnen titel 2.

Voor een aantal tarieven binnen titel 1 geldt dat deze door het rijk zijn gemaximeerd: paspoorten, rijbewijzen, kansspelen en wet bescherming persoonsgegevens.

Verwachte kosten

Overzicht van de taakvelden die in de heffing worden betrokken								
Leges		lasten taakveld	overhead	BTW	totale lasten	heffing	overige baten	totale baten
	Titel 1 Algemene dienstverlening							
0.2	Burgerzaken	318	659		977	903		903
	Totaal	318	659	-	977	903	-	903
% Kostendekking								92
	Titel 2 Omgevingsvergunning							
8.3	Wonen en bouwen	1.203	887	16	2.106	1.915	41	1.956
	Totaal	1.203	887	16	2.106	1.915	41	1.956
% Kostendekking								93
	Titel 3 Dienstverlening Europese dienstenrichtlijn							
1.2	Openbare orde en veiligheid	473	150		623	110		110
6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	411	205		616	21	26	47
	Totaal	884	355	-	1.239	131	26	157
% Kostendekking								13

Begraafrechten

Op grond van artikel 229 van de Gemeentewet wordt een vergoeding gevraagd voor het gebruik van de begraafplaatsen en voor het door de gemeente verlenen van diensten in verband met de begraafplaatsen. De heffing wordt geheven naar de maatstaven en de tarieven zoals die in de Verordening begraafrechten zijn opgenomen. De tarieven worden jaarlijks verhoogd met de inflatiecorrectie.

Verwachte kosten

Overzicht van de taakvelden die in de heffing worden betrokken							
Begraafrechten	lasten taakveld	overhead	BTW	totale lasten	heffing	overige baten	totale baten
7.5	Begraafplaatsen en crematoria	668	-		668	524	524
6.3	Inkomensregelingen	3		-	3		-
	Totaal	671	-	-	671	524	524
% Kostendekking							78

Havengeld

Onder de naam havengeld wordt op grond van artikel 229 Gemeentewet een recht geheven ter zake van het gebruik overeenkomstig de bestemming van voor de openbare dienst bestemd gemeentewater en voor het genot van de diensten die daarmee worden verleend.

Verwachte kosten

Overzicht van de taakvelden die in de heffing worden betrokken								
Haven		lasten taakveld	overhead	BTW	totale lasten	heffing	overige baten	totale baten
2.4	Economische havens en waterwegen	426	79	12	517	510		510
	Totaal	426	79	12	517	510	-	510
% Kostendekking								99

Marktgelden

Op grond van artikel 229 van de Gemeentewet kan de gemeente een recht heffen voor het ter beschikking stellen van een standplaats op een deel van de openbare ruimte die gebruikt wordt voor een markt. Belastingplichtig is degene aan wie de standplaats beschikbaar is gesteld.

Verwachte kosten

Overzicht van de taakvelden die in de heffing worden betrokken								
Markt		lasten taakveld	overhead	BTW	totale lasten	heffing	overige baten	totale baten
3.3	Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	145	45	1	191	113	56	169
	Totaal	145	45	1	191	113	56	169
% Kostendekking								88

Rioolaansluitrecht

De wettelijke basis voor het heffen van rioolheffing ligt in artikel 229 van de Gemeentewet. In het rioolaansluitrecht worden kosten doorgerekend die verbonden zijn aan het maken van een verbinding tussen het hoofdriool en een nog niet aangesloten pand.

Verwachte kosten

Overzicht van de taakvelden die in de heffing worden betrokken								
Rioolaansluitrecht		lasten taakveld	overhead	BTW	totale lasten	heffing	overige baten	totale baten
7.2	Riolering	75			75	75		75
	Totaal	75	-	-	75	75	-	75
% Kostendekking								100

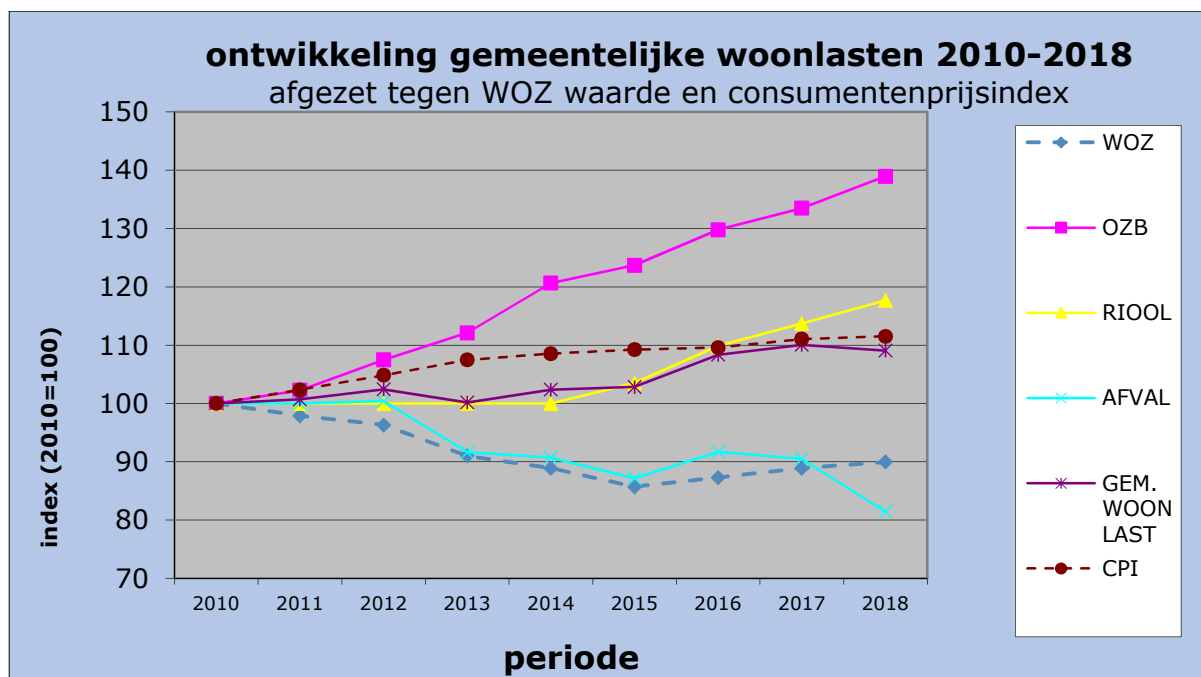
d. Woonlastenontwikkeling

De hoogte van de gemeentelijke woonlasten krijgt regelmatig aandacht in de media. Onder woonlasten verstaan we: onroerende-zaakbelastingen, afvalstoffen- en rioolheffing. Het zijn belastingen en tarieven waarmee ieder huishouden in een gemeente jaarlijks te maken krijgt.

Woonlastenontwikkeling	2015	2016	2017	2018	% tov 2017
OZB Eigenaar	246,10	258,22	265,28	276,28	4,1
afvalstoffenheffing (meerpersoons/ gemiddeld gebruik)	250,94	250,94	247,64	213,24	-13,9
Rioolheffing	193,80	205,68	212,88	220,32	3,5
TOTAAL (eigenaar)	690,84	714,84	725,80	709,84	-2,2

In de bovenstaande tabel is voor de OZB uitgegaan van een eigenaar van een woning met een gemiddelde WOZ waarde; voor de afvalstoffenheffing van een gemiddeld gebruik van de ondergrondse afvalcontainers en de GFT-bak.

In onderstaande grafiek is de ontwikkeling van de woonlasten meerjarig afgezet tegen de ontwikkeling van de WOZ-waarde van een gemiddelde woning en de ontwikkeling van de consumentenprijsindex. In relatieve zin is de prijsontwikkeling van de OZB sterk te noemen. De afvalstoffenheffing en het rioolheffing liggen echter fors onder het niveau van het basisjaar, zodat de totale gemeentelijke woonlasten voor de gehele periode onder het niveau van de consumentenprijsindex blijven.

e. Kwijtscheldingsmogelijkheden

De gemeente moet bij het vaststellen van kwijtschelding landelijke regels toepassen. Binnen deze mogelijkheden zijn de volgende eigen beleidskeuzes gemaakt:

- voor de OZB, onderhoudsrecht begraven, riool- en voor het vast recht bij de afvalstoffenheffing is kwijtschelding mogelijk, waardoor minima beperkt woonlasten betalen;
- voor extra containers wordt geen kwijtschelding afvalstoffenheffing verleend en ook geen kwijtschelding rioolheffing bij een grondslag > 500m³
- bij de normkosten van bestaan wordt uitgegaan van 100% van de bijstandsnorm;
- ondernemers voor de privébelastingen zijn gelijkgesteld met particulieren;
- kosten voor kinderopvang worden in aanmerking genomen als uitgaven bij de berekening van de betalingscapaciteit en;
- bij de normkosten van bestaan voor AOW'ers wordt uitgegaan van 100% van de netto AOW-norm.

Voor de kwijtschelding van gemeentelijke belastingen in het kader van het minimabeleid is voor 2018 uitgegaan van een totaalbedrag van € 980.130

Hierbij gaat het om:

Afvalstoffenheffing	€ 400.000
Rioolheffing	€ 575.000
Begraafrechten	€ 2.000
OZB	€ 3.130

6.2. Weerstandsvermogen en risicobeheersing

De gemeente Hengelo hecht aan financiële robuustheid en aan het bewust omgaan met risico's. Dat is ook een wettelijke verplichting die voortkomt uit het in 2015 aangescherpte Besluit Begroting en Verantwoording (BBV). Die wettelijke verplichting heeft als achtergrond dat de financiële positie van de gemeente voor het gemeentebestuur (en samenleving) kenbaar en inzichtelijk moet zijn. De maatschappij verwacht van gemeenten dat zij tijdig inspelen op maatschappelijke ontwikkelingen en dat zij de hiermee gepaard gaande risico's beheersen.

De gemeenteraad heeft tot taak om erop toe te zien dat deze verantwoordelijkheid in voldoende mate wordt ingevuld. De begroting en de jaarrekening dienen om die reden een paragraaf Weerstandsvermogen en Risicobeheersing te bevatten, met daarin zowel een overzicht van de aard en omvang van risico's die de gemeente loopt, als een kwantitatief inzicht in de weerstandscapaciteit waarmee de risico's kunnen worden opgevangen.

Met ingang van de begroting 2016 en het jaarverslag 2015 is de paragraaf Weerstandsvermogen en Risicobeheersing uitgebreid met de kengetallen voor de netto schuldquote, de netto schuldquote gecorrigeerd voor verstrekte leningen, de solvabiliteitsratio, de grondexploitatie, de structurele exploitatieruimte en de belastingcapaciteit. De paragraaf moet daarnaast voorzien in oordeelsvorming over de onderlinge verhouding tussen deze kengetallen in relatie tot de financiële positie. Tenslotte moet de gemeente een risicobeleid en normatieve criteria opstellen voor de mate van interne beheersing die wordt nagestreefd.

Bij de gevolgen van de decentralisaties past ook de (aangescherpte) bestuurlijke aandacht voor de (toekomstige) financiële weerbaarheid van gemeenten.

Voor goed risicomanagement is van belang dat er sprake is van een leercyclus en een organisatiecultuur waarin de kritische dialoog normaal wordt gevonden. De bijdrage van goed risicomanagement is dat de organisatie op een effectieve en efficiënte wijze heeft leren omgaan met een onzekere toekomst. Dit risicobeleid strekt zich ook uit tot de maatschappelijke partners en de verbonden partijen.

6.2.1 Beleidsnotities

Titel	Raadsbesluit
De raad heeft het risicobeleid van de gemeente Hengelo in het voorjaar van 2013 geactualiseerd in de Nota "<i>Scherper aan de wind</i>". De nota risicomanagement beleid voor de periode 2013 – 2017 is bedoeld om een bijdrage te leveren aan de toekomstbestendige organisatie die wij graag willen zijn. De nota beschrijft zowel de wijze waarop de gemeente Hengelo het eigen DNA bewaakt en op koers blijft door de risico's te identificeren, in kaart te brengen en te beheersen, als de wijze waarop het bedrag wordt berekend dat de gemeente achter de hand wil houden om de gevolgen van de financiële tegenvallers op te vangen die de potentie hebben om het beleid van de gemeente Hengelo duurzaam te ontwrichten. De gemeenteraad heeft met het volgende ingestemd. De vaststelling van de streefnorm voor voldoende weerstandsvermogen op de ratiowaarden tussen 1,0 en 1,4 met ratiowaarde 0,8 als ondergrens. Een proces van automatische stabilisatie door eventuele batige saldi van het jaarresultaat verplicht te doteren aan de algemene reserve tot dat de minimaal gewenste streefwaarde van 1,0 bereikt is.	

Invulling van de actieve informatieplicht door de majeure risico's tijdig kenbaar te maken en door in de Beleidsrapportages de raad te informeren Informatieverstrekking bij begroting en jaarrekening over tenminste 60% van het totale risicoprofiel van zowel de beleidsvelden, de grote projecten als de grondexploitaties. De top 20 van de belangrijkste risico's worden bovendien expliciet genoemd en maken onderdeel uit van de verplichte paragraaf weerstandsvermogen in begroting en jaarrekening over de belangrijkste wijzigingen in het risicoprofiel. Vertrouwelijke informatie verstrekking bij publicatie van risico's waar gemeentelijke belangen een rol van betekenis spelen.	
--	--

6.2.2 Doelen

Bereiken?	Doen?
Inzichtelijk maken van de financiële positie van de gemeente	In de Beleidsrapportages wordt het risicoprofiel geactualiseerd en wordt verslag gedaan van de uitgevoerde maatregelen voor risicobeheersing en -reductie. <u>Stand van zaken</u> Beleidsmatig is er voor gekozen om het risicodomein te beperken tot de incidentele risico's die over de periode van 1 jaar kunnen optreden. Dat betekent dat de structurele risico's met een meerjarig profiel, zoals bijvoorbeeld het risico dat meerjarige bezuinigingstaakstellingen niet gerealiseerd gaan worden, niet via de paragraaf weerstandsvermogen gemanaged worden maar via de beleidsprogramma's. Dat wil zeggen dat de meerjarenramingen weer structureel op orde moet worden gebracht. In het jaar 2018 wordt de organisatie, evenals in het jaar 2017, actief bij het proces van risicomanagement betrokken. Alle afdelingshoofden en projectleiders worden twee keer per jaar geïnterviewd, met als doel dat de risicoprofielen naar de meest recente inzichten worden geactualiseerd. Daarbij wordt ook aandacht besteed aan nieuwe ontwikkelingen, zoals de taken die zijn overgedragen aan Gildebor, het project Lange Wemen, Warmtenet, de drie transities in het sociaal domein en de herziene grondexploitaties (incl. het Hart van Zuid, na de ontvlechting, waarmee de gemeente Hengelo 100% risicodragers is geworden). Risicomanagement is daarnaast bedoeld om managers, voorafgaand aan bestuurlijke besluitvorming, inzicht te geven in de mogelijke financiële impact van belangrijke voorgenomen activiteiten en projecten. Vooral de risicovolle projecten worden vooraf zorgvuldig getoetst op haalbaarheid. De laatste interviews ten behoeve van de procedure 2018 hebben met uitzondering van het risicoprofielen van Gildebor, Lange Wemen, Warmtenet en HVZ in vergelijking met de begroting 2017 geen aanzienlijke wijzigingen in de risicoprofielen aan het licht gebracht. Wel is er zowel meer zicht ontstaan op de risico's bij de transities in de Jeugdzorg en de Wmo, als op de exploitatierisico's van multifunctionele accommodaties en culturele kernvoorzieningen. De interne beheersing van risico's is de afgelopen jaren stelselmatig verbeterd, waardoor de benodigde weerstandscapaciteit aanzienlijk kon dalen. Deze trend heeft zich in 2017 voortgezet vanwege de overdracht van een aantal taken naar Gildebor met ingang van 2017, de

	verzelfstandiging van Warmtenet per 31 maart 2017, de instelling van integraal accountmanagement bij de exploitatie van multifunctionele accommodaties en culturele kernvoorzieningen, en de verbeterde conjunctuur waardoor de grondexploitatie risico's verder zijn gedaald. De raad beslist over het gewenste niveau van het weerstandsvermogen en de raad moet dan ook tijdig worden ingelicht (de actieve informatieplicht), als er zich zaken voordoen waardoor het niveau van het weerstandsvermogen verandert. Dat is het geval bij alle bestuurlijke voorstellen en optredende nieuwe risico's waarbij in een noodszenario de eigen begrotingsruimte van de afdeling niet meer toereikend is. Het weerstandsvermogen van de gemeente moet dan worden aangesproken en de raad moet dat weten om bij de besluitvorming een eigen afweging te kunnen maken.
Overzicht houden op de bekende risico's	Actueel houden van de database met onderkende risico's en bijbehorende beheersmaatregelen uit het NARIS pakket. Uitvoeren van simulaties om te bepalen welk buffervermogen nodig is bij de beleidsmatig bepaalde grens van 90%-zekerheid. <u>Stand van zaken</u> De Monte Carlo risicosimulatie berekent een benodigde gemeentelijke weerstandscapaciteit van € 20,9 miljoen voor het netto risicoprofiel, op basis van de beleidsmatig bepaalde grens van 90% zekerheid. Dit is inclusief de € 7,7 miljoen netto risico's (d.w.z. onder aftrek van het afdelingsbudget) van de grondexploitaties. Conform het in de vorige Beleidsbegroting vastgestelde beleid dienen risico's met een laag risicoprofiel (score van 7 of lager op een schaal van 25 en een geldgevolg kleiner dan € 1,0 miljoen) binnen de huidige eigen budgetten van de afdelingen te worden opgevangen. De benodigde weerstandscapaciteit wordt gedekt uit de algemene reserve en de bestemmingsreserves en bedraagt: Totale benodigde weerstandscapaciteit: € 24,2 miljoen Ten laste van afdelingsbudgetten: € <u>3,3 miljoen</u> Herrekenende benodigde weerstandscapaciteit: € 20,9 miljoen Dit is vergeleken met de € 27,2 miljoen opgenomen in de Beleidsbegroting 2017 – 2020 een forse daling van € 6,3 miljoen. Dit komt met name door de overdracht van taken naar Gildebor, de verzelfstandiging van Warmtenet, de sterk verbeterde opbrengstpotentie bij de grondexploitaties en de verbeterde interne beheersing bij de exploitatie van maatschappelijk vastgoed. De financiële gevolgen van de kredietcrisis zijn goed in beeld, de bestaande bezuinigingsmaatregelen liggen op schema, en de uitwerking daarvan is verwerkt in het meerjarig perspectief van de voorliggende Beleidsbegroting.
Inzichtelijk maken van risico's bij grote investeringen en grondexploitaties	Nieuwe investeringen en grondexploitaties ondergaan een risicoanalyse en worden getoetst aan het weerstandsvermogen.

	<u>Stand van zaken</u> De totale beschikbare weerstandscapaciteit van de algemene reserve grondexploitaties is € 1,7 miljoen per 1 januari 2018 en loopt op tot € 3,3 miljoen per 1 januari 2021. Dan komt deze boven de gewenste norm van € 3 miljoen. Daarnaast heeft het grondbedrijf tijdig voorzieningen gevormd voor tekortexploitaties van € 61,2 miljoen, waarvan € 23,9 miljoen voor tekortexploitaties bij derden (de Veldkamp en Businesspark XL). Voor 'nog niet in exploitatie genomen gronden' is in totaal een verliesvoorziening van € 16,0 miljoen gevormd. In overeenstemming met de BBV, is bij het grondbedrijf geen rekening gehouden met nog niet gerealiseerde toekomstige exploitatiewinsten, stille reserves en met specifieke eigen bijdragen en stortingen. In de herzieningen grondexploitaties 2017 zijn de gevolgen van de afspraken van de Ladder voor duurzame verstedelijking zo veel als mogelijk in de ramingen verwerkt. De effecten van de besluitvorming na de herijking in het project Hart van Zuid zijn in de begrotingscijfers verwerkt.
--	---

6.2.3 Indicatoren

Indicator	Waarde
Begrotings-saldo	Tenminste een sluitende begroting. <u>Stand van zaken</u> De Beleidsbegroting 2018 – 2021 toont een positief begrotingssaldo van € 157.000 in 2018, € 460.000 in 2019, € 29.000 in 2020 en € 7.000 in 2021.
Vrij aanwendbare begroting-ruimte	Post onvoorzien tenminste € 2 per inwoner. <u>Stand van zaken</u> Uitgaande van een bevolking van ongeveer 81.000 inwoners is de omvang van de post onvoorzien bepaald op € 166.000.
Beschikbare belastingcapaciteit	Kostendekkend zijn van tarieven <u>Stand van zaken</u> Voor alle retributies en bestemmingsheffingen geldt het beleidsuitgangspunt van volledige kostendekkend zijn, op basis van het principe dat de veroorzaker betaalt. Voor de overige belastingen, waaronder de OZB, geldt geen limiet. Deze kunnen dus in principe (mits er geen onredelijke/willekeurige belastingheffing plaatsvindt) onbeperkt worden verhoogd. In de maatschappelijke takenverkenning 2016-2019 zijn deze mogelijkheden nader onderzocht.

Stille reserves	P.M. <u>Stand van zaken</u> De stille reserves van de gemeente zijn conform het beleid niet in beeld gebracht. Het huidige beleid is om de stille reserves niet bij de weerstandscapaciteit te betrekken, omdat: • deze reserves meestal niet op korte termijn liquide kunnen worden gemaakt; • dit vanuit beleidsmatig oogpunt vaak niet gewenst is; • de weerstandscapaciteit is gedefinieerd als de middelen die op korte termijn kunnen worden ingezet om tegenvallers in de exploitatie op te vangen zonder dat dit ten koste gaat van andere taken.																					
Weerstandscapaciteit (de beschikbare weerstandscapaciteit in relatie tot de benodigde weerstandscapaciteit)	Streefcijfer is 1,0 (= voldoende). Het bureau NAR hanteert de volgende classificatie. <table><tr><td><i>Klasse</i></td><td><i>Ratio</i></td><td><i>Betekenis</i></td></tr><tr><td>A</td><td>> 2,0</td><td>Uitstekend</td></tr><tr><td>B</td><td>1,4 – 2,0</td><td>Ruim voldoende</td></tr><tr><td>C</td><td>1,0 – 1,4</td><td>Voldoende</td></tr><tr><td>D</td><td>0,8 – 1,0</td><td>Matig</td></tr><tr><td>E</td><td>0,6 – 0,8</td><td>Onvoldoende</td></tr><tr><td>F</td><td>< 0,6</td><td>Ruim onvoldoende</td></tr></table> <u>Stand van zaken</u> De beschikbare weerstandcapaciteit op basis van de geraamde gegevens van de stand van de reserves en voorzieningen per 31-12-2017 kan als volgt worden bepaald. Algemene reserve : € 18,8 Bestemming reserves : <u>€ 20,8</u> Totaal reserves : € 39,6 miljoen In mindering komen de volgende niet vrij aanwendbare reserve: Onderwijshuisvesting : <u>€ 4,3</u> Totaal niet vrij aanwendbaar : € 4,3 miljoen Minus 1 jaar rentelasten : € 0,8 (tegen 2,25% standaard omslagrente) Netto weerstandscapaciteit : € 34,5 miljoen	<i>Klasse</i>	<i>Ratio</i>	<i>Betekenis</i>	A	> 2,0	Uitstekend	B	1,4 – 2,0	Ruim voldoende	C	1,0 – 1,4	Voldoende	D	0,8 – 1,0	Matig	E	0,6 – 0,8	Onvoldoende	F	< 0,6	Ruim onvoldoende
<i>Klasse</i>	<i>Ratio</i>	<i>Betekenis</i>																				
A	> 2,0	Uitstekend																				
B	1,4 – 2,0	Ruim voldoende																				
C	1,0 – 1,4	Voldoende																				
D	0,8 – 1,0	Matig																				
E	0,6 – 0,8	Onvoldoende																				
F	< 0,6	Ruim onvoldoende																				

	De benodigde netto weerstandscapaciteit is € 20,9 miljoen en de beschikbare weerstandscapaciteit is € 34,5 miljoen. Dit levert vervolgens een ratio op van ruim 1,6 (= ruim voldoende). Het weerstandsvermogen voor 2018 valt daarmee ruim binnen de streefwaarden van de nota "Zicht op risico's". Zonder interne maatregelen zou de score 1,1 bedragen. Dit onderstreept het belang van een goede interne beheersing. Een voorbeeld. Zonder de interne beheersmaatregel 'afsluiten brandverzekering' zou het zwaarste risico niet de financieringsrisico's van de achtergestelde leningen in beide Warmtenet deelnemingen zijn, maar zou het zwaarste risico het schaderisico van de gemeentelijke gebouwen zijn.
--	---

6.2.4 Overzicht van de belangrijkste risico's

Nr.	Risicogebeurtenis	Gevolgen	Invloed (%)
R787	De beide € 1.040.000 achtergestelde leningen aan de Warmtenet deelnemingen, worden niet afgelost en worden uiteindelijk kwijtgescholden.	Rente en aflossing worden niet voldaan.	6,2%
R412	De grondexploitatie risico's in Business park XL. Gemeentelijk aandeel is 13,9%.	Geraamde omzet wordt niet gerealiseerd.	4,9%
R789	Generiek grondexploitatie risico, het scenario waarin de rente harder stijgt dan de inflatie.	Niet meer financieel sluitende grondexploitaties.	4,7%
R537	Woningbouwprestatie afspraken met maatschappelijke partners blijken moeilijk afdwingbaar.	Maatschappelijke doelstellingen worden niet gerealiseerd.	4,2%
R496	Gederfde inkomsten door gebrek aan realisatiekracht partners.	Niet meer sluitende grondexploitaties.	3,8%
R62	Trajecten van uitkeringsgerechtigden leiden niet tot uitstroom uit de uitkering.	Hogere uitkeringslasten dan voorzien.	3,2%
R79	Exploitatie risico's van multifunctionele accommodaties en culturele kernvoorzieningen.	Lagere opbrengsten en hogere vaste lasten.	3,0%
R758	Meerkosten bij vertraagde oplevering van het nieuwe stadskantoor.	Hogere kosten dan geraamd.	2,8%

R740	Beperkte ontwikkelingsmogelijkheden ten gevolge van het convenant over de ladder van duurzame verstedelijking met de provincie Overijssel.	Gemeente moet de eigen projecten afwaarderen.	2,8%
R794	De aanlegkosten van de Backbone voor Warmtenet worden overschreden.	Niet geraamde overschrijding van het investeringsplafond.	2,8%
R695	Frauduleuze declaraties van sommige zorgaanbieders in PGB regelingen.	Onrechtmatige besteding van middelen.	2,7%
R744	De gemeente wordt aangesproken op de garantieverplichtingen in de activa passiva overeenkomsten met Ennatuurlijk en Alliander.	Niet geraamde kosten.	2,6%
R516	De gronduitgifte prijzen komen onder druk te staan.	Dreigende vorming van verliesvoorzieningen.	1,9%
R425	Eigen risicocapaciteit van de gemeente Hengelo op het Inkomensdeel wordt aangesproken.	Begroting overschrijding.	2,1%
R693	Verdeelmaatstaven gemeentefonds en de decentralisatie uitkeringen pakken ongunstig uit.	Begroting overschrijdingen.	1,8%
R542	De transities op de Jeugdzorg en de Wmo leiden tot onvoorziene kosten.	De kosten zijn structureel hoger dan de baten wat tot extra ombuigingen leidt.	1,8%
R506	Geen handhaving van de SVB op de PGB's en te weinig controlemiddelen om de uitgaven van zorgkantoren voor Wmo en Jeugdzorg kritisch te kunnen volgen.	Niet rechtmatige uitgaven.	1,5%
R748	De contractueel overeengekomen energieprestatie norm van 131% in de activa passiva overeenkomst met Ennatuurlijk wordt niet gerealiseerd.	Overschrijding begroting.	1,5%
R175	Vervuilde grond in eigendom van de gemeente en particulieren.	Niet begrote saneringskosten.	1,5%
	Klimaatverandering en de gevolgen daarvan, zoals extreem zware regenbuien.	Zwaardere buien en wateroverlast door overbelasting van het rioolstelsel.	1,5%

6.2.5 Kengetallen

1. Netto schuldquote en netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen

	jaar- verslag	begroting				
	2016	2017	2018	2019	2020	2021
netto schuldquote	226,37%	231,91%	235,27%	230,29%	210,54%	193,26%
netto schuldquote gecorrigeerd	76,08%	82,12%	98,61%	98,20%	92,30%	90,16%

De netto schuldquote geeft de verhouding aan tussen de aangetrokken geldleningen en de totale baten vóór reservemutaties en probeert daarmee een indicatie te geven van de druk van de kapitaallasten op de exploitatie. Het tweede kengetal doet hetzelfde, maar dan gecorrigeerd voor de door de gemeente aan derden doorverstrekte leningen. Voor 2017 zien we een tegengestelde beweging: De ongecorrigeerde schuldquote neemt af, de gecorrigeerde loopt op. Dat laatste wordt grotendeel verklaard door de toegenomen financieringsbehoefte o.a. door de bouw van het stadskantoor. De daling van de ongecorrigeerde schuldquote wordt verklaard door de afname van het aandeel van de financiering van de woningbouw, nu geen nieuwe leningen meer worden verstrekt. In de jaren daarna is sprake van een structurele daling, voornamelijk veroorzaakt door een forse afname van het aandeel van de woningbouwfinanciering in de totale leningenportefeuille.

2. Solvabiliteitsratio

	jaar- verslag	begroting				
	2016	2017	2018	2019	2020	2021
solvabiliteitsratio	5,50%	5,37%	5,53%	6,20%	7,19%	8,33%

De solvabiliteitsratio geeft de verhouding aan tussen het eigen vermogen (de reserves) en het balanstotaal. De hoogte wordt negatief beïnvloed door de financiering van de woningbouw. Indien deze buiten beschouwing wordt gelaten loopt deze ratio op tot bijna 17%. Het al in 2013 ingezette beleid op versterking van de algemene reserve leidt ook tot een structurele verbetering van de solvabiliteitspositie verder te verbeteren.

3. Grondexploitatie

	jaar- verslag	begroting				
	2016	2017	2018	2019	2020	2021
grondexploitatie	34,42%	38,30%	31,97%	29,83%	25,61%	22,40%

Het kengetal grondexploitatie geeft aan de verhouding tussen de boekwaarde van de grond en de totale baten vóór reservemutaties. Het is de vraag of dit kengetal veel inzicht geeft in de risico's van grondexploitaties. De jaarlijkse herzieningen en de paragraaf grondbeleid zijn daarvoor betere instrumenten.

4. Structurele exploitatieruimte

	jaar- verslag	begroting				
	2016	2017	2018	2019	2020	2021
structurele exploitatieruimte	-1,00%	2,10%	0,16%	0,40%	0,20%	0,00%

Dit kengetal laat zien dat de begroting van 2018, evenals die van 2017, ook in structurele zin sluitend is.

In paragraaf 4.1.2 "Structureel sluitende begroting" is het uiteindelijke positieve begrotingssaldo gepresenteerd van circa € 157.000 in 2018, € 460.000 in 2019, € 29.000 in 2020 en € 7.000 in 2021. Hierbij is echter geen rekening gehouden met het onderscheid tussen structurele en incidentele baten en lasten. De incidentele baten en lasten zijn in bijlage 8.4 opgesomd. In deze bijlage is te zien dat de incidentele lasten hoger zijn dan de incidentele baten, hetgeen een gunstig effect heeft op het structurele begrotingssaldo. Resumerend leidt dit tot het volgende structurele begrotingssaldo:

		- = nadeel; bedragen * € 1.000			
		2018:	2019:	2020:	2021:
Begrotingssaldo 2018-2021 (paragraaf 4.1.2)		157	460	29	7
Incidentele lasten en baten (zie bijlage 8.4)		131	676	429	0
Structureel begrotingssaldo 2018-2021		288	1.136	458	7

Dit wil zeggen dat de begroting structureel en reëel in evenwicht is. Er is sprake van een structureel sluitende begroting.

5. Belastingcapaciteit

	jaar- verslag	begroting				
	2016	2017	2018	2019	2020	2021
belastingcapaciteit	98,35%	100,54%	97,23%	97,76%	97,86%	97,96%

Met dit kengetal wordt de hoogte van de lokale lastendruk vergeleken met het landelijk gemiddelde. Voor de landelijke gemiddelden voor 2018 en verder is uitgegaan van een structurele verhoging van 1%. Voor de begrotingsjaren geldt dat de verwachte lokale lastendruk licht onder het landelijk gemiddelde ligt.

Voor een (beter) inzicht in de hoogte van de lokale lastendruk wordt verwezen naar de paragraaf Lokale heffingen.

GEPROGNOSTICEERDE BALANS

ACTIVA (bedragen x €1.000)				
	Ultimo 2018	Ultimo 2019	Ultimo 2020	Ultimo 2021
VASTE ACTIVA				
(Im)Materiële vaste activa	278.947	286.947	290.947	295.947
Financiële vaste activa	388.878	371.752	337.131	289.297
Totaal vaste activa	667.825	658.699	628.078	585.244
VLOTTENDE ACTIVA				
Bouwgrondexploitatie	91.275	84.220	72.698	62.698
Overige vlottende activa				
Totaal vlottende activa	91.275	84.220	72.698	62.698
Totaal generaal	759.100	742.919	700.776	647.942

PASSIVA (bedragen x €1.000)				
	Ultimo 2018	Ultimo 2019	Ultimo 2020	Ultimo 2021
VASTE PASSIVA				
algemene reserves (incl grex)	16.646	17.769	21.107	23.076
Bestemmingsreserves	20.969	21.174	21.167	20.490
Gerealiseerde resultaat	1.798	2.258	2.286	2.292
Eigen vermogen:	39.413	41.201	44.560	45.858
Voorzieningen	47.282	48.252	50.407	51.256
Vaste schulden met looptijd > 1jaar	587.641	555.469	499.503	430.573
Totaal vaste passiva	634.923	603.721	549.910	481.829
VLOTTENDE PASSIVA				
Theoretische financieringsbehoefte	84.764	97.997	106.306	120.255
Overige vlottende passiva				
Totaal vlottende passiva	84.764	97.997	106.306	120.255
Totaal generaal	759.100	742.919	700.776	647.942

In de geprognosticeerde balans wordt de meerjarige ontwikkeling van de belangrijkste balansposten zichtbaar. Het gaat daarbij enerzijds om de vaste activa, zoals investeringen in gebouwen, bedrijfsmiddelen enz. de geldleningen aan derden en de netto waarde van de grondcomplexen (boekwaarde minus voorzieningen), anderzijds om de vaste passiva, zoals reserves, voorzieningen en opgenomen geldleningen.

In de (im)materiële vaste activa zijn vervangingsinvesteringen en bekende investeringen nieuw beleid begrepen. Bij de berekening van de boekwaarde worden de vastgestelde afschrijvingstermijnen in acht genomen. Er is sprake van en lichte daling van het investeringsniveau.

De financiële vaste activa omvatten alle uitgegeven leningen aan woningbouwcorporaties, andere maatschappelijke instellingen en ambtenarenhypotheken. Geldleningen voor de woningbouw worden alleen nog door het Waarborgfonds Sociale Woningbouw verstrekt. Hypothecaire geldleningen aan medewerkers mogen wettelijk niet meer worden uitgegeven. De beleidslijn t.a.v. geldleningen aan maatschappelijke instellingen is dat deze in principe niet meer worden verstrekt. De dalende lijn van

de restant schuld van verstrekte leningen is dan ook duidelijk zichtbaar. Niettemin zijn er – naar huidig – inzicht nog lopende leningen tot 2060.

De ontwikkeling van het eigen vermogen, het totaal van de algemene en de bestemmingsreserves, is de optelsom van de verwachte mutaties dotaties en onttrekkingen in de meerjarenperiode. De groei in de saldi van de algemene reserves (algemene reserve en algemene reserve bouwgrondexploitatie) is een gevolg van de vastgestelde dotaties en de ontwikkelingen binnen de grondexploitatie. De bestemmingsreserves geven een constant beeld te zien.

De voorzieningen zijn gebaseerd op de voorgenomen stortingen en onttrekkingen.

Anders dan bij een “normale” balans is niet het eigen vermogen de sluitpost, maar de behoefte aan financiering van de activa. Hiermee is geen indicatie gegeven over de wijze van financiering (kort of lang). De financieringsbehoefte ziet er redelijk stabiel uit voor de komende jaren.

6.3 Onderhoud kapitaalgoederen

Een groot deel van het gemeentelijk vermogen is geïnvesteerd in kapitaalgoederen. De kapitaalgoederen zijn van groot belang voor het functioneren van onze gemeente, onder andere op het gebied van leefbaarheid, veiligheid, verkeer, vervoer en recreatie. Onderhoud en beheer is nodig om kapitaalvernietiging te voorkomen en om veiligheid te waarborgen.

Met het beheer en onderhoud van onze wegen, riolering, water, openbaar groen en gemeentelijk gebouwen is een grote inzet van onze middelen gemoeid. De lasten van onze kapitaalgoederen zijn onderdeel van de verschillende programma's. Deze paragraaf geeft een integraal inzicht in de kaders, ontwikkelingen, onderhoudstoestand en kosten van onze kapitaalgoederen over de programma's heen.

6.3.1 Wegen

Volumes

Asfalt	1.872.335	m2
Elementenverharding	2.641.694	m2
Betonverharding	122.649	m2
Overige	154.977	m2
Totaal	4.791.655	m2

Waaronder:		
Voetpad	1.141.187	m2
Fietspad	313.918	m2
Rijbaan	2.631.366	m2

Onderhoudssystematiek

De gemeente Hengelo hanteert voor het beheer en onderhoud van wegen het kwaliteitsniveau zoals deze omschreven zijn in de landelijke richtlijnen van het CROW.

Veranderingen in het onderhoudsniveau

Het onderhoudsniveau wordt niet veranderd. Hengelo streeft er naar om de richtlijnen van het CROW te handhaven.

Relevante veranderingen t.o.v. vorig jaar

N.v.t.

Coalitieakkoord

In het coalitieakkoord is niet specifiek aandacht gevestigd op het onderhoud van wegen.

Relevante beleidsnota's

- De wegennota 2003
- Het gemeentelijk verkeer en vervoersplan 2003

Grote projecten en ontwikkelingen

- Dalmeden en Medaillon; de komende jaren blijft de gemeente Hengelo inzetten op gebiedsontwikkelingen. Er moeten nog delen openbare ruimte aangelegd worden in Medaillon en Dalmeden. Het areaal wegen en trottoirs neemt hierdoor verder toe.
- Watertorenlaan: herinrichting en wijziging van het profiel waarbij het tracé van de F35 wordt ingepast en een gedeelte van de nieuwe Veldbeek wordt aangelegd
- Kuipersdijk: het wegprofiel wordt aangepast en de oversteek van de F35 gerealiseerd
- Verzwaren riolering Mozartlaan (begonnen in 2017)
- Roolvervanging Ketelstraat
- Klimaat-robust inrichten deel Enschedesestraat en Lange Wemen
- Inrichten tijdelijke waterberging in de openbare ruimte (WOLK 2.0)
- Oplossen (grond)wateroverlast Adamsweg
- Herinrichten Drienerbeek tussen de Haverweg en de Grundellaan (begonnen 2017)
- Aanleg delen van de Veldbeek en de Balktsbeek
- Nader onderzoek in de grondwateraandachtsgebieden met mogelijke aanleg van drainage

Huidige staat van onderhoud

Uit inspecties en de evaluatie over het onderhoud van de openbare ruimte blijkt dat er sprake is van enige achterstand op het gebied van verharding en verlichting. Deze wordt onder andere veroorzaakt doordat in de jaren '70 en '80 veel infrastructurele voorzieningen zijn aangelegd, welke nu toe zijn aan vervanging. Daarnaast zijn de kosten voor het uitvoeren van onderhoudswerkzaamheden verhoogd en de budgetten de afgelopen jaren verlaagd door bezuinigingen. De budgetten zijn wel toereikend om de staat van onze wegen aan de landelijke CROW richtlijnen te laten voldoen. De veiligheid zal gewaarborgd blijven.

Kort cyclisch onderhoud wordt sinds 1 januari 2017 uitgevoerd door Gildebor. Hierbij worden meldingen verholpen en kleine reparaties aan straatwerk uitgevoerd. Het grote onderhoud aan de wegen, trottoirs en andere verhardingen wordt hoofdzakelijk uitgevoerd door aannemers in opdracht van de gemeente. Opdrachten worden verstrekt als er niet meer voldaan wordt aan de landelijke richtlijnen voor wegen of wanneer er schades geconstateerd zijn waarbij onderhoud vereist is. Zo blijft de veiligheid gewaarborgd. Wel is het nodig kritisch te blijven nadenken over het gewenste beheerniveau.

Financiën

De budgetten zijn voldoende om de wegen te blijven laten voldoen aan de landelijke CROW richtlijnen. De budgetten waren niet voldoende om alle onderhoudsmaatregelen en vervangingen uit te kunnen voeren. Ook wegen die wel voldoen aan de gestelde normen hebben onderhoud nodig. Dit wordt nu uitgesteld. Wanneer wegen onder het gestelde onderhoudsniveau dreigen te komen, krijgen deze een hogere prioriteit en worden deze eerder aangepakt. In de Kadernota 2018-2021 (18-NB-6.2) zijn extra middelen aangevraagd om het onderhoud op peil te houden. De exploitatiebegroting voor de noodzakelijke onderhoudswerkzaamheden wordt jaarlijks te verhoogd met een bedrag van € 50.000,

oplopend tot € 200.000 in 2021. Deze bedragen zijn nodig om het wegenareaal op een goed en veilig niveau te houden. Ook zijn voor vervangingsinvesteringen in de Kadernota 2018-2021 aanvullende middelen beschikbaar gesteld (18-NB-6.5)

Er wordt voor het onderhoud van de wegen niet jaarlijks gereserveerd. Er wordt wel gereserveerd als er vanuit onderhoud geld aan projecten moet worden bijgedragen en als er gecombineerde onderhoudsactiviteiten plaatsvinden. Als er achterstallig onderhoud is waar geen budget voor is, wordt hiervan melding gemaakt aan de raad en wordt om extra budget gevraagd. De budgetten zijn:

Wegen	2018	2019	2020	2021
Kosten van derden	4.221.274	4.248.798	4.255.870	4.314.689
Kapitaallasten	147.439	181.223	178.741	176.256
Onderhoud materieel	1.668	1.668	1.668	1.668
Totaal	4.370.381	4.431.689	4.436.279	4.492.613

6.3.2 Groen

Volumes

Bomen	35.908	st.
Cultuurlijke beplanting	263.870	m2
Natuurlijke beplanting	690.935	m2
Gras	3.722.271	m2
Hagen	61.072	m2

Relevant beleid

Onderhoudssystematiek

In de beheercatalogus 2007 is aangegeven hoe het groen beheerd moet worden. Er is bijvoorbeeld vermeld hoe lang het gras mag zijn, hoeveel onkruid aanwezig mag zijn, hoeveel overhang er mag zijn. Ook zijn hierin zaken vermeld zoals minimale vlakheid, minimale bedekking etc. De beheercatalogus maakt onderscheid in niveau "Hoog", niveau "Basis" en niveau "Laag". Bedrijfventerreinen worden beheerd op niveau "Laag". Het centrum en de wijkwinkencentra worden beheerd op niveau "Hoog". De rest van Hengelo wordt beheerd op niveau "Basis".

Veranderingen in het onderhoudsniveau

Het onderhoudsniveau wordt niet veranderd.

Coalitieakkoord

Volgens het coalitieakkoord is groen belangrijk voor de leefbaarheid van de stad. Nieuwe ontwikkelingen in de openbare ruimte worden waar mogelijk benut om de groen functie te versterken. Daarbij wordt gekozen voor een slimme en flexibele benadering zonder het kader van de hoofdgroenstructuur los te laten. Waar mogelijk wordt meegewerkt aan zelfbeheer door bewoners. Bij illegaal grondgebruik is het uitgangspunt een oplossing te vinden via bijvoorbeeld verkoop of verhuur. Om dit mogelijk te maken heeft de gemeenteraad in 2015 besloten om het beleid te versoepelen. Voorafgaand aan dit besluit was het zo dat alle ingrepen in de hoofdgroenstructuur, groot of klein, moesten worden voorgelegd aan de gemeenteraad. Dit is, vooral voor kleine ingrepen, een omslachtige procedure. Het college kan hier nu zelf besluiten over nemen. Per geval zal nog altijd zorgvuldig worden gekeken of de ingreep echt nodig is, en of er nog andere mogelijkheden zijn.

Verder heeft de raad besloten om bewoners die een stukje gemeentegrond illegaal in gebruik hebben, onder bepaalde voorwaarden toe te staan om deze grond te kopen of in gebruik te nemen. Dit wordt dan mogelijk gemaakt voor stukjes grond die vóór een peildatum (11 maart 2013) illegaal in gebruik zijn genomen. Dit is terug te vinden op luchtfoto's. Om deze beleidswijzigingen mogelijk te maken zijn de Nota Snippergroen 2013 en het Groenplan Hengelo op onderdelen aangepast.

Inzichten op gebied van spelen veranderen. Er is sprake van een verschuiving naar meer natuurlijk spelen en een grotere nadruk op ontmoeting. Er is meer aandacht voor informele speelruimte.

In de afgelopen jaren heeft de gemeente te maken gehad met forse bezuinigingen, ook op het speelbudget. Dit had grote gevolgen, want met het overblijvende budget zou de gemeente bijna de helft van het aantal speelplekken op den duur niet meer kunnen onderhouden. De gemeenteraad vond dit te ver gaan en heeft daarom besloten extra geld beschikbaar te stellen, zodat toch nog 80% van het aantal ingerichte speelplekken in Hengelo voor de toekomst behouden kan blijven.

Om dit te bereiken wordt ingezet op een verbetering van de kwaliteit van de overblijvende speelplekken, zodat de onderhoudskosten omlaag kunnen en de voorzieningen langer mee kunnen. Er moeten oude speelplekjes verdwijnen en sommige speelplekken zullen worden samengevoegd. Dit gebeurt niet in één keer, maar in de loop van de jaren. De voorstellen hiervoor zijn gemaakt in overleg met de bewonersorganisaties en bewoners. Het overzicht van op te heffen en samen te voegen speelplekken wordt in september 2017 ter besluitvorming aan de raad aangeboden, samen met een Meerjarenplan voor de uitvoering in vier jaar. De ingerichte speelplekken die kunnen blijven (80%) worden, op het moment dat ze aan het einde van hun levensduur zijn en aan vervanging toe zijn, duurzaam heringericht. De locaties van speelplekken die worden opgeheven blijven bespeelbaar. Als de speelplek in het gras lag, blijft het gras; lag hij op een plein, dan blijft het plein. Er zullen geen andere zaken worden geplaatst.

Relevante beleidsnota's

- Beheercatalogus 2007
- Bomenverordening 2009
- Groenplan Hengelo 2015
- Bomenbeheerplan 2010
- Nota snippergroen 2015
- Kadernota Spelen 2016

Grote projecten en ontwikkelingen

Uitbreidingslocaties

De komende jaren wordt er steeds meer openbare ruimte aangelegd in de uitbreidingsgebieden Dalmeden, Medaillon en 't Rot. Als gevolg hiervan neemt ook het areaal openbare ruimte en daarmee het groenareaal toe.

Reconstructies

De reconstructie van de Enschedesestraat, Deurningerstraat, Vosboerweg, Kuipersdijk en Mozartlaan zijn afgerond. De reconstructie van de Mozartlaan zal in 2017 starten en door lopen in 2018. Omdat het hier in hoofdzaak gaat om vervanging leidt dit tot een beperkte correctie op de arealen.

De bomen in de Troelstrastraat zijn in een zeer slechte conditie en moeten worden vervangen. Hiervoor zijn middelen in de begroting gereserveerd.

Nieuwe infrastructuur & openbare ruimte

De realisatie van de kruising Breemarsweg met de Laan Hart van Zuid start eind 2017. Het zuidelijke deel, inclusief de brug over het Twentekanaal, volgt in 2018. De Watertorenlaan wordt gereconstrueerd waarbij gelijktijdig een gedeelte van de fietssnelweg F35 en de nieuwe Veldbeek worden aangelegd. Deze nieuwe aanleg leidt tot een uitbreiding van het areaal openbare ruimte.

Organisatieontwikkelingen

In 2016 is de bestuurlijke opdracht "Samen verder" uitgewerkt. Samen met de Hof van Twente en de SWB is een nieuw bedrijf opgericht te weten Gildebor. Sinds 1-1-2017 neemt Gildebor een groot deel van het onderhoud van de openbare ruimte voor zijn rekening nemen. Speerpunten zijn de kwaliteit van de openbare ruimte, vakmanschap en mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt opleiden en werk verschaffen. De samenwerking met Gildebor zal in 2018 worden voortgezet.

Huidige staat van onderhoud

Voor één derde van Hengelo zijn er contracten afgesloten met aannemers om het kort cyclisch onderhoud uit te voeren. Het overige twee derde deel van Hengelo wordt beheerd door Gildebor. De kwaliteit is voor 85% conform de afgesproken beheerniveaus. Om dit niveau te behouden voeren we renovaties en omvormingen uit. De bezuinigingen van de afgelopen jaren zetten de kwaliteit wat onder druk.

Financiën

De budgetten zijn voldoende voor het regulier onderhoud om de vastgestelde onderhoudsniveaus te behouden. Voor renovaties is niet voldoende geld beschikbaar. Er wordt jaarlijks niet voor groot onderhoud gereserveerd. Wanneer er onvoldoende budget beschikbaar is voor groot onderhoud, wordt hiervoor aan de raad een krediet gevraagd. Ook wordt gekeken of een combinatie kan worden gevonden met projecten en andere onderhoudswerkzaamheden die plaatsvinden, zoals rioleringswerkzaamheden en herstraten. De budgetten zijn :

Groen	2018	2019	2020	2021
Kosten van derden	4.909.047	4.838.192	4.810.767	4.808.545
Kapitaallasten	78.996	93.879	108.078	119.715
Totaal	4.988.043	4.932.071	4.918.845	4.928.260

6.3.3 Water en riolering

Volumes

Riool	
Vrijverval riool	610.0007 m1
Mechanisch riool	88.891 m1
Kolken	33.400 st
Drukriool- en rioolgemalen	361 st
Drainage	229.704 m1

Onderhoudssystematiek

Het in stand houden van de riolering moet tegen zo laag mogelijke kosten gebeuren. Concreet betekent dit dat riolen niet worden vervangen zolang uitstel verantwoord is of alternatieven doelmatiger zijn. Het rioolvervangingsplan is gebaseerd op risico gestuurd beheer. Hierbij worden de onderhoudsinspanningen gestuurd op de gevolgen van schade. De keuze voor vervanging, relining of deelreparaties blijft maatwerk.

Coalitieakkoord

Aandacht voor het klimaat bestendig maken van de stad. Hierbij moet worden gedacht aan tijdelijke waterberging in de openbare ruimte, afkoppelen van hemelwater van de gemengde riolering, groene daken en de aanleg van drainage. Verder is er aandacht voor beekherstel/aanleg (BerflobEEK, Drienerbeek en delen van de Veldbeek en de Balktsbeek).

Relevante beleidsnota's

- Verbreed Gemeentelijk Rioleringsplan 2013-2017 (vastgesteld in 2013);
- Gemeentelijk Grondwaterplan (vastgesteld in 2013);
- Gemeentelijk Waterplan (vastgesteld in 2006).
- Nieuw Gemeentelijk Rioleringsplan 2018-2022 (wordt vastgesteld in najaar 2017)

Grote projecten en ontwikkelingen

- Opstellen vGRP 2018-2022;
- Verzwaren riolering Mozartlaan (begonnen in 2017)
- Rioolvervanging Ketelstraat
- Klimaat-robust inrichten deel Enschedesestraat en Lange Wemen
- Inrichten tijdelijke waterberging in de openbare ruimte (WOLK 2.0)
- Oplossen (grond)wateroverlast Adamsweg
- Herinrichten Drienerbeek tussen de Haverweg en de Grundellaan (begonnen 2017)
- Aanleg delen van de Veldbeek en de Balktsbeek
- Nader onderzoek in de grondwataandachtsgebieden met mogelijke aanleg van drainage

Op het gebied van riolering en waterhuishouding wordt samengewerkt met de Twentse gemeenten en het Waterschap. Met zogenaamde werkplaatsen wordt door gezamenlijk onderzoek geprobeerd kostenbesparingen te realiseren in de waterketen.

Huidige staat van onderhoud

Het in stand houden van de riolering moet tegen zo laag mogelijke kosten gebeuren. Concreet betekent dit dat riolen niet worden vervangen zolang uitstel verantwoord is of alternatieven doelmatiger zijn. Het rioolvervangingsplan is gebaseerd op risico gestuurd beheer. Hierbij worden de onderhoudsinspanningen gestuurd op de gevolgen van schade. De keuze voor vervanging, relining of deelreparaties blijft maatwerk.

Financiën

De budgetten voor regulier en groot onderhoud zijn vastgesteld in het GRP. Op basis van het GRP 2013-2017 zijn de budgetten voldoende. Hoewel het beheer meer risicogestuurd plaats vindt is de verwachting dat dit voldoende is om de eisen die aan de functionaliteit en veiligheid worden gesteld te waarborgen. Mocht een riolering onverhoopt eerder moeten worden vervangen dan gepland dan kan dit vaak worden opgelost door een geplande vervanging wat naar achteren te schuiven.

Riolering	2018	2019	2020	2021
Kosten van derden	2.800.655	2.793.621	2.796.974	2.803.599
Kapitaallasten	1.913.693	1.925.462	1.935.259	1.943.565
Dotatie in voorziening	2.342.590	2.691.908	3.211.089	3.345.465
Totaal	7.056.938	7.410.991	7.943.322	8.092.629

Overige Waterlopen	2018	2019	2020	2021
Kosten van derden	26.827	23.803	21.530	21.467
Kapitaallasten	2.483	9.158	9.035	8.909
Totaal	29.310	32.961	30.565	30.376

6.3.4 Gebouwen

Volumes

Gebouwen	
Wettelijke taak (onderwijs)	89 objecten
Gemeentelijk beleid (kunst & cultuur, sport, welzijn, parkeren, kinderboerderij)	71 objecten
Huisvesting eigen organisatie en Gildebor	14 objecten
Herontwikkeling (grondexploitaties)	11 objecten
Afstoten (heroverweging eigendom, verkoop of sloop)	20 objecten

Het gemeentelijk vastgoed bestaat uit 205 objecten. Deze zijn voor € 494,4 miljoen verzekerd (herbouwwaarde). Het gemeentelijk bezit aan objecten bestaat onder andere uit scholen, sporthallen, buurthuizen en aankopen in het kader van grondverwerving. Als gevolg van deze diversiteit zijn de onderhoudskosten voor de gebouwen onderdeel van verschillende beleidsprogramma's en sectoren.

Beheer

Het Vastgoedbedrijf beheert de gemeentelijke vastgoedobjecten. Met 'de gemeentelijke vastgoedobjecten' worden alle verhuurbare objecten bedoeld die in gemeentelijk bezit zijn. De gemeente bezit dit vastgoed als middel om beleidsdoelstellingen te halen. Het hebben van vastgoed is geen doel op zich.

Gemeentelijke objecten die nog niet door het Vastgoedbedrijf worden beheerd zijn: stadion Veldwijk, het Twentebad en het stadhuis. Dit in verband met de geplande renovaties. Deze objecten zullen in een later stadium overgaan naar het Vastgoedbedrijf.

Schoolgebouwen en objecten in grondexploitaties worden ook niet beheerd door het Vastgoedbedrijf. Schoolgebouwen zijn juridisch eigendom van de schoolbesturen. Pas op het moment dat een school leeg komt te staan komt het volledige eigendom en beheer bij het Vastgoedbedrijf te liggen. Objecten die in een grondexploitatie zijn aangekocht voor de ontwikkeling van een locatie blijven in principe in de grondexploitatie zitten.

Onderhoudssystematiek

In opdracht van het Vastgoedbedrijf is voor een groot deel van het gemeentelijk vastgoed (met uitzondering van de onderwijsgebouwen en de objecten die op korte termijn worden afgestoten) het onderhoudsniveau inzichtelijk gemaakt conform de NEN 2767-systematiek (conditiemeting van gebouwen en installaties door middel van een vastgelegde meet- en registreermethode). Deze informatie is in een meerjarenonderhoudsplanung gezet. Deze onderhoudsplanung bestrijkt een periode van 40 jaar die elk jaar, ten aanzien van de tijdstippen van onderhoud, wordt geactualiseerd. Per categorie van vastgoedobjecten dient er een gewenst onderhoudsniveau te worden vastgesteld. Aan de hand van het huidige en toekomstig gebruik van de vastgoedobjecten wordt dan beoordeeld welke onderhoudswerkzaamheden voor dat doel noodzakelijk zijn.

Veranderingen in het onderhoudsniveau

Een groot deel van het gemeentelijk vastgoed is geïnspecteerd om zodoende goed te kunnen sturen op de onderhoudskosten van het vastgoed en inzicht te hebben in de risico's en de werkelijke oppervlakte van de objecten. Uit de inspecties is gebleken dat een overgroot deel van de objecten niveau 3 (redelijke conditie) of beter heeft. Het gewenst onderhoudsniveau, per categorie van vastgoedobjecten, dient nog te worden vastgesteld.

Coalitieakkoord

In het coalitieakkoord wordt niets vermeld over het onderhoudsniveau. Tevens zijn er door de raad of het college geen richtlijnen vastgesteld met betrekking tot het onderhoudsniveau.

Relevante beleidsnota's

- Businessplan oprichting Vastgoedbedrijf 2012

Grote projecten en ontwikkelingen

Op dit moment zijn er geen grote projecten dan wel belangrijke ontwikkelingen.

Huidige staat van onderhoud

Uit de inspecties is gebleken dat een overgroot deel van de objecten niveau 3 (redelijke conditie) of beter heeft. Alle onderhoudsniveaus en de daar bijbehorende budgetten zijn hiermee in beeld. Voor de objecten die op korte termijn in aanmerking komen voor verkoop/sloop zijn er geen onderhoudsinspecties uitgevoerd. Het onderhoudsniveau kan voor deze objecten wat lager liggen.

Financiën

De getroffen onderhoudsvoorzieningen en de bestemmingsreserve zijn toereikend om het huidige onderhoudsniveau te bestendigen.

De budgetten zijn:

	2018	2019	2020	2021
Regulier onderhoud	1.088.962	1.002.049	1.136.711	1.136.711
Groot onderhoud	841.265	815.372	924.625	1.252.870
Totaal	1.930.227	1.817.421	2.061.336	2.389.581

Deze budgetten zijn uitsluitend ten behoeve van kosten derden. Voor het onderhoud dat door ons eigen personeel wordt gedaan (personeelslasten) zijn separate budgetten opgenomen. Het onderhoud voor de onderwijsgebouwen en de objecten die in de grondexploitaties zitten, worden niet vanuit bovengenoemde budgetten bekostigd. Het onderhoud van de objecten in de grondexploitaties worden binnen de grondexploitaties gedekt. Voor de onderwijsgebouwen krijgen de schoolbesturen een rechtstreekse bijdrage van het rijk voor het onderhoud. Het onderhoud van de gymnastieklokalen, leegstaande schoolgebouwen en noodlokalen worden uit de reserve onderwijshuisvesting gedekt. Indien er voor objecten geen voorziening of reserve aanwezig is en er dient (groot) onderhoud uitgevoerd te worden, dient hiervoor bij de raad een krediet aangevraagd te worden. Dit geldt ook indien er bij een object achterstallig onderhoud wordt geconstateerd.

6.4 Grondbeleid

Belangrijkste wijzigingen en bevindingen

Ten opzichte van de jaarrekening 2016 zijn de volgende wijzigingen opgetreden:

Visie gemeentelijk grondbeleid

Op korte termijn zal een nieuwe visie voor het gemeentelijk grondbeleid worden geschreven. Vooruitlopend daarop is zichtbaar dat de regelgeving voor actief grondbeleid enorm is aangescherpt met de gewijzigde regelgeving van het BBV, de vennootschapsbelasting, maar ook met bijvoorbeeld de ladder van duurzame verstedelijking.

Deze regelgeving leidt er toe dat gemeenten minder snel een actief grondbeleid gaan voeren en investeringen gaan doen. Die regelgeving was heel effectief geweest in een periode dat gemeenten graag wilden investeren in de stad (tien tot vijftien jaar geleden). Maar in de huidige tijd zijn er nog maar weinig gemeenten die nieuwe investeringen willen doen. De lopende grondexploitaties worden afgemaakt en daarna wordt er veelal vanuit gegaan dat de gemeenten nieuwe locaties willen faciliteren.

De ontwikkeling van de markt van met name de woningbouw is erg positief. Het consumentenvertrouwen neemt toe en de consument is weer bereid (mede door de lage rente) te investeren in woningbouw. Als deze goede markt zich doorzet, kan dat inhouden dat er meer verkocht wordt dan geraamd. Daarmee worden de grondexploitaties minder negatief en kunnen de voorzieningen afnemen. Dat positieve beeld zet zich overigens nog niet door in de uitgifte van de bedrijventerreinen.

Doordat de markt goed is, willen marktpartijen weer investeren in de stad en dat is goed nieuws, tenzij deze investeringen moeten landen op nieuwe locaties. Omdat we in het verleden al veel geïnvesteerd hebben, hebben we als gemeente veel locaties die nog verkocht moeten worden om de investeringen te kunnen terugverdienen. Ook marktpartijen hebben posities die ze nog willen ontwikkelen. Al deze locaties moeten nog terugverdiend worden. Worden er nieuwe locaties toegevoegd, dan houdt dat onherroepelijk in dat investeringen niet terugverdiend kunnen worden en er verlies genomen moet worden.

De regelgeving en de al gedane investeringen zorgen ervoor dat het grondbedrijf behoedzaam opereert en niet snel zal overgaan tot nieuwe investeringen (of desinvesteringen). Maar vanuit een breder maatschappelijk perspectief kan het wenselijk zijn om bepaalde ontwikkelingen in de stad te stimuleren of juist af te remmen. Daar waar gewenst pakt het grondbedrijf dan een actievere rol op om zorg te dragen voor een evenwichtige ontwikkeling van de stad.

Actualiteit gemeentelijk grondbeleid

Het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) is voor de grondexploitaties enorm gewijzigd. De gemeente laat uiteraard haar grondexploitaties in de begroting aansluiten bij deze nieuwe regelgeving. Kort gaan we hieronder in op een aantal punten van het BBV die een nadere toelichting behoeven.

Looptijd langer dan tien jaar

De volgende complexen hebben een langere looptijd dan tien jaar. In de indexering is hiermee rekening gehouden door geen opbrengstenindexering na negen jaar te rekenen. Dit is een risico beperkende maatregel. De volgende zes gemeentelijk grondexploitaties hebben een looptijd langer dan tien jaar:

- We zijn in 2009 een realisatie overeenkomst aangegaan met de woningcorporatie Welbions over heel Veldwijk Noord. Er zijn vertragingen in de uitvoering ontstaan, waardoor het de

verwachting is dat de uitvoering van de overeenkomst pas in 2028 gerealiseerd is. We zijn met Welbions in gesprek om het project te verkleinen naar alleen het middendeel van Veldwijk Noord;

- In Dalmeden verkopen we voornamelijk grotere kavels. Het is de verwachting dat er na de gestelde tienjaarstermijn nog steeds vraag is naar deze kavels;
- In de grondexploitatie van Broek Noord gaan we uit van een uitgiftetermijn van 11 jaar. Daarmee wijkt deze grondexploitatie heel licht af van de gestelde tienjaarstermijn en is er geen reden om de termijn aan te passen;
- Bij Broek Oost zijn we, uit risico overwegingen, ervan uitgegaan dat we pas in 2033 de bouwclaim die er ligt, gaan realiseren;
- Hart van Zuid is opgedeeld in diverse deelprojecten. De meeste grondexploitaties vallen ruim binnen de tienjaarstermijn. Uitzonderingen hierop vormen het WTC Businessdistrict (complex 74: fase 2a Industriplein e.o.), waarin de laatste opbrengsten geraamd zijn in 2031 en Woonstad Noord, waarin de laatste opbrengsten geraamd zijn in 2030. Het WTC Businessdistrict is een compacte kantorenlocatie waarvoor de lange looptijd op zich een risico beperkende maatregel is. Woonstad Noord wordt enkele jaren verhuurd en wordt ontwikkeld nadat Langelier Erve en EMGA bebouwd zijn. Hiernaast heeft de gemeentelijke grondexploitatie een langere looptijd. Er wordt een subsidie terugbetaald. De terugbetaling vindt plaats tot en met 2040;
- In de grondexploitatie van Oosterveld gaan we uit van een uitgiftetermijn van 12 jaar. Daarmee wijkt deze grondexploitatie heel licht af van de gestelde tienjaarstermijn en is er geen reden om de termijn aan te passen.

Planresultaten grondexploitaties

Alle gemeentelijke grondexploitaties worden jaarlijks middels de herzieningen vastgesteld door uw gemeenteraad. De laatst vastgestelde herzieningen zijn van juli 2017. Normaal gezien zijn deze herzieningen ook de basis voor de begroting.

De gemeenteraad heeft de parameters begin 2017 al vastgesteld en bij de vaststelling van de parameters is al rekening gehouden met het gewijzigde BBV. Voorgesteld wordt om de overige parameters (dus niet de rente) te handhaven zoals deze destijds zijn vastgesteld. Dat leidt tot de volgende parameters:

Omschrijving	2018	2019	2026
		t/m 2025	ev.
Kostenindexering	2%	2%	2%
Rente	2%	2%	2%
Opbrengstenindex bedrijven	1%	2%	0%
Opbrengstenindex woningbouw	2%	2%	0%
Opbrengstenindex kantoren	1%	2%	0%
Opbrengsten overig	1%	2%	0%

Hieronder staan de resultaten per grondexploitatie:

Omschrijving	Boekwaarde	Eindwaarde	Voorziening	Einde
	31-12-2016	jaarrekening	2017	looptijd
		2016		grex
Verliesgevend				
Woningbouw				
104 Lange Wemen grondexploitatie	586.158	-446.242	428.914	2019
006 't Rot	-7.411.900	-3.413.637	2.913.506	2025
026 M kwadraat	-0	-1.128.170	1.042.255	2021
036 Kristenbos	-0	-155.546	135.412	2024
101 Broek Noord	-10.156.388	-2.237.377	1.872.137	2026
102 Broek Oost	-3.663.788	-466.606	333.232	2034
HART VAN ZUID				
701 Lansinkveld Noord	-10.182.041	-5.761.914	5.116.414	2023
702 Langer Erve	-3.819.116	-2.573.349	2.196.328	2025
703 hoofdinfrastructuur	-225.685	-4.019.543	3.640.623	2022
704 EMGA	-4.037.755	-4.826.354	4.285.664	2023
711 fase 2a Industrieplein e.o.	-5.958.615	-2.065.888	1.475.380	2034
712 Vereenigingsgebouw	-62.820	931.245	-763.945	2027
713 Noordelijke laan HvZ	2.314.072	417.962	-342.874	2027
714 Woonstad Noord	-2.415.857	1.074.695	-881.624	2027
715 Zuidelijke laan HvZ	-124.409	-5.025.778	4.122.888	2027
716 Kanaalzone	-1.338.686	512.776	-455.331	2023
790 Verspreide gronden	-1.881.112	-1.992.718	1.804.866	2022
Bedrijventerrein				
016 Gezondheidspark	-16.410.959	-3.889.032	3.319.251	2025
035 't Oosterveld	-17.203.992	-1.387.958	1.116.284	2028
096 Campus	-17.721.112	-5.790.508	4.845.238	2022
Waardering bedrijventerreinen			1.116.525	
Exploitaties buiten gemeentelijke administratie				
De Veldkamp	-52.656.365	-29.138.689	15.983.066	2029
BBV De veldkamp	0		2.115.068	2029
Businesspark XL	-107.230.603	-36.633.874	5.783.722	2036
Subtotaal verliesgevend	-259.600.974	-108.016.505	61.203.002	
Winstgevend			Contante Waarde	
Woningbouw				
007 VMBO	408.338	86.471	86.471	2017
044 Veldwijk Noord	3.500.371	402.060	317.022	2029
052 Dalmeden	-41.281.137	16.941.600	12.839.615	2031
054 Medaillon	179.545	1.401.120	1.320.306	2020
069 Brouwerijterrein	-0	74.406	72.947	2018
XXX Wijkerslokatie Hemmelhorst	-4.391.320	1.246.462	1.002.484	2028
Bedrijventerrein				
084 Zuidelijke Havenweg	-7.922	387.144	387.144	2017
092 Veldkamptunnel	0	0	0	2017
103 Watertorenpark	1.043.238	249.759	249.759	2017
Subtotaal winstgevend	-40.548.887	20.789.022	16.275.747	

Grondexploitaties die in de bovenstaande tabel bij de boekwaarde een positief bedrag hebben staan, hebben een spaarsaldo. De boekwaarde van de Veldkamp, de Hemmelhorst en Businesspark XL zitten niet in de gemeentelijke administratie. De boekhouding van de Hemmelhorst en de Veldkamp zitten bij de gemeente Borne en Businesspark XL zit bij de Gemeenschappelijke Regeling BXL in de administratie.

De negatieve bedragen op eindwaarde zijn de grondexploitaties met een verlies. We presenteren de verschillende deelcomplexen bij Hart van Zuid, maar we treffen één voorziening voor het gehele project. Vandaar dat sommige winstgevendende deelcomplexen in de bovenstaande tabel toch als verliesgevend wordt gepresenteerd. Voor het verlies treffen we voor ons aandeel op contante waarde een voorziening. Die voorziening komt uit per 1 januari 2018 op € 61,2 miljoen.

Ontwikkeling Reserve Grondexploitaties

Naar verwachting bedraagt de reserve eind 2017 € 1,7 miljoen. Dit bedrag loopt naar verwachting op naar € 3,5 miljoen in 2021. In de tabel hieronder staat de verwachte stand van de reserve in de komende jaren.

Omschrijving	2017	2018	2019	2020	2021
Reserve grondexploitaties	1.734.691	1.499.088	1.697.838	3.301.683	3.536.485

Risico's

De risico's van het grondbedrijf hebben met name betrekking op de vastgestelde grondexploitaties. Voor de risico's van de grondexploitaties geldt dat er een wisselwerking is tussen de herziening van de grondexploitaties en de risico's. Wanneer een risico (financieel) wordt verwerkt in de grondexploitatie vervalt daarmee dat specifieke risico; het wordt dan voorzien. Het geraamde financiële gevolg van het totale risicoprofiel is afgenomen van € 11,0 miljoen naar € 7,7 miljoen bij 90% zekerheid. Deze daling wordt met name veroorzaakt doordat:

De geraamde rente en de geraamde opbrengststijging zijn per 1 januari 2017 vrijwel gelijk, waardoor vertraging geen of weinig financieel gevolg heeft. Hiernaast is de (woning)markt verbeterd. Deze verbetering wordt weerspiegeld in de verkoop van de particuliere bouwkvavels. De grondprijzen zijn voor (bijna) alle woningbouwprojecten gestegen en verkoopplanningen worden gehaald. Deze ontwikkeling is nog niet zichtbaar bij de gronden op de diverse bedrijventerreinen.

In 2016 is de ontvlechting/herijking van de samenwerking met Van Wijnen afgerond. De gevolgen daarvan zijn verwerkt in de diverse grondexploitaties van Hart van Zuid. Dit heeft bijgedragen aan de afname van het financieel gevolg van het totale risicoprofiel.

Als gevolg van het geactualiseerde BBV 2016 is de rente gebaseerd op de feitelijk betaalde en te betalen rente. Op dit moment is de rente laag. Wanneer de rente gaat stijgen zal dit sneller gevolgen hebben voor de uitkomsten van de grondexploitaties. Wanneer hiernaast vertraging van de gronduitgifte optreedt, kan dat grote financiële gevolgen hebben. Het renterisico is daarmee één van de grootste risico's geworden.

Hieronder staan de tien grootste risico's vermeld (tussen haakjes staat vermeld welke invloed het betreffende risico heeft).

1. Businesspark XL: Wanneer het project verslechtert, moet de gemeente voor haar aandeel een hogere voorziening treffen (18%);
2. Algemeen risico; Rente: Wanneer de rente gaat stijgen, verslechtert het resultaat (16%);

3. Algemeen risico; ladder duurzame verstedelijking woningbouw: De gemeente heeft een convenant afgesloten met de provincie over de ladder van duurzame verstedelijking. De gemeente heeft bijna de volledige ruimte in die ladder geprogrammeerd, waardoor er geen flexibiliteit is en er nauwelijks ruimte is voor nieuwe initiatieven. Indien er voor gekozen wordt om flexibiliteit in de woningbouwprogrammering toe te passen, moet er afgewaardeerd worden (10%);
4. Algemeen risico; uitgifteprijs: Wanneer de markt voor grondverkoop verslechtert, komen de uitgifteprijzen onder druk te staan (8%);
5. WTC business district; programma en uitgifteprijs: De markt voor de grondverkoop verslechtert, waardoor de uitgifteprijzen onder druk komen te staan en/of het niet volledig kunnen realiseren van het beoogde programma (6%);
6. Algemeen risico; Dalende verkeerswaarde: De verkeerswaarde van percelen in Materiële Vaste Activa (voorheen NIEGG) daalt naar de agrarische waarde, waardoor er meer voorziening voor deze percelen getroffen moet worden (5%);
7. Lansinkveld Noord; programma en uitgifteprijs: Het geraamde programma kan niet gerealiseerd worden doordat er onvoldoende markt is voor het geraamde volume ofwel het programma levert minder op (5%);
8. Subsietermijnen (Fase 2b Hart van Zuid): De subsietermijnen worden niet gehaald waardoor subsidies niet (geheel) kunnen worden geïnd (4%);
9. Algemeen risico; ladder duurzame verstedelijking bedrijventerreinen: De gemeente heeft afspraken gemaakt met de netwerkstadgemeenten over de Regionale Bedrijventerreinen Programmering Twente 2017-2020. Hieruit blijkt een kleine overprogrammering (3%);
10. Dalmeden: Het uitgeefbaar terrein wordt kleiner waardoor opbrengsten worden misgelopen (3%).

De tien grootste risico's bepalen afgerond 78% van de benodigde weerstandscapaciteit van het grondbedrijf.

6.5 Financiering

Inleiding

De paragraaf financiering beschrijft de beleidsvoornemens ten aanzien van het beheer van de financieringsportefeuille. Vanwege de risico's die ontstaan als een tekort aan liquide middelen optreedt of als overtollige middelen te voortvarend worden uitgezet is de financiering, meer dan andere beleidsterreinen, sterk wettelijk verankerd. Met name de Wet Fido en de uitvoeringsregeling van deze wet (Ruddo) geven de kaders aan waarbinnen gemeenten mogen handelen. Een van de wijzigingen die daarin sinds 2014 van kracht zijn is het verplichte schatkistbankieren: alle tegoeden van decentrale overheden worden automatisch afgeroomd en bij het Rijk belegd. Daarnaast hebben we als gemeente in de Financiële beheersverordening 2014 (art. 10) en in het Treasurybesluit regels met betrekking tot de financieringsfunctie opgesteld. Bij de vernieuwing van het BBV zijn uniforme kengetallen verplicht gesteld. Deze moeten er voor zorgen, dat alle gemeenten bij de waardering van hun financiële positie gebruik maken van kengetallen, die op voorgeschreven wijze zijn berekend. Belanghebbenden kunnen daardoor een objectief beeld krijgen van de toekomstbestendigheid van gemeenten en kunnen gemeenten onderling vergelijken. De rekenregels voor rentetoerekening zijn aangepast. De toepassing daarvan is in een notitie Rente van de commissie BBV vastgelegd.

Wat willen we bereiken

We willen:

- a. over voldoende financiële middelen beschikken om de begrotingstaken binnen de door de raad vastgestelde kaders van de begroting uit te kunnen voeren (aantrekken of uitzetten);
- b. een duurzame toegang tot financiële markten verkrijgen tegen acceptabele condities;
- c. de risico's verbonden aan de treasuryfunctie beheersen (renterisico's, liquiditeitsrisico's en kredietrisico's);

Hoe gaan we dit doen

a. We anticiperen op onze liquiditeitsbehoefte

We stellen prognoses op van onze toekomstige liquiditeitsbehoefte. We houden daarbij rekening met mutaties in de huidige leningenportefeuille en waardeontwikkeling van bestaande activa, de voorgenomen vervangingsinvesteringen en nieuwe investeringen. Door te anticiperen signaleren we vroegtijdig liquiditeitsfluctuaties en kunnen we met inachtneming van de verwachte renteontwikkelingen vroegtijdig keuzes maken. Bij het aantrekken van leningen zorgen we er voor, dat er geen overliquiditeit ontstaat. Door de zeer lage rente op de geldmarkt (transacties korter dan 1 jaar) is het op dit moment aantrekkelijk om kort geld te lenen in de vorm van kasgeldleningen of "rood staan". De mogelijkheid wordt beperkt door de kasgeldlimiet. We maken optimaal gebruik van de mogelijkheden binnen de kasgeldlimiet. Als we de kapitaalmarkt benaderen (transacties langer dan 1 jaar) overwegen we of we dit vroegtijdig doen met uitgestelde stortingsdatum of wachten met afsluiten tot de behoefte zich manifesteert. Vroeg afsluiten geeft rentezekerheid en kan voordelig zijn in een aantrekkende rentemarkt.

b. We kennen de markt en maken gebruik van onze relaties

Gemeenten hebben een laag risicoprofiel voor geldgevers. We moeten er dan wel voor zorgen financieel gezond te blijven en laten zien dat we altijd aan onze betalingsverplichtingen kunnen voldoen. Om de meest acceptabele condities te verkrijgen hebben we toegang tot grote geldverstrekkers, die ons lage risicoprofiel met de juiste condities waarderen. We maken tevens gebruik van tussenpersonen, die nog beter dan wij zelf de marktontwikkelingen en toegang tot de geld- en kapitaalmarkt kennen. Door altijd meervoudige offertes op te vragen verkrijgen we optimale condities.

c. We beperken onze risico's door de volgende beleidsuitgangspunten en maatregelen

- **Bij financieren en deelnemingen beperken we ons tot de publieke taken.**

Dit zijn de taken, die niet alleen voor de maatschappij als geheel of grote groeperingen wenselijk zijn, maar waar de overheid tevens haar rol neemt omdat marktpartijen vanuit zichzelf deze taken niet uitvoeren. Concreet betekent dit dat we geen rol meer willen vervullen in de financiering van derden. Dit heeft zowel betrekking op het actief uitlenen als op het borg staan voor geldleningen bij derden. Er zijn in de meeste gevallen waarborgen gesteld en overeengekomen, waaronder hypothecaire zekerheid op vastgoed.

We lopen ook risico's door het financieren van verbonden partijen en deelneming in andere rechtspersonen. De risico's van verbonden partijen worden toegelicht in de betreffende paragraaf. De risico's op verliezen bij deelnemingen zijn beperkt tot de boekwaarde. Vaak heeft financiering in een ver verleden plaatsgevonden, waardoor de boekwaarde vele malen lager is dan de reële waarde van de deelneming. De hogere marktwaarde biedt beperkte kansen. Waar verhandelbaarheid wel mogelijk is – in 2016 is een deel van de Enexis-portefeuille verkocht – zullen we dit overwegen. Daarbij wordt rekening gehouden met de wens om invloed te blijven uitoefenen op de besluitvorming, aangezien het voornamelijk nutsbedrijven betreft. Daar waar wij een dividend ontvangen bestaat het risico, dat we minder dividend ontvangen dan begroot, waardoor ons resultaat afneemt.

In volgende tabel zijn de deelnemingen opgenomen, die of een meer dan symbolische balanswaarde vertegenwoordigen of een dividendinkomst genereren.

Bedragen in euro

Aandelen van	Aantal aandelen	Boek-waarde aandelen 31-12-2016	Markt-waarde aandelen ¹⁾	Dividend begroot 2018
BNG Bank NV	174.486	436.215	2.300.000	160.000
Enexis NV	213.099	248.619	6.400.000	130.000
Vitens NV	46.329	11.345	2.400.000	125.000
Twence BV ²⁾	105.681	0	15.700.000	140.000
OL Crematoria Twente		0	n.b.	50.000
Stadsbank Oost-Nederland		128.890	n.b.	
Twente Milieu NV		154.285	n.b.	
Totaal ³⁾				605.000

¹⁾ De marktwaarde van aandelen is puur indicatief en niet meer dan een theoretisch concept. Omdat deze aandelen niet vrij verhandelbaar zijn, kan de waarde alleen met vuistregels worden benaderd. Voor Enexis is de marktwaarde afgeleid van de waarderingsopinie die Deloitte jaarlijks opstelt. Voor Twence is deze afgeleid van de intrinsieke waarde van de onderneming en heeft deze geen informatieve waarde i.v.m. toe- of uittreding van partijen eind 2017.

²⁾ Het begrote dividend Twence bedraagt € 622.000. Een forse toename t.o.v. 2017 doordat de bedragen voor de Agenda van Twente vanaf 2018 rechtstreeks aan de gemeenten worden uitgekeerd. Een bedrag van € 482.000 is opgenomen in de afvalbegroting, € 140.000 is de dividendbete in programma 8.

³⁾ De dividendopbrengst wordt nog aangevuld met de borgstellingsprovisie van € 210.000. Het totaal voor programma 8 bedraagt daarmee € 815.000.

- **We stellen een financieringsbehoefte op en analyseren de leningenportefeuille, rekening houdend met de wettelijke normen kasgeldlimiet en renterisiconorm.**

We gaan er vanuit, dat alle bezittingen en vorderingen gedekt moeten zijn met een vorm van financiering. Door de toekomstige uitgaven en inkomsten te voorspellen aan de hand van ons meerjarenperspectief kunnen we bepalen welke (toekomstige) bezittingen nog niet zijn gedekt met bestaand eigen of vreemd vermogen. Dat deel is de financieringsbehoefte.

Bij het invullen van de financieringsbehoefte financieren we tegen zo laag mogelijke kosten met inachtneming van risico's. Kort geld aantrekken levert in 2017 zelfs een rentevergoeding op. Dit maakt dat we optimaal gebruik maken van de kortgeldfaciliteit zo lang deze situatie voortduurt. De mogelijkheid om rood te staan of kasgeld aan te trekken wordt beperkt door de wettelijke bepalingen van de kasgeldlimiet: we mogen op grond van de Wet Fido niet langdurig meer dan 8,5% van onze begrotingsomvang kort financieren. Deze bepaling voorkomt dat nadelige effecten ontstaan als de variabele rente snel stijgt, een kenmerkend risico van de geldmarkt. Met de huidige gunstige rente van kort geld kunnen we een flinke stijging nog opvangen. We volgen de rentemarkt nauwgezet.

Bedragen in euro x 1.000

Kasgeldlimiet		2018	2019	2020	2021
1	Begrotingstotaal	292.147	289.330	292.459	289.804
2	Vastgesteld percentage	8,5%	8,5%	8,5%	8,5%
3	Kasgeldlimiet (1 x 2)	24.832	24.593	24.859	24.633

Als we de kasgeldlimiet langdurig overschrijden gaan we consolideren: omzetten in geldleningen langer dan een jaar. We houden met de duur van nieuwe geldleningen rekening met het aflossingsschema van de bestaande geldleningen. Door te zorgen voor spreiding in aflossen van bestaande leningen voorkomen we dat we in enig jaar een te groot deel van onze schuld opnieuw moeten afsluiten. Dit zou in een periode van hoge rentes kunnen leiden tot een te abrupte stijging van onze structurele rentelasten en daardoor een te zware aanslag vormen op de beschikbare algemene middelen.

De wet Fido heeft hiervoor de renterisiconorm gesteld: we mogen maximaal 20% van het begrotingstotaal per 1/1 van het jaar oversluiten. De prognose is als volgt:

Bedragen in euro x 1.000

Renterisiconorm		2018	2019	2020	2021
1	Begrotingstotaal	292.147	289.330	292.459	289.804
2	Vastgesteld percentage	20%	20%	20%	20%
3	Renterisiconorm (1 x 2)	58.429	57.866	58.492	57.961
4	Herfinanciering bestaande leningen	17.956	17.217	33.455	47.472
5	Ruimte onder de risiconorm (3 - 4)	40.473	40.649	25.037	10.489

- **We speculeren niet**

De gemeente Hengelo heeft geen beleggingen of derivaten uitstaan bij marktpartijen. Doordat de rijksschatkist dagelijks positieve rekeningsaldi afroemt is er geen mogelijkheid meer om uitzettingen op korte termijn te doen.

- **We laten specialisten periodiek onze financieringsstructuur en renterisico beoordelen**

Periodiek laten we een financieringsspecialist mee kijken naar onze financieringsstructuur. Er wordt kritisch gekeken naar het portefeuillerisico en renterisico. Het meest recente onderzoek heeft laten zien dat onze portefeuille er goed uit ziet en dat er geen onbenutte winstkansen zijn. Er zijn aanbevelingen gedaan om vroegtijdig te herfinancieren. Dit is inmiddels gedaan.

Verdere beleidsuitgangspunten

- We passen totaalfinanciering toe**

Bij de financiering van de gemeentelijke activiteiten wordt de gemeente als één geheel beschouwd. We spreken van totaalfinanciering of integrale financiering. Dat houdt in dat bij het bepalen van de financieringsbehoefte alle inkomsten en uitgaven betrokken worden, zowel reguliere activiteiten als projecten. Door totaalfinanciering worden de rentekosten geminimaliseerd. Leningen worden op de meest optimale momenten aangetrokken, rekening houdend met de gemeentelijke rentevisie, de Wet Fido, de kasgeldlimiet en de renterisiconorm.

- We rekenen reële rente toe aan de producten**

We rekenen een reële rente toe aan producten. Concreet betekent dit dat we het gemiddelde van de echte kosten van geld lenen hanteren als basis voor de omslagrente voor de toerekening aan producten. Het omslagrentepercentage mag het werkelijke gemiddelde rentepercentage van financieringscontracten met maximaal 0,5% overstijgen. In het verleden hanteerden we bij voorkeur een meerjarig stabiele omslagrente om de fluctuaties in doorberekende kapitaallasten te voorkomen. Door de relatief goedkope financiering in de laatste jaren is dit niet meer houdbaar en is vanaf 2016 de omslagrente al verlaagd van 4,5% naar 3,75% en nu in 2018 nogmaals naar 2,25%. Het (beoogde) gevolg is dat daardoor in de financieringsfunctie de "doorberekeningswinst" sterk afneemt. Voor de boekwaarde van de gemeentelijke grondcomplexen wordt een rente gehanteerd van 2%. De commissie BBV schrijft een disconteringsvoet voor van 2%. De disconteringsvoet wordt gebruikt om het resultaat op eindwaarde, contant te maken naar heden.

- We volgen de rentemarkt nauwgezet**

We nemen kennis van de ontwikkelingen op de rentemarkt en de rentevisie voor de toekomst. Zo kunnen we op de meest geschikte momenten transacties afsluiten.

Financieringsbehoefte

De financieringsbehoefte loopt sterk op tot en met 2021 om daarna sterk te dalen. De oorzaak is o.a. het sterk teruglopen van aflossingen van bestaande geldleningen vanaf 2022. Naarmate het beeld verder in de toekomst ligt zijn de aannames groter. Voor investeringen vanaf 2021 is een aanname gedaan op basis van het gemiddelde van de voorgaande jaren. Bij de weergave van de financieringsbehoefte in de volgende tabel is al rekening gehouden met 2 geldleningen met uitgestelde storting, die we al eerder hebben afgesloten. Voor de komende jaren is de financieringsbehoefte als volgt (bedragen in miljoen euro):

Bedragen in euro x 1.000

Financieringsbehoefte	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026
Saldo begin jaar	1.964	-31.440	-63.595	-80.123	-77.115	-86.417	-74.505	-62.298	-50.847	-36.734
Cashflow uit exploitatie	7.848	19.500	22.000	24.000	24.240	24.482	24.727	24.975	25.223	25.476
Cashflow uit (des-)investeringen	-17.600	-14.500	-2.500	7.000	-6.900	-6.900	-6.900	-6.900	-6.900	-6.900
Cashflow financieel (leningen)	-23.652	-36.992	-35.079	-26.207	-24.310	-3.252	-3.242	-4.608	-2.543	-12.039
Saldo einde jaar vóór rente	-31.440	-63.432	-79.174	-75.330	-84.085	-72.087	-59.920	-48.831	-35.067	-30.197
Herfinancieringsrente		-163	-949	-1.785	-2.332	-2.418	-2.378	-2.016	-1.667	-1.289
Saldo einde jaar	-31.440	-63.595	-80.123	-77.115	-86.417	-74.505	-62.298	-50.847	-36.734	-31.486

Uit de laatste regel in de tabel blijkt dat er over alle jaren in ieder geval structureel € 30 miljoen financieringsbehoefte is. Op 10 augustus 2017 hebben we daarom opnieuw 2 geldleningen vastgelegd met stortingen in 2018 en 2019 met vervaldata die zo zijn gekozen, dat er geen overfinanciering optreedt en er spreiding aanwezig is in aflossingstijdstippen. Vanaf 2022 loopt de financieringsbehoefte op basis van het nu bekende investeringsvolume weer terug. De kasstromen worden weer positief. Dat betekent, dat we niet gebaat zijn bij het aantrekken van langlopende geldleningen (10 jaar of langer), maar kiezen voor een termijn van 5 of 6 jaren. Omdat het investeringsvolume in latere jaren nog niet bekend is kunnen we nog niet vooruitlopen op de financiering ervan. Het meest wenselijk blijft om daarnaast zoveel mogelijk gebruik te maken van de mogelijkheden om kort geld te lenen. Als we de kasgeldlimiet niet meer dan 2 kwartalen gaan overschrijden, blijven we binnen de door de toezichthouder, de Provincie, bewaakte norm.

Wet Hof

Op 11 december 2013 is de Wet Houdbare Overheidsfinanciën officieel gepubliceerd. Europa eist dat elk land de afspraken rond de beperking van de staatsschuld respecteert en in eigen wetgeving verankert. Dit raakt ook gemeenten, omdat gemeentelijke schulden meetellen in de overheidsschuld van Nederland. Alle gemeenten samen krijgen een plafond voor het totale EMU-tekort van gemeenten in een jaar. Het EMU-saldo is het totaal van uitgaven en inkomsten van de overheid in een jaar, uitgedrukt in bedragen of in een percentage van het Bruto Binnenlands Product (BBP). De norm voor het toegestane tekort is in 2018 0,3% van het BBP.

Als gemeenten allen zouden moeten bijdragen aan de verlaging van de staatsschuld, zouden ze investeringen moeten afstellen of uitstellen en moeten gaan schuiven met de tijdstippen waarop ze grote uitgaven doen of inkomsten ontvangen, b.v. uit de grondexploitaties. Dat is te ingrijpend en is in het baten- en lastenstelsel ook helemaal niet nodig. Daarom wordt afgezien van een individuele gemeentelijke norm en kent het systeem geen sancties voor de individuele gemeenten. Voor gemeenten is het zinvoller om te sturen op sluitende baten en lasten en de hoogte van de netto schuld van de gemeente. In de paragraaf weerstandsvermogen bij financiële kengetallen zijn o.a. de kengetallen solvabiliteitsratio en netto schuldquote opgenomen.

Gemeenten zijn verplicht om de EMU-saldoberekening te publiceren. De staat met de berekening van het EMU-saldo is opgenomen in bijlage 8.3.

Beleid bij verstrekte geldleningen

Ons uitgangspunt is dat we geen bankier willen zijn. We blijven instellingen ondersteunen, maar niet meer door geldleningen ter beschikking te stellen of hiervoor garant te staan. De Wet Fido en de daaraan gekoppelde Ruddo staan slechts een bancaire rol toe wanneer sprake is van een 'maatschappelijk belang'. Verder heeft de gemeente te maken met regelgeving in het kader van staatssteun. Verstrekking of garantie van een lening tegen een relatief lage rente aan een private partij zal door de Europese Commissie al heel gauw worden gezien als ontoelaatbare staatssteun. In dit kader past terughoudendheid.

In 2014 hebben we daarom het Treasurybesluit en de beleidsregels voor verstrekken van geldleningen aangepast en opnieuw vastgesteld. We volgen daarin de verscherpte wetgeving, die ons noodzaakt om een zeer prudent beleid te hanteren bij uitzettingen. We hebben leningen uitstaan bij verenigingen en stichtingen, maar ook woningbouwcorporaties en de hypotheekverstrekking aan ambtenaren. Lopende contracten worden gerespecteerd, maar kunnen niet verlengd of overgesloten worden. Hiermee nemen de risico's af van financiering van taken die niet tot onze kerntaken als overheid behoren. We blijven risico's lopen over leningen aan verenigingen en stichtingen, die in het verleden zijn afgesloten.

- **Leningen aan woningbouwcorporatie Welbions**

We verstrekken geen geldleningen meer ten behoeve van de woningbouw. De reeds afgesloten leningen kunnen ongewijzigd 'uitlopen'. De leningenportefeuille uitgeleend geld neemt door aflossingen van Welbions jaarlijks af. De woningbouwcorporatie kan haar financiering nu zonder directe bemoeienis van de gemeente realiseren. De beleidswijziging brengt (beperkte) financiële gevolgen met zich mee, waarmee in de meerjarenbegroting rekening is gehouden.

- **Verstrekking van geldleningen aan overige instellingen**

We verstrekken in principe geen geldleningen meer. Wel is de deur op een kier gezet voor sportverenigingen die een beroep doen op het waarborgfonds voor de sport. Deze instelling wil onder voorwaarden wel 50% van het te financieren bedrag garanderen, maar zal dat slechts doen indien de gemeente meedoet voor de resterende 50%. Uitgangspunt blijft dat een vereniging of stichting zonder de lening in haar voortbestaan zou worden bedreigd en dat de totale financiële huishouding van de aanvrager rente en aflossing mogelijk maakt, zodat het risico voor de gemeente beperkt en aanvaardbaar is.

Inzicht in rentelasten, renteresultaat en wijze van toerekenen van rente

De volgende tabel geeft voor het begrotingsjaar 2018 aan hoe vanuit rentelasten, rentebaten en rentetoerekening het renteresultaat tot stand komt.

Omschrijving	Bedrag
a. De externe rentelasten over de korte en lange financiering	23.796.000
b. De externe rentebaten over de korte en lange financiering	-17.238.000
Saldo externe rentelasten en rentebaten	6.558.000
c1. De rente die aan de grondexploitatie moet worden doorberekend	-3.522.000
c2. De rente van projectfinanciering die aan het betreffende taakveld moet worden toegerekend	0
c3. De rentebaat van doorverstrekte leningen indien daar een specifieke lening voor is aangetrokken (= projectfinanciering), die aan het betreffende taakveld moet worden toegerekend	1.883.000
Aan taakvelden toe te rekenen externe rente	4.919.000
d1. Rente over eigen vermogen	0
d2. Rente over voorzieningen	0
Totaal aan taakvelden toe te rekenen rente	4.919.000
e. De aan taakvelden toegerekende rente (renteomslag)	-5.483.000
f. Renteresultaat op het taakveld Treasury ¹⁾	-564.000

1) Als we de werkelijk toegerekende rente uit bovenstaand overzicht delen door het totaal aan investeringen per 1 januari 2018 dan komen we op een omslagpercentage van 2,10%. Dit percentage is afgerond naar 2,25%. De afwijking mag maximaal 0,5% zijn en valt binnen deze marge.

6.6 Verbonden partijen

Inleiding

Voor de uitvoering van taken doet de gemeente steeds vaker een beroep op andere organisaties. Als we taken hebben uitbesteed aan een organisatie, waarin we een bestuurlijk én financieel belang hebben is deze partij een verbonden partij. We zitten dan in het bestuur van deze organisatie of hebben stemrecht in de ledenvergadering/aandeelhoudersvergadering én lijden verlies als de organisatie failliet gaat of ons kan aanspreken als ze haar verplichtingen niet kan nakomen. De beleidskaders rondom verbonden partijen liggen vast in de nota "Beleidskader Verbonden Partijen Hengelo 2013", hierna Beleidskader genoemd.

De vernieuwing van het BBV beoogt het inzicht te vergroten in de risico's van verbonden partijen en de wijze waarop ze bijdragen aan de output of de doelstellingen van de gemeente. Voor een betere beoordeling van de bijdrage van de verbonden partij aan de doelstellingen van de gemeente komt de beschrijving van deze bijdrage in de betreffende programma's beter tot zijn recht. Deze paragraaf blijft dan beperkt tot de visie en beleidsvoornemens en een totaalbeeld van verbonden partijen in een samenvattende lijst.

Beleidskaders, visie en beleidsvoornemens

In het Beleidskader is de visie op verbonden partijen uitgebreid weergegeven. We volstaan hier met de hoofdlijn van het beleid. Aan de basis staat, dat we alleen samenwerken met verbonden partijen als dit het geëigende middel is om onze beleidsdoelstellingen te realiseren. Randvoorwaarde is, dat we het zo organiseren, dat de democratische controle op de uitvoering door de gemeenteraad optimaal is.

De samenwerking met verbonden partijen kent twee invalshoeken:

- De bijdrage van de verbonden partij aan de doelstellingen van de gemeente (nut);
- Het risico dat de gemeente loopt door de deelname, met name financieel, maar ook bestuurlijk.

Het financiële risico is het risico, dat de gemeente loopt als de verbonden partij failliet gaat of aanspraak maakt op niet begrote bijdragen van de gemeente. Bestuurlijke risico's treden op als de gemeente aangesproken kan worden op haar bestuurlijke rol in de verbonden partij.

Deze invalshoeken moeten in balans zijn. Daarmee wordt bedoeld, dat we een groter risico alleen kunnen accepteren als de bijdrage aan de doelstellingen eveneens groot is. Daaruit volgt ook dat we activiteiten, uitgevoerd door partijen die marginaal bijdragen aan onze doelstellingen maar wel een groot financieel risico opleveren, beter anders kunnen organiseren. We willen een methodiek toepassen waarin de begrippen "nut" en "risico" vanuit een duidelijk kader objectief worden bepaald. Dit zal het komende jaar verder worden ontwikkeld.

Bijdrage van verbonden partijen aan gemeentelijke doelstellingen

Het gewijzigde Besluit Begroting en Verantwoording beoogt het inzicht van raadsleden op nut en risico van de verbonden partijen te vergroten. Dat inzicht ontstaat als in de programma's het samenwerken met de verbonden partij en de bijdrage aan de programmadoelstellingen wordt toegelicht. In deze paragraaf beperken we ons tot het benoemen van het openbaar belang dat wordt gediend en benoemen we het programma waarin de relatie met doelstellingen moet worden gelegd. We zijn in deze opzet nog niet volledig geslaagd en zullen dat aspect door ontwikkelen.

Risicomanagement bij de verbonden partijen

De risicobeoordeling van verbonden partijen wordt nu nog gedaan op basis van een beoordeling van de jaarstukken en begrotingen van deze partijen. Daarmee oordelen we met algemeen aanvaarde

normen over in rapportages zichtbare grootheden zoals bijvoorbeeld weerstandsvermogen, schuldpositie en resultaten in de meerjarenbegroting. Elke verbonden partij kent zelf veel beter de risico's die succes bedreigen. Enkele partijen hebben zelf al een objectieve risicoanalyse ontwikkeld en rapporteren daarover in de eigen begroting en jaarstukken. Anderen moeten hier nog een slag maken. We gaan daarom de verbinding zoeken om te komen tot afspraken over risicoanalyse, risicobeoordeling, risicorapportage en opname van de uitkomsten van het risicobeheer in het accountantsrapport van de verbonden partij. Van belang is daarbij om te kunnen steunen op onafhankelijke waarnemingen in het proces van risicomangement. Grotere verbonden partijen kunnen dit zelf organiseren, kleinere hebben wellicht ondersteuning nodig vanuit de deskundigheid van de gemeentelijke interne controle. Pas als we het objectieve kader om de risico's te kunnen kwantificeren hebben ontwikkeld zullen we uitspraken doen over de classificering van de risico's van de verbonden partijen.

Ontwikkelingen bestaande verbonden partijen

SWB Midden-Twente

Vanaf 2017 is de uitvoering van het gemeentelijke deel van het beheer van de openbare ruimte van Hengelo en Hof van Twente overgedragen aan SWB Midden-Twente. Deze taken vormen een zelfstandig bedrijfsonderdeel onder de naam Gildebor. Het bedrijfsplan 2017 vormt de basis voor de zeer grofmazige begroting 2018.

Twentebedrijf

Op 27 oktober 2016 heeft het algemeen bestuur besloten voorlopig geen taken te gaan vervullen. Twentebedrijf heeft de begrotingen 2017 en 2018 op nul gesteld. De middelen voor SSNT, die in 2017 de begroting van Twentebedrijf vormden, zijn weer opgenomen in de begroting van de Regio Twente. Bij deze route wordt de gemeenschappelijke regeling (vooralnog) in stand gelaten.

Euregio

De Euregio is in 2016 omgevormd van een e.V. (Deutscher Verein) naar een openbaar lichaam naar Nederlands-Duits recht volgens het verdrag van Anholt. De Verein is vervolgens geliquideerd (d.v.i.l.). De nieuwe rechtspersoon volgt niet het Nederlandse Besluit Begroting en Verantwoording (BBV), maar de Duitse variant "Neue kommunale Finanzmanagement für Gemeinden".

Twence

In december 2017, na het schrijven van deze paragraaf, nemen de gezamenlijke aandeelhouders van Twence een besluit over de toetreding van de gemeente Münster als aandeelhouder en de kaders voor een eventuele uittreding van bestaande aandeelhouders.

Vitens

De provincie Overijssel is voornemens om gemeenten in de gelegenheid te stellen om aandelen in Vitens NV over te dragen. Bij een eventuele overdracht blijft het publieke belang goed geborgd, verzilveren we de stille reserve (marktwaaarde is veel hoger dan de boekwaarde), maar moeten we de dividenden structureel naar beneden bijstellen. Bij het opstellen van de begroting is nog niet besloten over verkoop.

Warmtenetwerkbedrijf Hengelo en Warmtebedrijf Hengelo

Per 1 juli 2016 zijn Warmtenetwerk Hengelo BV en Warmtebedrijf Hengelo BV opgericht. Deze twee bedrijven nemen de taken van het gemeentelijke Warmtenet Hengelo BV i.o. over.

Warmtenetwerk Hengelo BV zal alle transportactiviteiten middels het hoofdtransportnet gaan uitvoeren en Warmtebedrijf Hengelo BV treedt op als energieproducent en leverancier aan de eindgebruikers. Zij zijn formeel met deze activiteit gestart met ingang van 31 maart 2017. Op dit datum zijn alle leveringsactiviteiten van de gemeente overgedragen aan Warmtebedrijf Hengelo BV.

De belangrijkste activiteit van Warmtenetwerk Hengelo BV is de aanleg van de backbone. Dit is het hoofdtransportnet dat de warmte vanaf AkzoNobel transporteert. De aanleg hiervan is in 2016 gestart en is in volle gang. Het eerste deel is inmiddels gereed waarmee het zuidelijk deel van duurzame warmte is voorzien. Het noordelijk deel zal naar verwachting medio 2018 gereed zijn. Na aanleg van de backbone zal Warmtenetwerk Hengelo BV zich vooral nog bezig houden met het transport van de warmte naar de overnamepunten van Warmtebedrijf Hengelo BV.

Lijst van verbonden partijen

Van alle verbonden partijen vermelden we een aantal kerngegevens, waarvan de informatieve waarde en de onderverdeling in categorieën verbonden partijen zoals in het BBV is bepaald. Voor de overzichtelijkheid en leesbaarheid van de tabellen splitsen we de tekstuele gegevens en de cijfermatige gegevens.

Toelichting gegevens

- Als de geprognosticeerde balans van de verbonden partij beschikbaar is zijn we hier vanuit gegaan.
- Waar deze niet opgenomen is hebben we getallen herleid vanuit de jaarstukken 2016 en de resultatenprognose 2017 en 2018, waarbij:
 - o eigen vermogen gelijk is gesteld aan EV jaarstukken 2016 + begrote resultaten 2017 en 2018 als deze bekend gemaakt zijn.
 - o vreemd vermogen gelijk is gesteld aan VV jaarstukken 2016 en constant gehouden als geen mutaties bekend gemaakt zijn.
 - o financieel belang is het ter beschikking gestelde bedrag dat we verliezen als de verbonden partij failliet gaat of in liquidatie zou geraken en/of het bedrag waarvoor aansprakelijkheid bestaat als de verbonden partij haar verplichtingen niet nakomt; dit is de boekwaarde op onze balans voor de deelneming, verhoogd met:
 - voor G.R.'s: ons aandeel in de schuldpositie minus liquidatiewaarde activa (gesteld op 50% boekwaarde);
 - voor N.V.'s, B.V.'s: tenminste het door ons ingebracht kapitaal en risicovolle verstrekte leningen of garanties; indien hoger: de waarde van de aandelen (o.b.v. aandeel EV);
 - o De risico's waar geen specifieke maatregelen tegenover staan zijn de door de verbonden partij totaal gekwantificeerde risico's, deels of geheel afgedekt door hun weerstandsvermogen;

1. Gemeenschappelijke regelingen

Naam verbonden partij	Openbaar belang dat gediend wordt	Bestuurlijk belang	Beleid in programma
Regio Twente	Gemeentelijke beleidsvoering van o.a. GGD, recreatie en toerisme, economie en arbeidsmarkt	Deelname algemeen bestuur en afstemmingsberaden	1,2,3,7
Bedrijfsvoeringsorganisatie Twentebedrijf	Gemeentelijke bedrijfsvoering en administratieve taken (activiteiten voorlopig opgeschort)	Deelname algemeen bestuur	-
Veiligheidsregio Twente	(Voorbereiding op) bestrijding van rampen en incidenten, w.o. brandweer	Deelname algemeen en dagelijks bestuur	7
Euregio (Openb. Lichaam volgens NL-Duits recht, volgt niet BBV)	Belangenbehartiging gemeenten NL-Duitse grensstreek	Deelname algemeen bestuur en Euregioraad	7
Sociaal Werkleerbedrijf Midden	Ondersteuning mensen met afstand	Deelname algemeen en dagelijks	1

Naam verbonden partij	Openbaar belang dat gediend wordt	Bestuurlijk belang	Beleid in programma
Twente (SWB)	tot de arbeidsmarkt/WSW en samenwerking beheer en onderhoud openbare ruimte	bestuur	
Stadsbank Oost Nederland	Hulpverlening aan mensen met financiële problemen en schulden	Deelname algemeen en dagelijks bestuur	1
Crematoria Twente	Lijkbezorging met inachtneming van wettelijke voorschriften	Deelname dagelijks bestuur	8
Regionaal Bedrijventerrein Twente	Regionale afstemming en ontwikkeling XL-businesspark	Deelname algemeen en dagelijks bestuur	8
Gemeentelijk Belasting kantoor (GBT)	Gemeentelijke heffing en invordering lokale belastingen	Deelname algemeen en dagelijks bestuur	8
Gemeenschappelijke regeling samenwerking sociale zaken Borne, Haaksbergen en Hengelo (Hengelo Centrumgemeente)	Schaal- en kwaliteitsvoordelen behalen en kwetsbaarheidsbeperking van aangesloten gemeenten op het gebied van sociale zaken	Verantwoordelijkheid gemeentebestuur Hengelo, inbreng deelnemende gemeenten via portefeuillehoudersoverleg	1
Centrumgemeenteregeling samenwerking ICT Hengelo (Hengelo Centrumgemeente)	Schaal- en kwaliteitsvoordelen behalen en kwetsbaarheidsbeperking van aangesloten gemeenten op ICT-gebied	Verantwoordelijkheid gemeentebestuur Hengelo, inbreng deelnemende gemeenten via portefeuillehoudersoverleg	7

Bedragen in euro x 1.000

Naam verbonden partij	Omvang financieel belang 1-1-2018	Omvang financieel belang 31-12-2018	Financiële bijdrage 2018	Eigen vermogen 1-1-2018	Eigen vermogen 31-12-2018	Vreemd vermogen 1-1-2018	Vreemd vermogen 31-12-2018	Resultaat VP 2018	Risico's (geen spec. maatregelen)	Aandeel belang
Regio Twente	568	380	3.944	3.972	6.749	12.788	12.656	0	2.747	12,9%
Bedrijfsvoeringsorganisatie Twentebedrijf	0	0	0	0	0	0	0	0	0	12,9%
Veiligheidsregio Twente	3.920	3.811	5.728	118	157	56.652	55.125	0	4.182	13,9%
Euregio (Openb. Lichaam volgens NL-Duits recht, volgt niet BBV)	0	0	24	1.120	n.b.	n.b.	n.b.	49	n.b.	n.b.
Sociaal Werkleerbedrijf Midden Twente (SWB) ¹⁾	88	257	27.776	5.057	4.559	5.316	5.316	-498	n.b.	67,8%
Stadsbank Oost Nederland	882	882	712	1.538	1.541	18.795	18.795	2	n.b.	8,7%
Crematoria Twente	0	0	0	1.591	1.591	0	0	359	n.b.	16,4%
Regionaal Bedrijventerrein Twente ²⁾	13.213	13.215	0	-47	-66	114.848	114.848	-19	11.800	23,0%
Gemeentelijk Belastingkantoor Twente (GBT)	354	352	1.578	601	661	4.840	4.883	61	1.059	16,7%

- 1) De financiële bijdrage aan SWB is incl. € 12.056.948 rijksmiddelen, die we rechtstreeks doorbetalen. Door het grote aandeel van onze gemeente in deze GR heeft een daling van het eigen vermogen en naar rato toename van het aandeel vreemd vermogen een relatief groot effect op de omvang van ons financiële belang.
- 2) Het verwachte tekort van Regionaal Bedrijventerrein Twente van 24,7 miljoen is volledig voorzien. Een negatief resultaat van € 36,5 miljoen is het meest negatieve scenario in de berekende bandbreedte van resultaatverwachting. € 11.800 is het maximaal mogelijke extra verlies dat in dat geval zou ontstaan.

Naam verbonden partij	Omvang financieel belang 1-1-2018	Omvang financieel belang 31-12-2018	Financiële bijdrage 2018	Eigen vermogen 1-1-2018	Eigen vermogen 31-12-2018	Vreemd vermogen 1-1-2018	Vreemd vermogen 31-12-2018	Resultaat VP 2018	Risico's (geen spec. maatregelen)
Gemeenschappelijke regeling samenwerking sociale zaken Borne, Haaksbergen en Hengelo (Hengelo Centrumgemeente)	n.v.t								
Centrumgemeenteregeling samenwerking ICT Hengelo (Hengelo Centrumgemeente)	n.v.t								

2. Vennootschappen en corporaties

Naam verbonden partij	Openbaar belang dat gediend wordt	Bestuurlijk belang	Beleid in programma
Twente Milieu NV	Aandeelhouder	Gezamenlijke efficiënte duurzame afvalinzameling	6
Twence Holding BV	Aandeelhouder	Milieuverantwoordelijke afvalverwerking en kenniscentrum CO2-neutraliteit	6
Bank Nederlandse Gemeenten (gegevens 2016)	Aandeelhouder	Financiering publieke sector: laag houden kosten maatschappelijke voorzieningen	8
Vitens NV (gegevens 2016)	Aandeelhouder	Beschikbaarheid van drinkwater van hoge kwaliteit	8
Enexis NV	Aandeelhouder	Beschikbaarheid van het energienet, duurzame energiesystemen en energietransport	8
CBL Vennootschap BV (in USD * 1000)	Aandeelhouder	Afhandeling rechten en plichten n.a.v. verkoop Essent	8
Vordering op Enexis BV	Aandeelhouder	Afhandeling rechten en plichten n.a.v. verkoop Essent	8
Verkoop Vennootschap BV	Aandeelhouder	Afhandeling rechten en plichten n.a.v. verkoop Essent	8
CSV Amsterdam B.V.	Aandeelhouder	Afhandeling rechten en plichten n.a.v. verkoop Essent en Attero	8
Publiek Belang Electriciteitsproductie BV	Aandeelhouder	Afhandeling rechten en plichten n.a.v. verkoop Essent	8
Warmtenetwerk Hengelo BV	Aandeelhouder	Duurzame energieproductie	6
Warmtebedrijf Hengelo BV	Aandeelhouder	Duurzame energieleverantie	6

Bedragen in euro x 1.000

Naam verbonden partij	Omvang financieel belang 1-1-2018	Omvang financieel belang 31-12-2018	Eigen vermogen 1-1-2018	Eigen vermogen 31-12-2018	Vreemd vermogen 1-1-2018	Vreemd vermogen 31-12-2018	Resultaat 2018	Risico's (geen spec. maatregelen)	% belang in organisatie
Twente Milieu NV	1.817	1.818	8.979	8.983	21.784	21.784	4	n.b.	20,2%
Twence Holding BV	15.986	16.048	128.574	129.076	16.135	16.135	8.000	n.b.	12,4%
Bank Nederlandse Gemeenten (gegevens 2016)	14.055	14.055	4.486.000	4.486.000	149.514.000	149.514.000	n.b.	n.b.	0,3%
Vitens NV (gegevens 2016)	4.221	4.216	526.300	525.700	1.223.800	1.233.900	13.000	n.b.	0,8%
Enexis NV	2.756	2.830	3.704.000	3.804.000	3.418.000	n.b.	200.000	5	0,07%
CBL Vennootschap BV (in USD * 1000)	0	0	120	70	0	0	-50	0	0,2%
Vordering op Enexis BV	0	0	35	28	356.260	356.260	-7	20	0,2%
Verkoop Vennootschap BV	0	0	100	60	0	0	-40	20	0,2%
CSV Amsterdam B.V.	2	1	800	600	0	0	-200	n.b.	0,2%
Publiek Belang Electriciteitsproductie	3	3	1.620	1.600	0	0	-20	20	0,2%
Warmtenetwerk Hengelo BV	1.040	1.040	n.b.	n.b.	n.b.	n.b.	n.b.	1.040	5,0%
Warmtebedrijf Hengelo BV	1.040	1.040	n.b.	n.b.	n.b.	n.b.	n.b.	1.040	5,0%

3. Stichtingen en verenigingen

Bij de volgende verenigingen is in strikte zin geen sprake van een verbonden partij, omdat er geen sprake is van een financiële impact bij faillissement of aansprakelijkheid door garantstelling.

Naam verbonden partij	Openbaar belang dat gediend wordt	Bestuurlijk belang	Beleid in programma
Vereniging Nederlandse Gemeenten	Lid van de vereniging	Krachtiger lokale overheid door samenwerking en belangenbehartiging	7
Vereniging van Gemeenten Aandeelhouders Noord Nederland	Lid van de vereniging	Belangenbehartiging gemeenten in deelnemingen, w.o. Enexis NV en maatschappijen inzake verkoop Essent	8

Bedragen in euro x 1.000

Naam verbonden partij	Omvang financieel belang 1-1-2018	Omvang financieel belang 31-12-2018	Financiële bijdrage	Eigen vermogen 1-1-2018	Eigen vermogen 31-12-2018	Vreemd vermogen 1-1-2018	Vreemd vermogen 31-12-2018	Resultaat 2018	Risico's (geen spec. maatregelen)
VNG, Vereniging Nederlandse Gemeenten ¹⁾	n.v.t	n.v.t	306	64.548	64.548	81.229	81.229	0	n.b.
Vereniging aandeelhouders Essent Noord Nederland	n.v.t								

¹⁾ De Financiële bijdrage VNG wordt in 2018 verhoogd met een verplichte bijdrage van 2,53 per inwoner voor het fonds GGU, Gezamenlijke Gemeentelijke Uitvoering. Deze bijdrage ontving de VNG tot en met 2017 rechtstreeks uit het gemeentefonds. Het gemeentefonds keert deze bedragen nu aan de gemeenten uit.

In bijlage 8.5 is een overzicht opgenomen van de vertegenwoordiging namens onze gemeente bij de verbonden partijen.

In de paragraaf financiering is een overzicht van de deelnemingen opgenomen.

6.7 Bedrijfsvoering

6.7.1 Organisatie

De ambtelijke organisatie van de gemeente Hengelo is continu in beweging.

Maatschappelijke ontwikkelingen en ingrijpende veranderingen in wet- en regelgeving zijn van grote invloed op ons werk; op wat we doen, hoe we dit doen en met wie we dit doen.

Daarnaast vragen onze eigen ambities en het streven naar optimale dienstverlening om een duidelijke focus op onze doelen en op een excellente taakuitvoering. Complexe samenwerkingsvormen (zowel lokaal als regionaal) vergen andere sturing en flexibele inzet van mensen en middelen.

Verandering is de continue factor. Onze opgave is om als organisatie zo wendbaar te zijn dat we op ontwikkelingen snel en adequaat kunnen reageren. Onze organisatie, en daarmee onze medewerkers, moeten toekomstbestendig zijn. De vraag is, of onze huidige denkpatronen, structuren, organisatieprincipes en oplossingsrichtingen hiervoor toereikend zijn. Om in de complexe, turbulente werkelijkheid staande te kunnen blijven is er innovatie en creativiteit nodig in de organisatie. Dit zit niet in structuren of systemen maar in de collectieve kracht van mensen.

Wij hanteren drie kernwaarden als leidraad voor onze houding en onze manier van werken:

- De logica van de Hengeloër als uitgangspunt nemen;
- Lef hebben, daar hoort keuzes maken bij, daadkracht tonen;
- Dingen voltooien, door goed samen te werken.

Deze kernwaarden geven richting aan de manier waarop we de doorontwikkeling van onze organisatie vormgeven. Er vinden ontwikkelingen plaats in alle domeinen, zoals de transformatie binnen het sociaal domein, invoering van de Omgevingswet, visie op dienstverlening, etc.

Doelen

Bereiken?	Doen?
Een resultaatgerichte, effectieve en efficiënte organisatie	Scherpe focus op de te bereiken resultaten vanuit de logica van de Hengeloër. Optimaliseren van de bedrijfsvoering en concern control. Door het innoveren van werkprocessen onder meer met behulp van informatietechnologie en het op grotere schaal gebruik maken van mobiele apparaten kan efficiënter worden gewerkt en de dienstverlening verder worden verbeterd.
Een flexibele organisatie met een grote mate van samenwerking, mobiliteit, creativiteit en innovatie	Het aanpassen van onze organisatie aan alle veranderende eisen en omstandigheden is een continu proces. Enkele belangrijke ontwikkelingen in 2018 e.v.: <u>Dienstverlening</u> : heroriëntatie op ons dienstverleningsconcept vanuit de logica van de Hengeloër. Dit krijgt uitwerking op de thema's Houding & Gedrag, Fysiek, Organisatie & Processen en Informatie. <u>Sociaal</u> : vanuit de transities in het sociaal domein is de fase van transformatie ontstaan. Dit betekent écht anders samenwerken met partners en burgers, meer vernieuwen en keuzes maken met lef. <u>Fysieke keten</u> : de veranderende omgeving vraagt om een open houding, gericht op samenwerking intern en extern. Denken in mogelijkheden, handelen met lef vanuit vertrouwen en rugdekking.

6.7.2 Personeel

Veranderingen in de organisatie en de wijze waarop het personeelsbeleid wordt vormgegeven en uitgevoerd, moeten goed op elkaar aansluiten. Een modern personeelsbeleid dat aansluit bij de wensen van werknemers en de organisatiedoelstellingen is een voorwaarde voor goed en aantrekkelijk werkgeverschap en een goed presterende organisatie.

Goed werkgeverschap gaat om meer dan het optimaal benutten en inzetten van de aanwezige competenties en kwaliteiten van medewerkers. Het moet uitnodigen tot ontwikkelen en leren, tot veranderen en verbreden van de inzetbaarheid. Dat laatste is juist in tijden van ontgroening en vergrijzing in combinatie met de te verwachten krapte op de arbeidsmarkt van groot belang.

Voor de kernwaarde 'werken met lef' is persoonlijk leiderschap (werken vanuit de eigen passies, talenten en kracht) een belangrijk richtinggevend principe dat bijdraagt aan motivatie, effectiviteit en innovatie.

Binnen het samenwerkingsproject 'Twentse Kracht' zetten we regionaal in op het gezamenlijk zijn van één aantrekkelijke Twentse Werkgever met een interne arbeidsmarkt zonder belemmeringen. Inmiddels is besloten deelname aan dit samenwerkingsverband te continueren.

Doelen

Bereiken?	Doen?
Modern en aantrekkelijk werkgeverschap	Zorgdragen voor een prettig werkklimaat, ruime ontwikkelmogelijkheden voor medewerkers en aandacht voor talentontwikkeling.
Sociale werkgever die haar maatschappelijke verantwoordelijkheid neemt	Invulling geven aan beleid om in het kader van de Participatiewet extra banen te creëren voor mensen met een arbeidsbeperking.
Vergroten leervermogen en verbreden inzetbaarheid	Diverse activiteiten en programma's binnen de Twentse School.
Vergroten van mobiliteit	Stimulerende maatregelen en adequate begeleiding vanuit het Hengelose Ontwikkel Plein, waar mogelijk in regionaal verband met aandacht voor de rol van leidinggevendenden hierin.
Duurzame inzetbaarheid oudere medewerkers	Mogelijkheden nieuw generatiepact onderzoeken en indien wenselijk/haalbaar invoeren.
Instroom jongeren ter bestrijding van ontgroening/vergrijzing	Mogelijkheden nieuw generatiepact onderzoeken en indien wenselijk/haalbaar invoeren.
Medewerkers die goed toegerust zijn om binnen veranderende werkprocessen en met vernieuwende ICT-technologie te functioneren	Bij het implementeren van nieuwe technologieën en systemen en bij het aanpassen van werkprocessen is veel aandacht voor betrokkenheid en training van medewerkers.
Optimaal benutten van talenten en het stimuleren van persoonlijk leiderschap	Bewustwording van het belang van persoonlijk leiderschap in de organisatie vergroten en hiervoor activiteiten ontwikkelen.
Leiderschapsontwikkeling	Organiseren van een programma m.b.t. leiderschapsontwikkeling en instrumenten ontwikkelen ter ondersteuning van leidinggevendenden.

Integriteitsbewustzijn bevorderen	Het ontwikkelen van activiteiten met als doel het integriteitsbewustzijn en integer handelen te bevorderen.
Goede arbeidsomstandigheden (veiligheid, gezondheid en welzijn)	Onderhouden van maatregelen gericht op fysiek en mentaal gezonde medewerkers waaronder extra aandacht voor agressie en geweld.
Een verlaging van het ziekteverzuim naar maximaal 4,5%.	Blijvend aandacht voor de eigen regierol van leidinggevenden bij (langdurig) verzuim.

6.7.3 Arbeidsvoorwaarden

Goede, moderne arbeidsvoorwaarden zijn onderdeel van aantrekkelijk werkgeverschap. Individuele keuzemogelijkheden van werknemers worden groter waardoor beter kan worden ingespeeld op de persoonlijke behoefte van medewerkers.

In 2016/2017 zijn ten gevolge van de vorige CAO grote wijzigingen doorgevoerd in de arbeidsvoorwaardenregeling die bijdragen aan modernisering en vereenvoudiging ervan. Voorbeelden hiervan zijn een nieuwe werktijdenregeling, een nieuw beloningshoofdstuk, de invoering van het generatiepact en invoering van het Individueel Keuzebudget (IKB).

In de loop van 2017 wordt gekeken naar aanpassing van het IKB en een eventueel vervolg van het generatiepact. Beide regelingen worden dan mogelijk in (de loop van) 2018 ingevoerd.

Een ander belangrijk thema voor 2018 wordt gevormd door de wet normalisering rechtspositie ambtenaren. Deze wet heeft tot doel om de rechtspositie van ambtenaren en werknemers zoveel mogelijk gelijk te trekken. Ten gevolge van deze wet zullen onder andere de aanstellingen van ambtenaren wijzigen, is een ander ontslagstelsel van toepassing en wijzigt de totstandkoming van collectieve arbeidsvoorwaarden.

Bereiken?	Doen?
Passende arbeidsvoorwaarden met individuele keuzemogelijkheden	Onderhandelen in GO over aanpassing IKB
Vorbereiding op wet normalisering rechtspositie ambtenaren per 1/1/2020	Maken plan van aanpak invoering WNRA

6.7.4 Informatievoorziening /-technologie

De organisatie blijft sterk inzetten op het verhogen van de efficiency van de bedrijfsvoering. We zetten actief in op samenwerking met andere gemeenten in de regio op het terrein van ICT. Uitgangspunt blijft dat we een goede dienstverlening willen bieden aan onze burgers. Het belang van ICT als middel om dit te bereiken neemt nog steeds toe.

Bereiken?	Doen?
Dienstverlening aansluiten op de digitale agenda 2017 en 2020: realiseren van een verbeterde interne/ externe (elektronische) dienstverlening.	Het Programma "(digitale) Dienstverlening" zal in 2017 en 2018 een steeds prominentere plaats in onze organisatie gaan innemen. Eind 2016 en begin 2017 lag de nadruk vanuit het programma nog op bewustwording. Na de zomer van 2017 ligt de nadruk op het implementeren van innovaties en verbeteringen op basis van de 5 formules: Flitsformule, Wegwijsformule, Cocreatieformule, Handhaafformule en Beheerformule. Dit gaan we doen door voor de producten klantreizen uit te voeren, zodat medewerkers van "buiten naar binnen" naar hun producten gaan kijken.

	Naast de specifieke verbeteringen voor producten, worden vanuit het programma ook algemene verbeteringen gerealiseerd. Hierbij kan gedacht worden aan het toepassen van nieuwe communicatietechnologieën en de daaraan gekoppelde dienstverleningsafspraken. Ook gaan we het digitaal aanbieden van informatie over producten, aangevraagde producten, persoonlijke gegevens, enzovoort via één of meerdere portalen (incl. de benodigde aansluiting op landelijke inlogmechanismen) ontsluiten. Tenslotte willen we in 2017/2018 een nieuw project starten dat we volledig op basis van de nieuwe inzichten van de Cocreatieformule willen uitvoeren. Tenslotte besteden we ook aandacht aan de positionering van het klantcontactcentrum (KCC) en de daaruit voortvloeiende informatiebehoefte en de realisatie daarvan.
Innovatie in bedrijfsvoering: Implementeren van efficiënte processen door innovatieve technologieën	De positionering van het centrale zaakstelsel verder uitbreiden door de implementatie van de Zaak-DMS-service (standaard koppelveld) tussen het Zaakstelsel en de backoffice systemen voor sociale zaken. Daarmee kan efficiencywinst worden behaald. De formulieren in het digitale loket worden aangesloten op het zaakstelsel. Een efficiëncyslag kan worden verkregen door meer gebruik te maken van mobiele apparaten "in het veld". Na de implementatie (najaar 2017) van mobile device management (MDM), worden diverse projecten opgestart om medewerkers te ondersteunen met het meer en meer buiten de fysieke kantoorruimten te kunnen werken. Mobiele apparaten en de apps worden centraal beheerd. MDM verhoogt informatieveiligheid. Faciliteren ICT innovatie in manieren van werken, bijvoorbeeld door software aan te schaffen die het mogelijk maakt om samen aan bedrijfsdoelen te werken. Dit ter voorbereiding van de realisatie van het nieuwe stadskantoor. Hiervoor wordt een apart programma gestart. Dit om de wensen van de organisatie om flexibel werken mogelijk te maken. Een van de onderwerpen is het virtueel maken van CAD-werkplekken. Daarmee wordt het ook voor CAD-medewerkers mogelijk om flexibel binnen en buiten het stadskantoor te werken.
Decentralisaties: Van transitie naar transformatie	Drie jaar na de overdracht van taken op het gebied van zorg, jeugd en participatie is de impact steeds duidelijker geworden. De noodzaak bestaat om verdergaande procesautomatisering en innovatie toe te passen om de burger integraal te benaderen. Aspecten als privacy en zorgvuldig omgaan met cliëntinformatie speelt hierbij een belangrijke rol. In 2018 zullen processen tussen het registratiesysteem GWS en Zaakstelsel IRIS worden afgestemd en geautomatiseerd.
Beveiliging en Privacy: Optimale bescherming bieden van ons netwerk en data	Per 25 mei 2018 is de Algemene verordening gegevensbescherming (AVG) van toepassing. Dat betekent dat er vanaf die datum dezelfde privacywetgeving geldt in de hele Europese Unie (EU). De Wet bescherming persoonsgegevens (Wbp) geldt dan niet meer. Maatregelen om te kunnen voldoen aan de AVG worden komend jaar geïmplementeerd.

	Daarnaast wordt gewerkt aan implementatie van de BIG (Baseline Informatiebeveiliging Gemeenten). Bewustwording met betrekking tot het onderwerp Informatiebeveiliging en Privacy krijgt aandacht. In 2017 vindt de verantwoording over de kwaliteit van informatieveiligheid voor het eerst plaats met een nieuwe Audit systematiek: de Eenduidige Normatiek Single Information Audit (ENSIA). ENSIA maakt het beantwoorden van de uitvraag over informatieveiligheid beter en efficiënter. Met ENSIA verantwoordt de gemeente zich vanaf 2017 ook horizontaal aan de gemeenteraad.
Samenwerken: samenwerking in Twente verstevigen en uitbouwen	Sinds medio 2017 verzorgt de gemeente Hengelo de dienstverlening op het terrein van automatisering voor de SWB. Dit zal ook in 2018 nog veel inzet vergen. De gemeente Hengelo werkt samen met Oldenzaal en deze relatie wordt de komende jaren verstevigd. Daarnaast zijn er regelmatig verzoeken om ICT ondersteuning in de regio die onderzocht moeten worden op haalbaarheid en de gevolgen voor de interne dienstverlening. Ook binnen het SSNT wordt samengewerkt, waarbij Hengelo een actieve rol vervult. Naast ICT wordt ook samengewerkt op andere terreinen, zoals Sociale Zaken. Dit vergt verdergaande ICT samenwerking en afstemming.

6.7.5 Control en auditing

Concern control en auditing ondersteunen het management en de concern control functie bij de continue verbetering van de besturing en de beheersing van de gemeentelijke organisatie. Daarvoor is nodig dat:

- Beleidsvoornemens, planningen en normen voldoende toetsbaar zijn;
- Besluiten in overeenstemming met geldende wet- en regelgeving worden genomen;
- Planning- en control instrumenten er voor zorgen dat producten en diensten op norm en conform verwachtingen worden geleverd;
- Tussentijdse rapportages zo zijn ingericht dat zelfsturend en lerend vermogen van de ambtelijke organisatie wordt gestimuleerd;
- Het bestuur verantwoording af kan leggen over gekozen doelen, gemaakte keuzes, getroffen maatregelen, wijze van uitvoering en gerealiseerde prestaties in de jaarverslagen.
- Een organisatie die aan deze voorwaarden voldoet is "In Control".

Doelen

Bereiken?	Doen?
Toetsbare beleidsvoornemens	Evaluatie door multidisciplinaire leesteam van account functionarissen Vaststellen dat de verbeterpunten in de plannen en beleidsvoornemens zichtbaar zijn. Vergroting van de toekomst gerichtheid van de organisatie door middel van heldere en communiceerbare streefbeelden.
Rechtmatigheid (compliance)	Opstellen, uitvoeren en verbeteren van het Jaarlijks Intern Controle Plan. Inzicht in de rechtmatige uitvoering van de begroting door tussentijdse voortgang rapportages aan de hand van een actielijst op de IC bevindingen in het MT. Pro- actief betrokken zijn bij de voorbereiding van belangrijke wetgevingstrajecten, zoals de Omgevingswet en de AVG privacy verordening.
Stuurbare sectorjaarplannen	Toezen op Smart geformuleerde beleidsvoornemens, logica, interne consistentie, betrouwbaarheid en relevantie. Toezen op betrouwbaarheid van niet financiële indicatoren als bijvoorbeeld de dienstverlening prestaties. Invoering van de A3 – methodiek.
Betrouwbare management informatie	Beheerafspraken vastleggen van alle centrale informatiesystemen. Ontsluiten van de centrale informatiesystemen via Cognos10 in overleg met het management. Professionalisering van projectmanagement rapportages door ontsluiting van centrale informatiesystemen via Cognos10 en de uitfasering van Excel rapportages. Invoering van de Eenduidige Normatiek Single Information Audit (ENSIA).
Transparante verslaggeving	Opstellen van standaard rapporten in Cognos10. Toetsing van de maandrapportages door account functionarissen.

Versterking van het leervermogen	Opstellen van de nieuwe beleidsnota risicomanagement 2018 – 2022. Kennis over risicomanagement bevorderen via periodieke rapportages over de top 10 risico's per sector en de opleidingsplannen van de sectoren. Permanente management aandacht voor de instroom en opleiding van jonge medewerkers in de organisatie. Invoering van de methodiek van waarderend auditen bij organisatie ontwikkelingstrajecten. Opstellen van een gemeenschappelijke en door het MT gedragen Control en Auditing agenda. (Audit Road Map). Daar waar mogelijk, werken aan de vorming van een Regionale Audit Pool, waardoor geïnteresseerde Twentse gemeenten op laagdrempelige wijze aan kennis deling en kennis uitwisseling kunnen doen.
Organisatie In Control	Door ontwikkelen van risicomanagement bij verbonden partijen. Uitvoeren van interne audits en bewaken van de daaruit voortvloeiende verbeterpunten door middel van periodieke rapportages aan het MT. Vaststellen dat bij kritische processen de interne beheersmaatregelen aantoonbaar effectief zijn. Oprichting van de nieuwe eenheid Concern Control bij de Bestuurstaf per 1 september 2017. Invoeren projectcontrol bij onze majeure investeringsprojecten. Versterking van de In Proces Controls (eerste lijn controle) en de Verbijzonderde Interne Controle (V.I.C. , tweede lijn controle) tot het niveau, dat de extern accountant (derde lijn controle) kan volstaan met marginale toetsing van de IC dossiers voor het oordeel op de getrouwheid en rechtmatigheid van de jaarrekening.

6.7.6 Inkopen van diensten, leveringen en werken

In 2018 wordt de professionalisering van de inkoopfunctie verder vormgegeven. De resultaten van een extern onderzoek naar de inkoopfunctie hebben laten zien dat Hengelo hierin stappen moet maken. Om met het inkoopvolume de gestelde doelstellingen te kunnen bereiken moeten structureel de juiste keuzes gemaakt worden in dit bedrijfsvoeringproces. Zowel ten aanzien van de rechtmatigheid alsook de doelmatigheid. Het rechtmatigheidsoordeel van de accountant bevestigt dat beeld. Het gaat beter maar nog niet goed genoeg.

Bereiken?	Doen?
In staat zijn te sturen op inkoopresultaten op concernniveau: in control over het inkoopproces. En uiteindelijk deze resultaten ook kunnen meten.	Mede n.a.v. accountantscontrole is een actieplan opgesteld. Daarnaast keuzes maken m.b.t. organisatiestructuur om te komen tot een slagvaardige inkoopfunctie.

Bewuste keuzes in het Sociaal Domein: innovatieve zorg inkopen in relatie tot financiële uitdagingen.	Het organiseren van een goede wisselwerking tussen de inkooporganisatie binnen het sociaal domein en concerninkoop/concerncontrol, aansluitend bij de verdere professionalisering van de inkoopfunctie. Anders dan in voorgaande jaren zal er beleidsrijk zorg worden ingekocht.
Regionale samenwerking verder optimaliseren.	Implementatie van de adviezen vanuit het onderzoek van de Kring Twentse Gemeentesecretarissen en/of de invulling geven aan de (inkoop)samenwerking binnen het Twentebedrijf.
Resultaten aanbestedingen grote projecten (Stadskantoor, Backbone Warmtenet, Twentebad) verzilveren.	Door adequate directievoering en toezicht (contractmanagement) de kans op succesvolle uitvoering en realisatie van deze projecten verhogen. Daarnaast de verdere inrichting en bedrijfsvoering rondom het nieuwe stadskantoor vormgeven via diverse aanbestedingsprocedures.
Resultaten boeken op het gebied van SROI, Duurzaam Inkopen en innovatie stimuleren.	Door het slagvaardiger maken van de inkoopfunctie in staat zijn om te sturen op deze facetdoelstellingen van het inkoopbeleid.

6.7.7 Huisvesting

In 2016 zijn, na het raadsbesluit in januari van dat jaar over de renovatie van het stadhuis en de nieuwbouw van het stadskantoor, de bouwkundige en installatiebestekken uit 2014 geactualiseerd en is de 2e fase (de gunningsfase) van de Europese Aanbesteding uitgevoerd.

Na de definitieve gunning van de aanbestedingspercelen en de ondertekening van de bijbehorende contracten, zijn de werkzaamheden inmiddels gestart. Deze werkzaamheden hebben een doorlooptijd van circa 21 maanden met een verwachte afronding in 2019. In 2017 is een directievoerder ingehuurd en is het toezicht op de bouwkundige en installatietechnische percelen georganiseerd. Het jaar 2018 staat – net als 2017 – volledig in het teken van concrete bouw- en renovatieactiviteiten van het nieuwe stadskantoor en het bestaande stadhuis.

Daarnaast zullen ook de diverse werkzaamheden m.b.t. de inrichting van het gerenoveerde stadhuis en nieuwe stadskantoor worden uitgevoerd.

Bereiken?	Doen?
Nieuwbouw van het stadskantoor en renovatie van het stadhuis.	Uitvoering van de werkzaamheden door de per perceel geselecteerde aannemers uit de gunningsfase van de Europese Aanbesteding nieuwbouw stadskantoor en renovatie stadhuis. Directievoering en bouwtoezicht door externe partijen. Inrichting van de diverse ruimten in beide panden met werkgroepen en extern advies. Gemeentelijke projectleiding over het geheel van de werkzaamheden.

6.8 Investerings

Als uitvloeisel van de 'Nota Investerings- en activeringsbeleid (2017)' wordt bij de begroting een paragraaf gevoegd over het investeringsprogramma van de gemeente Hengelo om meer inzicht te verschaffen in het totaal van de investeringen. Een belangrijk onderdeel hiervan is een integraal Meerjarig Investeringsplan (MIP). Een MIP is onderdeel van een Planning- en Control instrumentarium, waarmee de gemeente inzicht krijgt in de consequenties van het investeringsbeleid voor de gemeentelijke balans en de gemeentelijke schuld in de toekomst.

De financiële gevolgen van de diverse investeringen, zijn daar waar ze neerslaan in de begroting 2018, verwerkt in de betreffende programma's. In deze paragraaf wordt eerst ingegaan op investeringen in het algemeen en daarna op de ontwikkelingen in de Algemene Reserve Investerings (ARI).

6.8.1 Investerings - algemeen

Een belangrijk onderdeel van de kaderstellende rol van de raad is de Beleidsbegroting. Een belangrijk bestanddeel van de Beleidsbegroting betreft de investeringen. Door de gemeenteraad is op 4 april jl. de 'Nota Investerings- en activeringsbeleid (2017)'. De nota bevat onder andere maatregelen die leiden tot een betere beheersing van de investeringen en de ermee samenhangende lasten. Verder beoogt deze nota een betere en (concern)brede afweging van verschillende investeringsalternatieven. Ook staan hier de bevoegdheden van de gemeenteraad en het college beschreven.

Gemeenten investeren, bijvoorbeeld, in de wettelijke en noodzakelijke instandhoudingstaak (vervangingen in de openbare ruimte), in maatschappelijk vastgoed, in sociaal-culturele en maatschappelijke voorzieningen, in milieumaatregelen en in infrastructuur. Ook worden investeringen gedaan in de bedrijfsvoering van de gemeente, zoals het gemeentelijk wagenpark en automatisering. Een aparte categorie betreft de investeringen in de grondcomplexen. Hierover wordt de raad apart geïnformeerd middels de jaarlijkse herzieningen van de grondexploitaties.

De impact van de investeringen op de Beleidsbegroting en de bedrijfsvoering is groot. Investerings leggen voor meerdere jaren een beslag op de schaarse begrotingsruimte. Daarom zijn de volgende aspecten bij besluitvorming van groot belang.

- Keuzes : wel of niet investeren
- Prioriteren: investeren in alternatief A of alternatief B
- Fasering: op welke termijn moet worden geïnvesteerd of vervangen

Bevoegdheden

Investerings worden vastgesteld door de gemeenteraad. Daarmee zijn de financiële effecten van de totale investeringen in de begroting vastgesteld. Als een investering is vastgesteld zijn de (budgettaire) randvoorwaarden bepaald. Zo is duidelijk onder welke voorwaarden een investering kan worden vrijgegeven.

De raad stelt de investering eenmalig vast. Het college gaat over het vrijgeven van investeringen, tenzij er een aanmerkelijk financieel, beleidsinhoudelijk of maatschappelijk belang is en/of de raad heeft aangegeven dat een raadsbesluit noodzakelijk is om de investering vrij te geven. Het college advies voor de vrijgave wordt gebaseerd op een onderbouwde kostenbegroting.

Herziening grondexploitaties

Voor de autorisatie van investeringen in bouwgrondexploitatie stelt de raad jaarlijks de herzieningen grondexploitaties vast. Door bij vaststelling van de jaarlijkse herzieningen het krediet binnen de eerstvolgende vier jaarschijven van de geactualiseerde, vastgestelde grondexploitaties vrij te geven, wordt het budgetrecht van de raad ingevuld. De jaarschijven omvatten diverse kosten- en opbrengstenposten. Bij de investeringen in plan- en civiele kosten (sloop, saneren, bouw- en woonrijp maken) wordt het budget vrijgegeven door het college. De overige investeringen zijn vrijgegeven middels het raadsbesluit. Met het vrijgeven van kredieten kan het college overgaan tot uitvoering.

Bevoegdheden

In onderstaande tabel staan de algemene bevoegdheden bij investeringen genoemd.

Bevoegdheden bij investeringen	
Vaststellen	Gemeenteraad
Vrijgeven	College
Uitvoeren	College
Aanwenden	Budgethouders
Doorschuiven	College

Meerjarig Investeringsplan (MIP)

In bijlage 8.6 treft u een gedetailleerd meerjarig overzicht van alle lopende en voorgenomen investeringen. Het geeft inzicht in de volumes van de voorgenomen investeringen en de fasering ervan. In de jaarstukken wordt ter vergelijking en verantwoording een soortgelijk overzicht opgenomen. Dit investeringsplan is realistisch en haalbaar in tijd en capaciteit. In het investeringsplan wordt per investering aangegeven of het een vervangingsinvestering is of niet. Het meerjarig investeringsplan bevat vanzelfsprekend ook uitgestelde of vertraagde investeringen uit eerdere jaren.

Een raadsbesluit voor het vrijgeven van de investering is noodzakelijk bij ten minste die voorstellen met een aanmerkelijk financieel, beleidsinhoudelijk of maatschappelijk belang. Deze investeringen behoeven ook meer informatie dan in het investeringsplan wordt vermeld. Deze informatieverstrekking is het voornaamste doel van een dergelijk raadsbesluit. Natuurlijk speelt ook de afweging van nut en noodzaak in een dergelijk raadsbesluit maar op hoofdlijnen vindt deze afweging al plaats voordat een investering in het investeringsplan wordt opgenomen.

Zwaartepunt investeringen

Naar het zich thans laat aanzien zal het zwaartepunt van de investeringen in 2018 liggen bij de volgende projecten:

Warmtenet

In 2016 is het besluit genomen om het Warmtenet te verzelfstandigen. Daarbij zijn financiële afspraken gemaakt over de overdracht van de bestaande activa en over de aanleg van de backbone. Hiertoe zijn per 1 juli 2016 Warmtenetwerk Hengelo BV en Warmtebedrijf Hengelo BV opgericht in samenwerking met respectievelijk Alliander en Ennatuurlijk.

Warmtenetwerk Hengelo BV heeft het opdrachtgeverschap voor de aanleg van de backbone op zich genomen. De investeringen in de backbone worden grotendeels door de gemeente bekostigd, waarbij een aanzienlijk deel via subsidies van rijk en provincie worden gedekt. Met de investering in de backbone wordt duurzame industriële restwarmte van AkzoNobel beschikbaar gesteld voor de verwarming van woningen en utiliteitsgebouwen in Hengelo Zuid. De aanleg van het zuidelijke deel is inmiddels afgerond en aangesloten op de duurzame restwarmte van AkzoNobel. Het noordelijke deel van de backbone zal in 2018 worden afgerond. De gemeente draagt 65% van het risico op de uitvoeringskosten. Inmiddels is gebleken zoals ook in verschillende brieven met de gemeenteraad is gedeeld dat het niet lukt om de aanleg binnen de oorspronkelijke begroting uit te voeren.

Nieuwbouw stadskantoor en renovatie stadhuis

In januari 2016 heeft de gemeenteraad het besluit genomen om te starten met de renovatie van het stadhuis en de nieuwbouw van een stadskantoor. De (Europese) aanbesteding van deze grote investering is inmiddels uitgevoerd en de gecontracteerde partijen zijn begonnen met hun werkzaamheden. De uitvoering is daarmee in 2017 gestart en zal volgens planning in 2019 worden afgerond.

Binnenstad

Voor de binnenstad wordt in samenspraak met onze partners een integraal actieplan opgesteld waarmee de aantrekkelijkheid van de binnenstad wordt vergroot. Dit moet het bezoek aan de binnenstad vergroten en het economisch functioneren en vestigingsklimaat verbeteren. De maatregelen die in dit kader in ieder geval uitgevoerd moeten worden zijn de herinrichting van de Enschedesestraat in samenhang met de al uitgevoerde reconstructie en het plan Lange Wemen. Vanuit de binnenstad zelf wordt er daarnaast gevraagd om prioriteit te geven aan de herinrichting van het Marktpllein en het aangrenzende kernwinkelgebied. Daarnaast zullen nog diverse andere investeringen en acties nodig zijn, zowel van de gemeente als van derden. Dit wordt inhoudelijk vastgelegd in het separaat vast te stellen Integraal Actieplan Binnenstad.

Industrieplein inclusief skatepark

Daarnaast vinden wij het belangrijk dat het Industrieplein inclusief skatepark volgend jaar wordt heringericht. In de Kadernota 2018-2021 hadden we dit onderdeel van het nieuw beleid ook op 'JA' gezet in afwachting van mogelijke resterende middelen van de Laan Hart van Zuid en/of er aanvullend meer subsidies/bijdragen kunnen worden verworven. Over de herinrichting van het Industrieplein zal een separaat voorstel aan uw raad worden aangeboden.

Twentebad

Fase 3 van de renovatie van het Twentebad behelst het inrichten van een nieuwe hoofdentree, het renoveren van het instructiebad en 25 meter wedstrijdbad, de personele ruimtes en het renoveren/verduurzamen van de schil van het complex. Logistiek en functioneel wordt het totale complex in deze fase volledig integraal toegankelijk gemaakt. In het oorspronkelijke plan waren deze werkzaamheden voorzien in 2019, maar in de Kadernota 2018-2021 is besloten om deze fase naar voren te halen en in 2018 uit te voeren, vanwege de dan kortere looptijd van het totale project.

Opwaarderen haveninfrastructuur

Met de succesvolle lobby voor de verbreding en verdieping van de Twentekanalen moeten ook de havengemeenten de komende jaren investeren in het geschikt maken van de havens voor klasse Va (lees: Vijf-a) schepen. Inspelen op en faciliteren van economische ontwikkelingen heeft er toe geleid dat op initiatief van het gemeenschappelijk Havenbedrijf Twente door de gemeenten Almelo, Hengelo en Enschede in 2016 onderzoek is gedaan naar de kwaliteit van de bestaande haveninfrastructuur in relatie tot de beoogde ontwikkelingen. De investeringen die gedaan moeten worden zijn fors en vergen een grote inspanning van gemeente en bedrijfsleven. Voor de haven van Hengelo varieert dit tussen de € 15 en € 25 miljoen over de langere termijn (tot 2030) afhankelijk van de te maken keuzes. Op basis van een quick scan zijn concrete wensen bij het bedrijfsleven geïnventariseerd. De uitkomsten hiervan zijn mede bepalend voor de prioritering en fasering. In eerste instantie is voor de korte termijn in 2018 een netto investering van € 3,25 miljoen voor het gemeentelijk aandeel geraamd.

Aanpassing parkeergarage De Beurs

De investeringen in parkeergarage De Beurs zijn in het verleden in zijn geheel in de begroting verwerkt met een afschrijvingstermijn van 40 jaar. Een noodzakelijk onderscheid tussen bouw en installaties is daarbij ten onrechte niet gemaakt. Inmiddels zijn de meeste installaties aan vervanging toe. De lasten van de nieuwe investeringen zullen naar verwachting goed gemaakt worden door hogere parkeeropbrengsten.

Vijver stadspark Bataafse Kamp

In 2018 wordt een investering gedaan van € 150.000 voor de aanleg van een nieuwe vijver in het Park Bataafse Kamp. De bestaande vijver is aangelegd in de jaren 50 en is inmiddels in een erg slechte staat. Vervanging van de vijver is op korte termijn noodzakelijk.

In de paragraaf Onderhoud kapitaalgoederen, onderdeel 6.3 van deze Beleidsbegroting, wordt nader ingegaan op het onderhoud en de instandhouding van de investeringen in de openbare ruimte, zoals de vervangingsinvesteringen in wegen, straten en pleinen, straatverlichting, speeltoestellen en rioleringswerken.

6.8.2 Ontwikkelingen Algemene Reserve Investeringen (ARI)

Met de vaststelling van de begroting 2009 is de Algemene Reserve Investeringen (ARI) ingesteld. In de Kadernota 2009-2012 is de eerste inventarisatie van via ARI te dekken investeringen gemaakt. Deze inventarisatie is naderhand geactualiseerd op basis van de versoberingsmaatregelen (Beleidsbegroting 2011-2014), de maatregelen op basis van "Vernieuwen en bezuinigen" (Beleidsbegroting 2012-2015) en de verlaging van het rente-omslagpercentage in de Beleidsbegroting 2014-2017, waardoor de toevoeging aan de reserve ARI is verlaagd.

Deze maatregelen leiden tot een bijgesteld overzicht van de ARI-investeringen:

Omschrijving	Netto investerings- bedrag	(gewijzigd) gereed	looptijd	
Centraal Station Twente	3.000.000	2016	n.v.t.	
Uitvoering n.a.v. Binnenstadsdebat	647.100	2016	divers	
Stadskantoor/Stadhuys fase 1 (t.l.v. algemene middelen)	22.189.600	2019	divers	
Winkelcentrum Esrein-Hart van Zuid, inrichting openbare ruimte	1.450.000	2016	n.v.t.	
Evaluatie 30 km/uur gebieden (kleine aanpassingen)	60.000	2016	n.v.t.	
Weusthagpark 7 km fietspad	0	n.v.t.	n.v.t.	
Weusthagpark 5 km wandelpad	0	n.v.t.	n.v.t.	
HOV Kruispunt Kuipersdijk	3.880.000	2017	30	
HOV Enschede centrum – Hengelo Centrum overig deel	0	n.v.t.	n.v.t.	
Toegankelijkheid bushaltes	0	n.v.t.	n.v.t.	
Totaal	31.226.700			

Toevoeging aan de reserve ARI

Conform eerdere besluitvorming zijn er sinds de begroting 2016 geen toevoegingen aan de reserve ARI geraamd. Indien er (nieuwe) onttrekkingen plaatsvinden dan zullen deze eerst ter besluitvorming aan uw raad worden voorgelegd.

7. Financiële toelichting

Totaaloverzicht

Exploitatie (bedragen x € 1.000)

	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
LASTEN (excl. mutaties reserves)	-280.248	-271.184	-285.407	-279.179	-280.522	-279.924
Toevoegingen aan de reserves	-26.566	-8.075	-6.583	-9.690	-11.908	-9.874
LASTEN (incl. mutaties reserves)	-306.814	-279.259	-291.990	-288.869	-292.430	-289.798

BATEN (excl. mutaties reserves)	288.584	272.380	284.647	281.633	285.013	281.256
Onttrekkingen aan de reserves	24.351	8.485	7.500	7.697	7.446	8.548
BATEN (incl. mutaties reserves)	312.935	280.865	292.147	289.330	292.459	289.804

Resultaat na bestemming	6.120	1.606	157	460	29	7
-------------------------	-------	-------	-----	-----	----	---

7.1 Recapitulatie lasten en baten per programma

7.1 Recapitulatie baten en lasten per programma						
Exploitatie (bedragen x € 1.000)						
	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
1 - Economie, Werk en Inkomen	-74.451	-69.473	-71.241	-71.718	-72.646	-72.499
2 - Onderwijs en Jeugd	-39.440	-39.907	-35.304	-34.887	-34.666	-35.187
3 - Welzijn en Zorg	-34.148	-32.008	-32.167	-31.025	-30.923	-30.913
4 - Sport en Cultuur	-16.065	-15.527	-16.341	-15.624	-15.520	-15.343
5 - Ruimtelijke ontwikkeling en Mobiliteit	-9.177	-7.354	-7.556	-7.495	-7.336	-7.239
6 - Beheer openbare ruimte en Duurzaamheid	-41.008	-31.288	-32.518	-32.849	-33.360	-33.396
7 - Bestuur, Veiligheid en Openbare orde	-17.579	-41.419	-41.210	-40.383	-40.534	-40.446
8 - Financiën	-48.380	-34.208	-49.069	-45.197	-45.537	-44.900
LASTEN (excl. mutaties reserves)	-280.248	-271.184	-285.407	-279.179	-280.522	-279.924
1 - Economie, Werk en Inkomen	40.556	40.267	41.606	42.648	43.976	43.976
2 - Onderwijs en Jeugd	2.466	2.180	1.946	1.946	1.946	1.946
3 - Welzijn en Zorg	2.820	2.346	2.409	2.409	2.409	2.409
4 - Sport en Cultuur	3.900	3.580	3.785	3.606	3.669	3.644
5 - Ruimtelijke ontwikkeling en Mobiliteit	9.058	4.026	3.856	3.773	3.772	3.771
6 - Beheer openbare ruimte en Duurzaamheid	25.401	20.985	21.558	21.861	22.209	22.597
7 - Bestuur, Veiligheid en Openbare orde	1.651	7.222	7.259	6.395	5.758	5.758
8 - Financiën	202.731	191.773	202.228	198.996	201.275	197.155
BATEN (excl. mutaties reserves)	288.584	272.380	284.647	281.633	285.013	281.256
1 - Economie, Werk en Inkomen	-33.895	-29.206	-29.635	-29.070	-28.670	-28.523
2 - Onderwijs en Jeugd	-36.975	-37.727	-33.359	-32.942	-32.720	-33.241
3 - Welzijn en Zorg	-31.328	-29.662	-29.758	-28.616	-28.514	-28.504
4 - Sport en Cultuur	-12.164	-11.948	-12.557	-12.018	-11.850	-11.699
5 - Ruimtelijke ontwikkeling en Mobiliteit	-119	-3.327	-3.700	-3.722	-3.564	-3.468
6 - Beheer openbare ruimte en Duurzaamheid	-15.607	-10.303	-10.960	-10.988	-11.152	-10.799
7 - Bestuur, Veiligheid en Openbare orde	-15.928	-34.197	-33.951	-33.989	-34.776	-34.689
8 - Financiën	154.352	157.566	153.160	153.799	155.738	152.255
Saldi / Resultaat voor bestemming	8.335	1.196	-759	2.454	4.491	1.332
Toevoegingen aan de reserves	-26.566	-8.075	-6.583	-9.690	-11.908	-9.874
Onttrekkingen aan de reserves	24.351	8.485	7.500	7.697	7.446	8.548
Mutaties reserves	-2.215	410	917	-1.993	-4.462	-1.326
Resultaat na bestemming	6.120	1.606	157	460	29	7

7.2 De financiële toelichting per programma

Verschillenanalyse

In deze paragraaf worden de verschillen per product toegelicht. Tussen haakjes staat de afwijking van de begroting 2018 t.o.v. begroting 2017 (+ = voordeel; - = nadeel). Voor de begroting 2017 wordt uitgegaan van de (gewijzigde) begroting tot en met de besluitvorming in de raadsvergadering van 4 juli 2017. Bij de financiële analyses worden, zoals gebruikelijk, de verschillen boven de € 50.000 dan wel een afwijking die groter is dan 10% van het budget toegelicht.

Dit is een ander soort toelichting dan wordt gegeven in hoofdstuk 4 "De financiën van de gemeente Hengelo". In hoofdstuk 4 vindt een vergelijking plaats tussen dezelfde jaarschijven. Bijvoorbeeld de meerjarenschijf 2019 bij de Beleidsbegroting 2017-2020 wordt vergeleken met de meerjarenschijf 2019 van de Beleidsbegroting 2018-2021. De cijfers uit de begrotingshoofdstukken 4 en 7 kunnen dus niet zonder meer met elkaar worden vergeleken.

Na de Kadernota 2018-2021 is de begroting op detailniveau geactualiseerd en hebben nog enkele ontwikkelingen effect gehad op het begrotingssaldo 2018-2021. Die zijn nu verwerkt in de voorliggende begroting.

Aanpassing verdeelsystematiek

De aanpassing van de verdeelsystematiek heeft op een aantal producten geleid tot verschuiving van de sectorkosten door de aanpassing van de begrote uren in 2018 ten opzichte van 2017.

Rente-omslagpercentage

Voor de "eigen" gemeentelijke grondexploitaties is aangesloten bij de door het BBV voorgeschreven disconteringsvoet. Hiervoor wordt een rentepercentage van 2% gehanteerd. Zoals in de Kadernota 2018-2021 is aangegeven is het te hanteren percentage voor de omslagrente voor de overige investeringen met ingang van 2018 aangepast naar 2,25%. Tot met het begrotingsjaar 2017 was het percentage 3,75%. Dit leidt, met ingang van 2018, op veel producten tot een lagere rentetoerekening en dus lagere kapitaallasten (voordeel). Echter is het positieve renteresultaat op product P050.0 Treasury aanzienlijk lager (nadeel).

Algemene opmerkingen Sociaal Domein

In de Beleidsbegroting 2017-2020 heeft het college van B en W aangegeven dat de taken in het sociaal domein in het bijzonder de Wmo (Wet maatschappelijke ondersteuning) en Jeugdhulp, vanaf 2017 niet langer budgettair neutraal kunnen worden uitgevoerd. Dit heeft alles te maken met de extra budgettaire kortingen vanuit het Rijk voor de jaarschijf 2017 en verder, welke is bevestigd in de septembercirculaire 2016. Daarmee is bijsturing noodzakelijk en moeten verdere keuzes gemaakt worden wat wij wel en niet (of anders) doen. In de notitie "Ondersteuning en Zorg in 2017 en verder" is beschreven welke mogelijkheden er zijn tot ombuigingen in de meerjarenbegroting 2018-2021. De maatregelen die worden voorgesteld zijn niet allemaal even stevig onderbouwd. Dit heeft alles te maken met het feit dat wij nog maar sinds twee jaar uitvoering geven aan de Wmo 2015 en de Jeugdwet. Wij beschikken niet over meer ervaringscijfers dan de afgelopen twee jaren. Voor een aantal maatregelen is het onmogelijk vanuit concrete aantallen en vaste prijs een doorrekening te maken. Voor die maatregelen maken wij gebruik van de ervaringen vanuit uitvoering (centrale toegang) en beleid.

Analyse programma 1 Economie, werk en inkomen

1: Economie, Werk en Inkomen

Exploitatie, bedragen x € 1.000		Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Resultaat voor bestemming	LASTEN (excl. mutaties reserves)	-74.451	-69.473	-71.241	-71.718	-72.646	-72.499
	BATEN (excl. mutaties reserves)	40.556	40.267	41.606	42.648	43.976	43.976
	Totaal	-33.895	-29.206	-29.635	-29.071	-28.671	-28.523
Mutaties reserves	Toevoegingen aan de reserves	-45	-45	-45	-45	-45	-45
	Onttrekkingen aan de reserves	64	0	0	0	0	0
	Totaal	19	-45	-45	-45	-45	-45
Resultaat na bestemming		-33.875	-29.251	-29.680	-29.115	-28.715	-28.568

P221.1 Haven (- 14.000)

De begrote lasten zijn in 2018 € 70.000 hoger dan in 2017. Deze kostenuitzetting in 2018 wordt voor een bedrag van € 56.000 gecompenseerd door hogere baten.

In 2018 is er een bijdrage van € 46.000 aan het Havenbedrijf als nieuw beleid (18-NB-1.4) 'Uitvoeringsprogramma binnenhavenvisie 2017-2030' in de Kadernota 2018-2021 opgevoerd. De havengelden zijn hierbij met dit zelfde bedrag verhoogd. Daarnaast zijn de havengelden geïndexeerd (+ € 10.000).

In het financieel perspectief van deze Kadernota is een investering 'Opwaardering haveninfrastructuur' (18-FP-1.8) van circa € 3,2 miljoen opgenomen, welke leidt tot hogere rentelasten van € 37.000 in 2018. Daarnaast zijn de rentelasten met ingang van 2018 verlaagd in verband met de aanpassing van de renteomslag naar 2,25%.

P310.3 Economische aangelegenheden (+ 105.000)

De keuzes in het kader van de bedrijfsvoering binnen de sector Fysiek (inzet op economie als onderdeel van planologie) hebben geleid tot een lagere toerekening van formatie aan dit product. Per saldo een voordeel van € 68.000. Daarnaast leidt de invoering van de Agenda van Twente tot een lagere bijdrage aan de Regio Twente ad € 41.000. Dit betreft de bijdrage aan Business in Twente in welk kader regionale acquisiteurs zijn aangesteld in regionaal verband. De verwachting is dat deze bijdrage geleverd zal worden vanuit de Agenda van Twente waardoor in de begroting € 41.000 vrij valt. Dit wordt dan betrokken bij de opgave om voor Twente Marketing per 1 januari 2018 een bedrag van €80.000 bij te dragen. Het overige verschil betreft indexering van de bestaande budgetten.

P560.3 Kermis (+ 80.000)

In 2017 is de voorgestelde bezuiniging in de vorm van hogere opbrengsten staangelden niet gerealiseerd en derhalve eenmalig naar beneden bijgesteld. Oorzaak was o.a. het niet beschikbaar zijn van een deel van de binnenstad. De bezuinigingsopdracht blijft gehandhaafd, waardoor dit positieve verschil wordt veroorzaakt.

P610.1 Bijstandsverlening (- 1.140.000)

Inkomensdeel (- 982.000)

De cijfers zijn gebaseerd op het geactualiseerde financieel perspectief in de Kadernota 2018-2021. De inkomsten zijn conform de laatste raming van het BUIG budget. Deze zijn in 2018 € 1.233.000 hoger dan het nader voorlopige BUIG budget in 2017.

De prognose van de bijstandskosten is € 2.029.000 hoger dan in 2017. Dit is inclusief de verhoging van € 224.000 als gevolg van de instroom van statushouders op basis van de Kadernota 2018-2021.

Voor 2017 zijn gemiddeld 2.458 bijstandsuitkeringen begroot tegen een gemiddelde prijs van € 13.778. Voor 2018 wordt nu uitgegaan van gemiddeld 2.571 uitkeringen tegen een gemiddelde prijs van € 13.958.

Sinds 2016 dienen ook de kosten van loonkostensubsidies uit het bijstandsbudget te worden betaald. Sindsdien vertonen deze subsidies een stijgende tendens. In 2018 bedraagt de kostenuitzetting € 17.000 ten opzichte van 2017.

Bij de 1^e Beleidsrapportage 2017 zijn de inkomsten uit terugvordering van bijstandsuitkeringen met € 49.000 opgehoogd. Er wordt van uitgegaan dat deze hogere inkomsten een incidenteel karakter hebben. Hierdoor is voor 2018 sprake van een nadeel ter hoogte van dit bedrag.

Ook het budget van PostNL is bij de 1^e Beleidsrapportage 2017 aangepast. Dit is met € 100.000 naar beneden bijgesteld. De gemeente Hengelo kon onvoldoende geschikte kandidaten aanleveren voor deze businesscase, wat leidde tot een daling van door de SWB in rekening gebrachte salariskosten. Dit verklaart een stijging van deze kosten in 2018 van € 119.000 (inclusief prijsindexering).

Participatiewet Beheer (- 163.000)

De personele inzet in 2018 op dit product is verhoogd met € 295.000 als gevolg van een herschikking van de personele inzet over alle producten van de sector Sociaal. Het budget voor advieskosten in relatie tot de Participatiewet is in 2018 € 11.000 hoger.

Bij de 1^e Beleidsrapportage 2017 is de begroting 2017 aangepast voor een post van € 150.000 voor aan de gemeente Borne te betalen trekkingsrechten. Dit betreft frictiekosten als gevolg van het samengaan van de sociale dienst van Borne en Hengelo. De hoogte van dit bedrag is onderwerp van discussie tussen beide gemeenten.

Daarnaast zijn er nog diverse mutaties binnen ROZ. Per saldo leidt dit tot een klein positief verschil.

De (overige) niet verklaarde verschillen tussen de begroting 2018 en 2017 zijn het gevolg van de toegepaste prijsindexering.

P611.2 Sociale Werkvoorziening (+ 919.000)

Naast de gemeentelijke eigen bijdrage is het beschikbaar gestelde budget aan de SWB (Sociaal Werkvoorziening Bedrijf Midden Twente) conform de door het Rijk meerjarig beschikbaar gestelde Wsw-budgetten. De integratie-uitkering Participatiewet wordt verantwoord op product P923.1.

In principe is er sprake van een afbouw van het aantal Wsw-arbeidsplaatsen. Er komen geen nieuwe Wsw-arbeidsplaatsen meer bij, terwijl er ieder jaar wel sprake is van uitstroom. De daling van het budget in de komende jaren houdt hier verband mee. Dit onderdeel van de budgettoekenning wordt conform de bestuurlijke afspraak van het Ministerie van SZW en de VNG jaarlijks herzien op basis van het aantal gerealiseerde Wsw-arbeidsplaatsen in standaardseenheden in het voorgaande jaar.

P614.1 Minimabeleid (- 93.000)

Bijzondere bijstand (+ 29.000)

Hieronder volgen eerst de mutaties op basis van de Kadernota 2018-2021.

- Vanwege een geprognosticeerde stijging van het aantal bijstandsgerechtigden en van het aantal klanten dat een langdurig beroep doet op de bijstand is het budget voor de langdurigheidstoeslag verhoogd. Na aanpassing van de begroting 2017 met € 52.000 bij de 1^e Beleidsrapportage 2017 is de kostenuitzetting in 2018 nog € 22.000.

- Het budget voor beschermingsbewind, dat rechtstreeks door de gemeente wordt betaald, is met € 48.000 opgehoogd (inclusief prijsindexering ad € 42.000 is dit € 90.000). Bij de 1^e Beleidsrapportage 2017 is dit budget met € 170.000 opgehoogd. Daarnaast is het budget voor bijzondere bijstand voor jongeren onder de 21 jaar in 2018 € 70.000 lager dan in 2017.
- Het budget van € 35.000 is overgeheveld naar "Inburgering" (P623.2).
- Door de toename van het aantal statushouders is voor bijzondere bijstand voor alleenstaande minderjarige vreemdelingen een budget van € 10.000 opgenomen.
- Een niet meer gebruikt budget voor bijzondere bijstand Dikkershoes ad € 14.000 is wegbezuinigd.

Overige mutaties.

- De personele inzet in 2018 op dit product is verhoogd met € 141.000 als gevolg van een herschikking van de personele inzet over alle producten van deze sector.
- Het resterende verschil is het gevolg van de toegepaste prijsindexering.

Minimabeleid (-122.000)

Hieronder volgen eerst de mutaties op basis van de Kadernota 2018-2021.

- Contributie bibliotheek: door controle op het ledenbestand van de bibliotheek komen minder mensen in aanmerking voor deze subsidie. Het budget is daarom met € 17.000 naar beneden bijgesteld.
- Sport- en cultuur: vanwege een hoger aantal te verstrekken computers aan scholieren is het budget met € 16.000 verhoogd.
- Sport- en cultuurfonds: er wordt rekening gehouden met een instroom van 150 statushouders. Hiervoor is het budget met € 37.500 verhoogd.

Overige mutaties.

- De personele inzet in 2018 op dit product is verhoogd met € 73.000 als gevolg van een herschikking van de personele inzet over alle producten van de sector Sociaal.
- Het resterende verschil is het gevolg van de toegepaste prijsindexering.

P614.4 Schuldhulpverlening (+ 4.000)

De inkomsten ROZ uit schuldhulpverlening zijn met € 49.000 naar beneden bijgesteld. Op basis van de laatste jaren was het begrote bedrag niet meer realistisch. Hiertegenover staat een vergelijkbaar voordeel op product 614.1 (bijzondere bijstand Bbz).

De personele inzet in 2018 op dit product is verlaagd met € 53.000 als gevolg van een herschikking van de personele inzet over alle producten van de sector Sociaal.

P623.1 Trajecten (- 133.000)

Het budget voor re-integratietrajecten voor de nieuwe doelgroep (de personen die voorheen in aanmerking kwamen voor een Wajong-uitkering of een Wsw-indicatie) stijgt van € 40.000 in 2017 naar € 130.000 in 2018 (stijging van € 90.000) tot € 350.000 in 2020.

Op grond van nieuwe afspraken over participatietrajecten met de Regio Twente is in het kader van het Europees Sociaal Fonds de structurele inkomst van € 50.000 neerwaarts bijgesteld naar € 15.000 (18-FP-1.6 Financieel perspectief Kadernota 2018-2021).

Het overige verschil betreft de verhoging van de sectorkosten (€ 8.000 extra). Dit als gevolg van de herschikking van de personele inzet over alle producten van de sector Sociaal.

P623.2 Inburgering (+ 9.000)

Voor 2017 zijn concrete bestedingsplannen gemaakt voor de middelen, welke van de COA worden ontvangen voor maatschappelijke opvang asielzoekers en de middelen uit de decentralisatie-uitkering verhoogde asielinstroom. Vanwege de onzekerheid wat betreft de asielinstroom zijn de plannen voor 2018 nog niet uitgewerkt. Dit verklaart een batig saldo van € 84.000. Hiertegenover staat dat bij de 1^e Beleidsrapportage voor 2017 een budget van € 75.000 voor huisvesting statushouders is geschrapt, omdat dit naar verwachting in 2017 niet meer nodig is. Voor de jaren 2018 en volgend is dit nog wel in de begroting opgenomen.

In het kader van het bestuursakkoord verhoogde asielinstroom is reeds met de Kadernota 2017-2021 voor de jaren 2017 en 2018 € 260.000 aan extra inkomsten opgenomen. Deze vervallen in 2019.

Tot en met 2018 was er een extra budget van € 60.000 voor activiteiten op het Werkplein beschikbaar gesteld voor de benodigde inzet van personeel en projecten om zoveel mogelijk statushouders aan het werk te krijgen. Dit budget vervalt in 2019.

P623.4 Werkloosheidsbeleid (- 179.000)

Als nieuw beleid (18-NB-1.6 Perspectiefjaar werkloze jongeren) is in de Kadernota 2018-2021 voor de duur van 3 jaar een 2-tal consultants opgenomen ter begeleiding van werkloze jongvolwassenen, die structureel op achterstand staan, door deze met een integraal plan weer perspectief op de arbeidsmarkt te bieden (een zogenaamd perspectiefjaar). De hiermee gepaard gaande salariskosten bedragen € 138.000 per jaar.

De personele inzet in 2018 op dit product is verhoogd met € 19.000 als gevolg van een herschikking van de personele inzet over alle producten van de sector Sociaal.

Op kosten van de Fitis stadsbanen is een prijsindexering toegepast (€ 22.000 nadeel).

Analyse programma 2 Onderwijs en jeugd

2: Onderwijs en Jeugd

Exploitatie, bedragen x € 1.000		Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Resultaat voor bestemming	LASTEN (excl. mutaties reserves)	-39.440	-39.907	-35.304	-34.887	-34.666	-35.187
	BATEN (excl. mutaties reserves)	2.466	2.180	1.946	1.946	1.946	1.946
	Totaal	-36.975	-37.727	-33.359	-32.942	-32.720	-33.241
Mutaties reserves	Toevoegingen aan de reserves	-5.418	-5.933	-5.344	-5.683	-5.667	-5.814
	Onttrekkingen aan de reserves	6.392	7.091	5.781	6.132	6.328	6.463
	Totaal	974	1.159	437	450	661	649
Resultaat na bestemming		-36.001	-36.568	-32.922	-32.492	-32.059	-32.592

P421.2 Onderwijshuisvesting (+ 463.000)

Het voordeel op het product onderwijshuisvesting is een optelsom van enerzijds (per saldo) lagere lasten en anderzijds de lagere onttrekkingen/dotatie aan de reserve onderwijshuisvesting.

Per onderdeel onderstaande toelichtingen:

Lasten/baten (+ 1.185.000):

Het voordeel aan de lastenkant is een optelsom van diverse voor- en nadelen op de volgende kostenposten:

Voordelen:

Hoofdzakelijk wordt het voordeel veroorzaakt door verlaging van de kapitaallasten met € 1.449.000. Dit komt enerzijds door de verlaging van de rentelasten over de boekwaarden van de investeringen in verband met de verlaging van het rentepercentage van 3,75% naar 2,25%. Anderzijds wordt het voordeel veroorzaakt door de temporisering van grote investeringen (VMBO, Twickel) en de verlenging van de afschrijvingstermijnen van die investeringen van 40 naar 60 jaar.

Daarnaast zijn er voordelen op de volgende posten:

Via de programma-aanvraag onderwijshuisvesting was er in 2017 incidenteel ruim € 54.000 extra begroot om de capaciteitstekorten in het kader van de onderwijshuisvesting op te heffen. Daarnaast is met ingang van 2018 het budget voor onderhoud gebouwen met € 20.000 verlaagd. Deze verlaging was in de bezuinigingsronde van de maatschappelijke takenverkenning 2016-2019 aangedragen.

Nadelen:

Via de Kadernota 2018-2021 zijn de volgende kostenposten naar boven bijgesteld:

- Onroerende zaakbelastingen (€ 40.000 oplopend tot € 165.000) vanwege de realisatie van een aantal nieuwe schoolgebouwen (VMBO, Twickel);
- huur extra schoolgebouw voor voortgezet onderwijs HAVO/VWO (€ 75.000 oplopend tot € 150.000) in verband met start nieuwe school, het Mezquita College;
- spoedaanvragen, naar aanleiding van calamiteiten, van scholen (structureel € 100.000). Binnen de reserve onderwijshuisvesting is hiervoor structureel geen ruimte en dit zal derhalve uit de algemene middelen worden gedekt (Kadernota 2018-2021; 18-FP-2.3).

Ook de loonkosten zijn ten opzichte van 2017 € 53.000 hoger. Dit heeft te maken met herverdeling van de uren over de producten.

Door het indexeren van de reguliere budgetten is er een nadeel ontstaan van per saldo (lasten/baten gesaldeerd) € 38.000.

Alle exploitatielasten/-baten van de MFA 't Berflo op dit product, tezamen met de geraamde lasten en baten op de producten P480.6 Overige gemeenschappelijke uitgaven en P670.7 Wijkwelzijnswerk, zijn nu volledig geraamd op het product Accommodatiebeleid (P830.7). Dit levert per saldo een nadeel van € 32.000 op het product Onderwijshuisvesting.

Mutaties reserve (- 722.000):

Op de reserve onderwijshuisvesting hebben zich per saldo de volgende mutaties plaatsgevonden. Middels het vaststellen van de Kadernota 2016-2019 wordt € 130.000 extra gedoteerd ten opzichte van 2017 (€ 50.000 in 2017 en vanaf 2018 met € 180.000 voor een locatie voor Voorgezet Speciaal Onderwijs). Tevens ontstaat er een voordeel op kapitaallasten van de oude investeringen door enerzijds verlaging van het rentepercentage en anderzijds door aflopende boekwaarden (€ 59.000).

De temporisering van enkele grote investeringen (VMBO, Twickel) leidt tot een neerwaartse bijstelling van de onttrekking ad € 486.000.

Tenslotte heeft een ophoging van dotatie met een bedrag van € 51.000 plaatsgevonden vanwege het jaarlijks toegepaste accres.

De verlaging van het rentepercentage van 3,75% naar 2,25% en de kostenontwikkeling, zoals hierboven beschreven, leiden tot een neerwaartse bijstelling van zowel de dotatie als ook de onttrekking aan de reserve voor een bedrag van € 830.000.

P480.6 Overige gemeenschappelijke uitgaven (+ 82.000)

De personele inzet in 2018 op dit product is verlaagd als gevolg van een herschikking van de personele inzet over alle producten van de sector Sociaal (voordeel € 140.000). De exploitatielasten/-baten van de MFA 't Berflo op dit product zijn overgeheveld naar het product Accommodatiebeleid (P830.7). Op dit product (P480.6) is het saldo € 45.000 nadelig. Een bezuiniging uit 2017 ad € 13.000 verband houdende met schoolgymnastiek is teruggedraaid middels het vaststellen van de Kadernota 2018-2021. De personeelsbezuiniging bleek (op korte termijn) niet realiseerbaar vanwege de te hanteren Cao-bepalingen.

P650.1 Kinderdagopvang (+ 94.000)

De personele inzet in 2018 op dit product is verlaagd als gevolg van een herschikking van de personele inzet over alle producten van de sector Sociaal.

P650.2 Peuterspeelzaalwerk (- 68.000)

Uit de extra van het Rijk ontvangen gemeentefondsgelden voor de ontwikkeling van peuters wordt in 2018 voor een bedrag van € 46.000 extra ingezet voor het peuterspeelzaalwerk. De gemeentefondsuitkering wordt geraamd binnen programma 8 Financiën. De resterende kostenuitzetting is het gevolg van de toegepaste prijsindexering op de budgetten.

P670.8 Jeugd en jongerenwerk (+ 469.000)

De personele inzet in 2018 op dit product is verlaagd als gevolg van een herschikking van de personele inzet over alle producten van de sector Sociaal (voordeel € 68.000). Op basis van de Kadernota 2017-2020 zijn er in 2017 middelen (€ 400.000) in het kader van nieuw beleid beschikbaar gesteld voor de versterking en doorontwikkeling van Wijkkracht. Deze uitgaven zijn in 2018 geraamd op product P670.2 Wmo-subsidieregelingen algemeen (programma 3 Welzijn en Zorg).

P715.1 Basistaken uniform deel (- 76.000)

De personele inzet in 2018 op dit product is verhoogd als gevolg van een herschikking van de personele inzet over alle producten van de sector Sociaal (€- 32.000). De resterende kostenuitzetting is het gevolg van de toegepaste prijsindexering op de budgetten.

Algemene opmerkingen Sociaal Domein

In de Beleidsbegroting 2017-2020 heeft het college van B en W aangegeven dat de taken in het sociaal domein in het bijzonder de Wmo (Wet maatschappelijke ondersteuning) en Jeugdhulp, vanaf 2017 niet langer budgettair neutraal kunnen worden uitgevoerd. Dit heeft alles te maken met de extra budgettaire kortingen vanuit het Rijk voor de jaarschijf 2017 en verder, welke is bevestigd in de septembercirculaire 2016. Daarmee is bijsturing noodzakelijk en moeten verdere keuzes gemaakt worden wat wij wel en niet (of anders) doen. In de notitie "Ondersteuning en Zorg in 2017 en verder" is beschreven welke mogelijkheden er zijn tot ombuigingen in de meerjarenbegroting 2018-2021. De maatregelen die worden voorgesteld zijn niet allemaal even stevig onderbouwd. Dit heeft alles te maken met het feit dat wij nog maar sinds twee jaar uitvoering geven aan de Wmo 2015 en de Jeugdwet. Wij beschikken niet over meer ervaringscijfers dan de afgelopen twee jaren. Voor een aantal maatregelen is het onmogelijk vanuit concrete aantallen en vaste prijs een doorrekening te maken. Voor die maatregelen maken wij gebruik van de ervaringen vanuit uitvoering (centrale toegang) en beleid.

P671.3 Jeugd: vroeghulp/vertrouwenswerk (- 320.000)

De personele inzet in 2018 op dit product is verhoogd als gevolg van een herschikking van de personele inzet over alle producten binnen het sociaal domein (- € 50.000).

In de begroting 2017 staat er ten onrechte een raming voor het Project Ondersteuning Huisartsen van € 150.000. Dit wordt gecorrigeerd op product P670.2 met een zelfde bedrag (€ 150.000).

Om de bezuinigingsmaatregel "van maatwerk naar voorliggend" vorm te kunnen geven zijn er investeringen nodig door middel van de Lef-projecten "Doe-gebied" (J02) en "Hoe ouder worden" (J03). Dit levert een nadeel op voor dit product ad € 245.000. De correctie van VNG taken in het kader van de Jeugdwet (NB04) levert een nadeel op van € 175.000.

P672.2 PGB Jeugdhulp (+ 54.000)

De personele inzet in 2018 op dit product is verlaagd als gevolg van een herschikking van de personele inzet over alle producten binnen het sociaal domein.

P682.1 Jeugdhulp begeleiding (+ 434.000)

De personele inzet in 2018 op dit product is verhoogd als gevolg van een herschikking van de personele inzet over alle producten binnen het sociaal domein (- € 291.000). De maatregel "van maatwerk naar voorliggend" door middel van het Lef-project "Doe-gebied" levert een besparing op van € 275.000. De extra inzet op bekendheid bij huisartsen en consulenten van voorliggende voorzieningen moet een besparing opleveren op dit product van € 50.000 in 2018 oplopend tot € 100.000 vanaf 2019. Minder begeleid en meer beschermd wonen levert een besparing op van € 400.000.

P682.2 Jeugdhulp behandeling inclusief vervoer (+ 18.000)

De personele inzet in 2018 op dit product is verlaagd als gevolg van een herschikking van de personele inzet over alle producten binnen het sociaal domein (€ 118.000). De investering in het pilotproject Jeugdkracht (J04), om jeugdigen beter te kunnen ondersteunen in het voorveld, levert op dit product een voordeel op van € 50.000 in 2018 en vanaf 2019 uiteindelijk een voordeel van € 100.000. In 2017/2018 zal een nadere analyse op de trajecten waar verblijf wordt ingezet plaatsvinden met als inzet om deze deels om te zetten naar ambulante dienstverlening. Dit zal op dit product dus moeten leiden tot meer ambulante inzet (J06) (- € 150.000).

P682.3 Jeugdhulp persoonlijke verzorging (+ 39.000)

De personele inzet in 2018 op dit product is verlaagd als gevolg van een herschikking van de personele inzet over alle producten binnen het sociaal domein.

P682.5 Jeugdhulp GGZ/dyslexiezorg (+ 818.000)

De personele inzet in 2018 op dit product is verlaagd als gevolg van een herschikking van de personele inzet over alle producten binnen het sociaal domein (€ 244.000). Daarnaast is er voor het innovatiebudget in 2018 een stelpost opgenomen van € 264.000. De maatregel "preventie en vroeg-signalering" (J01) door samen te werken met onderwijs levert een besparing op van € 150.000. De investering in het pilotproject Jeugdkracht (J04), om jeugdigen beter te kunnen ondersteunen in het voorveld, levert op dit product uiteindelijk een voordeel op van € 100.000 in 2018. Meer sturing op de duur, intensiteit en zorgstapeling van trajecten moet leiden tot een structureel voordeel ad € 50.000 (J05). Extra inzet van praktijkondersteuners bij huisartsen moet leiden tot minder doorverwijzingen naar Jeugdhulp. De structurele besparing wordt geschat op € 215.000 (J07). De inzet van de reeds ingezette praktijkondersteuners kost € 205.000 en was per abuis nooit afzonderlijk geraamd (NB02).

P682.6 Jeugdhulp opvoedhulp (+ 262.000)

De personele inzet in 2018 op dit product is verlaagd als gevolg van een herschikking van de personele inzet over alle producten binnen het sociaal domein (€ 92.000). Het deelproject (J03) over voorbereid ouderschap, vanuit het Lef-project "Hoe ouder worden", moet (v)echtscheidingen voorkomen. Dit moet binnen het product opvoedhulp een besparing opleveren van € 170.000 in 2018 en in 2019 € 195.000. De investering in het pilotproject Jeugdkracht (J04), om jeugdigen beter te kunnen ondersteunen in het voorveld, levert op dit product uiteindelijk een voordeel op van € 50.000 in 2018 en vanaf 2019 een voordeel van € 100.000. In 2017/2018 zal een nadere analyse op de trajecten waar verblijf wordt ingezet plaatsvinden met als inzet om deze deels om te zetten naar ambulante dienstverlening. Dit zal op dit product dus moeten leiden tot meer ambulante inzet (J06) (- € 150.000). Een betere doorverwijzing door gecertificeerde instellingen (J08) moet op dit product een besparing opleveren van € 100.000.

P682.7 Jeugdhulp spoedzorg (- 1.000)

De personele inzet in 2018 op dit product is verhoogd als gevolg van een herschikking van de personele inzet over alle producten binnen het sociaal domein (- € 101.000). Een betere doorverwijzing door gecertificeerde instellingen (J08) moet op dit product een besparing opleveren van € 100.000.

P682.8 Jeugdhulp verblijf (+ 1.474.000)

De personele inzet in 2018 op dit product is verlaagd als gevolg van een herschikking van de personele inzet over alle producten binnen het sociaal domein (€ 19.000). Wij hebben de kosten voor voogdij en 18+ in 2016 aanzienlijk zien stijgen. Ten tijde van het opstellen van de Kadernota verwachtten we hier met ingang van 2018 voor door het Rijk gecompenseerd te worden voor een bedrag van € 750.000 (omdat deze zorgvormen middels het historische verdeelmodel met een t-2 systematiek bekostigd worden). Meer sturing op de duur, intensiteit en zorgstapeling van trajecten moet leiden tot een voordeel ad € 75.000 in 2017 oplopend tot € 150.000 vanaf 2018 (J05). In 2017/2018 zal een nadere analyse op de trajecten waar verblijf wordt ingezet plaatsvinden met als inzet om deze deels om te zetten naar ambulante dienstverlening. Dit zal op dit product dus moeten leiden tot minder inzet (J06) ad € 600.000. Een betere doorverwijzing door gecertificeerde instellingen (J08) moet op dit product een besparing opleveren van € 30.000.

P683.3 Jeugdbescherming (- 159.000)

De personele inzet in 2018 op dit product is verhoogd als gevolg van een herschikking van de personele inzet over alle producten binnen het sociaal domein.

Analyse programma 3 Welzijn en zorg

3: Welzijn en Zorg							
Exploitatie, bedragen x € 1.000		Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Resultaat voor bestemming	LASTEN (excl. mutaties reserves)	-34.148	-32.008	-32.167	-31.025	-30.923	-30.913
	BATEN (excl. mutaties reserves)	2.820	2.346	2.409	2.409	2.409	2.409
	Totaal	-31.328	-29.662	-29.758	-28.616	-28.514	-28.504
Mutaties reserves	Toevoegingen aan de reserves	0	0	0	0	0	0
	Onttrekkingen aan de reserves	0	0	0	0	0	0
	Totaal	0	0	0	0	0	0
Resultaat na bestemming		-31.328	-29.662	-29.758	-28.616	-28.514	-28.504

P670.1 – Maatschappelijke dienstverlening (- 64.000)

De personele inzet in 2018 op dit product is verhoogd als gevolg van een herschikking van de personele inzet over alle producten van de sector Sociaal (- € 32.000). De resterende kostenuitzetting is het gevolg van de toegepaste prijsindexering (- € 32.000).

P670.7 Wijkwelzijnsvoorzieningen (- 107.000)

De personele inzet in 2018 op dit product is verhoogd als gevolg van een herschikking van de personele inzet over alle producten van de sector Sociaal (- € 6.000). De exploitatiekosten van de MFA 't Berflo zijn via het product 480.6 nu volledig verantwoord op het product P830.7 accommodatiebeleid. Vanuit accommodatiebeleid worden de kosten doorberekend naar dit product wijkwelzijnsvoorzieningen (- € 89.000). Daarnaast zijn de huuropbrengsten en overige exploitatielasten en baten van het wijkwelzijns gedeelte van de MFA 't Berflo opgenomen op dit product (- € 39.000). De kosten voor onderhoud aan de panden zijn aangepast en afgestemd op de geactualiseerde meerjaren-onderhoudsprogramma's van het Vastgoedbedrijf (€ 50.000). De resterende kostenuitzetting is het gevolg van de toegepaste prijsindexering (- € 23.000).

P714.2 Overige gezondheidszorg (+ 253.000)

De personele inzet in 2018 op dit product is verlaagd als gevolg van een herschikking van de personele inzet over alle producten van deze sector (€ 97.000). Voor het project "Gezond in de stad" zijn op dit product geen uitgaven meer geraamd in 2018 (€ 162.000). Voor de periode 2018-2021 is een jaarlijks bedrag van € 158.000 geraamd voor "Gezond in de stad" als een stelpost gemeentefonds op het product P922.5. Daarnaast is tijdens de behandeling van de Kadernota 2018-2021 de motie M2 aangenomen over de financiering van AED kasten (- € 6.000).

Algemene opmerkingen Sociaal Domein

In de Beleidsbegroting 2017-2020 heeft het college van B en W aangegeven dat de taken in het sociaal domein in het bijzonder de Wmo (Wet maatschappelijke ondersteuning) en Jeugdhulp, vanaf 2017 niet langer budgettair neutraal kunnen worden uitgevoerd. Dit heeft alles te maken met de extra budgettaire kortingen vanuit het Rijk voor de jaarschijf 2017 en verder, welke is bevestigd in de septembercirculaire 2016. Daarmee is bijsturing noodzakelijk en moeten verdere keuzes gemaakt worden wat wij wel en niet (of anders) doen. In de notitie "Ondersteuning en Zorg in 2017 en verder" is beschreven welke mogelijkheden er zijn tot ombuigingen in de meerjarenbegroting 2018-2021. De maatregelen die worden voorgesteld zijn niet allemaal even stevig onderbouwd. Dit heeft alles te maken met het feit dat wij nog maar sinds twee jaar uitvoering geven aan de Wmo 2015 en de Jeugdwet. Wij beschikken niet over meer ervaringscijfers dan de afgelopen twee jaren. Voor een aantal maatregelen is het onmogelijk vanuit concrete aantallen en vaste prijs een doorrekening te maken. Voor die maatregelen maken wij gebruik van de ervaringen vanuit uitvoering (centrale toegang) en beleid.

P661.1 Wmo-verstrekkings wonen/hulpmiddelen (+ 414.000)

De personele inzet in 2018 op dit product is verlaagd als gevolg van een herschikking van de personele inzet over alle producten binnen het sociaal domein (€ 388.000). Door niet meer bij elke aanvraag voor een invalidenparkeerkaart, een medisch advies aan te vragen en of de eigen bijdrage te verhogen voor de medische advisering (W06) kan dit een besparing opleveren van € 25.000.

P662.2 Wmo-huishoudelijke verzorging uitvoering (- 1.033.000)

De personele inzet in 2018 op dit product is verhoogd als gevolg van een herschikking van de personele inzet over alle producten binnen het sociaal domein (- € 601.000). De huishoudelijke ondersteuning moet vanaf 2018 opnieuw worden ingekocht. Door de inkoop van wassen en strijken op te nemen in het basispakket en meerkosten als gevolg van de prijsstijging van het basistarief, levert dit een kostenuitzetting op van € 330.000 (W08). Voor de herindicaties van dienstenbonnen naar wasverzorging is extra ondersteuning nodig in 2018 (- € 102.000).

P662.4 – Ondersteuning/waardering Mantelzorg (- 411.000)

De personele inzet in 2018 op dit product is verlaagd als gevolg van een herschikking van de personele inzet over alle producten binnen het sociaal domein (€ 31.000).

Er vanuit gaande dat ook voorliggende voorzieningen geld kosten, schatten wij in dat 5% van de huidige ondersteuning maatschappelijke deelname voorzieningen bespaard kunnen worden door voor allochtone ouderen voorliggend aanbod te organiseren. Dit vraagt nog wel om verdere uitbreiding van de AVEG-groepen (Allochtone vrouwen en mannen) of ander extra aanbod. Daarnaast is de schatting dat nog 1% voor de doelgroep psychiatrisch patiënten voorliggend kan worden georganiseerd. We verwachten dat in 2017 voor € 250.000 extra aan voorliggende voorzieningen benodigd is. Dit loopt in 2018 op tot € 625.000 (W02).

Samen met SIZT wordt gekeken naar inzet van studenten verpleegkunde bij individuele en groepsbegeleiding om mantelzorgers te ontlasten. Het gaat daarbij om jaarstages waarbij de gebruikelijke eisen voor de stage-biedende organisatie en professionele begeleiding gelden. Dit kost met ingang van 2018 structureel € 67.000, maar heeft een positief effect op de inzet van ondersteuning maatschappelijke deelname (W03).

P662.5 - Inkomensondersteuning chronisch zieken (+ 84.000)

De personele inzet in 2018 op dit product is verlaagd als gevolg van een herschikking van de personele inzet over alle producten binnen het sociaal domein.

P662.6 - Wmo begeleiding (incl. PV) (+ 319.000)

De personele inzet in 2018 op dit product is verhoogd als gevolg van een herschikking van de personele inzet over alle producten binnen het sociaal domein (€ - 1.073.000).

In de Verordening hebben wij opgenomen dat het tarief voor Persoonsgebonden budget (Pgb) 20% lager ligt dan het tarief voor Zorg in natura (Zin). Dit betekent dus dat Pgb goedkoper is dan Zin. We willen daarom meer gaan verstrekken in de vorm van Pgb en minder Zin. Dit betekent een kostenbesparing Zin WMO begeleiding van € 250.000 in 2017 oplopend tot € 500.000 structureel vanaf 2018 (A01).

Extra inzet op bekendheid van voorliggende voorzieningen bij huisartsen en consultants moeten een structurele kostenbesparing opleveren van € 50.000 (A04).

Het naar beneden bijstellen/afronden van indiceringen en het vaker inzetten van medische advisering moet een besparing opleveren van € 100.000 in 2017 oplopend tot € 300.000 vanaf 2018 (W01).

Er vanuit gaande dat ook voorliggende voorzieningen geld kosten, schatten wij in dat 5% van de huidige ondersteuning maatschappelijke deelname voorzieningen bespaard kunnen worden door voor allochtone ouderen voorliggend aanbod te organiseren. Daarnaast is de schatting dat nog 1% voor de doelgroep psychiatrisch patiënten voorliggend kan worden georganiseerd. We verwachten dat hierdoor in 2017 voor € 350.000 minder aan ondersteuning maatschappelijke deelname benodigd is. Dit loopt in 2018 op tot € 1.025.000. (W02)

Samen met SIZT wordt gekeken naar inzet van studenten verpleegkunde bij individuele en groepsbegeleiding om mantelzorgers te ontlasten. Het gaat daarbij om jaarstages waarbij de gebruikelijke eisen voor de stage-biedende organisatie en professionele begeleiding gelden. Dit heeft een positief effect op de inzet van ondersteuning maatschappelijke deelname ad € 50.000 in 2017 oplopend tot € 167.000 vanaf 2018 (W03).

Het maken van afspraken met Mediant over de behandeling (Zvw) van allochtone ouderen levert naar schatting in 2018 een besparing op van € 100.000 oplopend tot € 200.000 vanaf 2019.

P662.7 - Wmo kortdurend verblijf (+ 64.000)

De personele inzet in 2018 op dit product is verlaagd als gevolg van een herschikking van de personele inzet over alle producten binnen het sociaal domein.

P667.1 - Eigen bijdrage Wmo (+ 568.000) in combinatie met P677.1 - Eigen bijdrage huishoudelijke verzorging (CAK) (- 568.000)

Het CAK kan het incasso van eigen bijdragen "Wmo 2007" niet scheiden van het incasso van de "Wmo 2015". Vandaar dat we alle inkomsten ook in onze boekhouding op één product zullen moeten verantwoorden.

P670.2 Wmo-subsidieregelingen algemeen (- 459.000)

De personele inzet in 2018 op dit product is verlaagd als gevolg van een herschikking van de personele inzet over alle producten binnen het sociaal domein (€ 60.000). Door het bijstellen van het Innovatiebudget (T01) is er minder beschikbaar (- € 519.000).

P670.3 Wmo-verstrekkings vervoer (+ 230.000)

De personele inzet in 2018 op dit product is verlaagd als gevolg van een herschikking van de personele inzet over alle producten binnen het sociaal domein.

P671.2 Wmo-verstrekkings medische indicering (+ 372.000)

De personele inzet in 2018 op dit product is verlaagd als gevolg van een herschikking van de personele inzet over alle producten binnen het sociaal domein.

P672.1 Wmo-huishoudelijke verzorging PGB (+ 193.000)

De personele inzet in 2018 op dit product is verlaagd als gevolg van een herschikking van de personele inzet over alle producten binnen het sociaal domein.

P672.3 - Wmo PGB zelfstandig leven (- 151.000)

De personele inzet in 2018 op dit product is verlaagd als gevolg van een herschikking van de personele inzet over alle producten binnen het sociaal domein (€ 49.000).

In de Verordening hebben wij opgenomen dat het tarief voor Persoonsgebonden budget (Pgb) 20% lager ligt dan het tarief voor Zorg in natura (Zin). Dit betekent dus dat Pgb goedkoper is dan Zin. We willen daarom meer gaan verstrekken in de vorm van Pgb en minder Zin. Dit betekent een kostenuitzetting PGB Zelfstandig Leven van € 200.000 in 2017 oplopend tot € 400.000 structureel vanaf 2018. (A01)

P672.4 - Wmo PGB kortdurend verblijf (+ 75.000)

De personele inzet in 2018 op dit product is verlaagd als gevolg van een herschikking van de personele inzet over alle producten binnen het sociaal domein.

Analyse programma - 4 Sport en cultuur

4: Sport en Cultuur

Exploitatie, bedragen x € 1.000		Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Resultaat voor bestemming	LASTEN (excl. mutaties reserves)	-16.065	-15.527	-16.341	-15.624	-15.520	-15.343
	BATEN (excl. mutaties reserves)	3.900	3.580	3.785	3.606	3.669	3.644
	Totaal	-12.164	-11.948	-12.557	-12.018	-11.850	-11.699
Mutaties reserves	Toevoegingen aan de reserves	-5.722	-328	0	0	0	0
	Onttrekkingen aan de reserves	5.394	0	0	0	0	0
	Totaal	-328	-328	0	0	0	0
Resultaat na bestemming		-12.492	-12.275	-12.557	-12.018	-11.850	-11.699

P530.2 Sporthallen (- 77.000)

Het nadeel op dit product wordt voornamelijk veroorzaakt doordat er als gevolg van een verschuiving van de personele inzet over producten, in 2018 de inzet op dit product wordt verhoogd met € 45.000. Er is sprake van hogere huuropbrengsten als gevolg van de indexering (€ 6.000). De reguliere (onderhouds)kosten van de sporthallen zijn aangepast en o.a. afgestemd op de geactualiseerde meerjaren-onderhoudsprogramma's van het Vastgoedbedrijf en steeds vaker worden derden (onder meer Gildebor) ingeschakeld voor het onderhouden van de sporthallen onderhoud. Dit leidt tot een toename van de lasten met € 47.000. Op basis van de onderhouds-planning is de storting in de onderhoudsvoorziening structureel verhoogd met € 12.000. Tot slot is er sprake van lagere kapitaallasten (€ 20.000), met name als gevolg van de verlaging van het rente-omslagpercentage. De rest wordt verklaard door de jaarlijkse indexering.

P531.1 Sportparken (+ 260.000)

Het voordeel op dit product wordt o.a. veroorzaakt doordat er als gevolg van een verschuiving van de personele inzet over producten. In 2018 wordt de inzet op dit product verlaagd (€ 96.000).

Daarnaast is de huuropbrengst hoger dan begroot (€ 21.000), door indexering en ter dekking van het gehonoreerde nieuw beleid uit de Kadernota 2018-2021. Per saldo is er sprake van lagere kapitaallasten (€ 75.000). Enerzijds door het nieuw beleid en de autonome ontwikkelingen uit de Kadernota 2018-2021 en anderzijds als gevolg van de verlaging van het rente-omslagpercentage. Voor de onderdelen uit de Kadernota op dit product gaat het om de vervangingsinvesteringen gekoppeld aan de beregeningsinstallaties op de sportparken Veldwijk en Slangenbeek zijn opgenomen (18-FP-4.1), de renovatie van de atletiekbaan in het FBK-stadion (18-NB-4.4), de extra structurele middelen voor de niet-chemische bestrijding van engerlingen op de sportvelden (18-NB-4.5), de vrijgemaakte middelen voor een tweede waterveld ten behoeve van de hockey (18-NB-4.7) en de instemming met de overname van een kunstgrasveld van ATC '65 (amendement A3).

De kosten voor onderhoud aan de gebouwen op de sportparken zijn aangepast en afgestemd op de geactualiseerde meerjaren-onderhoudsprogramma's van het Vastgoedbedrijf; dit leidt een nadeel van € 36.000. Ook is de bijdrage aan Gildebor voor het onderhouden van de sportaccommodaties gestegen met € 35.000 als gevolg van indexering. Er is minder in de onderhoudsvoorziening gestort (voordeel € 16.000) op basis van de onderhoudsplanung.

Op basis van de 1^e Beleidsrapportage 2017 zijn in 2017 eenmalige correcties doorgevoerd wat betreft de subsidie voor opstellen van de kunstgrasvelden voor medegebruik (€ 20.000 voordeel) en het incidentele tekort m.b.t. de FBK (€ 96.000 voordeel). Het restant wordt verklaard door de jaarlijkse indexering van de budgetten.

P540.1 Schouwburg (- 221.000)

Op dit product worden zowel de Schouwburg Hengelo (voorheen het Rabotheater) (- 276.000) als Metropool (+ 55.000) toegelicht. Het resultaat betreffende de Schouwburg Hengelo wordt voor het grootste deel veroorzaakt de indexering van de subsidie in 2018 (€ 38.000) en de extra middelen middels de Kadernota 2018-2021 (18-NB-4.2a). In de gemeentebegroting is een jaarlijks bedrag van € 416.000 opgenomen dat is bestemd voor het theatergebouw en een incidenteel bedrag van € 122.000 ten behoeve van achterstallig onderhoud van het gebouw. Daarnaast is in 2017 een incidentele subsidie van € 300.000 verstrekt ten behoeve van de hijsinstallatie. Hier stond een onttrekking uit de algemene reserve tegenover (zie product P980.9 Reserves).

Het voordeel bij Metropool wordt met veroorzaakt door lagere kapitaallasten als gevolg van de verlaging van het rente-omslagpercentage (€ 68.000).

Daarnaast zijn er nog kleine mutaties in de sfeer van de sectorkosten, de storting in de onderhoudsvoorziening en de prijsindexering voor 2018.

P540.2 Amateuristische kunstbeoefening en beelden (- 49.000)

Door de herverdeling van de uren ontstaat er een nadeel van € 19.000. Het beheer en het onderhoud van het maatschappelijk vastgoed ligt nu bij Vastgoedbedrijf. In 2016 is er een nieuw onderhoudsplan opgesteld naar aanleiding van de onderhoudsinspecties. Er is extra geld gedoteerd in de onderhoudsvoorziening (- € 21.000). Tevens zijn de reguliere onderhoudskosten daarop aangepast en de budgetten geïndexeerd (€ 15.000 nadeel). Tot slot is er sprake van lagere kapitaallasten als gevolg van een verlaging van het rente-omslagpercentage (voordeel van € 6.000).

P580.1 Plaatselijke radio en tv (- 55.000)

Dit verschil wordt in zijn geheel verklaard door de indexering en de toekenning van extra subsidie op basis van de Kadernota 2018-2021 (18-NB-4.3). Enerzijds gaat het om een structurele component van € 4.000 om de bekostiging van RTV Hengelo op het niveau te brengen van de landelijke richtlijn, anderzijds gaat het om een component van € 50.000 per jaar (voor een periode van 2018-2020), waardoor de lokale omroep invulling kan geven aan de omroepvernieuwing conform de beleidsnotitie "Radio en TV Hengelo klaar voor de toekomst".

P580.3 Overige cultuur en recreatie (- 107.000)

Op dit product is het budget voor overige cultuur, via de Kadernota (18-NB-4.9), verhoogd met € 100.000 voor het jubileum van 150 jaar bestaan van Stork. De gemeente wil zich garant stellen voor een bedrag tot een maximaal € 100.000, mits het gehele programma een meerwaarde heeft voor de stad Hengelo en haar inwoners. Het restantnadeel ontstaat door de herverdeling van uren.

Analyse programma 5 Ruimtelijke ontwikkeling en mobiliteit

5: Ruimtelijke ontwikkeling en Mobiliteit

Exploitatie, bedragen x € 1.000		Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Resultaat voor bestemming	LASTEN (excl. mutaties reserves)	-9.177	-7.354	-7.556	-7.495	-7.336	-7.239
	BATEN (excl. mutaties reserves)	9.058	4.026	3.856	3.773	3.772	3.771
	Totaal	-119	-3.327	-3.700	-3.722	-3.564	-3.468
Mutaties reserves	Toevoegingen aan de reserves	-400	0	0	0	0	0
	Onttrekkingen aan de reserves	83	0	0	0	0	0
	Totaal	-317	0	0	0	0	0
Resultaat na bestemming		-436	-3.327	-3.700	-3.722	-3.564	-3.468

P210.9 Verkeersmaatregelen uitvoering (- 46.000)

De kosten van de ambtelijke inzet ten laste van dit product zijn in 2018 € 37.000 hoger als gevolg van een herschikking van de personele inzet over alle producten. De rest betreft indexering.

P212.1 Openbaar Vervoer (+ 63.000)

Dit betreft een rentevoordeel ten opzichte van 2017 door het verlagen van de omslagrente.

P214.1 Parkeren (- 4.000)

Ten opzichte van 2017 is sprake van circa € 196.000 lagere lasten. Deze compenseren de lagere baten van ongeveer € 200.000.

De kosten van de ambtelijke inzet ten laste van dit product zijn in 2018 € 60.000 hoger als gevolg van een herschikking van de personele inzet over alle producten. Een deel van deze uitzetting betreft de personele lasten van het Vastgoedbedrijf voor het onderhoud in de parkeergarage. Daarnaast is sprake van een kostenuitzetting van € 73.000 ten opzichte van 2017 door hogere perceptiekosten GBT (Gemeentelijk Belastingkantoor Twente) en hogere onderhoudskosten voor de parkeergarage als gevolg van een geactualiseerde raming van het Vastgoedbedrijf.

Een in 2017 gerealiseerde eenmalige afschrijving op de boekwaarde van investeringen in de parkeergarage en afgeschreven parkeermeters leiden in 2018 tot lagere afschrijvingslasten. Daarnaast is er sprake van een lagere rentetoerekening door het verlagen van de renteomslag. De kapitaallasten dalen hierdoor met € 324.000.

Aan de inkomstenkant werden met de 1^e Beleidsrapportage in 2017 incidenteel € 245.000 hogere parkeerinkomsten voorzien. In de begroting 2018 is het volume teruggebracht naar het oorspronkelijke structurele bedrag, maar zijn er ook nieuwe beleidsvoornemens opgenomen. Daarnaast is het financieel perspectief geactualiseerd en is er een indexering opgenomen. Dit resulteert vergeleken met 2017 per saldo in een lagere parkeeropbrengst van ongeveer € 200.000.

P810.2 Bestemmingsplannen (- 144.000)

In 2017 is de begroting eenmalig bijgesteld vanwege opbrengsten exploitatieovereenkomsten terrein Seahorse en Badhuis-Ariensschool. Opbrengsten van nieuwe overeenkomsten zullen via wijziging in de begroting 2018 worden opgenomen.

P821.2 Stadsvernieuwingsactiviteiten (- 88.000)

In dit product is vanaf 2018 opgenomen de raming voor de uitvoering van het nieuwe beleidsvoornemen Binnenstad (18-NB-5.4). Met name dit voornemen leidt tot de uitzetting van de lasten en veroorzaakt de afwijking ten opzichte van 2017.

P822.5 Vergunningverlening bouwen (- 43.000)

De kosten van de ambtelijke inzet ten laste van dit product zijn in 2018 € 158.000 hoger als gevolg van een herschikking van de personele inzet over alle producten. Daarnaast stijgen de budgetten diensten derden in 2018 met € 12.000 door een herschikking van de toerekening aan dit product. De baten dalen met € 122.000 doordat de inkomsten uit détachering aflopen. De legesinkomsten zijn in 2017 incidenteel verlaagd met € 500.000. In 2018 is deze dalende trend in het financieel perspectief doorgezet door deze inkomsten structureel met € 300.000 naar beneden bij te stellen. Daarnaast is rekening gehouden met € 49.000 aan hogere inkomsten als gevolg van de indexering met 2,25%.

P822.6 Handhaving bouwen (- 201.000)

De kosten van de ambtelijke inzet ten laste van dit product zijn in 2018 € 38.000 lager als gevolg van een herschikking van de personele inzet over alle producten. Op grond van het financieel perspectief is in 2018 een stelpost van € 248.000 opgenomen voor de kosten welke samenhangen met de invoering van de Omgevingswet. Daarnaast zijn er nog kleine niet noemenswaardige mutaties.

Analyse programma 6 Beheer openbare ruimte en Duurzaamheid

6: Beheer openbare ruimte en Duurzaamheid

Exploitatie, bedragen x € 1.000		Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Resultaat voor bestemming	LASTEN (excl. mutaties reserves)	-41.008	-31.288	-32.518	-32.849	-33.360	-33.396
	BATEN (excl. mutaties reserves)	25.401	20.985	21.558	21.861	22.209	22.597
	Totaal	-15.607	-10.303	-10.960	-10.988	-11.152	-10.799
Mutaties reserves	Toevoegingen aan de reserves	-972	-931	-930	-930	-930	-90
	Onttrekkingen aan de reserves	609	251	251	251	251	90
	Totaal	-363	-680	-679	-679	-679	0
Resultaat na bestemming		-15.970	-10.983	-11.639	-11.667	-11.831	-10.799

P210.1 Onderhoud wegen stedelijk niveau (- 425.000)

De kosten van de ambtelijke inzet ten laste van dit product zijn in 2018 € 125.000 hoger als gevolg van een herschikking van de personele inzet over alle producten. In 2018 is ten opzichte van 2017 een hoger bedrag aan diensten van derden zichtbaar (- € 330.000). Dit is veroorzaakt doordat enerzijds het budget van 2017 incidenteel is verlaagd ten behoeve van een bijdrage aan de projecten Mozartlaan en F35, terwijl dit budget in 2018 wordt verhoogd als gevolg van de Areaalnota, de indexering en het nieuwe beleid (18-NB-6.2 Onderhoud wegen, straten en pleinen, 18-NB-6.4 Tegelwerk Grobbentunnel en Amerikalaan en 18-NB-6.5 Vervangingsinvesteringen wegen, straten en pleinen). Daarnaast is er ten opzichte van 2017 sprake van een rentevoordeel van € 29.000 door het verlagen van de omslagrente.

P550.1 Duurzaamheid/natuur- en milieueducatie (- 158.000)

Voor de periode 2018-2020 zijn via de Kadernota (18-NB-6.1) jaarlijks extra middelen ad € 185.000 beschikbaar gesteld voor intensivering van de klimaatdoelen Energieakkoord 2016. O.a. hierdoor ontstaat dit nadelig verschil ten opzichte van het vorig begrotingsjaar.

P560.1 Openbaar groen wijkniveau (+ 89.000)

De ambtelijke inzet ten laste van dit product is in 2018 lager als gevolg van een herschikking van de personele inzet over alle producten (€ 147.000). In 2018 stijgt het budget voor diensten van derden met € 57.000. Dit is enerzijds het gevolg van de areaaluitbreiding en anderzijds het gevolg van de toegepaste indexering.

P721.1 Afval (- 140.000)

Het nadelige verschil binnen dit product wordt vooral veroorzaakt door de extra-comptabele toerekening van de componenten voor overhead en BTW-compensatiefonds aan de afvalbegroting. Verder vinden er ten opzichte van het vorige begrotingsjaar enkele forse verschuivingen plaats in zowel de lasten- als batensfeer. Genoemd kunnen worden:

- De lagere toerekening van de dividenduitkering Twence aan de afval begroting (ruim € 500.000). Dit heeft te maken met de keuzes rondom de Agenda voor Twente en de vaststelling van lagere tarieven voor de verwerking (zie hierna).
- De lagere tarieven van Twence leiden tot een verlaging van de lasten verwerking (vooral fijnrest) met ruim € 700.000.
- De inzameling/verwerking van papier en verpakkingen leidt tot een hoger nadeel van € 40.000, terwijl het totaal van diverse andere lasten als gevolg van indexeringen en andere oorzaken stijgt met € 150.000. Vanaf 2018 wordt geen bijdrage Kringloop meer verstrekt, hetgeen een voordeel van € 112.000 oplevert.

- Voordelen als gevolg van een lagere toerekening lonen (€ 140.000) en kapitaallasten (€ 210.000).
- Het sluitstuk van de afvalbegroting is de opbrengst van de heffingen. Na het opstellen van de afvalbegroting inclusief het extra-comptabel toerekenen van de overhead en het BTW-compensatiefonds bleek dat een lagere opbrengst van de heffingen van € 627.000 gerealiseerd kan worden. De tarieven voor de afvalstoffenheffing blijven in 2018 gelijk aan 2017, maar doordat het huishouden gemiddeld minder vaak restafval aanbiedt, krijgt een gemiddeld huishouden in vergelijking met 2017 een lagere aanslag voor de afvalstoffenheffing.

Alle bovengenoemde ontwikkelingen leiden er toe, dat er in 2018 afgerond € 7,5 miljoen aan opbrengsten nodig is om binnen het product afval volledig kostendekkend te zijn (in 2017 was dit € 8,1 miljoen).

P722.1 Riolering (+ 56.000)

Het voordeel op dit product ten opzichte van 2017 wordt veroorzaakt door het saldo van hogere lasten ad € 541.000 en hogere baten ad € 597.000.

De hogere baten ad € 597.000 zijn het gevolg van een jaarlijkse herberekening op basis van kengetallen (aantal woningen en aantal bedrijven) en een tariefsverhoging van 3,5%.

De kosten van de ambtelijke inzet ten laste van dit product zijn in 2018 € 50.000 hoger als gevolg van een herschikking van de personele inzet over alle producten. Daarnaast is er een kostenuitzetting van € 28.000 op diensten van derden als gevolg van onder andere de uitbreiding van het areaal. De kapitaallasten dalen daarentegen met € 75.000 door de verlaging van de omslagrente.

Als gevolg van bovenstaande mutaties is de dotatie aan de voorziening in 2018 € 538.000 hoger dan in 2017.

P723.8 Handhaving milieu (- 74.000)

De kosten van de ambtelijke inzet ten laste van dit product zijn in 2018 hoger als gevolg van een herschikking van de personele inzet over alle producten.

Analyse programma 7 Bestuur, veiligheid en openbare orde

7: Bestuur, Veiligheid en Openbare orde

Exploitatie, bedragen x € 1.000		Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Resultaat voor bestemming	LASTEN (excl. mutaties reserves)	-17.579	-41.419	-41.210	-40.383	-40.534	-40.446
	BATEN (excl. mutaties reserves)	1.651	7.222	7.259	6.395	5.758	5.758
	Totaal	-15.928	-34.197	-33.951	-33.989	-34.776	-34.689
Mutaties reserves	Toevoegingen aan de reserves	0	0	0	0	0	0
	Onttrekkingen aan de reserves	0	0	0	0	0	0
	Totaal	0	0	0	0	0	0
Resultaat na bestemming		-15.928	-34.197	-33.951	-33.989	-34.776	-34.689

P001.2 College van burgemeester en wethouders (+146.000)

Dit betreft de lagere raming aan pensioenlasten en wachtgelden voor voormalige bestuurders. De pensioenlasten zijn verlaagd doordat twee rechthebbenden inmiddels zijn overleden (Kadernota 2018-2021: 18-FP-7.2). Na de vorming van een nieuw college in 2014 zijn er twee wethouders niet teruggekeerd en hebben deze voormalige wethouders 3 jaar en 2 maanden recht op wachtgeld, indien zij geen ander werk vinden of niet boven een bepaald vergoedingsbedrag voor de verrichte arbeid uitkomen. Op basis van de regeling zijn er voor deze voormalige wethouders geen wachtgeldverplichtingen meer in 2018. We lopen natuurlijk wel het risico, dat we in 2018 met nieuwe wachtgeldverplichtingen te maken kunnen krijgen, zoals ook is benoemd bij de risico's in de Kadernota 2018-2021.

P003.1 Burgerzaken (- 219.000)

Er is sprake van uitzetting van personeelslasten (- € 161.000), mede als gevolg van de overgang van de formatieplaatsen telefonietaken naar het Klantencontactcentrum. Daarnaast zijn de inkomsten € 47.000 lager dan in de begroting 2017. In de jaren 2016 en 2017 werd een "tijdelijke" grotere vervangingsvraag van reisdocumenten verwacht, voor 2018 wordt er uitgegaan van een normalisering van de aantallen, die past bij een langere geldigheidsduur van de documenten. Verder is het aangenomen amendement A4 "Opkomstbevordering verkiezingen" tijdens de behandeling van de Kadernota 2018-2021 op dit product geraamd (bijna € 14.000 nadeel). Het restant wordt verklaard door indexering en lagere kapitaallasten (lager rente-omslagpercentage).

P005.1 Bestuurlijke samenwerking (- 559.000)

De belangrijkste oorzaak van de toename is het besluit uit de Kadernota 2018-2021 (18-NB-7.1) om per inwoner € 7,50 beschikbaar te stellen voor de Agenda voor Twente (€ 608.000). Hier tegenover staat een verlaging van de bijdrage aan de Regio Twente voor de Netwerkstad.

Overheadproducten:

Product - overheadkosten (* 1.000)	Saldo 2018	Gewijzigd saldo 2017	Mutatie
P040.1 - Overhead sector Directie	1.956	1.780	-176
P040.2 - Overhead sector Dienstverlening	16.558	17.326	768
P040.3 - Overhead sector Middelen	4.964	4.861	-103
P040.4 - Overhead sector Sociaal	-1.130	-819	311
P040.8 - Overhead sector Fysiek	972	1.006	34
Totaal overheadkosten	23.320	24.154	834
P040.9 - Doorberekende overhead	-1.616	-1.613	3
Netto overheadkosten	21.704	22.541	837

040.1 Overhead directie (- 176.000)

Direct onder de directie resulteren de staf en communicatie. Daar wordt nu de functie van concern-controller aan toegevoegd. De dekking hiervoor is gevonden door een formatiereductie van een projectleider.

P040.2 Overhead sector Dienstverlening (+ 768.000)

De lagere lasten van deze sector ten opzichte van de begroting 2017 komt met name door de kapitaallasten van de aanstaande renovatie van het stadhuis en de nieuwbouw van het stadskantoor. De lagere omslagrente van 2,25% in 2018 t.o.v. 3,75% in 2017, is de belangrijkste oorzaak van de verlaging.

P040.3 Overhead sector Middelen (- 103.000)

De (overhead)kosten van de sector middelen zijn hoger als gevolg van een drietal besluiten uit de Kadernota 2018-2021 namelijk 18-NB-1.6 Perspectiefjaar werkloze jongere, 18-NB-6.1 Intensivering Klimaatdoelen energieakkoord, 18-NB-7.2 Integraal veiligheidsbeleid 2018-2021. Daarnaast hogere kosten voor de ambtelijke inzet en de verschuiving van de invulling van de bezuiniging uit de maatschappelijke takenverkenning 2016-2019 naar product P922.7 Externe verwerving subsidies. Ook is er sprake van lagere kosten doordat € 61.000 van het centrale opleidingsbudget is overgeheveld naar P822.5 Vergunningverlening. Dit vloeit voort uit de invoering van de Omgevingswet (zie Kadernota 2018-2021; 18-FP-5.4).

P040.4 Overhead sector Sociaal (+ 311.000)

Binnen de sector Sociaal is een reorganisatie doorgevoerd, waarbij het aantal afdelingshoofden is verminderd. Doordat afdelingshoofden in 2017 volledig ten laste werden gebracht van de overhead, heeft de reorganisatie er toe geleid dat in 2018 meer uren rechtstreeks worden verantwoord op de verschillende producten. Hierdoor wordt de overhead voor deze kosten ontlast. Daarnaast is er in 2018 sprake van een voordeel van € 83.000 op de desintegratieschade vanwege de toetreding van Haaksbergen tot de uitvoeringsorganisatie SMS. In de vorige meerjarenbegroting was nog een constant bedrag opgenomen, terwijl in de definitieve overeenkomst met Haaksbergen een in 3 jaar aflopend bedrag voor desintegratieschade is overeengekomen. Beide componenten verklaren samen het ontstane voordelige verschil ten opzichte van de begroting 2017.

P040.8 Overhead sector Fysiek (+ 34.000)

Ten opzichte van 2017 is er een nadeel vanwege de tijdelijke toevoeging van de functie accounthouder Gildebor (€ 69.000). Voordelen ontstaan o.a. vanwege lagere kapitaallasten ten gevolge van het afstoten van activa richting Gildebor (€ 44.000), de verlaging van de dotatie aan onderhoudsvoorziening gebouwen (€ 21.000) en minder kosten derden (€ 34.000).

P040.9 Doorberekende overhead (+ 3.000)

Op basis van het gewijzigde BBV mag de overhead nog wel worden toegerekend aan de grondexploitaties, de investeringen en andere (subsidie)projecten. Dat dient begrotingstechnisch te geschieden door de verlaging van het aandeel aan overheadkosten op dit onderdeel "Doorberekende overhead" en de verhoging van dit gedeelte aan overheadkosten op de grondexploitaties, de investeringen en andere (subsidie)projecten.

P140.3 Integrale veiligheid (- 96.000)

Als gevolg van het nieuwe beleidsvoornemen uit de Kadernota 2018 18-NB-7.2 Integraal veiligheidsbeleid heeft een uitzetting van de ramingen voor loonkosten en kosten derden (samen € 100.000) plaatsgevonden. Het restant betreft een herschikking van uren.

P140.5 Handhaving openbare ruimte (+ 58.000)

De kosten van de ambtelijke inzet ten laste van dit product zijn in 2018 € 55.000 lager als gevolg van een herschikking van de personele inzet over alle producten. Het restant betreft indexering.

Analyse programma 8 Financiën

8: Financiën

Exploitatie, bedragen x € 1.000		Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Resultaat voor bestemming	LASTEN (excl. mutaties reserves)	-48.380	-34.208	-49.069	-45.197	-45.537	-44.900
	BATEN (excl. mutaties reserves)	202.731	191.773	202.228	198.996	201.275	197.155
	Totaal	154.352	157.566	153.160	153.799	155.738	152.255
Mutaties reserves	Toevoegingen aan de reserves	-14.009	-840	-264	-3.033	-5.267	-3.925
	Onttrekkingen aan de reserves	11.808	1.143	1.468	1.314	867	1.995
	Totaal	-2.201	303	1.204	-1.719	-4.399	-1.930
Resultaat na bestemming		152.151	157.869	154.363	152.080	151.338	150.325

P050.0 Treasury (- 2.988.000)

Op de geld- en kapitaalmarkt zijn de rentenoteringen nog steeds zeer laag. De lichte economische groei vertaalt zich beperkt in een hogere rente voor de komende jaren. We houden in de begroting en het meerjarenperspectief bij het invullen van de nieuwe financieringsbehoefte rekening met een licht stijgende rente op de kapitaalmarkt, van 1,5% in 2018, oplopend naar 3% in 2021.

De interne rentevoet is, mede door de herziening van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV), geen vrije keuze meer. In het verleden waren we terughoudend in het verlagen van de interne rente, waardoor de producten relatief zwaar belast werden en als tegenhanger een hoog positief renteresultaat binnen treasury werd gerealiseerd. Het herziene BBV schrijft een reële rentetoerekening voor. Daarom hebben we de interne rentetoerekening aan investeringen verlaagd van 3,75% naar 2,25%. Deze benadert de gemiddelde rentekosten van de gemeente met de huidige leningenportefeuille en korte financieringsinstrumenten. Dit heeft als gevolg, dat op de producten binnen de programma's een rentevoordeel ontstaat ten opzichte van 2017 en op het product Treasury in het programma Financiën nauwelijks nog voordelen worden gerealiseerd. In vergelijking met 2017 daalt het renteresultaat aanzienlijk. De rente op de kapitaalbeslaglegging in de "eigen" grondcomplexen was in 2017 al teruggebracht naar 2%. Dit percentage is ongewijzigd. De afname van het renteresultaat is in het volgende overzicht weergegeven.

Omschrijving	Bedrag
Renteresultaat 2018	€ 2.446.000
Renteresultaat 2017	€ 5.434.000
Afname renteresultaat	€ 2.988.000

De afname van het renteresultaat is als volgt te specificeren:

Omschrijving	Bedrag
Rentelasten opgenomen geldleningen	€ 1.583.000
Rentebaten verstrekte geldleningen	€ -1.202.000
Rentetoerekening aan producten	€ -3.369.000
Effect op renteresultaat	€ -2.988.000

De rentelasten van opgenomen geldleningen dalen per saldo met € 1,6 miljoen. Om in de financiering van eigen exploitatie en investeringen te voorzien houden we rekening met een stijging van de rentekosten van € 0,1 miljoen. De rentelast uit voor woningcorporatie Welbions aangetrokken geldleningen neemt af. Welbions voorziet vanaf 2015 via het Waarborgfonds Sociale Woningbouw borging in zijn eigen leningenbehoefte. Door aflossing van de leningen, waaronder leningen die we voor derden, in hoofdzaak voor Welbions, hebben aangetrokken dalen de

rentelasten. Een gevolg van finale aflossing van verstrekte geldleningen is dat we ook minder rentebaten ontvangen.

De hiervoor al toegelichte verlaging van de interne rentetoerekening aan investeringen van 3,75% naar 2,25% leidt op het product Treasury in het programma Financiën tot een nadeel van € 3,4 miljoen. De producten in de overige programma's krijgen lagere rentekosten (kapitaallasten) toegerekend.

Er resteert in 2018 alsnog een positief renteresultaat van € 2,4 miljoen. Deze bestaat nog slechts uit € 0,5 miljoen zuiver renteresultaat. Dit is het verschil tussen de geraamde te betalen rente en de via het gemiddeld percentage omslagrente bepaalde (door)belasting aan de producten. De overige € 1,9 miljoen is een risico-opslag voor verstrekte geldleningen. Voor een nadere toelichting zie ook paragraaf 8.5 Financiering.

P830.3 Grondexploitaties (0)

Ontwikkeling boekwaarde (* € 1 miljoen):

	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Lasten	-23,8	-18,3	-17,5	-6,3
Verkopen	12,4	13,9	15,6	20,0
Bijdragen	10,8	6,4	6,7	1,1
Jaarresultaat begroting 2018-2021	0,7	-2,0	-4,8	-14,8
Begroting 2017-2020	-0,7	1,4	5,9	

De jaarresultaten worden verrekend met de balansposten voorraden en onderhanden werk, zodat deze geen invloed hebben op het jaarresultaat. De meerjarige prognose laat een beeld van afnemende lasten zien. Dit impliceert dat er in de nabije toekomst minder personele capaciteit nodig zal zijn. Voor het volledige beeld van de grondexploitatie wordt verwezen naar de herzieningen van de grondexploitaties per 1-1-2017.

P830.6 Grondexploitaties algemene dienst (- 1.204.000)

Om een volledige aansluiting tussen de begroting en de meest recente herzieningen van de grondexploitaties te krijgen zijn met ingang van de begroting 2018 alle mutaties in de reserve ook verwerkt in de begroting. In totaal gaat dit om ruim € 1,2 miljoen ten opzichte van 2017. De bijdragen ten laste van de reserve Grondzaken zijn in 2018:

Jaarlijkse afdracht BXL	151.000
Kosten reeds afgesloten complexen	599.941
De Veldkamp afrekening rente	200.000
Bestemmingsreserve BXL	<u>336.039</u>
	1.286.980

De budgettaire gevolgen van bovenstaande "voorgenomen" bijdragen zijn nihil omdat de verrekening met de reserve grondexploitatie ook in de begroting is opgenomen onder P980.8 Reserves. Naast deze toename van kosten is er sprake van lagere kapitaallasten.

P830.7 Accommodatiebeleid (+ 382.000)

Het voordeel wordt veroorzaakt doordat de budgetten van de MFA 't Berflo nu zijn verantwoord bij vastgoed. Dit levert een voordeel op van € 166.000 op dit product met name als gevolg van de huuropbrengst. Daar staat een nadeel tegenover op P480.6 Overige gemeenschappelijke uitgaven (€ 45.000), P421.2 Onderwijshuisvesting (€ 32.000) en op P 670.7 Wijkwelzijnswerk (€ 89.000). Daarnaast is er nog een voordeel van € 216.000 dat grotendeels wordt veroorzaakt doordat de kosten voor onderhoud aan de panden zijn aangepast en afgestemd op de geactualiseerde meerjarenonderhoudsprogramma's van het vastgoedbedrijf en lagere kapitaallasten als gevolg van verlaging van het rentepercentage.

P830.8 Erfpachten (+ 91.000)

De resultaten op de exploitatie van de erfpachtgronden worden deels met de reserve grondexploitatie c.q. de reserve erfpacht verrekend. Er is in deze begroting sprake van lagere personeelslasten en kapitaallasten. Een deel van het resultaat wordt toegevoegd aan de reserve grondexploitatie. Het overige voordeel van de eerdere verlaging van de omslagrente is onderdeel van het begrotingsaldo.

P913.1 Deelnemingen (- 68.000)

In 2016 hebben we een deel van de aandelenportefeuille Enexis verkocht. Dit leidt structureel tot € 130.000 lager dividend. De dividendopbrengst van Twence is op basis van recente dividendjaren structureel met € 50.000 verhoogd. Twence heeft voor 2018 een eenmalige lagere winstprognose afgegeven, maar tevens voorgesteld om de dividenduitkering op niveau te houden en te verrekenen met dividenden in de toekomst. Eind oktober 2020 loopt de borgstelling voor leningen van Twence (voor de eerste productielijnen) af. Daarvoor ontvingen we een jaarlijkse vergoeding van € 210.000. Over 2020 ontvangen we in 2021 naar rato nog een slotvergoeding van € 175.000, een nadeel van € 35.000. De verlaging van de omslagrente van 3,75% naar 2,25% over de boekwaarde van de deelnemingen leidt tot een voordeel van € 12.000 op dit product.

P921.1 Uitkeringen gemeentefonds (+ 2.768.000)

In de Kadernota 2018-2021 (zaaknummer 2128608) bent u in bijlage 4 uitgebreid geïnformeerd over de ontwikkelingen van de gemeentefondsuitkeringen op basis van de meicirculaire 2017. Het verschil tussen het ramingsbedrag in de begroting 2018 ten opzichte van 2017 is bijna € 2,8 miljoen hoger. Op basis van de doorrekening van deze meicirculaire was het verschil ongeveer € 3,25 miljoen. Echter in de begroting 2017 wordt ook het 'oude' uitkeringsjaar 2016 verrekend, dat wil zeggen mutaties na het opstellen van de jaarstukken 2016. Dit geeft een voordeel in het begrotingsjaar 2017 van bijna € 487.000.

P922.5 Begrotingstechnische correctie (- 4.662.000)

Begrotingstechnische correcties en stelposten bedrijfsvoering (- 2.216.000)

Het verschil wordt voornamelijk veroorzaakt door de mutaties in de stelposten:

• Stelpost looncompensatie/individueel keuzebudget	- 1.954.000
• Rentelasten Stads Kantoor	- 662.000
• Efficiencytaakstelling stads Kantoor	+ 134.000

Stelposten gemeentefonds (- 2.446.000)

De stelposten voor het gemeentefonds worden naar aanleiding van gemeentefondscirculaires ingesteld indien er nog geen nieuw beleid is geformuleerd bij een nieuwe of uitbreiding van een taak voor de gemeente. Daarnaast worden taakstellingen die niet direct op korte termijn op een product worden ingevuld op de het onderdeel 'Stelposten gemeentefonds' geparkeerd in afwachting van concretisering op andere producten in de begroting.

De grootste verschillen in de begrotingsramingen 2018 versus 2017 zijn de stelposten:

• Wmo (sociaal domein)	- 430.000
• Jeugdzorg	- 1.497.000
• Participatiewet	+ 213.000
• VNG betalingen	- 248.000
• Gezond in de stad	- 158.000
• Verhoogde asielinstroom/rijksbijdrage statushouders	+ 666.000
• Afvlakking accessen	- 811.000

P922.7 Externe verwerving subsidies (+ 55.000)

Zoals is aangegeven onder P040.3 Overhead sector middelen is er sprake van verschuiving van de kosten ten opzichte van de begroting 2017.

P923.1 Integratie-uitkering sociaal domein (+ 622.000)

De begrotingsramingen in het sociaal domein voor de jaren 2018-2021 zijn gebaseerd op de meicirculaire 2017 van het gemeentefonds.

*bedragen * € 1.000*

Integratie-uitkeringen sociaal domein:

	2017	2018	Vershil
Wmo	11.237	11.336	100
Jeugdzorg	19.117	20.652	1.535
Participatiewet	16.765	15.753	-1.013
Totaal	47.119	47.741	622

In de Kadernota 2018-2021 (zaaknummer 2128608) bent u in bijlage 4 geïnformeerd over de ontwikkelingen in het sociaal domein, op basis van de meicirculaire 2017 van het gemeentefonds.

P931.1 Onroerendezaakbelastingen (+ 1.221.000)

De verhoging van de OZB-opbrengst wordt veroorzaakt door 2,25% inflatiecorrectie op basis van de Kadernota 2018-2021 en een extra opbrengst € 40.000 als gevolg van de realisatie van een aantal nieuwe schoolgebouwen (Kadernota 2018-2021/18-FB-8.5). Daarnaast is er nog sprake van een doorwerkend effect uit de Kadernota maatschappelijke takenverkenning 2016-2019 namelijk: O.6.2.1. ophalen afval kringloop, O.6.2.1 ophalen afval (inzamelstructuur) en O.8.2.1 OZB cumulatief 0,6%.

P980.9 Reserves (+ 253.000)

Algemene reserve grondexploitaties (+ 1.142.000)

	2018
Rentecompensatie:	1.583.477
Dotatie uit complexen:	
• 007 VMBO	86.471
• 069 Brouwerij	<u>74.406</u>
	160.877
Advies en promotiekosten ten laste van de reserve:	
Advies en promotiekosten	-100.000
Onttrekking aan de reserve:	
• De Veldkamp afrekening rente	-200.000
• Bestemmingsreserve BXL (zaak 2055845)	-336.039
• Jaarlijkse afdracht BXL (zaak 2055845)	-151.000
• Kosten reeds afgesloten complexen	<u>-599.941</u>
	-1.286.980
Per saldo toevoeging aan de reserve	357.374

De mutaties in de reserve grondexploitatie fluctueren jaarlijks en zijn deels terugkerende mutaties zoals de rentecompensatie en de verrekening van de promotie- en advieskosten. Sinds de raadsvergadering van 8 november 2016 is er budget gereserveerd voor jaarlijkse bijdragen aan het Businesspark XL (BXL).

Daarnaast is er sprake van een aantal incidentele verrekeningen, zoals de te verwachten nakomende kosten van reeds afgesloten complexen en de verrekening van de resultaten van de complexen.

Zoals aangegeven bij de P830.6 Grondexploitaties algemene dienst geldt, dat om een volledige aansluiting tussen de begroting en de meest recente herziening te krijgen, de verrekeningen met de grondexploitaties volledig zijn verwerkt in de begroting. Uit de financiële opstelling van beide producten (P830.6 en P980.9) blijkt vervolgens dat de geraamde betalingen ook worden geraamd als onttrekkingen uit de reserve. Per saldo is dit voor de algemene dienst volledig neutraal.

Algemene reserve (- 1.199.000)

Voor de hijsinstallatie van de Schouwburg Hengelo (voorheen het Rabotheater) is in 2017 een incidenteel bedrag van € 300.000 onttrokken uit de algemene reserve.

In het plan "Ondersteuning en zorg voor Jeugd en Wo, maatregelen 2017 en verder" (zaaknummer 2106234) zijn meerdere maatregelen voorgesteld om het beschikbare geld zo goed mogelijk te besteden. Zodanig dat ook in de toekomst Hengeloërs kunnen rekenen op goede zorg en ondersteuning. Voor de begrotingsjaren 2017 tot en met 2019 worden de incidentele tekorten gedekt uit de algemene reserve. Dit gaat om een bedrag van ruim € 4,9 miljoen in 2017, bijna € 2,5 miljoen in 2018 en bijna € 0,6 miljoen in 2019. Om vervolgens vanaf 2020 de transitie Wmo en Jeugd(zorg) weer budgettair neutraal uit te voeren.

Gelet op het positieve jaarrekeningsaldo 2016, zijn op basis van de Kadernota 2018-2021 minder middelen toegevoegd aan de algemene reserve, om zodoende extra ruimte te creëren voor nieuw beleid. Voor 2018 gaat het om een lagere toevoeging van € 1,5 miljoen. Vanaf 2019 zal structureel € 0,5 miljoen minder worden toegevoegd. Hierdoor was het mogelijk om voor ongeveer € 2 miljoen exploitatieruimte te creëren voor nieuw beleid in de komende meerjarenbegroting.

Door de aanpassing van de renteomslag van 3,75% naar 2,25% wordt zoals gebruikelijk ook de (rente)toevoeging aan de algemene reserve aangepast. Daarnaast zijn er minder middelen toegevoegd aan de algemene reserve op basis van de nota "Koersvast in krappe tijden". Deze beide onderdelen leiden tot een lagere toevoeging van € 100.000 in 2018 ten opzichte van 2017.

Vanaf 2020 wordt er structureel € 223.500 extra toegevoegd in verband met de besluitvorming omtrent de muziekschool (zaaknummer 2010011).

Reserve dekking kapitaallasten (+ 222.000)

Met ingang van 2017 is de BBV-systematiek gewijzigd voor investeringen met maatschappelijk nut. Dit houdt in dat over de boekwaarde van investeringen met maatschappelijk nut kapitaallasten moeten worden berekend. Deze reserve is ingesteld ter dekking van de jaarlijkse kapitaallasten die voortvloeien uit deze investeringen. Het voordeel wordt veroorzaakt doordat in de begroting 2017 de reeds gereserveerde bedragen in de bestemmingsreserves (fietspadenplan en bodemsanering) zijn overgeheveld naar de dekkingsreserve kapitaallasten.

Reserve fietspadenplan (- 50.000)

In 2017 werd eenmalig een bedrag uit de reserve fietspadenplan onttrokken om de kapitaallasten te dekken voor de investering met maatschappelijk nut: het project F35 Veldbeek Watertorenlaan – Parallelweg LS.

Reserve decentralisatie-uitkeringen (- 261.000)

In de begroting 2017 zijn eenmalig middelen voor de verhoogde asielinstroom uit de reserve decentralisatie-uitkeringen onttrokken. Deze middelen zijn in 2016, naar aanleiding van de decembercirculaire 2016 van het gemeentefonds, toegevoegd aan deze reserve.

Reserve Organisatieontwikkeling (+ 400.000)

De reserve organisatieontwikkeling is bestemd voor de transitie van meer mobiliteit in de organisatie naar een flexibele organisatie met de juiste medewerker op de juiste plek, zoals verwoord in de notitie "Koersvast in krappe tijden". De reserve wordt ingezet voor organisatieontwikkeling, mobiliteit, strategische personeelsplanning en het generatiepact.

Begin april 2017 is er (financieel) inzicht verkregen in de deelname aan het generatiepact. Daarna kon de balans worden opgemaakt omtrent de gewenste omvang van reserve organisatieontwikkeling. Hieruit bleek dat de structurele toevoeging van € 400.000 vanaf het begrotingsjaar 2018 kan vervallen (Kadernota 2018-2021; 18-FP-8.7).

7.3 Overzicht van algemene dekkingsmiddelen

Het overzicht van algemene dekkingsmiddelen

x € 1.000

Algemene Dekkingsmiddelen	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
1. Lokale heffingen	23.462	23.786	23.963	24.216
2. Gemeentefondsuitkering	134.509	134.749	134.716	133.857
3. Dividend	815	815	815	780
4. Saldo financieringsfunctie	-2.446	-3.197	-3.922	-3.422
6. Overige algemene dekkingsmiddelen	2.446	3.197	3.922	3.422
Totaal	158.786	159.351	159.494	158.853

8. Bijlagen

8.1 Reserves en voorzieningen

8.1.1 Mutaties in de reserves

								(* € 1.000)
nr reserve	31-12-2017	vermeer- dering	vermin- dering	31-12-2018	vermeer- dering	vermin- dering	31-12-2019	
101 Algemene reserve	17.132	-1.985	-	15.147	925	-	16.072	
150 Reserve grex algemeen	1.734	2.175	2.411	1.498	2.030	1.832	1.697	
310 Reserve centraal opleidingsbudget	100	-	-	100	-	-	100	
311 Reserve communicatiebeleid	46	-	-	46	-	-	46	
313 Vereveningsreserve binnenstad	400	-	-	400	-	-	400	
314 Reserve ruimtelijke kwaliteit binnenstad	475	-	-	475	-	-	475	
316 Reserve arbeidsvoorwaarden	212	-	-	212	-	-	212	
320 Reserve dekking kapitaallasten	266	-	11	255	-	11	244	
326 Reserve accommodaties egalisatie	419	69	69	419	69	69	419	
327 Reserve vastgoedbedrijf	1.891	-	59	1.832	-	59	1.773	
328 Reserve duurzaamheid	50	-	-	50	-	-	50	
329 Reserve fietspadenplan	430	-	-	430	-	-	430	
331 Reserve twentehaven	461	44	-	505	45	-	550	
332 Reserve bodemsanering	3.855	930	251	4.534	930	251	5.213	
367 Reserve onderwijshuisvesting	4.272	5.344	5.781	3.835	5.683	6.132	3.386	
371 Reserve decentralisatie-uitkeringen	2.705	-	-	2.705	-	-	2.705	
372 Reserve organisatieontwikkeling	2.845	-	-	2.845	-	-	2.845	
Reserve compensatiefonds								
374 Bomenverordening	192	-	-	192	-	-	192	
375 Reserve prj. bestrijding jeugd werkloosheid	125	-	-	125	-	-	125	
398 Reserve onderhoud buurtcentra	109	-	-	109	-	-	109	
399 Reserve ARI	1.898	-	-	1.898	-	-	1.898	
Totaal reserves	39.617	6.577	8.582	37.612	9.682	8.354	38.941	

nr reserve	31-12-2019	vermeer- dering	vermin- dering	31-12-2020	vermeer- dering	vermin- dering	31-12-2021
101 Algemene reserve	16.072	1.735	-	17.807	1.735	-	19.542
150 Reserve grex algemeen	1.697	3.447	1.844	3.301	2.099	1.865	3.536
310 Reserve centraal opleidingsbudget	100	-	-	100	-	-	100
311 Reserve communicatiebeleid	46	-	-	46	-	-	46
313 Vereveningsreserve binnenstad	400	-	-	400	-	-	400
314 Reserve ruimtelijke kwaliteit binnenstad	475	-	-	475	-	-	475
316 Reserve arbeidsvoorwaarden	212	-	-	212	-	-	212
320 Reserve dekking kapitaallasten	244	-	11	233	-	11	222
326 Reserve accommodaties egalisatie	419	69	69	419	69	69	419
327 Reserve vastgoedbedrijf	1.773	-	60	1.713	-	62	1.651
328 Reserve duurzaamheid	50	-	-	50	-	-	50
329 Reserve fietspadenplan	430	-	-	430	-	-	430
331 Reserve twentehaven	550	45	-	595	45	-	640
332 Reserve bodemsanering	5.213	930	251	5.892	90	90	5.892
367 Reserve onderwijshuisvesting	3.386	5.667	6.327	2.726	5.814	6.463	2.077
371 Reserve decentralisatie-uitkeringen	2.705	-	-	2.705	-	-	2.705
372 Reserve organisatieontwikkeling	2.845	-	-	2.845	-	-	2.845
Reserve compensatiefonds							
374 Bomenverordening	192	-	-	192	-	-	192
375 Reserve prj. bestrijding jeugd werkloosheid	125	-	-	125	-	-	125
398 Reserve onderhoud buurtcentra	109	-	-	109	-	-	109
399 Reserve ARI	1.898	-	-	1.898	-	-	1.898
Totaal reserves	38.941	11.893	8.562	42.273	9.852	8.560	43.565

8.1.2 Aard en reden reserves

Algemene reserve

Gevormd vanuit resultaten van algemene middelen zonder directe bestemming, nodig t.b.v. het weerstandsvermogen van de gemeente (o.a. voor calamiteiten). Hierbij dient wel opgemerkt te worden dat binnen de algemene reserve een bedrag van circa € 4,5 miljoen was geormerkt als 'Algemene Reserve Zorg', maar naar verwachting is dit bedrag volledig benodigd voor de afdekking van de tekorten in het sociaal domein in 2017. Vanaf de begroting 2018 is er dan geen geormerkt deel meer in de algemene reserve.

Algemene reserve grondexploitatie

Buffer ter afdekking van de risico's vanuit grondexploitatie. De bedragen vanuit de herzieningen van de grondexploitaties per 1-1-2017. Bij de verminderingen zijn de begrote mutaties en de claims (winst- en verliesnemingen) verwerkt.

Reserve centraal opleidingsbudget

Niet bestede middelen van het centraal opleidingsbudget worden hierin gedoteerd als buffer voor tegenvallers in reguliere opleidingsbudgetten.

Reserve communicatiebeleid

Reservering bij verkoop van St. Kabeltevee Hengelo met doel deze te besteden ter dekking van kapitaallasten van investeringen op het gebied van informatie- en communicatietechnologie. Besteding dient plaats te vinden t.b.v. de burgers van de gemeente Hengelo conform de oorspronkelijke doelstellingen van de stichting.

Reserve vereveningsreserve binnenstad

Middelen ter versterking van de kwaliteit van de binnenstad (concentratie horecafunctie).

Reserve ruimtelijke kwaliteit binnenstad

Ter verbetering van de ruimtelijke kwaliteit in de binnenstad o.a. voor de herinrichting van de openbare ruimte van het kernwinkelgebied, het versterken en ondersteunen van de woonfunctie in de binnenstad.

Reserve arbeidsvoorwaarden

Bestemd voor de uitvoering lokale arbeidsvoorwaarden.

Reserve dekking kapitaallasten

Door de wijziging van de BBV-systematiek, met ingang van 2017, voor investeringen in de openbare ruimte met maatschappelijk nut zal voor de oude 'probleemgevallen' en nieuwe gevallen gebruik kunnen worden gemaakt van de dekkingsreserve kapitaallasten. Het gereserveerde bedrag in deze nieuwe reserve kan worden gebruikt voor de dekking van de jaarlijkse kapitaallasten, die voortvloeien uit de betreffende investeringen. Op basis van de vastgestelde nota Investerings- en activeringsbeleid gaat de voorkeur bij alle uitbreidings- en vervangingsinvesteringen uit naar het toepassen van de reguliere afschrijvings- en rentesystematiek. Na afloop van de gebruiksduur van het actief vallen de kapitaallasten vrij in de exploitatie en ontstaat er ruimte om een nieuwe vervangingsinvestering met bijbehorende kapitaallasten te ramen.

Reserve egalisatie accommodaties

Ter dekking van (groot) onderhoud van gebouwen, welke niet direct meer in gemeentelijk gebruik zijn, maar nog wel eigendom van de gemeente.

Reserve vastgoedbedrijf

Egalisatie van verkoopresultaten.

Reserve duurzaamheid

Bestemd voor dekking van interne duurzaamheid.

Reserve fietspadenplan

Als correctie op de negatieve boekwaarde van cpl. 42 Fietspadenplan/Duurzaam Veilig is de vermogenstoename ondergebracht in deze reserve.

Reserve Twentehaven

Bestemd voor toekomstig incidenteel groot onderhoud van de haven.

Reserve bodemsanering

Middelen ter dekking van lasten bodemsaneringen.

Reserve onderwijshuisvesting

Vanuit de algemene uitkering afgezonderde middelen ter dekking van uitgaven binnen het meerjarig investeringsprogramma onderwijshuisvesting.

Reserve decentralisatie-uitkeringen

Vanuit de algemene uitkering afgezonderde middelen ter dekking van uitgaven die gemoeid zijn met decentralisatie-uitkeringen. Het gaat om incidentele middelen voor een beperkte periode.

Reserve organisatieontwikkeling

Bestemd voor de transitie van meer mobiliteit in de organisatie naar een flexibele organisatie met de juiste medewerker op de juiste plek, zoals verwoord in de notitie "Koersvast in krappe tijden".

Reserve groencompensatie bomenverordening

Egalisatie van baten en lasten bomenverordening.

Reserve projecten bestrijding jeugdwerkloosheid

Bestemd voor projecten ter bestrijding van de jeugdwerkloosheid.

Reserve onderhoud buurtcentra

Doel: meerjarig onderhoud van buurtcentra.

Reserve ARI

Bestemd ter dekking van toekomstige lasten die voortvloeien uit de ARI-investeringen.

8.1.3 De mutaties in de voorzieningen

								(* € 1.000)
nr	Voorziening	31-12-2017	vermeer- dering	vermin- dering	31-12-2018	vermeer- dering	vermin- dering	31-12-2019
501	groot-onderhoud stadhuis/stadskantoor	1.020	50	0	1.070	50	0	1.120
502	groot-onderhoud stadhuis/stadskantoor	800	0	0	800	0	0	800
503	pensioen wethouders	6.101	125	0	6.226	125	0	6.351
508	riolering	8.640	2.343	1.849	9.134	2.692	1.863	9.963
510	gebiedsgericht grondwaterbeleid	1.307	0	0	1.307	0	0	1.307
511	afval	1.630	0	0	1.630	0	0	1.630
512	complexen derden	23.609			23.609			23.609
522	wachtgeld Muziekschool re-organisatie	1.407	0	0	1.407	0	0	1.407
527	renovatie sportvelden	77	36	35	78	35	35	78
528	gebouwen/installaties	112	58	39	131	33	64	100
533	Voorziening onderhoud vastgoed	1.943	338	391	1.890	338	341	1.887
	Totaal voorzieningen	46.646	2.950	2.314	47.282	3.273	2.303	48.252

nr	Voorziening	31-12-2019	vermeer- dering	vermin- dering	31-12-2020	vermeer- dering	vermin- dering	31-12-2021
501	groot-onderhoud stadhuis/stadskantoor	1.120	50	0	1.170	50	0	1.220
502	groot-onderhoud stadhuis/stadskantoor	800	0	0	800	0	0	800
503	pensioen wethouders	6.351	125	0	6.476	125	0	6.601
508	riolering	9.963	3.211	1.113	12.061	3.345	2.226	13.180
510	gebiedsgericht grondwaterbeleid	1.307	0	0	1.307	0	0	1.307
511	afval	1.630	0	0	1.630	0	0	1.630
512	complexen derden	23.609			23.609			23.609
522	wachtgeld Muziekschool re-organisatie	1.407	0	0	1.407	0	0	1.407
527	renovatie sportvelden	78	36	35	79	36	35	80
528	gebouwen/installaties	100	58	96	62	58	17	103
533	Voorziening onderhoud vastgoed	1.887	338	419	1.806	338	825	1.319
	Totaal voorzieningen	48.252	3.818	1.663	50.407	3.952	3.103	51.256

8.1.4. Aard en reden voorzieningen

Voorziening groot onderhoud stadhuis/stadskantoor (501)

T.b.v. groot onderhoud stadhuis en stadskantoor op basis van een meerjarige onderhoudsplanning.

Voorziening groot onderhoud stadhuis/stadskantoor (502)

Deze voorziening wordt betrokken bij de dekking van de renovatie van het stadhuis.

Voorziening pensioen wethouders

Te verwachten verplichtingen jegens de pensioenen wethouders, waarvan de omvang redelijkerwijs in te schatten is.

Voorziening rioolrenovatie

Bestemd voor het in stand en op peil houden van het rioolstelsel alsmede egalisatie van de tarieven rioolheffing.

Voorziening gebiedsgericht grondwaterbeleid

Ter dekking van grondwaterverontreiniging in centrumgebied.

Voorziening afvalverwerking

Reserve vanuit toevallige meevallers product afvalverwerking/-verwijdering ten behoeve van egalisatie mogelijk toekomstige tegenvallers.

Voorziening complexen derden

Voorziening t.b.v. grondcomplexen, waarvan we de administratie niet zelf voeren.

Voorziening wachtgeld Muziekschool reorganisatie

Te verwachten verplichtingen wachtgeld i.v.m. reorganisatie Muziekschool.

Voorziening renovatie sportvelden

T.b.v. het toekomstig groot onderhoud van sportvelden afgezonderde middelen. Aan de voorziening ligt een onderhoudsplan ten grondslag.

Voorziening gebouwen/installaties sport

T.b.v. het toekomstig groot onderhoud voor gebouwen en installaties. Na de afronding van de verbouwing van het Twentebad zal deze voorziening worden gewijzigd in voorziening onderhoud Twentebad op basis van een nieuw onderhoudsplan.

Voorziening onderhoud vastgoed

Ter dekking van groot onderhoud van gebouwen. Aan de voorziening ligt een meerjarig onderhoudsplan ten grondslag.

8.1.5 Overzicht van structurele toevoegingen en onttrekkingen aan reserves 2018-2021

(bedragen groter of gelijk aan € 100.000; bedragen * € 1.000)

Product	Omschrijving	2018	2019	2020	2021
P421.2	Dotatie aan reserve OHV	-5.344	-5.683	-5.667	-5.814
P421.2	Onttrekkingen aan reserve OHV	5.781	6.132	6.328	6.463
Totaal programma 2:		437	450	661	649
Totaal programma 4:		0	0	0	0
P723.3	Toevoeging aan reserve bodemsanering	-930	-930	-930	-90
P723.3	Onttrekking aan reserve bodemsanering	251	251	251	90
Totaal programma 6:		-679	-679	-679	0
P980.9	Toevoeging aan algemene reserve	-487	-1.512	-1.735	-1.735
P980.9	Toevoeging aan algemene reserve grondexploitatie	-2.019	-2.039	-2.061	-2.121
P980.9	Onttrekking aan algemene reserve grondexploitatie	787	787	787	787
Totaal programma 8:		-1.719	-2.764	-3.009	-3.069
TOTAAL		-1.961	-2.993	-3.027	-2.420

8.2 Lasten en baten per product en per taakveld

8.2.1 Lasten en baten per product

Programma	Product	Omschrijving product	Lasten	Baten	Saldo
Economie, Werk en Inkomen	P221.1	haven	466.021	509.876	-43.855
	P310.1	markt	146.080	181.354	-35.274
	P310.3	economische aangelegenheden	560.606	239.020	321.586
	P320.1	Bedrijventerreinen	167.234		167.234
	P560.2	regionale samenw erking	214.858		214.858
	P560.3	kermis	118.152	202.165	-84.013
	P560.5	vvv	452.948		452.948
	P610.1	bijstandsverlening	45.765.801	39.479.435	6.286.366
	P611.2	w et sociale w erkvoorziening	11.354.138		11.354.138
	P614.1	minimabeleid	5.025.448	208.506	4.816.942
	P614.4	Schuldhelpverlening	1.731.116	363.765	1.367.351
	P623.1	WWB trajecten	3.365.048	65.937	3.299.111
	P623.2	inburgering	616.258	355.980	260.278
	P623.4	Werkloosheidsbeleid	1.302.281		1.302.281
Economie, Werk en Inkomen - Totaal			71.285.989	41.606.038	29.679.951
Onderw ijs en Jeugd	P420.9	ambtelijke onderst openbaar on	31.523	35.093	-3.570
	P421.2	Onderw ijs huisvesting	12.210.103	6.271.254	5.938.849
	P480.1	schoolbegeleidingsdienst	119.891		119.891
	P480.2	leerlingenvervoer	909.828	6.579	903.249
	P480.6	overige gemeenschappelijke uit	1.790.421	1.315.320	475.101
	P482.1	volw asseneneducatie	26.737		26.737
	P650.1	kinderdagopvang	588.943	46.436	542.507
	P650.2	peuterspeelzaalw erk	809.862		809.862
	P670.8	Jeugd-en jongerenw erk	1.662.561	52.216	1.610.345
	P671.1	Jeugd gezondheid maatw erk	943.933		943.933
	P671.3	Jeugd: vroeghulp/vertrouw ensw .	744.878		744.878
	P672.2	PGB Jeugd	402.000		402.000
	P672.8	Jeugdhulp: verblijf	50.000		50.000
	P682.0	Landelijk transitie arrangen	700.000		700.000
	P682.1	Jeugdhulp begeleiding	2.002.298		2.002.298
	P682.2	Jeugdhulp behand.incl. vervoer	815.000		815.000
	P682.3	Jeugdhulp persoonl. verzorging	35.000		35.000
	P682.4	Jeugdhulp tijdelijk verblijf	135.000		135.000
	P682.5	Jeugdhulp GGZ/dyslexiezorg	4.434.718		4.434.718
	P682.6	Jeugdhulp opvoedhulp	692.000		692.000
	P682.7	Jeugdhulp spoedzorg	573.200		573.200
	P682.8	Jeugdhulp verblijf	5.575.454		5.575.454
	P682.9	Jeugdhulp pleegzorg	1.078.250		1.078.250
	P683.1	WMO-subs.reg. jeugd/veiligheid	20.851		20.851
	P683.2	AMHK en crisisdienst	416.617		416.617
	P683.3	Jeugdbescherming	1.349.818		1.349.818
	P683.4	Jeugdreclassering	120.000		120.000
	P683.5	Jeugdzorgplus	425.000		425.000
	P715.1	basistakenpakket uniform deel	1.984.844		1.984.844
Onderwijs en Jeugd - Totaal			40.648.730	7.726.898	32.921.832

Programma	Product	Omschrijving product	Lasten	Baten	Saldo
Welzijn en Zorg	P511.3	emancipatie	5.151		5.151
	P621.1	lokale minderheden	34.881		34.881
	P661.1	WMO-verstrek. wonen/hulpm.	2.180.764	25.000	2.155.764
	P662.2	WMO-huish.verzorging uitvoerin	6.545.181		6.545.181
	P662.3	Maatsch.dienstverl.Bemoeizorg	213.917		213.917
	P662.4	Onderst./w.aardering Mantelzorg	874.000		874.000
	P662.5	Ink.onderst. chronisch zieken	1.294.625		1.294.625
	P662.6	WMO begeleiding (incl. PV)	6.933.604		6.933.604
	P662.7	WMO kortdurend verblijf	31.200		31.200
	P662.8	WMO vervoer dagbesteding	180.000		180.000
	P663.1	Maatsch.opvang (subsidies)	401.990		401.990
	P667.1	Eigen bijdrage WMO		1.136.000	-1.136.000
	P670.1	Maatsch. dienstverlening	1.130.184		1.130.184
	P670.2	WMO-subs.regeling (algemeen)	1.129.935		1.129.935
	P670.3	WMO-verstrekkingen (vervoer)	1.325.467		1.325.467
	P670.4	Soc.vernieuw ing/w ijk aanpak	510.337		510.337
	P670.5	Ouderenbeleid	742.256		742.256
	P670.6	Overig maatschappelijk werk	72.600		72.600
	P670.7	Wijkw elzijns werk	2.815.633	638.041	2.177.592
	P670.9	Samenlevingsopbouw	333.596		333.596
	P671.2	WMO-verstrek. (med.indicering)	101.959		101.959
	P671.5	WMO: inloopfunctie GGZ	381.361		381.361
	P671.6	WMO: onderst.soc.w ijkteams	692.197		692.197
	P672.1	WMO-huishoudelijke verzorging	750.980	50.980	700.000
	P672.3	WMO PGB zelfstandig leven	2.872.000		2.872.000
	P672.4	WMO PGB kortdurend verblijf	13.000		13.000
	P677.1	Eigen biidr. huish.verz. (CAK)		364.000	-364.000
	P677.2	Eigen biidr.vervoersvoorzienin		195.000	-195.000
	P714.2	overige gezondheidszorg	600.520		600.520
Welzijn en Zorg - Totaal			32.167.338	2.409.021	29.758.317
Sport en Cultuur	P510.1	openbaar bibliotheekwerk	2.390.361	54.286	2.336.075
	P511.1	muziekschool (Oyfo)	1.202.628		1.202.628
	P511.2	creativiteitscentra (Oyfo)	517.274		517.274
	P530.2	sporthallen	792.542	420.832	371.710
	P530.3	zwembaden	3.632.096	1.908.410	1.723.686
	P530.4	overige accommodaties	14.606	6.363	8.243
	P530.5	subsidies	106.091		106.091
	P530.6	overige sport	529.383	215.437	313.946
	P531.1	sportparken	2.381.443	433.560	1.947.883
	P540.1	schouw burg	3.594.554	663.561	2.930.993
	P540.2	amateur.kunstbeoef. en beelden	465.626	82.058	383.568
	P540.6	overige kunst	24.742		24.742
	P541.1	musea	466.739		466.739
	P580.1	plaatselijke radio en tv	96.497		96.497
	P580.3	overige cultuur en recreatie	126.727		126.727
Sport en Cultuur - Totaal			16.341.309	3.784.507	12.556.802

Programma	Product	Omschrijving product	Lasten	Baten	Saldo
Ruimtelijke ontwikkeling en Mobiliteit	P003.3	Kadaster	367.394	1.486	365.908
	P210.8	Verkeersmaatregelen beleid	768.644	133.705	634.939
	P210.9	Verkeersmaatregelen uitvoering	472.141	24.145	447.996
	P212.1	openbaar vervoer	390.966		390.966
	P214.1	parkeren	1.361.208	1.565.021	-203.813
	P541.2	monumenten en monumentenzorg	3.743		3.743
	P723.7	vergunningverlening milieu	316.747		316.747
	P810.1	structuurplannen algemeen	198.918		198.918
	P810.2	bestemmingsplannen	539.164	144.577	394.587
	P810.7	voorber. plannen&projec.	209.940		209.940
	P810.8	adviezen ruimtelijke ordening	303.912		303.912
	P820.5	woninggebonden subsidies	6.813		6.813
	P820.6	regeling woonconsument	71.274		71.274
	P821.2	stadsvernieuwingactiviteiten	384.583		384.583
	P822.1	bouw - woning- en welstandstoez	93.852		93.852
	P822.4	volkshuisvesting	79.545		79.545
	P822.5	vergunningverlening bouw en	1.202.260	1.956.095	-753.835
	P822.6	handhaving bouw en	784.879	31.232	753.647
Ruimtelijke ontwikkeling en Mobiliteit - Totaal			7.555.983	3.856.261	3.699.722
Beheer openbare ruimte en Duurzaamheid	P210.1	onderhoud wegen stedelijk niveau	2.917.229	184.078	2.733.151
	P210.2	schoonhouden wegen wijkniveau	2.029.327	717.590	1.311.737
	P210.3	onderhoud wegen wijkniveau	673.446		673.446
	P210.4	openbare verlichting	954.715	83.402	871.313
	P210.5	schoonhouden wegen stedelijk n	340.431		340.431
	P221.2	overige waterlopen	67.355		67.355
	P550.1	duurz. h/nat. en milieu-educ.	303.948	20.450	283.498
	P560.1	openbaar groen wijkniveau	3.421.275		3.421.275
	P560.6	hoofdinfra groen stedelijk niv	1.112.494		1.112.494
	P560.7	speeltoestellen	560.469		560.469
	P560.8	groenbeleid	243.877		243.877
	P560.9	kinderboerderij	236.315		236.315
	P721.1	afval	9.258.798	10.626.384	-1.367.586
	P722.1	riolering	8.383.312	9.332.920	-949.608
	P723.1	milieu	19.574		19.574
	P723.2	geluid	159.432	26.064	133.368
	P723.3	bodem	1.203.292	250.676	952.616
	P723.5	openbare toiletten	85.773		85.773
	P723.8	handhaving milieu	596.543	42.928	553.615
	P723.9	handhaving bodem	211.302		211.302
	P724.1	lijkebezorging	668.311	524.225	144.086
Beheer openbare ruimte en Duurzaamheid - Totaal			33.447.218	21.808.717	11.638.501

Programma	Product	Omschrijving product	Lasten	Baten	Saldo
Bestuur, Veiligheid en Openbare orde	P001.1	Raad en raadscommissies	1.259.192		1.259.192
	P001.2	College van burgemeester en wethouders	1.302.913		1.302.913
	P003.1	Burgerzaken	2.583.798	1.685.770	898.028
	P005.1	Bestuurlijke samenw stedendriehoek	1.204.044		1.204.044
	P005.2	Reg / intern samenwerking	149.971		149.971
	P040.1	Overhead sector Directie	1.955.829		1.955.829
	P040.2	Overhead sector Dienstverlening	18.835.517	2.277.536	16.557.981
	P040.3	Overhead sector Middelen	5.195.537	230.848	4.964.689
	P040.4	Overhead sector Sociaal	1.683.829	2.814.478	-1.130.649
	P040.8	Overhead sector Fysiek	1.110.134	137.177	972.957
	P040.9	Doorberekende overhead	-1.615.921		-1.615.921
	P120.5	Regionale brandweer	5.777.255		5.777.255
	P140.1	Opvang zw erfieren	185.625		185.625
	P140.2	Lijkschouwing	38.188		38.188
	P140.3	Integrale veiligheid	569.740	14.000	555.740
	P140.5	Handhaving openbare ruimte	969.256	99.521	869.735
	P160.1	Bommenregeling	5.400		5.400
Bestuur, Veiligheid en Openbare orde - Totaal			41.210.307	7.259.330	33.950.977
Financiën	P050.0	Treasury	14.792.148	17.238.495	-2.446.347
	P830.3	GrEX Grondexploitatie	23.123.133	23.123.133	0
	P830.6	GrEx Algemene Dienst	2.260.357	194.717	2.065.640
	P830.7	accommodatiebeleid	1.245.983	1.092.711	153.272
	P830.8	erfpachten	946.888	1.311.228	-364.340
	P913.2	deelnemingen	17.376	815.000	-797.624
	P914.1	rente interne financiering	35.519		35.519
	P921.1	Uitkeringen gemeentefonds		86.768.275	-86.768.275
	P922.1	onvoorzene uitgaven	191.000		191.000
	P922.5	begrotingstechnische correctie	6.013.653		6.013.653
	P922.7	Externe subsidie verwerving	149.881		149.881
	P922.9	reclame	26.622	551.341	-524.719
	P923.1	Uitk.deelfonds sociaal domein		47.740.913	-47.740.913
	P931.1	onroerende-zaakbelastingen	714.264	22.530.974	-21.816.710
	P936.1	toeristenbelasting	1.609	131.254	-129.645
	P937.1	baten hondenbelasting	43.027	501.343	-458.316
	P939.1	precariobelasting	12.071	298.420	-286.349
	P980.9	Algemene reserves	-240.824	1.398.221	-1.639.045
	P990.1	Saldo baten en lasten na bestemming	157.216		157.216
Financiën - Totaal			49.489.923	203.696.025	-154.206.102
Geheel - Totaal			292.146.797	292.146.797	0

8.2.2 Lasten en baten per taakveld

Taak- veld	Omschrijving taakveld	Lasten	Baten	Saldo	Pro- gramma
0.1	Bestuur	3.916.120		3.916.120	H7
0.2	Burgerzaken	367.394	1.486	365.908	H5
0.2	Burgerzaken	2.583.798	1.685.770	898.028	H7
0.4	Overhead	27.164.925	5.460.039	21.704.886	H7
0.5	Treasury	14.845.043	18.053.495	-3.208.452	H8
0.61	OZB w oningen	595.959	10.446.199	-9.850.240	H8
0.62	OZB niet-w oningen	116.305	12.084.775	-11.968.470	H8
0.63	Parkeerbelasting	619.990	1.565.021	-945.031	H5
0.64	Belastingen overig	55.098	799.763	-744.665	H8
0.7	Algemene uitkering en overige uitkeringen gemeentefonds	0	134.509.188	-134.509.188	H8
0.8	Overige baten en lasten	1.333.634	17.148	1.316.486	H8
0.10	Mutaties reserves	263.953	1.467.656	-1.203.703	H8
0.10	Mutaties reserves	929.659	250.676	678.983	H6
0.10	Mutaties reserves	44.750		44.750	H1
0.10	Mutaties reserves	5.344.388	5.781.328	-436.940	H2
0.11	Resultaat van de rekening van baten en lasten	157.216		157.216	H8
0 - Totaal		58.338.232	192.122.544	-133.784.312	
1.1	Crisisbeheersing en brandw eer	5.777.255		5.777.255	H7
1.2	Openbare orde en veiligheid	356.213		356.213	H5
1.2	Openbare orde en veiligheid	1.768.209	113.521	1.654.688	H7
1 - Totaal		7.901.677	113.521	7.788.156	
2.1	Verkeer en vervoer	1.240.785	157.850	1.082.935	H5
2.1	Verkeer en vervoer		534.193	-534.193	H8
2.1	Verkeer en vervoer	6.915.148	985.070	5.930.078	H6
2.2	Parkeren	385.005		385.005	H5
2.4	Economische havens en w aterw egen	421.271	509.876	-88.605	H1
2.4	Economische havens en w aterw egen	67.355		67.355	H6
2.5	Openbaar vervoer	390.966		390.966	H5
2 - Totaal		9.420.530	2.186.989	7.233.541	
3.1	Economische ontw ikkeling	80.951		80.951	H1
3.2	Fysieke bedrijfsinfrastructuur	2.641.786	5.950.343	-3.308.557	H8
3.2	Fysieke bedrijfsinfrastructuur	97.034		97.034	H1
3.3	Bedrijvenloket en bedrijfsregelingen	564.810	420.374	144.436	H1
3.4	Economische promotie	1.609	131.254	-129.645	H8
3.4	Economische promotie	519.994		519.994	H1
3 - Totaal		3.906.184	6.501.971	-2.595.787	
4.1	Openbaar basisonderw ijs	31.523	35.093	-3.570	H2
4.2	Onderw ijshuisvesting	5.130.330		5.130.330	H2
4.3	Onderw ijsbeleid en leerlingenzaken	5.392.124	1.811.825	3.580.299	H2
4 - Totaal		10.553.977	1.846.918	8.707.059	

Taak- veld	Omschrijving taakveld	Lasten	Baten	Saldo	Pro- gramma
5.1	Sportbeleid en activering	635.474	215.437	420.037	H4
5.2	Sportaccommodaties	6.820.687	2.769.165	4.051.522	H4
5.3	Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	5.931.551	745.619	5.185.932	H4
5.3	Cultuurpresentatie, cultuurproductie en cultuurparticipatie	5.151		5.151	H3
5.4	Musea	466.739		466.739	H4
5.4	Musea	3.743		3.743	H5
5.5	Cultureel erfgoed	338.335		338.335	H5
5.6	Media	2.486.858	54.286	2.432.572	H4
5.7	Openbaar groen en (openlucht) recreatie	5.878.378	20.450	5.857.928	H6
5.7	Openbaar groen en (openlucht) recreatie	333.010	202.165	130.845	H1
5 - Totaal		22.899.926	4.007.122	18.892.804	
6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	8.786.889	1.197.041	7.589.848	H3
6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	2.671.504	98.652	2.572.852	H2
6.1	Samenkracht en burgerparticipatie	5.047.522		5.047.522	H8
6.2	Wijkteams	1.268.811		1.268.811	H2
6.2	Wijkteams	1.175.517		1.175.517	H3
6.3	Inkomensregelingen	2.000		2.000	H8
6.3	Inkomensregelingen	50.791.249	39.687.941	11.103.308	H1
6.3	Inkomensregelingen	978.130		978.130	H6
6.4	Begeleide participatie	11.970.396	355.980	11.614.416	H1
6.5	Arbeidsparticipatie	4.731.408	65.937	4.665.471	H1
6.6	Maatw erkvoorzieningen (WMO)	2.180.764	25.000	2.155.764	H3
6.71	Maatw erkdienstverlening 18+	19.016.507	1.186.980	17.829.527	H3
6.71	Maatw erkdienstverlening 18+	1.731.116	363.765	1.367.351	H1
6.72	Maatw erkdienstverlening 18-	16.492.920		16.492.920	H2
6.81	Geëscaleerde zorg 18+	401.990		401.990	H3
6.82	Geëscaleerde zorg 18-	2.332.286		2.332.286	H2
6 - Totaal		129.579.009	42.981.296	86.597.713	
7.1	Volksgezondheid	600.520		600.520	H3
7.1	Volksgezondheid	1.984.844		1.984.844	H2
7.2	Riolering	7.808.312	9.332.920	-1.524.608	H6
7.3	Afval	8.858.798	10.626.384	-1.767.586	H6
7.4	Milieubeheer	316.747		316.747	H5
7.4	Milieubeheer	1.346.257	68.992	1.277.265	H6
7.5	Begraafplaatsen en crematoria	665.181	524.225	140.956	H6
7 - Totaal		21.580.659	20.552.521	1.028.138	
8.1	Ruimtelijke ordening	1.251.934	144.577	1.107.357	H5
8.2	Grondexploitatie (niet bedrijventerreinen)	24.429.798	19.702.011	4.727.787	H8
8.3	Wonen en bouw en	2.284.871	1.987.327	297.544	H5
8 - Totaal		27.966.603	21.833.915	6.132.688	
Geheel - Totaal		292.146.797	292.146.797	0	

8.3 EMU-saldo

Omschrijving	2017	2018	2019	2020	2021
	x € 1.000	x € 1.000	x € 1.000	x € 1.000	x € 1.000
	Volgens realisatie tot en met juni 2017, + raming resterende periode	Volgens begroting 2018	Volgens meerjaren-raming in begroting 2018	Volgens meerjaren-raming in begroting 2019	Volgens meerjaren-raming in begroting 2020
1 Exploitatiesaldo vóór toevoeging aan c.q. onttrekking uit reserves (zie BBV, artikel 17c)	1.196	-759	2.454	4.491	1.332
2 Afschrijvingen ten laste van de exploitatie	9.258	8.585	8.802	10.115	10.429
3 Bruto dotaties aan de post voorzieningen ten laste van de exploitatie	3.925	2.950	3.273	3.818	3.952
4 Investerings in (im)materiële vaste activa die op de balans worden geactiveerd	65.107	10.608	8.360	3.899	4.849
5 Baten uit bijdragen van andere overheden, de Europese Unie en overigen, die niet op de exploitatie zijn verantwoord en niet al in mindering zijn gebracht bij post 4					
6 Desinvesteringen in (im)materiële vaste activa (tegen verkoopprijs), voor zover niet op exploitatie verantwoord	17.226	2.300			
7 Aankoop van grond en de uitgaven aan bouwen woonrijp maken e.d. (alleen transacties met derden die niet op de exploitatie staan)					
8 Baten bouwgrondexploitatie: voor zover niet op de exploitatie verantwoord	-13.749	-681	2.037	4.840	14.858
9 Lasten op balanspost Voorzieningen voorzover deze transacties met derden betreffen	4.428	2.314	2.303	1.663	3.103
10 Lasten ivm transacties met derden, die niet via de onder post 1 genoemde exploitatie lopen, maar rechtstreeks ten laste van de reserves (inclusief fondsen en dergelijke) worden gebracht en die nog niet vallen onder één van bovenstaande posten					
11 Verkoop van effecten: Gaaf u effecten verkopen? (ja/nee) Zo ja wat is bij verkoop de verwachte	☐ ja ☒ nee	☐ ja ☒ nee	☐ ja ☒ nee	☐ ja ☒ nee	☐ ja ☒ nee
Berekend EMU-saldo	-51.679	-527	5.903	17.702	22.619

8.4 Overzicht van incidentele baten en lasten 2018-2021

(bedragen groter of gelijk aan € 100.000; bedragen * € 1.000)

- = nadeel

Product	Omschrijving incidentele bate/last	2018	2019	2020	2021
614.4	Schuldhelpverlening Gezonde Toekomst	108	103		
614.4	Schuldhelpverlening Gezonde Toekomst	-108	-103		
623.4	Jeugdwerkloosheidsbeleid (18-NB-1.6)	-150	-150	-150	
623.2	Extra middelen COA t.b.v. statushouders	-315			
623.2	Extra kosten statushouders	315			
Totaal programma 1:		-150	-150	-150	0
Totaal programma 2:		0	0	0	0
662.2	Herindicaties van diensten-bonnen naar wasverzorging - extra ondersteuning	-102			
670.2	Besteding innovatiebudget sociaal domein (zaaknummer 2106234)	-1.166	-474	-14	
Totaal programma 3:		-1.268	-474	-14	0
540.1	Achterstallig onderhoud gebouw Schouwburg Hengelo (18-NB-4.2a)	-122			
580.3	Jubileum 150 jarig bestaan Stork	-100			
Totaal programma 4:		-222	0	0	0
531.1	Extra afschrijving kunstgrasvelden	-234			
822.6	Invoeringskosten Omgevingswet (18-FP-5.4)	-248	-233	-80	
Totaal programma 5:		-482	-233	-80	0
550.1	Intensivering klimaatdoelen (18-NB-6.1)	-185	-185	-185	
Totaal programma 6:		-185	-185	-185	0
040.2	Tijdelijke huisvesting	-296	-221		
Totaal programma 7:		-296	-221	0	0
830.6	Nakomende kosten reeds afgesloten grondcomplexen	-600			
860.6	Lange Wemen grondexploitatie		-446		
830.6	Medaillon			1.401	
830.6	VMBO en Brouwerij	161			
830.6	M-kwadraat				-1.128
980.9	Toevoeging aan reserve grondexploitatie	-161		-1.401	
980.9	Onttrekking uit reserve grondexploitatie	600	446		1.128
980.9	Onttrekking uit algemene reserve (sociaal domein)	2.472	587		
Totaal programma 8:		2.472	587	0	0
TOTAAL		-131	-676	-429	0

8.5 Overzicht van verbonden partijen en vertegenwoordiging

Benoemingen gemeenteraad na voordracht college

Instelling	Vertegenwoordigd door	Bijzonderheden
Openbaar Lichaam Regionaal Bedrijven Terrein Twente	AB: Elferink (vervanging Bruggink) en Ten Heuw (vervanging Bron) DB: Ten Heuw (vervanging Elferink)	AB: gemeenteraad besluit op voordracht college DB: college voordracht aan AB RBT

Benoemingen en voordrachten door het college

1. Regio Twente, bestuurscommissies en overlegstructuren

Instelling	Vertegenwoordigd door	Bijzonderheden
Regio Twente	AB: Bron (plv. Schelberg) DB: niet vertegenwoordigd	Collegeleden vormen het bestuur van Regio Twente. Gemeenteraden hebben invloed via de Twenteraad. Namens hen neemt één raadslid deel in het Presidium, dat de Twenteraadbijeenkomsten voorbereidt. Voor Hengelo is dat de heer Vis.
Regio Twente heeft bij verordening bevoegdheden toegekend aan de volgende bestuurscommissies:		
Bestuurscommissie Publieke Gezondheid (PGZ)	Bron (plv. voorzitter)	Voortvloeiend uit portefeuillehouderschap, bestuurt GGD,
Bestuurscommissie Organisatie voor Zorg en Jeugdhulp Twente (OZJT)	Bruggink (plv. Bron)	Voortvloeiend uit portefeuillehouderschap
Bestuurscommissie Agenda van Twente	Bron (plv. Ten Heuw)	Voortvloeiend uit portefeuillehouderschap
Regio Twente heeft per taakveld overleg via portefeuillehoudersoverleg:		
Portefeuillehoudersoverleg Mobiliteit	Bron (plv. voorzitter)	Voortvloeiend uit portefeuillehouderschap
Portefeuillehoudersoverleg Arbeidsmarkt/Economische zaken	Ten Heuw	Voortvloeiend uit portefeuillehouderschap
Portefeuillehoudersoverleg Financiën	Ten Heuw	Voortvloeiend uit portefeuillehouderschap
Portefeuillehoudersoverleg Afval en Duurzaamheid	Elferink	Voortvloeiend uit portefeuillehouderschap

Portefeuillehoudersoverleg Informatie Service Punt (ISP) Milieu	Elferink	Voortvloeiend uit portefeuillehouderschap
Portefeuillehoudersoverleg Sport	Bruggink	Voortvloeiend uit portefeuillehouderschap
Portefeuillehoudersoverleg Vrijtijdseconomie	Ten Heuw	Voortvloeiend uit portefeuillehouderschap
Regio Twente faciliteert de volgende netwerkorganisaties (zonder rechtspersoonlijkheid):		
Kennispunt Twente	Bruggink	Voortvloeiend uit portefeuillehouderschap
Shared Services Netwerk Twente (SSNT)	Bron	Taken eerst overgedragen aan Twentebedrijf, in 2017 weer teruggebracht in Regio Twente.
Bestuurlijke Tafel Netwerkstad Twente	Elferink	Is vervolg op het BO REG
Eurocities: Social Affairs Forum	Bruggink	Voortvloeiend uit portefeuillehouderschap
Eurocities: Mobility Forum	Bron	Voortvloeiend uit portefeuillehouderschap

2. Overige verbonden partijen

Instelling	Vertegenwoordigd door	Bijzonderheden
Bedrijfsvoeringsorganisatie Twentebedrijf	Bruggink (plv: Schelberg)	Twentebedrijf wordt voorlopig niet met taken gevuld. De gemeenschappelijke regeling wordt vooralsnog in stand gelaten.
Euregio	AB: vanuit college Schelberg en Bron (met de overige collegeleden als plv) Euregioraad: vanuit de raad: Van Doren en (R.) Kok . Plaatsvervangers: Yikilmaz en Peters DB: Schelberg	Gebaseerd op de aangepaste rechtsvorm voor de Euregio, waarmee de raad op 2 september 2015 heeft ingestemd. Gevolg daarvan is nu dat Nederlandse leden kunnen deelnemen aan het Algemeen Bestuur. Hengelo mag vier leden voor het Algemeen Bestuur aanwijzen.
Veiligheidsregio Twente	AB: Schelberg (plv. vz) DB: Schelberg (plv. vz) Districtelijk veiligheidsberaad: Schelberg (plv.)	Regionale Brandweer, Geneeskundige Hulpverleningsorganisatie Regio (GHOR), Bevolkingszorg (oude gemeentelijke crisisbeheersing)
Sociaal Werkleerbedrijf Midden Twente (SWB)	AB: Ten Heuw, Elferink DB: Ten Heuw	Elk van de deelnemende colleges wijst 2 leden aan. Het AB benoemt dan vervolgens 1 lid per gemeente in het DB.
Stadsbank Oost Nederland	AB: Ten Heuw DB: Ten Heuw	De GR Son is in 2015 gewijzigd van een raadsregeling in een collegeregeling.

Gemeentelijk Belastingkantoor Twente (GBT)	AB: Ten Heuw DB: Ten Heuw	AB: elk van de colleges B&W van de deelnemende gemeenten wijst uit haar midden een lid aan die het college in het bestuur vertegenwoordigt. DB: het DB bestaat uit drie leden, waaronder de voorzitter. Twee leden van het DB worden aangewezen uit de deelnemers met een inwonertal van meer dan 50.000 inwoners. Van de deelnemende gemeente waar het DB-lid als voorzitter wordt benoemd, wordt een tweede AB-lid aangewezen.
OL Crematoria Twente	AB: Bron ; plv. Bruggink DB: Bron	AB-lid wordt door college aangewezen <B&W besluit 21-2-2017>
Gemeenschappelijke regeling samenwerking sociale zaken Borne, Haaksbergen en Hengelo	Portefeuillehoudersoverleg: Ten Heuw	Lichte gemeenschappelijke regeling. Hengelo is centrumgemeente.
Centrumgemeenteregeling Samenwerking ICT Hengelo	Portefeuillehoudersoverleg: Bruggink	Lichte gemeenschappelijke regeling. Hengelo is centrumgemeente.

3. Verenigingen en stichtingen

Instelling	Vertegenwoordigd door	Bijzonderheden
Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG)	Commissie Werk en Inkomen: Ten Heuw; Commissie Asiel en Integratie: Schelberg	
VNG-Overijssel	Platform Sociaal Domein: Bron en Ten Heuw Platform Financiën: Ten Heuw	
Vereniging v Gemeenten Aandeelhouders Noord Nederland	Ten Heuw	Belangenbehartiging gemeenten in deelnemingen
De "Overijsselse Ombudsman"	Momenteel niet vertegenwoordigd	

4. Deelneming in vennootschappen

Instelling	Vertegenwoordigd door	Bijzonderheden
N.V. Bank Nederlandse Gemeenten	Ten Heuw	Handelsnaam BNG Bank Portefeuille gebonden
Enexis Holding N.V.	Ten Heuw	Portefeuille gebonden
Verkoop Vennootschap B.V.	Ten Heuw	Afwikkeling van oude claims verkoop Essent Portefeuille gebonden
CBL Vennootschap B.V.	Ten Heuw	Afwikkeling van oude claims verkoop Essent Portefeuille gebonden
Claim Staat Vennootschap B.V.	Ten Heuw	Afwikkeling van oude claims verkoop Essent Portefeuille gebonden
Vordering op Enexis B.V.	Ten Heuw	Portefeuille gebonden
Vitens N.V.	Ten Heuw	Portefeuille gebonden: Financiën
Twente Milieu N.V.	Ten Heuw/ Elferink	Afvaardiging aandeelhouderschap
Twence BV	Ten Heuw/ Elferink	Afvaardiging aandeelhouderschap
Warmtebedrijf Hengelo B.V.	Elferink (inhoudelijk) Ten Heuw (financieel)	Energieleveringsbedrijf; oprichting op 24 juni 2016
Warmtenetbedrijf Hengelo BV	Elferink (inhoudelijk) Ten Heuw (financieel)	Energietransportbedrijf; oprichting op 24 juni 2016

5. Overige vertegenwoordigingen

Instelling	Vertegenwoordigd door	Bijzonderheden
Regionale Uitvoeringsdienst (RUD)	Schelberg	Omgevingsdienst Twente (ODT) is beoogd opvolger van de RUD.
Grote Stedenbeleid (G32)	DB: niet vertegenwoordigd Pijler Sociaal: Bron Pijler Fysiek: Elferink Pijler Economie en Werk: ten Heuw	Het G32-netwerk behartigt de belangen van 38 steden richting kabinet, Eerste en Tweede Kamer en ministeries.
Provincie Overijssel Uitvoeringscommissies Saasveld-Gammelke	Elferink	Portefeuille gebonden: Ruimtelijke Ontwikkeling
Provincie Overijssel Uitvoeringscommissie Enschede-Zuid	Bron, Elferink	
Cultuurconvenant Oost Nederland	Bruggink	Portefeuille gebonden: Cultuur
Pact van Twickel	Elferink	
Regiegroep Nieuwe Energie Overijssel	Elferink	

Vervanging burgemeester

Loco volgorde	Vervanger
1 ^e	Wethouder ten Heuw
2 ^e	Wethouder Elferink
3 ^e	Wethouder Bruggink
4 ^e	Wethouder Bron

Vervanging portefeuillehouders

Bestuurder	Vervanger
Burgemeester Schelberg	Op loco-volgorde
Wethouder ten Heuw	Wethouder Elferink
Wethouder Elferink	Wethouder ten Heuw
Wethouder Bruggink	Wethouder Bron
Wethouder Bron	Wethouder Bruggink

8.6 Meerjarig investeringsoverzicht

Bedragen x € 1.000

Product code	Product naam	Omschrijving investering	Totaal krediet	Werkelijke kosten en opbrengsten t/m 2016	Beschikbaar krediet 2017	Beschikbaar krediet 2018	Beschikbaar krediet 2019	Beschikbaar krediet 2020	Beschikbaar krediet 2021	Verv. nv.
Programma: 1. Economie, Werk en Inkomens										
P221.1	Haven	Optimaliseren kade Twentekanaal	950	0	950					nee
		Opwaardering haveninfrastructuur	3.250			3.250				nee
P310.1	Markt	Stroomvoorziening markt electroputkasten	298						298	ja
P310.3	Economische aangelegenheden	Sloop/Bouw WTC MTS	0	733	-733					nee
Programma: 2. Onderwijs & Jeugd										
P421.2	Onderwijshuisvesting	HAVO/VWO Twickel	10.638	0	10.638					nee
		Nieuwbouw VMBO	15.748	6.992	10.072	-1.316				nee
		OLP en Meubilair	642	0	50	50	282	130	130	nee
		Voortgezet speciaal onderwijs	3.000	0	3.000					nee
		St. Janschool uitbreiding lokaal	54	0	54					nee
Programma: 4. Sport en Cultuur										
P530.2	Sporthallen	Sporthallen	573	0	563	10				nee
P530.3	Zwembaden	Zwembaden	976	110	503		183	46	133	ja
		Renovatie Twentebad	7.686	0	5.218	2.468				nee
P531.1	Sportparken	Sportparken kunstgrasvelden	3.375	0	800	950	1.025	400	200	ja
		Sportparken overige	974	1.080	-530	235	65		125	ja
P541.1	Musea	Huisvesting Oyfo	600	0	600					nee
Programma: 5. Ruimtelijke ontwikkeling en Mobiliteit										
P210.8	Verkeersmaatregelen beleid	F35 door Watertorenpark	0	288	-288					nee
		F35 Hengelo Borne	98	0	98					nee
		F35 Kuipersdijk Centrumring	0	133	-133					nee
		Herstructurering Haaksbergerstraat HTSP Tv	0	0	0					nee
		HOV midden	764	711	53					nee
		Reconstructie kruispunt de Ruyterstraat Deurningerstr.	0	4	-4					nee
		Uitvoeringsnota Fietsen	200	57	143					nee
		Herinrichting Deurningerstraat	0	36	-36					nee
		Verkeersregelinstanties/-apparatuur	700	205	410		85			nee
		Voorbereiding herinrichting Kuipersdijk	0	93	-93					nee
		F35 Borne - Hengelo fase 2	0	0	0					nee
		Verbetering Vosboerweg-Wegtersweg	0	132	-132					nee
		F35 Uitvoering oversteekplaats Kuipersdijk (3 schakels)	63	0	63					nee
		F35 en Veldbeek Watertorenlaan-Parallelweg uitvoering	32	0	32					nee
P212.1	Openbaar vervoer	Aktieplan fiets	1.000	0	1.000					nee
		HOV herinrichting Enschedesestraat	-1.080	134	-1.213					nee
		HOV kruising	3.840	2.648	1.191					nee
		Raamkrediet HOV Hengelo Enschede	-1.097	618	-1.715					nee
		HOV Enschedesestraat Binnenstad	1.189	935	254					nee
P214.1	Parkeren	Parkeergarage De Beurs	445	0	70	375				ja
		Parkeren overige	366	5	145				216	ja
P821.2	Stadsvernieuwingactiviteiten	Voorbereidingskrediet Enschedesestraat binnenstad	90	0	90					nee
Programma: 6. Beheer openbare ruimte en Duurzaamheid										
P210.1	Onderhoud wegen stedelijk niveau	Tegelwerk Grobbentunnel/Amerikalaan	300			300				ja
		Vervangingsinvesteringen wegen, straten en pleinen	500			500				ja
P210.2	Schoonhouden wegen wijkniveau	Voorzieningen losloopterreinen	10			10				ja
P210.3	Onderhoud wegen wijkniveau	Onderhoud wegen	98	0	98					nee
P210.4	Openbare verlichting	Straatverlichting	2.547	160	790	625	320	324	328	ja
P221.2	Overige waterlopen	Vijver stadspark Bataafse Kamp	150			150				ja
P560.1	Openbaar groen wijkniveau	Openbaar groen	700	-137	837					nee
P560.7	Speeltoestellen	Overige recreatieve voorzieningen	1.166	22	390	206	206	171	171	ja
P721.1	Afval	Afval	80	0	80					ja
P722.1	Riolering	Riolering	10.220	1.992	7.215	250	263	250	250	ja
P723.5	Openbare toiletten	Openbaar toilet Brinktoeren	255						255	ja
Programma: 7. Bestuur, Veiligheid en Openbare orde										
P040.	Overhead	ICT	13.573	14	3.259	1.574	3.314	2.634	2.778	ja
		Inventaris en apparatuur	2.318	21	2.098	186			14	ja
		Tractie	126				103	23		ja
		Auto gemeentebestuur	46	0	46					ja
		Stadhuis-stadskantoor	34.866	2.840	32.026					nee
P001.1	Raad en raadscommissies	ICT gemeenteraad	107				107			ja
P003.1	Burgerzaken	Herinrichting trouwzaal en beveiliging Burgerzaken	140	0	140					ja
P140.5	Handhaving openbare ruimte	Tractie	29						29	
Programma: 8. Financiën										
P830.3	Grondexploitatie	Grondexploitatie	148.974	167.525	11.533	-1.577	-4.295	-7.097	-17.115	nee
P830.8	Erpachten	Erpachten	24.377	24.377						nee
Geheel - Totaal			295.956	211.727	89.629	8.246	1.658	-3.118	-12.186	

8.7 Nieuw beleid

De voorstellen voor nieuw beleid die door de gemeenteraad zijn besloten in de Kadernota 2018-2021 zijn verwoord in onderstaand overzicht. Deze zijn financieel verwerkt in deze Beleidsbegroting.

Nieuw beleid Kadernota 2018-2021					
				- = nadeel; bedragen * € 1.000	
nummer:	omschrijving nieuwe beleidswens:	2018:	2019:	2020:	2021:
18-NB-1.1	Bureau Hengelo	-70	-70	-70	-70
18-NB-1.2	Twente Marketing	b.n.	b.n.	b.n.	b.n.
18-NB-1.4	Uitvoeringsprogramma Binnenhavenvisie 2017-2030	b.n.	b.n.	b.n.	b.n.
18-NB-1.5	Revitalisering bedrijventerreinen	b.n.	p.m.	p.m.	p.m.
18-NB-1.6	Perspectiefjaar werkloze jongeren	-150	-150	-150	p.m.
18-NB-2.1	Onderwijs: Huisvesting VO, inrichting onderwijsleerpakket en meubilair	-75	-153	-172	-178
18-NB-3.1	Vergroten acceptatie seksuele diversiteit ('LHBT beleid')	-10	-10	p.m.	p.m.
18-NB-3.2	Decentralisatie beschermd Wonen GGZ	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.
18-NB-4.1	3e fase renovatie Twentebad	-22	-71	0	0
18-NB-4.2a	Rabotheter toekomstbestendig - gebouw	-538	-416	-416	-416
18-NB-4.2b	Rabotheter toekomstbestendig - Toekomstmodel: theater van de stad & visie lange termijn	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.
18-NB-4.3	Lokale omroepvernieuwing scenario 1	-4	-4	-4	-4
18-NB-4.4	FBK	-22	-42	-42	-41
18-NB-4.5	Niet-chemische bestrijding van engerlingen op sportvelden	-8	-8	-8	-8
18-NB-4.7	Nieuw kunstgrasveld HCT	-4	-20	-20	-19
18-NB-4.9	Jubileum 150 jaar Stork	-100	0	0	0
18-NB-5.2	Verkeersveiligheid	-50	-50	-50	-50
18-NB-5.3	Parkeren Shop & go	p.m.	p.m.	p.m.	p.m.
18-NB-5.4	Binnenstad	-81	-81	-81	-81
18-NB-5.5	Industrieplein - skatepark	p.m.	0	0	0
18-NB-6.1	Intensivering klimaatdoelen Energieakkoord 2016	-185	-185	-185	p.m.
18-NB-6.2	Onderhoud wegen, straten, pleinen	-50	-100	-150	-200
18-NB-6.3	Investeren in duurzame vervanging openbare verlichting	-3	-19	-19	-19
18-NB-6.4	Tegelwerk Grobbentunnel en Amerikalaan	-3	-17	-17	-16
18-NB-6.5	Vervangingsinvestering wegen, straten, pleinen	-6	-28	-28	-27
18-NB-6.6	Vijver stadspark Bataafse Kamp	-2	-8	-8	-8
18-NB-7.1	Agenda voor Twente	-608	-608	-608	-608
18-NB-7.2	Integraal veiligheidsbeleid 2018-2021	-100	-100	-100	-100
18-NB-7.3	Budget Emsdetten	-5	-5	-5	-5
18-NB-7.4	Vervanging papieren archieven	250	0	-250	0
18-NB-8.1	Meerjarig onderhoud maatschappelijk vastgoed	0	0	0	0
	Totaal nieuw beleid collegevoorstel excl. aangenomen amendementen en motie:	-1.846	-2.145	-2.383	-1.850
	Aangenomen amendementen en motie door gemeenteraad:				
18-NB-4.3	A1 - Amendement Radio Hengelo TV	-50	-50	-50	0
18-NB-4.6	A3 - Amendement Kunstgrasveld ATC'65	-2	-30	-30	-29
nieuw voorstel	A4 - Opkomstbevordering verkiezingen	-14	-4	-4	-4
nieuw voorstel	M2 - Motie financiering AED kasten	-6	-6	-6	0
	Totaal aangenomen amendementen en motie:	-72	-90	-90	-33
Totaal nieuw beleid:		-1.918	-2.235	-2.473	-1.883

8.8 Overzicht van subsidies

Feiten-kaart	Omschrijving	Begroot 2018
11	VVV / stadspromotie	452.948
11	WTC	53.055
Subtotaal		506.003
21	Schoolbegeleidingsdienst bijdr Drienerwoold	110.268
21	Schoolbegeleidingsdienst bijdr pedagogisch centrum	9.623
21	Breedeschool	18.479
21	Volwasseneneducatie Nivon afd Hengelo	12.923
21	Jeugd- jongerenwerk projecten	6.365
21	Impuls brede school,sport,cultuur	223.646
21	Jeugd- jongerenwerk ScaLa	332.787
21	Jeugd- jongerenwerk div.instel Cerberus	26.633
21	Jeugd- jongerenwerk div.instel Stg Innocent	28.331
21	Jeugd-Jongerenwerk Donna	59.847
21	Jeugd- jongerenwerk ScaLa Kinderwerk	233.255
21	Vrijw. jeugd- jongerenwerk Subsidie	3.925
21	Vrijw. jeugd- jongerenwerk Programma	99.744
Subtotaal		1.165.826
22	CJG	881.711
22	Jeugd: huisarts pilot	275.000
22	GRIP begeleiding	420.000
Subtotaal		1.576.711
31	Bemoeizorg en begeleiding	213.917
31	Maatschappelijke opvang	375.333
31	Preventie	69.217
31	WMO: inloopfunctie GGZ	340.000
Subtotaal		998.467
32	Lokale minderheden sub anti discr bur	24.881
32	Lokale minderheden Actieplan LHBT	10.000
32	Maatsch. dienstverlening algemeen maatschap. werk	908.759
32	Maatsch. dienstverlening vrijwilligers project	47.486
32	Subsidieregelingen algemeen innovatie	193.846
32	Soc.vernieuwing/wijkaanpak buurtbonnenbudget	53.054
32	Soc.vernieuwing/wijkaanpak St. de Schole	8.393
32	Soc.vern./wijkaanpak budg. wijkaandachtsfunct.	6.186
32	Soc.vernieuwing/wijkaanpak wijkbrede act budget	75.517
32	Soc.vernieuwing/wijkaanpak instandh bewonersorg.	58.522
32	Ouderenbeleid Seniorenplatform	1.855
32	Ouderenbeleid SWOH	722.449
32	Gehandicapten Gehandicaptenraad	20.545
32	VVTV vluchtelingenwerk	12.469
32	Thuis in de buurt	26.093
32	Wijkwelzijn/soc.cult.werk alg.	52.909
32	Wijkwelzijn werkgevers instituut	1.121.524
32	Geerdink	9.686
32	Hasseler Es	292.922
32	Hengelose Es	170.542
32	De Jeugd	24.759
32	Lansink	33.552
32	Slangenbeek	34.280
32	Sterrentuin	155.219
32	Tempel	59.329
32	Weidedorp/Woolderes	21.137
32	Breemars	7.713
32	Samenlevingsopbouw vrijwilligerscentrum	119.244
32	Samenlevingsopbouw Nrd Mid Zd	144.035
32	WMO: ondersteun. soc.wijkteams	649.000
Subtotaal		5.065.906

Feiten-kaart	Omschrijving	Begroot 2018
41	Tuindorpbad	41.054
41	Subsidies sport	67.603
41	Subsidies sport TVO	5.307
41	Subsidie sport velden eigen beheer	18.187
Subtotaal		132.151
42	Bibliotheek	2.262.023
42	Muziekschool	1.183.758
42	Creativiteitscentra	499.169
42	Schouwburg Hengelo	1.256.234
42	Metropool	1.066.785
42	Culturele amateurverenigingen	124.995
42	Subs. lokale culturele initiatieven	36.936
42	Beeldende kunst	33.976
42	Cultuur en school	25.468
42	Heim	271.103
42	Div musea	26.529
42	Aankoop voorw. tbv Oald Hengel	2.705
42	Stg. Hist. Archief Beckum	2.578
42	Subs. Stg. Oald Hengel	15.747
42	Stg. Historie Brandweer	1.103
42	RTV hengelo	96.497
42	Jubileum 150 jaar Stork	100.000
42	Subs. Cultuur in Kleur	1.125
42	Subs. Hgl. Oranjevereniging	12.139
42	Subs. werkgroep 4 mei	2.918
Subtotaal		7.021.788
51	Subs.Begr.pl. Bornsestraat	3.639
51	Cultuur historisch erfgoed	47.351
51	Puizenregeling	104.438
Subtotaal		155.428
53	Verkeersveiligheid	75.759
53	Gratis openbaar vervoer	53.055
Subtotaal		128.814
62	Activiteiten Duurzaamheid	2.366
62	Voorlichting milieu	11.700
Subtotaal		14.066
71	Opvang zwerfdieren	112.377
Subtotaal		112.377
TOTAAL		16.877.537

8.9 Verplichte kengetallen

In de programma's zijn de 'eigen' gemeentelijke beleidsindicatoren opgenomen. Met een delegatie van de gemeenteraad heeft in juli 2017 hierover afstemming plaatsgevonden.

De verplichte kengetallen zijn met ingang van 2018 in deze bijlage opgenomen, omdat het veelal gegevens betreffen van oudere jaren en niet het recente beeld of verwachting weerspiegelen. Deze kengetallen zijn door het rijk voorgeschreven. De verplichte kengetallen worden gepubliceerd op www.waarstaatjegemeente.nl

Programma 1 - Economie, werk en inkomen

Verplichte kengetallen	Begroting 2017	Begroting 2018
Het aantal vestigingen van bedrijven (per 1.000 inwoners in de leeftijd van 15-64 jaar)	104,2 (2015)	107,2 (2016)
Bruto Gemeentelijk Product (aantal banen per inwoner, vermenigvuldigd met de toegevoegde waarde van die banen)	29,1 (2013)	bijgesteld 112 (2013);
Funciemenging (de verhouding tussen banen en woningen, en varieert tussen 0 (alleen wonen) en 100 (alleen werken))	55,1 (2015)	54,6 (2016)
Aantal banen (per 1000 inwoners in de leeftijd 15-64 jaar)	884,2 (2015)	868,8 (2016)
Aantal werkloze jongeren (Percentage werkloze jongeren 16-22 jaar)	1,24% (2012)	1,86% (2015)
Netto arbeidsparticipatie (Het percentage van de werkzame beroepsbevolking ten opzichte van de beroepsbevolking)	64,7% (2015)	65,5% (2016)
Personen met een bijstandsuitkering (per 10.000 inwoners)	484,7 (2015)	497 (2016)
Het aantal kinderen in uitkeringsgezinnen (percentage kinderen tot 18 jaar)	5,8% (2012)	6,28% (2015)
Personen met een lopend re-integratietraject (per 10.000 inwoners in de leeftijd 15-64 jaar)	122,4 (2015)	193 (2016)

Programma 2 - Onderwijs en Jeugd

Verplichte kengetallen	Begroting 2017	Begroting 2018
Aantal jongeren dat gebruik maakt van jeugdhulp (Percentage jongeren tot 18 jaar met jeugdhulp tov alle jongeren tot 18 jaar)	8,9% (2015)	9,5% (2016)
Aantal jongeren met een beschermingsmaatregel (percentage jongeren tot 18 jaar met een jeugdbeschermingsmaatregel tov alle jongeren tot 18 jaar)	1,3% (2015)	1,4% (2016)
Aantal jongeren met een reclasseringsmaatregel (Percentage jongeren (12-22 jaar) met een jeugdreclasseringsmaatregel tov alle jongeren (12-22 jaar))	0,7% (2015)	0,7% (2016)
Verwijzingen naar Halt (per 10.000 inwoners in de leeftijd 12-17 jaar)	253,5 (2014)	208,1 (2016)
Het percentage jongeren (12-21 jaar) met een delict voor de rechter (tov het totaal aantal jongeren tussen de 12-21 jaar)	2,49% (2012)	1,46% (2015)
Harde kern jongeren (per 10.000 inwoners in de leeftijd van 12-24 jaar)	0,7% (2014)	0,7% (2014)

Verplichte kengetallen	Begroting 2017	Begroting 2018
Percentage achterstandsl leerlingen (4-12 jaar tov alle leerlingen 4-12 jaar)	7,9% (2012)	<i>kengetal vervalt (landelijk) met ingang van de begroting 2018</i>
Omvang absoluut verzuim (niet ingeschreven op een school) (per 1.000 leerlingen)	4 (2014)	1,42 (2016)
Omvang relatief verzuim (wel ingeschreven, maar ongeoorloofd aanwezig) (per 1.000 leerlingen)	38 (2014)	23,94 (2016)
Aantal vroegtijdig schoolverlaters zonder startkw alificatie (percentage van het totaal aantal leerlingen (12-23 jaar))	1,7% (2014)	<i>nog geen nieuw gegeven beschikbaar</i>

Programma 3 - Welzijn en zorg

Verplichte kengetallen	Begroting 2017	Begroting 2018
Clënten met een maatwerkarrangement Wmo (per 10.000 inwoners)	820 (2015)	810 (2016)
Demografische druk (de verhouding tussen het aantal personen tussen 0-15 jaar en het aantal personen tussen 15-65 jaar)	55,0% (2016)	71,7% (2017)

Programma 4 - Sport en cultuur

Verplichte kengetallen	Begroting 2017	Begroting 2018
Percentage niet sporters (tov het totaal aantal inwoners)	50,6% (2014)	<i>nieuw kengetal is pas in week 45-2017 beschikbaar</i>

Programma 5 - Ruimtelijke ontwikkeling en Mobiliteit

Verplichte kengetallen	Begroting 2017	Begroting 2018
Nieuw gebouwde woningen (per 1.000 woningen)	3,8 (2013)	3,2 (2014)
Ziekenhuisopname na verkeersongeval met een motorvoertuig (tov het totaal aantal ongevallen met een ziekenhuisopname tot gevolg)	18% (2014)	7% (2015)
Overige vervoersongevallen met een gewonde fietser (tov het totaal aantal ongevallen met een ziekenhuisopname tot gevolg)	16% (2014)	10% (2015)

Programma 6 - Beheer openbare ruimte en duurzaamheid

Verplichte kengetallen	Begroting 2017	Begroting 2018
Omvang huishoudelijk restafval (kg/inwoner)	158 (2014)	145 (2015)
Hernieuwbare elektriciteit (aandeel nieuwe energie als percentage van het totale energieverbruik in de gemeente)	49,3% (2013)	73,2.% (2015) *

*In deze cijfers zit de opwekking van elektriciteit door Twence verwerkt. In 2017 is er een afspraak gemaakt dat deze cijfers naar alle eigenaren toegerekend worden. Door aanscherping van de cijfers en het gebruik van extra bronnen zijn diverse waarden van de indicator gewijzigd.

Programma 7 - Bestuur, Veiligheid en openbare orde

Verplichte kengetallen	Begroting 2017	Begroting 2018
Winkeldiefstallen (<i>het aantal winkeldiefstallen per 1.000 inwoners</i>)	1,9 (2015)	1,9 (2016)
Gew elds misdrijven (<i>het aantal geweldsmisdrijven per 1.000 inwoners</i>)	5,6 (2015)	5 (2016)
Diefstallen uit woning (<i>het aantal diefstallen uit woningen per 1.000 inwoners</i>)	3,7 (2015)	3,8 (2016)
Vernielingen en beschadgingen in de openbare ruimte (<i>aantal per 1.000 inwoners</i>)	6,7 (2015)	4,9 (2016)
Formatie (<i>fte per 1.000 inwoners</i>)	9,7 (2016)	8,15 (2017)
Bezetting (<i>fte per 1.000 inwoners</i>)	8,8 (2016)	7,71 (2017)
Apparaatskosten (<i>kosten per inwoner</i>)	€ 764,3 (2017)	686,96 (2018)
Overhead (<i>percentage van de totale lasten</i>)	9,56% (2017)	8,88% (2018)
Externe inhuur (<i>percentage van totale loonsom+kosten externen</i>)	1,1% (2017)	1,53% (2018)

Programma 8 – Financiën

Verplichte kengetallen	Begroting 2017	Begroting 2018
Gemiddelde WOZ-w aarde	€ 163.000 (2015)	€ 166.000 (2016)
Gemeentelijke w oonlasten eenpersoonshuishouden	€ 651 (2016)	€ 674 (2017)
Gemeentelijke w oonlasten meerpersoonshuishouden	€ 747 (2016)	€ 780 (2017)

Stadhuis
Burg. Jansenplein 1

Postadres:
Postbus 18,
7550 AA Hengelo

Internet:
www.hengelo.nl

Stadskantoor Hengelo
Hazenweg 121

Telefoon:
(074) 245 98 76

Email:
gemeente@hengelo.nl

